

Τεχνολογικό Εκπαιδευτικό Ίδρυμα

Σχολή Σ. Ε. Υ. Π.

Τμήμα Κοινωνικής Εργασίας

Πτυχιακή Εργασία

***« Το προφίλ της Ανάδοχης Ελληνικής Οικογένειας και τα
κίνητρα των αναδόχων γονέων »***

**Συνεργάστηκαν οι φοιτήτριες
Γερομίχαλου Κωνσταντίνα
Μισύρου Γεωργία
Τριανταφύλλου Θωμαΐς - Μαρία**

**Εποπτεύουσα καθηγήτρια
Γεωργοπούλου Λίλιαν**

Πάτρα – Μάιος 2008

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

	Σελ.
ΜΕΡΟΣ Α΄	5
Σκοπός.....	6
Εισαγωγή.....	6
Ορισμοί όρων.....	8
<u>ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1^ο</u> :	
Ιστορική αναδρομή και εξέλιξη του θεσμού της αναδοχής.....	10
1.1 Ο θεσμός της αναδοχής.....	11
1.2 Ιστορική ανάδρομη και εξέλιξη του θεσμού.....	17
α) Η τοποθέτηση παιδιών σε αρχιτεχνίτες και τροφούς.....	18
β) Η αναδοχή ως υποκατάσταση της γονικής φροντίδας.....	20
γ) Η αναδοχή ως προσωρινή υπηρεσία σε οικογένειες.....	22
δ) Η επαγγελματικοποίηση της αναδοχής.....	26
<u>ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^ο</u> :	
Οι ανάγκες που καλύπτει η αναδοχή.....	33
2.1 Ψυχοσυναισθηματικές ανάγκες του παιδιού	34
α) Βασικές συναισθηματικές ανάγκες του παιδιού.....	34
β) «Όσα βλάπτουν τα παιδιά».....	36
γ) «Το παιδί πάνω απ' όλους».....	37
δ) Ποια παιδιά χρειάζονται αναδοχή.....	38

2.2	Μορφές αναδοχής.....	43
2.3	Η διαδικασία της αναδοχής.....	49
	α) Η διαδικασία εντοπισμού υποψήφιων αναδόχων οικογενειών....	49
	β) Η επιλογή και η προετοιμασία των ανάδοχων γονέων.....	52
	γ) Η προετοιμασία των παιδιών.....	54
	δ) Η διαδικασία τοποθέτησης ανηλίκου σε ανάδοχη οικογένεια.....	55
	ε) Η προετοιμασία των φυσικών γονέων.....	57
	στ) Η προετοιμασία των φυσικών παιδιών της ανάδοχης οικογένειας.....	58
	ζ) Η στήριξη της ανάδοχης οικογένειας.....	59
2.4	Φορείς και επαγγελματίες που ορίζονται και υλοποιούν το πρόγραμμα αναδοχής.....	62
	α) Ποιοι φορείς ορίζονται.....	62
	β) Φορείς που υλοποιούν μερικά το πρόγραμμα αναδοχής.....	63
	γ) Το θεωρητικό υπόβαθρο της πρακτικής της κοινωνικής εργασίας στην αναδοχή.....	66
	δ) Η κοινωνική εργασία με τις ανάδοχες οικογένειες.....	72
	ε) Ο κοινωνικός λειτουργός και οι ανάδοχοι γονείς.....	75
	στ) Διασάφηση σκοπών, στόχων, προσδοκιών και ρόλων.....	77
2.5	Προβλήματα εφαρμογής του θεσμού αναδοχής.....	83
	Ανοιχτά προβλήματα.....	83
	α) Έλλειψη περιφερειακών υπηρεσιών.....	85
	β) Προβλήματα που αφορούν το προσωπικό.....	87
	γ) Προβλήματα που αφορούν τα τοποθετούμενα παιδιά και τις φυσικές οικογένειες.....	88
	δ) Προβλήματα που αφορούν τις ανάδοχες οικογένειες.....	88

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3^ο :

Η Ελληνική Πραγματικότητα για την Αναδοχή και τα Κίνητρα των αναδόχων γονέων.....90

3.1 Το προφίλ της σύγχρονης ελληνικής ανάδοχης οικογένειας.....91

α) Τι είναι ανάδοχη οικογένεια.....91

β) Ποια είναι τα προσόντα των ανάδοχων.....91

γ) Ποια είναι η ανταμοιβή της αναδοχής για τους ανάδοχους γονείς.....94

δ) Ποιοι είναι σήμερα οι ανάδοχοι γονείς.....95

3.2 Τα κίνητρα για αναδοχή.....98

3.3 Εκπαίδευση αναδόχων.....105

ΜΕΡΟΣ Β'.....112

1) Έρευνα.....113

i. Σημαντικότητα έρευνας.....113

ii. Στόχος έρευνας.....113

iii. Ερευνητικές υποθέσεις.....113

2) Μεθοδολογία έρευνας.....	114
i. Είδος έρευνας.....	114
ii. Δείγμα.....	115
iii. Εργαλείο της έρευνας.....	115
iv. Άξονες (ερωτήσεων) συνεντεύξεων.....	116
v. Διαδικασία εκτέλεση της έρευνας.....	118
3) i. Αποτελέσματα έρευνας.....	119
ii.Συζήτηση – Συμπεράσματα.....	124
Προοπτικές του θεσμού της αναδοχής.....	128
Προτάσεις.....	130
Βιβλιογραφία.....	132
Παράρτημα.....	137
i) Η Διεθνής Σύμβαση του Ο. Η. Ε. για τα δικαιώματα του παιδιού	137
ii) Τα δικαιώματα των παιδιών που ζουν σε ιδρύματα παιδικής προστασίας	162
iii) Αναδοχή και Σύμβαση για τα δικαιώματα του παιδιού....	194
iv) Τα σημεία συνάντησης του θεσμού της αναδοχής με την σύμβαση για τα δικαιώματα του παιδιού.....	199
v) Η ελληνική πραγματικότητα της αναδοχής	211
vi) Βασική νομοθεσία αναδοχής	216
vii) Βασικές συνέπιες και αποτελέσματα	220

Μέρος Α'

Σκοπός

Με αυτή την εργασία έχουμε ως σκοπό να μελετήσουμε το προφίλ της Ανάδοξης Ελληνικής Οικογένειας καθώς και τα κίνητρα των αναδόχων γονέων. Πιο συγκεκριμένα θα μελετήσουμε τις έννοιες της αναδοχής, του προφίλ του ανάδοχου ζευγαριού και τα κίνητρα για αναδοχή.

Θα διερευνήσουμε ψυχολογικούς – κοινωνικούς ή άλλους παράγοντες που οδηγούν δύο συζύγους ή και μοναχικά άτομα στην ανάληψη φροντίδας παιδιών χωρίς οικογένεια με σκοπό την κάλυψη των αναγκών τους.

Εισαγωγή

Κάθε παιδί για να αναπτυχθεί φυσιολογικά και να εξελιχθεί κοινωνικά, έχει την ανάγκη της στοργής και του αισθήματος ασφάλειας που του δίνει η οικογένειά του. Υπάρχουν όμως παιδιά που για διάφορους σοβαρούς λόγους δεν μπορούν να μεγαλώσουν κοντά στην οικογένειά τους και στερούνται αυτή την αγάπη και το συναίσθημα ασφάλειας. Μερικά από αυτά τα παιδιά μπορεί να έχουν ειδικές και ψυχολογικές ανάγκες ή σωματικές ασθένειες. Η τοποθέτηση σε ανάδοχη οικογένεια είναι μία από τις λύσεις και ίσως η μοναδική, για την οικογενειακή προστασία ορισμένων από αυτά τα παιδιά.

Στην παρούσα εργασία, θα μελετήσουμε το προφίλ της ανάδοξης ελληνικής οικογένειας καθώς και τα κίνητρα των αναδόχων γονέων.

Πιο συγκεκριμένα, ο προβληματισμός που μας οδήγησε να ασχοληθούμε με αυτό το θέμα είναι σχετικός με τα κίνητρα των ζευγαριών ή και των μοναχικών ατόμων που επιλέγουν να αναλάβουν την φροντίδα παιδιών. Είναι πάντα αυτά τα κίνητρα συμβατά με τα δικαιώματα των παιδιών ή μήπως οι ανάδοχοι γονείς έχουν κάποια οφέλη και ποια.

Έχουμε συναντήσει περιπτώσεις «εμπορευματοποίησης» του θεσμού, λόγω των ειδικών μηνιαίων επιδομάτων που προσφέρονται στην ανάδοχη οικογένεια για την κάλυψη των βασικών εξόδων του παιδιού. Είναι όντως έτσι η κατάσταση; Η αναδοχή στηρίζεται πρωτίστως στην εθελοντική προσφορά και την αγάπη του ανθρώπου για τον συνάνθρωπο ή είναι τόσο μεγάλο το ποσό που παίρνουν οι ανάδοχοι γονείς ώστε να εξακολουθεί να μη μπορεί να ελεγχθεί το οικονομικό όφελος των ενηλίκων, σε βάρος πιθανόν των παιδιών ;

Στο πρώτο κεφάλαιο, εξετάζουμε τις ψυχοσυναισθηματικές ανάγκες του παιδιού. Πραγματευόμαστε την έννοια της αναδοχής, τις μορφές της, καθώς και περιγράφουμε την εξέλιξη του θεσμού μέσα στον χρόνο.

Στο δεύτερο κεφάλαιο εξετάζουμε την διαδικασία της αναδοχής, τους φορείς και τους επαγγελματίες που υλοποιούν προγράμματα αναδοχής, καθώς και τα προβλήματα που προκύπτουν από την εφαρμογή του θεσμού.

Στο τρίτο κεφάλαιο, τέλος, μελετάμε το προφίλ της σύγχρονης ελληνικής οικογένειας, δηλαδή ποιοι είναι αυτοί οι άνθρωποι που επιλέγουν να αναλάβουν την φροντίδα παιδιών χωρίς οικογένεια, καθώς και διερευνούμε τα κίνητρα που ωθούν τα άτομα να προβούν στο θεσμό της αναδοχής.

Ορισμοί όρων

Αναδοχή : Η αναδοχή είναι η ανάθεση από κοινωνικοπρονοιακούς φορείς, της προσωρινής ή μόνιμης φροντίδας εξαρτημένων ατόμων, ως επί το πλείστον παιδιών, σε οικογένειες που αμείβονται για το έργο τους από τους φορείς οι οποίον συνεργάζονται με τις οικογένειες, τις καθοδηγούν και τις βοηθούν στο έργο τους. (Πρακτικά Ευρωπαϊκού Συνέδριο για τη αναδοχή, 1990)

Ανάδοχο ζευγάρι : Είναι το ζευγάρι που προσφέρεται να αναλάβει τη φροντίδα ενός ή περισσότερων παιδιών που δεν έχουν οικογένεια ή που για σοβαρούς λόγους δε μπορούν να παραμείνουν σ' αυτή. Το ανάδοχο ζευγάρι καλείται δηλαδή να υποκαταστήσει την φυσική οικογένεια είτε γιατί αυτή δεν υπάρχει είτε γιατί αδυνατεί να παίξει το ρόλο της. Η τοποθέτηση ενός παιδιού σε ανάδοχο ζευγάρι δεν είναι υιοθεσία. Είναι μια προσωρινή τοποθέτησή του σε επιλεγμένο ζευγάρι, κατάλληλο να παίξει θεραπευτικό – παιδαγωγικό ρόλο, εξασφαλίζοντας στο παιδί τη συναισθηματική στήριξη, τη ζεστασιά του σπιτικού και τη στοργική φροντίδα, για όσο χρονικό διάστημα κρίνεται σκόπιμο ή απαραίτητο. Στη συνέχεια το παιδί να επανέλθει στη φυσική του οικογένεια, αν υπάρχει ή να ανεξαρτητοποιηθεί.

(2005 http://news.pathfinder.gr/periscopio/adoption_children.html)

Κίνητρα για αναδοχή : Όταν μιλάμε για τα κίνητρα στην αναδοχή, αναφερόμαστε στους λόγους από τους οποίους ωθούνται τα άτομα να γίνουν ανάδοχοι γονείς. Τα κίνητρα αυτά μπορούν να στηρίζονται στην ανάγκη για εθελοντική προσφορά και στην αγάπη του ανθρώπου για τον συνάνθρωπο. Μπορεί όμως να πηγάζουν και από ιδιοτελείς σκοπούς των ατόμων, όπως η κάλυψη προσωπικών τους αναγκών ή η οικονομική ενίσχυση τους από το ειδικό μηνιαίο επίδομα που προσφέρεται στην αναδοχή. (2005 <http://www.childmentalhealth.gr>)

1^ο Κεφάλαιο

«Ιστορική αναδρομή και εξέλιξη του θεσμού της αναδοχής»

1.1 Ο θεσμός της αναδοχής

Πρόκειται για εναλλακτική μορφή φροντίδας παιδιών, με θετικά στοιχεία την ομαλή ψυχοκοινωνική ανάπτυξη των παιδιών σε οικογενειακό περιβάλλον, την αποφυγή της ιδρυματικής ζωής και των αρνητικών της επιπτώσεων αλλά και το μικρό οικονομικό κόστος για το κράτος. Ο πρώτος νόμος που αφορά την αναδοχή στην Ελλάδα εκδόθηκε το 1993. Έως σήμερα οι ανάδοχες οικογένειες στην πλειοψηφία τους είναι του τύπου της συγγενικής ή της «παραδοσιακής» αναδοχής, ενώ οι νεότερες μορφές κατά περίπτωση μόνο εφαρμόζονται. (Κωνσταντέλλια Σ. , 2004)

Με τον όρο «αναδοχή» ή «ανάδοχη φροντίδα» εννοούμε την ανάληψη της φροντίδας παιδιού άλλων γονέων από μια οικογένεια για μερικές μέρες, εβδομάδες, μήνες ή για χρόνια, έναντι αμοιβής (επιδόματος ή μισθού). Ο βασικός στόχος της αναδοχής είναι να προσφέρει στο παιδί που οι γονείς του δεν μπορούν να το φροντίσουν την εμπειρία της οικογενειακής ζωής μέχρις ότου οι γονείς μπορέσουν να το ξαναπάρουν. Παρόλο ότι ο βασικός χαρακτήρας της αναδοχής είναι η προσωρινότητά της, ξέουμε ότι για διάφορους λόγους μερικά παιδιά θα μείνουν σε ανάδοχες οικογένειες για πολλά χρόνια και ίσως να μην επιστρέψουν ποτέ στους γονείς τους. Σαν εργαλείο κοινωνικής πολιτικής, η αναδοχή παιδιού αποτελεί μία υπηρεσία σε οικογένειες οι οποίες, εξαιτίας κρίσης στη ζωή τους είτε εξαιτίας της συμπεριφοράς του παιδιού, δεν μπορούν να το φροντίσουν και έχουν ανάγκη από κάποια ανακούφιση και ανάπαυλα. Η αναδοχή μπορεί να χρησιμοποιηθεί και σε άλλες περιπτώσεις, όπως για παιδιά που απομακρύνθηκαν από τις οικογένειές τους με απόφαση δικαστηρίου.

Η προσδοκία από τους ανάδοχους γονείς είναι ότι θα προσφέρουν στο παιδί αγάπη, φροντίδα, αξιόπιστες και σταθερές σχέσεις και κατάλληλα ερεθίσματα ώστε να προάγουν τη σωματική, συναισθηματική, κοινωνική και νοητική του ανάπτυξη. Μερικές φορές επίσης θα πρέπει να βοηθήσουν το παιδί να ξεπεράσει πιθανά προβλήματα και δυσκολίες. Οι ανάδοχοι γονείς οφείλουν να φροντίζουν και να αγαπούν το παιδί σαν δικό τους, αλλά συγχρόνως να μη συνδεθούν πολύ μαζί του, διότι κάποια μέρα το παιδί θα επιστρέψει στην οικογένειά του. Ζητούμε δηλαδή από τους ανάδοχους γονείς να μοιραστούν την οικογενειακή τους ζωή και την αγάπη τους με το παιδί, με τρόπο που πολλοί από μας θα τον βρίσκαμε ιδιαίτερα δύσκολο. Όχι μόνον είναι αντιφατικές πολλές από τις απαιτήσεις και προσδοκίες που έχουμε απ' αυτούς, αλλά επιπλέον αφορούν πολύπλοκα και βαθιά ανθρώπινα συναισθήματα και συγκινήσεις. Όπως πολλοί ανάδοχοι γονείς το έχουν θέσει: «Σου ζητούν να μη συνδεθείς. Πώς μπορείς να το αποφύγεις, Μιλάμε για ανθρώπους» ή όπως το εξέφρασε ένα πετυχημένο ζευγάρι αναδόχων : «Δεν θα μπορούσαμε να πετύχουμε χωρίς να συνδεθούμε».

Επί πλέον ζητούμε από τους ανάδοχους γονείς να είναι υπομονετικοί, να δέχονται την οικογένεια του παιδιού και να διευκολύνουν τις επισκέψεις της, να ενθαρρύνουν την προσωπική και συναισθηματική επαφή του παιδιού, μαζί της και ,επίσης να συνεργάζονται εποικοδομητικά με τους κοινωνικούς λειτουργούς με στόχο την αποκατάσταση του παιδιού. (John Triseliotis – Τασούλα Κουσίδου, 1989)

Η **αναδοχή**, δηλαδή η ανάθεση από κοινωνικοπρονοιακούς φορείς, της προσωρινής ή μόνιμης φροντίδας εξαρτημένων ατόμων, ως επί το πλείστον παιδιών, σε οικογένειες που αμείβονται για το έργο τους αυτό από τους φορείς οι οποίον συνεργάζονται με τις οικογένειες, τις καθοδηγούν και τις βοηθούν στο έργο τους, ξεκίνησε εδώ και μερικούς αιώνες στις δυτικές χώρες σαν ένας πιο πρόσφορος τρόπος φροντίδας εγκαταλειμμένων βρεφών και νηπίων, από την ιδρυματική περίθαλψη. Βαθμιαία η αναδοχή εξελίχθηκε, σε όλες τις προηγμένες χώρες, σε έναν σημαντικό θεσμό παιδικής προστασίας, παράλληλα με την ιδρυματική περίθαλψη και την υιοθεσία.

Τα τελευταία είκοσι χρόνια, η χρήση αναδόχων οικογενειών για συγκεκριμένες κατηγορίες ανηλίκων (παιδιών που οι γονείς τους δεν είναι σε θέση να τα φροντίσουν, κακοποιημένων και παραμελημένων, παιδιών με ειδικές ανάγκες, διαρκώς επεκτείνεται σε βάρος της παραδοσιακής ιδρυματικής περίθαλψης, διότι προσφέρει εμπειρίες οικογενειακής ζωής, αποκλειστική φροντίδα και στενούς συναισθηματικούς δεσμούς στα παιδιά που τα έχουν ανάγκη για την ομαλή ψυχοκοινωνική τους ανάπτυξη.

Η από-ιδρυματοποίηση και η από-ασυλοποίηση, που τόσο θόρυβος γίνεται γι' αυτές τελευταία, μπορούν να επιτευχθούν, εν μέρει, μέσω της χρησιμοποίησης αναδόχων οικογενειών.(Ευρωπαϊκό Συνέδριο για την αναδοχή, 1990)

Με τον όρο «ανάδοχη φροντίδα» εννοούμε τη συνεχή και σε καθημερινή βάση τοποθέτηση ενός παιδιού (για ορισμένο χρονικό διάστημα το οποίο μπορεί να είναι και πολύ μεγάλο) σε μια οικογένεια η οποία αμείβεται προκειμένου να εξασφαλίζει τις φροντίδες και την εκπαίδευση του, χωρίς εντούτοις αυτό να της ανήκει (χωρίς δηλαδή το

παιδί να ορίζεται νομικά μέλος της). Η αναδοχή διαφέρει από την ημερήσια φύλαξη και την υιοθεσία στα τέσσερα ακόλουθα σημεία:

1. Τη μονιμότητα και τη διάρκεια.
2. Την αμοιβή.
3. Το θέμα του *ανήκειν* όσον αφορά το παιδί (σε ποιον δηλαδή ανήκει το παιδί).
4. Τα κριτήρια επιλογής του συγκεκριμένου είδους φροντίδας, τις στάσεις των υπηρεσιών απέναντι στο γενικότερο θέμα της τοποθέτησης των παιδιών σε ανάδοχη φροντίδα, και φυσικά τις αντιστάσεις (ή αντι-στάσεις) τους.

(Καλλινικάκη 2001)

Η έννοια της αναδοχής καλύπτει μια λειτουργία ευρύτατα διαδεδομένη σε κοινωνικό επίπεδο, που εκτείνεται από την περιστασιακή φύλαξη ενός παιδιού (π.χ. το baby-sitting ή μια βραχύχρονη φιλοξενία) μέχρι την πλήρη ανάληψη ενός παιδιού από μια οικογένεια που δεν είναι η βιολογική του οικογένεια. Η αναδοχή μπορεί να είναι μια ανεπίσημη συμφωνία μεταξύ ενός βιολογικού γονιού και ενός ενηλίκου που φροντίζει το παιδί του (που ασκεί δηλαδή μεγάλο μέρος των καθηκόντων ενός γονιού), αλλά και ένας κοινωνικός ή και θεραπευτικός θεσμός, ο οποίος επιχορηγείται και ελέγχεται από το κράτος (τοποθέτηση ενός παιδιού σε ανάδοχη οικογένεια). Στις περιπτώσεις αναδοχής, η νομική υπόσταση του παιδιού σε σχέση με τους βιολογικούς του γονείς δεν μεταβάλλεται, το κύριο όμως μέρος της καθημερινής φροντίδας του ανατίθεται στους ανάδοχους γονείς. Για το λόγο αυτό οι καταστάσεις αναδοχής κινούνται συχνά σε ένα επίπεδο λεπτών ισορροπιών και απαιτούν σαφή ορισμό των ρόλων καθώς και υποστηρικτική, συμβουλευτική ή και θεραπευτική βοήθεια από την πλευρά των υπηρεσιών που προωθούν λύσεις αναδοχής για παιδιά που

μεγαλώνουν σε ανεπαρκές οικογενειακό περιβάλλον από την πλευρά της βιολογικής τους οικογένειας.

Μια ανάδοχη οικογένεια υποδέχεται στους κόλπους της ένα παιδί για μια ορισμένη χρονική περίοδο, που μπορεί να καλύπτει και πολύ μεγάλο χρονικό διάστημα της παιδικής και εφηβικής του ηλικίας, χωρίς όμως η κατάσταση αυτή να προκαλεί την αλλαγή της ταυτότητας του παιδιού, όπως συμβαίνει στις περιπτώσεις υιοθεσίας (αυτό αποτελεί και μια πολύ βασική διαφορά μεταξύ υιοθεσίας και αναδοχής). Φροντίζει για το σύνολο των αναγκών του παιδιού και συνήθως αμείβεται για τη φροντίδα αυτή. Το οικονομικό ζήτημα της αποζημίωσης, της αμοιβής ή και του μισθού μιας ανάδοχης οικογένειας αποτελεί ένα θέμα που συζητιέται πολύ, καθώς αποκτά όχι μόνο μία πρακτική αλλά και μία συμβολική διάσταση. Η αναδοχή υποδηλώνει μια ηθική και γενναιόδωρη στάση, που προϋποθέτει την ικανότητα να ασχολείται κανείς με επάρκεια σε όλα τα επίπεδα (πρακτικά, παιδαγωγικά, συναισθηματικά) με το παιδί κάποιου άλλου. Είναι σημαντικό όμως να υπογραμμίζεται η διαφορά της από την υιοθεσία και η οικονομική διάσταση του θέματος μπορεί να αποτελέσει και έναν συμβολικό παράγοντα διαφοροποίησης. Η ίδια η κατάσταση της αναδοχής μπορεί να γεννήσει στο παιδί μία εσωτερική σύγκρουση, μεταξύ της επιθυμίας του να επιστρέψει στη βιολογική του οικογένεια και της επιθυμίας του να "αφεθεί" στην ανάδοχη οικογένεια, να "υιοθετηθεί" από αυτήν. Συγχρόνως, μπορεί να θέσει τις δυο οικογένειες σε μία κατάσταση ανταγωνισμού μεταξύ τους. Για όλους αυτούς τους λόγους, που μπορεί να είναι γενεσιουργοί εσωτερικών και εξωτερικών εντάσεων, η συμβουλευτική, υποστηρικτική ή και θεραπευτική βοήθεια σε οικογένειες και παιδιά μπορεί να κριθεί απαραίτητη. Μια σωστή τοποθέτηση σε ανάδοχη οικογένεια εξασφαλίζεται μόνο όταν οι υπηρεσίες έχουν εξαντλήσει προηγουμένως κάθε δυνατότητα

διατήρησης ενός παιδιού στα πλαίσια της βιολογικής του οικογένειας και στη συνέχεια προσπαθήσουν να διασφαλίσουν κάθε υποστηρικτική βοήθεια στην αναδοχή οικογένεια στο παιδί και στη βιολογική οικογένεια. (Trisseliotis j., Sellick C., Short R., 1995)

1.2 Ιστορική αναδρομή και εξέλιξη του θεσμού

Ο θεσμός της αναδοχής ή ανάδοχης φροντίδας διαχρονικά ανέπτυξε μια δική του θεωρία, ενώ πειραματίστηκε μέσα από διαφορετικές προσεγγίσεις και μονοπωλήθηκε από την επιστήμη της κοινωνικής εργασίας.

Ιστορικά, ο θεσμός θεωρήθηκε ότι μπόρεσε να ανταποκριθεί στις τότε προβαλλόμενες ανάγκες των απροστάτευτων παιδιών και έχει εξελιχθεί σε ένα θεσμό που εξακολουθεί να λειτουργεί ως η καλύτερη εναλλακτική λύση μετά την αναγνώριση της ανεπάρκειας της ιδρυματικής φροντίδας από το κράτος. Ωστόσο οι προβληματισμοί που οδήγησαν στην αμφισβήτηση της ποιότητας και της αποδοτικότητας του πηγάζουν από την παρατήρηση ότι δεν λειτουργούν μηχανισμοί αξιολόγησης τόσο σε επίπεδο διαγνωστικό, δηλαδή διάγνωσης αναγκών, όσο και σε επίπεδο πολιτικής και προτάσεων.

Η κοινωνική πολιτική για την αναδοχή στερήθηκε ιδεολογικής βάσης και στρατηγικού προγραμματισμού. Βασίστηκε σε ασταθής περιστάσεις, οικοδομώντας ένα κράτος πρόνοιας στηριγμένο έντονα στην πρωτοβουλία των φορέων και των επαγγελματιών.

Αν και υπάρχει αφθονία ιστορικού υλικού, σχετικά με την αρχή και την εξέλιξη της υιοθεσίας δια μέσου των αιώνων, δεν υπάρχει αξιόλογη μαρτυρία για την έπ' αμοιβή ανατροφή του παιδιού άλλων γονέων. Δεν υπάρχει αμφιβολία ότι θα πρέπει να υπήρξαν ιδιωτικές συνεννοήσεις τέτοιου τύπου, αλλά η επίσημη τοποθέτηση παιδιών σε ανάδοχους γονείς, σαν μέρος της κοινωνικής πολιτικής για τα απροστάτευτα παιδιά, φαίνεται να άρχισε στα μέσα του 16ου αιώνα στη Βρετανία. Στην εξέλιξη της ανάδοχης φροντίδας από τότε, μπορούμε να διακρίνουμε τέσσερα στάδια:

- α) Την τοποθέτηση παιδιών σε αρχιτεχνίτες και τροφούς.
  - β) Την αναδοχή ως υποκατάσταση της γονικής φροντίδας.
  - γ) Την αναδοχή ως προσωρινή κοινωνική φροντίδα σε οικογένειες.
  - δ) Την επαγγελματικοποίηση της αναδοχής.
- (Διεπιστημονική διημερίδα, 2005)

α) Η τοποθέτηση παιδιών σε αρχιτεχνίτες και τροφούς

Η τοποθέτηση παιδιών σε ανάδοχους γονείς σαν μέρος της κοινωνικής πολιτικής για τα απροστάτευτα παιδιά έχει τις ρίζες της στους Αγγλικούς Νόμους για τους Πτωχούς, (English poor Law) του 160ου αιώνα που επέτρεπε τη μαθητεία απροστάτευτων παιδιών κοντά σε αρχιτεχνίτες. Έναντι εβδομαδιαίας αμοιβής, οι αρχιτεχνίτες αυτοί έπαιρναν στα σπίτια τους εγκαταλειμμένα παιδιά υπό την αιγίδα του Νόμου και τα μάθαιναν μια τέχνη, για να μπορούν αργότερα «να κερδίσουν τη ζωή τους». Αν και μερικά αφεντικά συμπεριφέρονταν σωστά, οι υπάρχουσες πληροφορίες μαρτυρούν ότι τα περισσότερα παιδιά γίνονταν αντικείμενο εκμετάλλευσης και κακομεταχείρισης από ασυνείδητους αρχιτεχνίτες.

Ένα άλλο σύστημα που αναπτύχθηκε την ίδια περίοδο παράλληλα με αυτό της μαθητείας, ήταν η πρακτική του Νοσοκομείου του Χριστού (Christ's Hospital) στο Λονδίνο, να τοποθετεί ορφανά και εγκαταλειμμένα βρέφη κυρίως εκτός γάμου κοντά σε τροφούς επί πληρωμή μέχρι την ηλικία των τεσσάρων χρόνων. Το ίδιο σύστημα ακολούθησε και το Δημοτικό Νοσοκομείο της Γλασκόβης (Glasgow Town Hospital) το 1715. Μετά τα τέσσερα χρόνια τους τα παιδιά εισάγονταν σε ιδρύματα για να εκπαιδευτούν και στη συνέχεια τοποθετούνταν σαν μαθητευόμενοι για να μάθουν μια τέχνη. Στις αρχές του 19ου αιώνα, το Δημοτικό Νοσοκομείο της Γλασκόβης σταμάτησε να

παίρνει πίσω τα παιδιά από τις τροφούς. Το Συμβούλιο του Νοσοκομείου είχε την άποψη ότι τα παιδιά θα έπρεπε να μείνουν και να μεγαλώσουν στις οικογένειες που τοποθετήθηκαν μέχρι να μπορούν να είναι αυτοδύναμα. Αυτή πιθανώς ήταν η πρώτη εφαρμογή της μακροχρόνιας αναδοχής, αν και δεν είναι σαφές, αν το Συμβούλιο του Νοσοκομείου πήρε αυτή την απόφαση διότι αναγνώρισε την ανάγκη του παιδιού για αδιάλειπτη φροντίδα. Τα Νοσοκομεία του Λονδίνου και της Γλασκόβης ήταν ένα είδος ιδρυματικής προστασίας για τα παιδιά εφόσον εκείνη την περίοδο το ποσοστό θνησιμότητας στη βρεφική ηλικία (από 0- 12 μήνες) ήταν περίπου 90%. Εξίσου υψηλό ήταν και το ποσοστό θνησιμότητας των βρεφών που τοποθετούνταν σε τροφούς.

Θα πρέπει να υπενθυμίσουμε ότι ο 160ς, 170ς, 180ς και το ήμισυ του 190ου αιώνα ήταν πολύ σκληρές περιόδους για όλα τα παιδιά και όχι μόνο για τα απροστάτευτα. Τα παιδιά αντιμετώπιζονταν όπως οι ενήλικες. Μπορούσαν να τιμωρηθούν, να φυλακισθούν, να εξοριστούν ή απαγχονιστούν για πλημμελήματα ή κακή συμπεριφορά, όπως συνέβαινε με τους ενήλικες. Όταν ήσαν ορφανά ή οι γονείς τους ήσαν άποροι, τα παιδιά τους ακολουθούσαν στα Σπίτια των Πτωχών (Poor Houses). Η σκληρότητα και η έλλειψη ευαισθησίας προς τα παιδιά ήσαν ευρέως διαδεδομένες και ο συναισθηματισμός κατείχε μικρή θέση στις απόψεις των ανθρώπων για την παιδική ηλικία. Εντούτοις, αυτή ήταν μια περίοδος όπου όλα τα παιδιά, και όχι μόνον τα αποστερημένα, τα εκτός γάμου και τα ορφανά, δεν είχαν καλύτερη μεταχείριση. Η απουσία υπέρμετρης συναισθηματικότητας προς τα παιδιά πιθανώς να είχε κάποια σχέση με το υψηλό ποσοστό θνησιμότητάς τους.

Ο τύπος της ανάδοξης φροντίδας που περιγράψαμε ήταν ένα Είδος ανακούφισης των απροστάτευτων παιδιών που ζούσαν έξω από τα Σπίτια των Πτωχών. Δεν είχε και πολύ σχέση με την προαγωγή της συναισθηματικής, κοινωνικής ή νοητικής ανάπτυξης των παιδιών. Για τις

ρίζες αυτών των στόχων, θα πρέπει να ανατρέξουμε στο δεύτερο στάδιο εξέλιξης της αναδοχής. (Καλλινικάκη, 2001)

β) Η αναδοχή ως υποκατάσταση της γονικής φροντίδας

Το δεύτερο στάδιο στην εξέλιξη της ανάδοχης φροντίδας ξεκίνησε περίπου το 1850 και διήρκεσε μέχρι το 1948, αν και κατάλοιπά του βρίσκονταν ακόμα και τη δεκαετία του 1970. Αυτός ο νέος τύπος αναδοχής απέβλεπε στους υψηλότερους στόχους να προσφέρει στο ορφανά εγκαταλειμμένα παιδιά ένα πιο υγιεινό περιβάλλον και μια πιο ευεργετική αγωγή και εκπαίδευση απ. ότι ήταν δυνατή στα Σπίτια των Πτωχών. Θεωρήθηκε σαν πιο κατάλληλο είδος προστασίας για παιδιά που είτε ήσαν ορφανά είτε είχαν Εγκαταλειφθεί από τους γονείς τους, με τη σκέψη ότι η ανάδοχη οικογένεια θα μεγάλωνε το παιδί σαν δικό της, χωρίς ανάμειξη της φυσικής του οικογένειας. Έτσι προέκυψε ο χαρακτηρισμός της ανάδοχης οικογένειας ως «υποκατάστατο γονέων» που τελικά οδήγησε σε πολλές εννοιολογικές αμφιλογίες και παρανοήσεις.

Το πιο παλιό σχήμα που αντιμετώπισε την αναδοχή σα ένα είδος υποκατάστασης της γονικής φροντίδας, ξεκίνησε από την Επιτροπή για τους Πτωχούς στο Εδιμβούργο (στην Ενορία του St. Cuthbe) γύρω στα 1850. Η τοποθέτηση παιδιών σε ανάδοχες οικογένειες στη γ ρω αγροτική περιοχή θεωρήθηκε από την Επιτροπή ότι «βελτιώνει τα παιδιά σωματικά και πνευματικά και είναι μια αποδέσμευση από τη Νομοθεσία για τους Πτωχούς». Το σπουδαιότερο επιχείρημα της Επιτροπή ήταν ότι η αναδοχή προσέφερε «το πλησιέστερο προς την οικογενειακή ζωή». Όχι μόνον το σύστημα στοίχιζε φθηνότερα συγκρινόμενο με τη συντήρηση των παιδιών στα Σπίτια των Πτωχών, αλλά η τοποθέτηση των παιδιών μακριά από τις αστικές περιοχές όπου είχαν γεννηθεί, θα τα βοηθούσε να

διακόψουν από τη «φαυλότητα», όπως την έβλεπαν, των γονέων τους ή από τον τρόπο ανατροφής τους. Μεγάλη σημασία δόθηκε στ οφέλη των παιδιών από τον καθαρό αέρα της εξοχής. Κάποιοι φόβοι εκφράστηκαν επίσης από μερικούς Συμβούλους μήπως η τοποθέτηση των πολλών παιδιών εκτός γάμου στις αγροτικές περιοχές θα μπορούσε ν «υπονομεύσει την ηθική» των περιοχών αυτών. Το παράδειγμα του Εδιμβούργου ακολούθησαν και άλλες ενορίες στη Σκοτία και Αγγλία καθώς και πολλά Φιλανθρωπικά Σωματεία για παιδιά, που άρχισαν να δημιουργούνται μεταξύ του 1860 και 1900. Επίσης στο δεύτερο ήμισυ του 19^{ου} αιώνα μια νέα αντίληψη αναπτυχθεί ε σχετικά με τα παιδιά. Άρχισε πλέον να αναγνωρίζεται ότι τα παιδιά διαφέρουν από τους ενήλικες και επομένως πρέπει να χωρίζονται απ' αυτούς π.χ. στις φυλακές ή στα Σπίτια ων Πτωχών. Εντούτοις μόνον στις αρχές του 200ύ αιώνα και σαν αποτέλεσμα των επιδράσεων του Freud και άλλων ψυχιάτρων και ψυχολόγων άρχισε να γίνεται συνείδηση ότι τα παιδιά δεν ήσαν μόνον διαφορετικά από τους ενήλικες αλλά είχαν επίσης διαφορετικές συναισθηματικές, κοινωνικές και πνευματικές ανάγκες.

Μόνον ένα μικρό ποσοστό από το σύνολο των παιδιών που προστατεύονταν από τη Νομοθεσία για τους Πτωχούς και από τις φιλανθρωπικές Εταιρίες τοποθετήθηκαν σε ανάδοχες οικογένειες μεταξύ ου 1850 και 1948. Η πλειονότητα τ ν παιδιών εξακολουθούσαν να μεγαλώνουν σε ιδρύματα. Οι εκθέσεις που υπάρχουν για τα αποτελέσματα του συστήματος αναφέρουν ότι υπήρχαν πολλές βιαιότητες και κακοποιήσεις των παιδιών, αλλά παρόλα αυτά το σύστημα βοηθούσε «την ανάπτυξη των παιδιών σωματικά και πνευματικά...». Όπως ήδη αναφέραμε, ένα κύριο χαρακτηριστικό του συστήματος ήταν να τοποθετούνται τα παιδιά από 1 50 έως 400 χιλιόμετρα μακριά από τον τόπο γέννησής τους και τους γονείς τους, ώστε να αποφεύγονται οι πιθανές ανεπιθύμητες επιδράσεις των γονέων πάνω στα παιδιά. Η

πρακτική αυτή δεν εγκαταλείφθηκε παρά μετά το 1970. Σε αντίθεση με την προ του 1948 περίοδο όπου τα παιδιά που φ τοποθετούνταν σε οικογένειες μακριά από τον τόπο το ς ήσαν ορφανά και εγκαταλειμμένα, τα παιδιά που τοποθετήθηκαν σε απομακρυσμένες περιοχές την περίοδο 1948-1970 είχαν οικογένειες. Έτσι σ μεγάλο βαθμό τα παιδιά αυτά και οι γονείς τους αποκόπτονταν ο ένας από τον άλλο. Δεν είναι σαφές τι έγιναν τελικά όλα αυτά τα παιδιά. Μερικά, αναμφισβήτητα, απορροφήθηκαν στις κατ' εξοχήν αγροτικές κοινότητες όπου μεγάλωσαν, ενώ άλλα επέστρεψαν στις πόλεις.

Μια παράλληλη εξέλιξη μ' αυτήν της Βρετανίας παρατηρήθηκε και στις ΗΠΑ. Δεν είναι όμως σαφής η κατάσταση στις άλλες ευρωπαϊκές χώρες. Φαίνεται ότι ανάλογες εξελίξεις στην ευρωπαϊκή ήπειρο' σαν μεταγενέστερες.

Περίληπτικά, η αναζήτηση αναδόχων γονέων πριν απ το 1 948 απέβλεπε σε οικογένειες που θα λειτουργούσαν σαν υποκατάστατα γονέων για τα παιδιά. Η έννοια αυτής της πρακτικής ήταν ότι το παιδί δεν επρόκειτο να επιστρέψει στην οικογένειά του.(Καλιδοπούλου, 1996)

γ) Η αναδοχή ως προσωρινή υπηρεσία σε οικογένειες

Μετά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο και τη νέα νομοθεσία παιδικής προστασίας στη Βρετανία (1948), μπαίνουμε σε ένα νέο στάδιο στην εξέλιξη του συστήματος των αναδόχων οικογενειών. Σύμφωνα με τον Νόμο, η αναδοχή θεωρείται σαν μια υπηρεσία σε γονείς που για οποιονδήποτε λόγο δεν είναι σε θέση να φροντίσουν τα παιδιά τους και χρειάζονται προσωρινή ανακούφιση. Ο τελικός στόχος είναι η επάνοδος του παιδιού στους γονείς του. Οι ανάδοχοι γονείς θεωρούνται τώρα σαν προσωρινοί ψιδοκβμοι ή τροφοί παρά σαν υποκατάστατα γονέων για το παιδί. Οι απαιτήσεις από τους ανάδοχους γονείς είναι να θεωρούν το παιδί σαν μέλος της οικογένειάς τους, να δέχονται τις επισκέψεις των

βιολογικών του γονέων και τελικά να συνεργάζονται για την επιστροφή του παιδιού στην οικογένειά του. Ο Νόμος μάλιστα προχώρησε στην υποστήριξη του θεσμού της αναδοχής μέχρι του σημείου να αναφέρει ότι ένα παιδί θα παραμένει σε ίδρυμα μόνον εάν είναι πρακτικά ανέφικτη ή προς το παρόν ανεπιθύμητη η τοποθέτηση του σε ανάδοχη οικογένεια.

Αυτή η σαφής θέση του Νόμου να ενθαρρύνει τις οργανώσεις να τοποθετούν παιδιά σε ανάδοχες οικογένειες σαν το «πλησιέστερο προς την οικογενειακή ζωή», ερμηνεύθηκε λανθασμένα σαν καταδίκη της ιδρυματικής περίθαλψης. Σαν αποτέλεσμα, έγινε κατάχρηση της χρησιμοποίησης αναδόχων οικογενειών, συχνά χωρίς προπαρασκευή και επιλογή. Στη δεκαετία του 1960, οι μελέτες άρχισαν να δείχνουν ότι ένα 50% αυτών των τοποθετήσεων διακόπτονταν τον πρώτο χρόνο. Αν και αυτά τα νούμερα μειώνονταν τον δεύτερο και τρίτο χρόνο, θεωρήθηκαν απαράδεκτα (Βλ. Trasler, 1960. Parker, 1966' George 1970). Έτσι, υπήρξε μια προσωρινή αναστολή της επέκτασης των αναδόχων οικογενειών και μια στροφή προς μορφές ιδρυματικής περίθαλψης μέχρι τα μέσα της δεκαετίας του 1970.

Ένα σοβαρό πρόβλημα που το νέο σύστημα της αναδοχής δημιούργησε και που έφερε στην επιφάνεια ο George (1970) ήταν οι διαφορούμενοι ρόλοι γύρω από την αναδοχή. Υπήρχε αβεβαιότητα και κάποια σύγχυση για τον ρόλο των αναδόχων γονέων και των κοινωνικών λειτουργών και την προσδοκία που είχαν οι μεν από τους δε. Ένα βασικό πρόβλημα π.χ. ήταν η απαίτηση των κοινωνικών λειτουργών από τους ανάδοχους γονείς να λειτουργούν σαν προσωρινοί παιδοκόμοι, ενώ οι ανάδοχοι έβλεπαν τον ρόλο τους σαν αυτόν του υποκατάστατου γονέα αποθαρρύνοντας συχνά τις επισκέψεις των φυσικών γονέων στα παιδιά τους. Παρόμοια ήταν και η αντίληψη που είχαν για τους επισκέπτες κοινωνικούς λειτουργούς, τους οποίους έβλεπαν σαν φίλους, ενώ οι

κοινωνικοί λειτουργοί θεωρούσαν τους ανάδοχους συνεργάτες. Το πρόβλημα των διαφορούμενων ρόλων και της πολυπλοκότητας των σχέσεων ήταν πιο έντονο στη μακρόχρονη αναδοχή. Αν και ο Νόμος αντιμετώπιζε την αναδοχή σαν προσωρινή υπηρεσία σε οικογένειες, αυτό δεν εμπόδιζε κάποιες περιπτώσεις να γίνουν μακροχρόνιες. Αυτό συνέβαινε είτε επειδή οι γονείς είχαν χάσει το ενδιαφέρον τους για το παιδί είτε επειδή δεν είχαν βοηθηθεί να κρατήσουν επαφή μαζί του. Το ερώτημα που τέθηκε ήταν τι πρόκειται να συμβεί σ' αυτά τα παιδιά μακροπρόθεσμα και ιδιαίτερα ποιος θα πρέπει να είναι ο ρόλος των αναδόχων γονέων. Προφανώς, εάν τα παιδιά συνεχίζουν να ζουν με τους ανάδοχο γονείς, τότε οι τελευταίοι γίνονται υποκατάστατα γονέων.

Ένα άλλο πρόβλημα στις περιπτώσεις μακράς αναδοχής προέκυπε όταν ο γονέας που είχε εξαφανιστεί από τη ζωή του παιδιού για δύο και τρία χρόνια, εμφανιζόταν ξαφνικά, επιθυμώντας να το πάρει. Εν τω μεταξύ όμως είχε αναπτυχθεί ενός δεσμός μεταξύ του παιδιού και των αναδόχων γονέων του. Θα έπρεπε το παιδί με τέτοιους δεσμούς να ξεριζωθεί από τους ανθρώπους ου θεωρούσε πια γονείς του για να επιστρέψει στην αβεβαιότητα της βιολογικής του οικογένειας; Αυτές οι περιπτώσεις έγιναν γνωστές σαν τα παιδιά «μήλα της έριδος» και γνώρισαν μεγάλη δημοσιότητα. Το κοινό καθώς και η εξελισσόμενη θεωρητική άποψη τάχθηκαν εναντίον της φυσικής οικογένειας και ειδικότερα εναντίον της ρήξης των ψυχολογικών εσμών του παιδιού με τους ανατραφείς του, Ένα μικρό κορίτσι (η Mari Collwell) που αποχωρίστηκε από τους στοργικούς ανάδοχους γονείς της επέστρεψε στη μητέρα και στον πατριό της που αργότερα την σκότωσαν συγκλόνησε την κοινή γνώμη στη Βρετανία. Και αυτή δεν ήταν η μόνη τραγωδία. Ασκήθηκε κριτική εναντίον των κοινωνικών λειτουργών για τυφλή εφαρμογή της έννοιας «αποκατάσταση του παιδιού στη βιολογική του

οικογένεια» χωρίς να λαμβάνουν υπόψη τους ψυχολογικούς του δεσμούς με τους ανάδοχους γονείς. (Σαν αποτέλεσμα αυτών των περιστατικών, η Βρετανική Νομοθεσία για τα Παιδιά του 1975 παρέχει έναν αριθμό δικαιωμάτων σε ανάδοχες οικογένειες που κρατούν παιδιά επί μακρόν. Τα σημαντικότερα είναι: Το δικαίωμα να ζητήσουν την υιοθεσία του παιδιού που έχει μείνει μαζί τους για πέντε ή περισσότερα χρόνια. το δικαίωμα ζητήσουν την υιοθεσία του παιδιού που έχει μείνει μαζί τους για τρία χρόνια με την προϋπόθεση ότι έχουν τη συναίνεση της κοινωνικής οργάνωσης το δικαίωμα να ζητήσουν την «κηδεμονία» (Custody order) του παιδιού εφόσον το παιδί έχει μείνει μαζί τους για 12 μήνες).

Μερικές δυσκολίες που συνδέονται με τις παραδοσιακές μορφές εφαρμογής της αναδοχής περιλαμβάνουν: την ανεπαρκή προετοιμασία και επιλογή αναδόχων γονέων τις πολύπλοκες σχέσεις την απροσδιοριστία των ρόλων' την αποτυχία των κοινωνικών λειτουργών να ενθαρρύνουν και να βοηθήσουν τους φυσικούς γονείς να επισκέπτονται τα παιδιά τους' την ασάφεια της σχέσης κοινωνικού λειτουργού και αναδόχων γονέων και των τελευταίων με την οργάνωση. τη σύγχυση όσον αφορά τους διάφορους τύπους αναδοχής. τις δυσκολίες που έχουν ΟΙ κοινωνικοί λειτουργοί , να υπολογίσουν περίπου το χρονικό διάστημα που θα χρειασθεί να μείνει το παιδί στην ανάδοχη οικογένεια' την τάση μερικών αναδόχων γονέων να αποκλείουν τη βιολογική οικογένεια από τη ζωή του παιδιού και την έλλειψη «συμβολαίου» μεταξύ κοινωνικής οργάνωσης και αναδόχων γονέων, όπου θα ορίζονται τα εκατέρωθεν δικαιώματα και οι υποχρεώσεις. Εν μέρει σαν λύση αυτών των προβλημάτων αλλά και σα αντιμετώπιση νέων, 11 αναδοχή εξελίχθηκε στο σημερινό της στάδιο του ημιαγγελματισμού με κάποιες «παραδοσιακές» μορφές που ακόμα συνεχίζονται. (John Trisseliotis- T. Κουσίδου, 1984,σελ. 182-184)

δ) Η επαγγελματικοποίηση της αναδοχής

Η «επαγγελματική» ανάδοχη φροντίδα ή η «ειδικευμένη» αναδοχή ή η «θεραπευτική» αναδοχή αρχικά χρησιμοποιήθηκε σαν ένας τρόπος απόσπασης παιδιών, κυρίως εφήβων με παραπτωματική συμπεριφορά, από την ιδρυματική περίθαλψη και τοποθέτησής τους σε οι οικογενειακό περιβάλλον. Ξεκίνησε στη Σουηδία πριν εφαρμοσθεί βαθμιαία και σε άλλες χώρες και ειδικότερα στη Βρετανία στα πρώτα χρόνια της δεκαετίας του '70. Η βασική ιδέα ήταν να πληρώνεται η οικογένεια με μισθό επαγγελματία και όχι μόνο με επίδομα, για να αναλάβει τη φροντίδα μερικών πολύ δύσκολων εφήβων οι οποίοι διαφορετικά θα έπρεπε να εισαχθούν σε ιδρύματα. Ακόμα, το σχήμα αυτό θα επέτρεπε να βγουν παιδιά με ανάλογα προβλήματα από τα ιδρύματα και να τοποθετηθούν σε οικογένειες. Η επαγγελματίας ανάδοχη οικογένεια θα μπορούσε επομένως να οριστεί σαν την οικογένεια που μισθοδοτείται για καθορισμένο χρονικό διάστημα και που έχει ειδικές ικανότητες και δεξιότητες για να χειρισθεί παιδιά με προβληματική συμπεριφορά. Εννοούμε συμπεριφορά προβληματική απ' αυτή που παρατηρείται συνήθως σε παιδιά που βρίσκονται στις παραδοσιακές ανάδοχες οικογένειες. Πολλά από τα παιδιά που σήμερα τοποθετούνται σε επαγγελματίες αναδόχους, παλαιότερα εθεωρείτο ότι δεν θα μπορούσαν να ενταχθούν σε οικογενειακό πλαίσιο.

Η έννοια της επαγγελματικής αναδοχής διευρύνθηκε αργότερα για να συμπεριλάβει και άλλα «δύσκολα» παιδιά. Σε μερικές περιοχές χρησιμοποιείται όλο και περισσότερο σε αντικατάσταση των παραδοσιακών μορφών της αναδοχής. Η επαγγελματική αναδοχή, μεταξύ άλλων, απαιτεί ιδιαίτερη προετοιμασία και εκπαίδευση των αναδόχων γονέων, και όχι απλώς επιλογή.

Η εφαρμογή προγραμμάτων αναδοχής στην Ελλάδα δεν έχει παρουσιάσει καμιά ουσιαστική πρόοδο, κατά τα τελευταία δεκαπέντε χρόνια. Ένας από τους λόγους ήταν η εκτεταμένη χρησιμοποίηση της ιδρυματικής προστασίας τόσο κατά τη βρεφονηπιακή ηλικία, όσο και κυρίως κατά τη σχολική ηλικία, η οποία προφανώς «διευκόλυνε» τους επαγγελματίες και ανέστειλε το ενδιαφέρον και τις προσπάθειες των αρμοδίων φορέων για προώθηση του θεσμού της αναδοχής. Το να προσπαθήσει κανείς να βρει ανάδοχες οικογένειες, να τις προετοιμάσει και να τις στηρίξει μετά την τοποθέτηση του παιδιού απαιτεί ασφαλώς περισσότερη κινητοποίηση, προσπάθεια και δεξιότητες από το να εισαγάγει ένα παιδί σε ίδρυμα όπου είναι πολύ πιθανό «να ξεχασθεί». Επιπροσθέτως, η επέκταση των προγραμμάτων αναδοχή που θα επέφερε και τη βαθμιαία κατάργηση της ιδρυματικής προστασία πρόσκρουσε και στην αντίδραση επαγγελματιών και άλλων ενδιαφερομένων που θεωρούσαν ότι μια αλλαγή της κατεστημένης κατάστασης πιθανώς θα έθιγε επαγγελματικά και προσωπικά συμφέροντα. Τέλος, η μέχρι σήμερα έλλειψη νομοθεσίας που να υποστηρίζει την κατά προτίμηση τοποθέτηση παιδιών σε ανάδοχες οικογένειες έναντι της εισαγωγής τους σε ίδρυμα, συνετέλεσε στη στασιμότητα του θεσμού. .

Παραδοσιακά, προγράμματα αναδόχων οικογενειών είχαν τα βρεφοκομεία λόγω της μικρής ηλικίας των παιδιών που προστάτευαν και το ΠΙΚΠΑ. Το Βρεφοκομείο του Δήμου Αθηναίων, που είναι και το αρχαιότερο, τοποθέτησε τα πρώτα παιδιά σε ανάδοχες οικογένειες το 1859. Όπως προκύπτει από πρακτικά του Διοικητικού του Συμβουλίου είχε το 1861 περίπου 35 παιδιά τοποθετημένα σε ανάδοχες οικογένειες τις οποίες ονόμαζε «νοθοτρόφους» και τις πλήρωνε 20 δρχ. το μήνα. Με τη συρρίκνωση όμως του προγράμματος περίθαλψης απροστάτευτων βρεφών των βρεφοκομείων και την αλλαγή των στόχων τους, είτε τα

προγράμματα αναδοχής καταργήθηκαν είτε σήμερα υπολειτουργούν με σκοπό τη βαθμιαία κατάργησή του.

Επίσης, το πρόγραμμα αναδόχων οικογενειών του Υπουργείου Υγείας, Πρόνοιας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων που ξεκίνησε μεταπολεμικά και ασκείτο μέσω των περιφερειακών του υπηρεσιών, δηλαδή των Διευθύνσεων και Τμημάτων Κοινωνικής Πρόνοιας, καταργήθηκε στο τέλος της δεκαετίας του 1970, διότι θεωρήθηκε ότι οι ανάγκες καλύπτονταν από το ΠΚΠΑ, το οποίο με Παραρτήματά του σε όλη τη χώρα εξελίχθηκε στον μεγαλύτερο φορέας αναδόχων οικογενειών. Η κατάργηση όμως των προγραμμάτων ανάδοχες από τις περιφερειακές υπηρεσίες του Υπουργείου που είναι οι κατ' εξοχήν κρατικές υπηρεσίες για τη στήριξη της οικογένειας και για την παιδική πρόνοια και προστασία, στέρησε από τους κοινωνικούς λειτουργούς ένα σημαντικό μέσον βοήθειας για οικογένειες που βρίσκονται σε κρίση και χρειάζεται να απομακρυνθούν τα παιδιά τους για κάποιο διάστημα. Αποτέλεσμα ήταν πολλά από τα παιδιά να προωθούνται σε βρεφοκομεία, ορφανοτροφεία και άλλα ιδρύματα παιδικής προστασίας και αρκετές φορές σε διαφορετικές περιοχές από την κατοικία της οικογένειας, δυσκολεύοντας έτσι την ανάπτυξη ή διατήρηση του δεσμού των παιδιών με τους γονείς τους και την επάνοδό τους σ' αυτούς.

Στο παρελθόν, πολλά παιδιά τοποθετήθηκαν σε ανάδοχες οικογένειες χωρίς ουσιαστική προετοιμασία και επιλογή των αναδόχων γονέων και χωρίς προετοιμασία και γνωριμία του παιδιού με την οικογένεια. Έτσι η ποιότητα φροντίδας του παιδιού και η εν γένει προσφορά προς το παιδί πολλών αναδόχων οικογενειών πολύ απείχαν από του να είναι ικανοποιητικές. Ασφαλώς σήμερα η κατάσταση έχει ως ένα βαθμό βελτιωθεί, χωρίς να έχουν όμως εκλείψει τα περιστατικά ανεπαρκούς ή κακής φροντίδας.

Σήμερα το μεγαλύτερο πρόγραμμα αναδοχής εφαρμόζεται από το ΠΙΚΠΑ. Το πρόγραμμα αυτό, που ξεκίνησε το 1934, περιέθαλψε 8.240 παιδιά σε ανάδοχες οικογένειες σε όλη τη χώρα από το 1950 έως το 1986. Το ΠΙΚΠΑ έχει 200 παιδιά σε ανάδοχες οικογένειες και έχει επίσης αναπτύξει πρόγραμμα συγγενικών αναδόχων οικογενειών (επιδοτεί και παρακολουθεί 148 παιδιά που μένουν με συγγενείς τους), ώστε τα παιδιά να μην απομακρύνονται από το συγγενικό τους περιβάλλον. Ο δεύτερος σε μέγεθος φορέας αναδόχων οικογενειών είναι το Κέντρο Βρεφών «Η ΜΗΤΕΡΑ» με 58 παιδιά τοποθετημένα σε ανάδοχες οικογένειες στο λεκανοπέδιο Αττικής.

(Επιστημονική ημερίδα με θέμα « Εξελίσσοντας τους θεσμούς παιδικής προστασίας», 2004)

Ο θεσμός της αναδοχής δεν έχει έστω και μερικώς επαγγελματικοποιηθεί. Οι ανάδοχες οικογένειες είναι «παραδοσιακού» τύπου και χρησιμοποιούνται ως επί το πλείστον για μεσοπρόθεσμες και μακροπρόθεσμες τοποθετήσεις παιδιών. Σε ελάχιστες περιπτώσεις χρησιμοποιούνται ανάδοχες οικογένειες για βραχυπρόθεσμη τοποθέτηση παιδιών που προορίζονται για υιοθεσία ή για ανακουφισθούν οι γονείς, από τη φροντίδα τους. Επίσης μόνον περιστασιακά έχουν χρησιμοποιηθεί ανάδοχες οικογένειες για ημερήσια φροντίδα παιδιών.

Οι οικογένειες αμείβονται με μηνιαίο επίδομα που κυμαίνεται από 200 ευρώ για υγιή παιδιά, μέχρι 850 ευρώ για παιδιά με σοβαρές ασθένειες, για τη συντήρησή τους. Επίσης, οι φορείς παρέχουν ιατροφαρμακευτική περίθαλψη και ιματισμό για το παιδί και καλύπτουν κάθε άλλη απαραίτητη δαπάνη.

Οι περισσότερες ανάδοχες οικογένειες προέρχονται από τις ασθενέστερες κοινωνικοοικονομικά τάξεις και η προσφορά δεν καλύπτει τις ανάγκες. Οι οργανώσεις αντιμετωπίζουν σοβαρό πρόβλημα εξεύρεσης

επαρκούς αριθμού κατάλληλων αναδόχων οικογενειών και ειδικότερα οικογενειών που να δέχονται παιδιά με ειδικές ανάγκες, παρά τα αυξημένα επιδόματα που δίνονται σ' αυτές τις περιπτώσεις, μόνο σποραδικές διαφημιστικές προσπάθειες έχουν γίνει, ως επί το πλείστον μέσω του Τύπου και του Ραδιοφώνου, κυρίως από το Κέντρο Βρεφών «Η ΜΗΤΕΡΑ». Οι εκκλήσεις απευθύνονται στο κοινό γενικά για εξεύρεση αναδόχων οικογενειών και περιστασιακά για συγκεκριμένα παιδιά. Οι διαφημιστικές καταχωρήσεις για συγκεκριμένα παιδιά θα μπορούσαν να χαρακτηρισθούν συντηρητικές, είναι σύντομες και δεν υπεισέρχονται σε λεπτομέρειες για το παιδί ούτε συνοδεύονται από φωτογραφίες (ανάλογες προσπάθειες έχουν γίνει και για εξεύρεση θετών γονέων για παιδιά με ειδικές ανάγκες).

Οι ανάδοχες οικογένειες παρακολουθούνται από τους κοινωνικούς λειτουργούς (ή και από επισκέπτριες αδελφές στην περίπτωση του ΠΙΚΠΑ), με κατά κανόνα κατ' οίκον επισκέψεις. Δεν έχουν χρησιμοποιηθεί ομάδες είτε για την προετοιμασία των αναδόχων γονέων είτε για τη στήριξή τους μετά την τοποθέτηση του παιδιού.

Το σημαντικότερο όμως πρόβλημα στη λειτουργία του θεσμού ήταν και εξακολουθεί εν πολλοίς να είναι η έλλειψη συγκεκριμένων σχεδίων και προγραμματισμού για το μέλλον των παιδιών στις ανάδοχες οικογένειες και για μόνιμη οικογενειακή αποκατάσταση. Ειδικότερα για τα παιδιά που προστατεύθηκαν στις ανάδοχες οικογένειες του ΠΙΚΠΑ και τα οποία παρακολουθούνταν από επισκέπτριες αδελφές που είχαν κύρια αρμοδιότητα την εξακρίβωση των συνθηκών της καθημερινής φροντίδας του παιδιού στην οικογένεια και τις σχετικές συμβουλές προς τους ανάδοχους γονείς, τα θέματα του προγραμματισμού και της εργασίας με τις φυσικές οικογένειες των παιδιών έμεναν συχνά στο περιθώριο.

Η πολύχρονη εφαρμογή και η εξέλιξη του θεσμού της ανάδοχης φροντίδας, μας οδηγεί σήμερα στην καλύτερη μελέτη και την αποτελεσματικότερη αξιοποίησή του.

Με δεδομένο ότι η κοινωνία δεν είναι στατική, η αναδοχή ως θεσμός εξελίσσεται, αντικατοπτρίζοντας τις αλλαγές, τις κοινωνικές στάσεις και προκαταλήψεις.

Η αναδοχή αποτελεί βασική ανθρώπινη εμπειρία. Αφορά διαπροσωπικές σχέσεις και δεσμούς, συναισθήματα αγάπης, φροντίδας, αφοσίωσης, αλλά και απώλειας και λύπης. Ως μέσο παροχής κοινωνικής βοήθειας, ο θεσμός ακολούθησε την εξέλιξη της κοινωνίας και το πλαίσιο της ιδεολογίας της, με τέτοιο τρόπο, ώστε αυτό να καθορίσει τις παρεχόμενες υπηρεσίες, οι οποίες δεν λειτούργησαν πάντα με την απαραίτητη προσαρμοστικότητα στις κατά περίπτωση εξατομικευμένες ανάγκες του παιδιού.

Το ξεπέραςμα της φιλανθρωπίας και η διασφάλιση θεσμοθετημένης κοινωνικής πρόνοιας, επιτρέπουν σήμερα την κοινωνική, ψυχολογική, παιδαγωγική προσέγγιση όλων των μελών που εμπλέκονται στην αναδοχή, με παράλληλη αξιοποίηση της μέχρι σήμερα εμπειρίας και πρακτικής.

Μέσα από την προσφορά της ανάδοχης οικογένειας, οφείλουμε να επισημάνουμε τον όρο παιδική ηλικία, σύμφωνα με τον οποίο αναφερόμαστε σε μια ξεχωριστή κοινωνική ομάδα ατόμων πολιτών, ηλικίας 0-18 ετών. Άρα, η κοινωνική πολιτική για την παιδική ηλικία, θα πρέπει να στοχεύει στην κοινωνική ευημερία και την απόλυτη εναρμόνισή της με τις βασικές αρχές της Σύμβασης για τα Δικαιώματα του Παιδιού, που υιοθετήθηκε και επικυρώθηκε από τη Γενική Συνέλευση του Ο.Η.Ε. το 1989 και αποτελεί νόμο του ελληνικού κράτους από το 1992.

Αν και ο θεσμός της ανάδοχης οικογένειας ξεκίνησε ως εναλλακτική λύση στην ιδρυματική περίθαλψη, προκειμένου να καλύψει ένα μεγάλο αριθμό παιδιών τα οποία φιλοξενούνταν σε ιδρύματα, τελικά εξελέγχθηκε σε ένα θεσμό, ο οποίος αναμφίβολα αποτελεί σημαντική μεταρρύθμιση στο χώρο της παιδικής προστασίας.

Οι κοινωνικοί φορείς που ασχολούνται με την πρακτική και τη στήριξη της ανάδοχης οικογένειας, αποτελούν την πηγή για μελέτη και επιστημονική προσέγγιση των σύνθετων σχέσεων, ανάμεσα σε αυτή και το παιδί μέσα από τις δυσκολίες, τις ρήξεις, τις επιτυχίες ή αποτυχίες των σχέσεων αυτών, «φωτίζεται» η ψυχική και κοινωνική τους διάσταση, καθώς και η αλληλεπίδρασή τους με τις εκάστοτε κοινωνικές συνθήκες.

(John Triseliotis – Τασούλα Κουσίδου, 1989)

2^ο Κεφάλαιο

«Οι ανάγκες που καλύπτει η αναδοχή»

2.1 Ψυχοσυναισθηματικές ανάγκες του παιδιού

α) Βασικές συναισθηματικές ανάγκες του παιδιού

1. Καλή σωματική φροντίδα, ασφάλεια, αγάπη, τρυφερότητα, παραδοχή

Η ανάγκη για αγάπη και ασφάλεια, είναι ίσως η πιο σημαντική και από την άποψη ότι αποτελεί τη βάση για την ανάπτυξη μιας θετικής ταυτότητας και της ικανότητας για εποικοδομητικές σχέσεις με πολλούς ανθρώπους. Η αγάπη και η ασφάλεια περιλαμβάνουν εμπειρίες καλής σωματικής φροντίδας, προστασίας από κίνδυνο, τρυφερότητας, σταθερότητας και γενικά ενός περιβάλλοντος όπου το παιδί νιώθει ασφαλές και έχει το συναίσθημα ότι «ανήκει».

2. Εμπιστοσύνη, προστασία από κίνδυνο, σταθερότητα και μονιμότητα περιβάλλοντος
3. Εξερεύνηση, ερεθίσματα για νέες γνώσεις, για ανάπτυξη του λόγου και της νόησης, απόκτηση αυτοπεποίθησης και έλεγχο του περιβάλλοντος

Τα παιδιά έχουν ανάγκη να εξερευνούν και να παίρνουν ερεθίσματα από νέες γνώσεις και νέες εμπειρίες για να αναπτύξουν τη νόηση τους, την αυτοπεποίθηση τους και κάποια αίσθηση ελέγχου του κόσμου στον οποίο θα ζήσουν. Γι' αυτό χρειάζονται ευκαιρίες για παιχνίδι, για κοινωνική συναναστροφή, για ανάπτυξη του λόγου. Η Pringle υποστηρίζει ότι

ίσως ο πιο κρίσιμος παράγοντας για την προαγωγή της νοητικής ικανότητας είναι η ποιότητα του «λεκτικού περιβάλλοντος».

4. Έπαινος και αναγνώριση

Όπως η Pringle επισημαίνει για να γίνει κανείς ένας κοινωνικά προσαρμοσμένος ενήλικας, απαιτείται τεράστια συναισθηματική, κοινωνική και πνευματική μάθηση που θα αναπτυχθεί και θα διατηρηθεί με τα χρόνια. Ο έπαινος και η αναγνώριση μπορεί να βοηθήσουν τα παιδιά σε περιόδους ματαίωσης, σύγκρουσης, απογοήτευσης και σύγχυσης. Υπερβολικές και άκαιρες απαιτήσεις δεν προσφέρουν ευκαιρίες για έπαινο και μπορεί να οδηγήσουν σε θυμό ή απόσυρση.

5. Ανάπτυξη συναισθήματος ευθύνης μέσω της προσωπικής ανεξαρτησίας

Τα παιδιά χρειάζονται να αναπτύξουν συναίσθημα ευθύνης μέσω της προσωπικής τους ανεξαρτησίας. Για να το εκφράσουν με τρόπο κοινωνικά αποδεκτό, οι περιορισμοί και οι έλεγχοι πρέπει εξαρχής να εφαρμόζονται από τα πρόσωπα που έχουν σημασία για το παιδί.

Αυτές οι ανάγκες του παιδιού μπορούν να καλυφθούν στα πλαίσια μιας ζεστής, δοτικής, συνεχούς και σταθερής σχέσης του με την μητέρα, τον πατέρα και τα άλλα μέλη της οικογένειας. Αν δεν γίνουν έγκαιρα οι απαραίτητες παρεμβάσεις, το παιδί μπορεί να αναπτύξει ποικίλα ψυχολογικά συμπτώματα και διαταραχές συμπεριφοράς.

Η Pringle επισημαίνει ότι η κάλυψη αυτών των αναγκών πρέπει να προσαρμόζεται στα γνωρίσματα, στην προσωπικότητα και στις ικανότητες του κάθε παιδιού. Η αναγνώριση και η σωστή ανταπόκριση σ' αυτές τις ανάγκες εξαρτώνται από τη συνέχιση της κοινωνικής

συναλλαγής και της συνεχώς αυξανόμενης γνώσης μας για το συγκεκριμένο παιδί. Υποστηρίζει ότι αυτές οι ανάγκες δεν μπορούν συνήθως να αντιμετωπισθούν μέσα σε ένα ιδρυματικό περιβάλλον ή σε συνθήκες όπου οι σχέσεις μεταξύ παιδιών και γονέων ή άλλων γονικών υποκατάστατων συνεχώς διακόπτονται από χωρισμούς ή αλλαγές των προσώπων που φροντίζουν το παιδί. (John Triseliotis – Τασούλα Κουσίδου, 1989)

β) Όσα βλάπτουν τα παιδιά

Η φυσιολογική εξέλιξη του παιδιού επιτυγχάνεται όχι μόνο από την κάλυψη των σωματικών αλλά και των συναισθηματικών αναγκών του. Δεν αρκεί δηλαδή να έχει πλουσιοπάροχα μόνο τα υλικά αγαθά αλλά να καλύπτεται και συναισθηματικά. Και οι συναισθηματικές ανάγκες ενός παιδιού δημιουργούνται από τη στιγμή που γεννιέται και με τα χρόνια διαφοροποιούνται. Έτσι, το παιδί παύει πλέον να επικοινωνεί με το κλάμα. Καθώς μεγαλώνει, επιζητά την αναγνώριση και την ανταπόκριση στην ανάγκη του για ανεξαρτησία, αυτοβουλία και δημιουργία

Όλες οι συνθήκες που δημιουργούν συναισθηματική φόρτιση μπορεί να απειλήσουν την ψυχοσυναισθηματική εξέλιξη ενός παιδιού (π.χ. πρώιμος αποχωρισμός από τη μητέρα, συνεχείς διαμάχες στην οικογένεια, χωρισμός των γονιών, θάνατος του ενός, αλκοολισμός, χρόνιες ασθένειες).

Το ίδιο μπορεί να συμβεί και στην περίπτωση όπου οι γονείς, άθελα τους, επιβαρύνουν το παιδί με διάφορα προβλήματα που απασχολούν τους ίδιους.

Ο παιδικός ψυχισμός βρίσκεται σε συνεχή ανάπτυξη και μπορεί να πληγωθεί ανεπανόρθωτα από κάποιο περιστατικό που οι γονείς θεωρούν

ανώδυνο ή περαστικό. Τα παιδιά έχουν από νωρίς τα μάτια τους στραμμένα επάνω στους γονείς τους, παρατηρούν τα πάντα και τους εντυπώνεται ο τρόπος με τον οποίο τους συμπεριφέρονται και ζουν. Είναι λοιπόν ανώφελο να τα προτρέπουν να φέρονται με ευγένεια ή ειλικρίνεια όταν οι ίδιοι, άθελα τους δεν κάνουν το ίδιο μέσα στην οικογένεια. Επειδή το παιδί συχνά δεν μπορεί να εκφράσει με λόγια τα προβλήματα που αντιμετωπίζει, επιλέγει να τα εκδηλώνει με τη συμπεριφορά του.

(Κατάκη, 1997)

γ) Το παιδί πάνω απ' όλους

Το συνήθως δυσκολεμένο εμβρυάκι, που έρχεται στον κόσμο αλλά νιώθει χαμένο, που πονάει για ό,τι έχασε αλλά είναι έτοιμο να χαμογελάσει μόλις βουλευτεί στην καινούργια του γωνιά...

Που δεν πρέπει ούτε στιγμή να νιώσει εκείνο ντροπή, ενοχή ή αμηχανία για ό,τι έγινε...

Που έχει δικαίωμα να ξέρει από πού προέρχεται και τι ακριβώς έγινε στη ζωή του...

Που η δόμηση της ταυτότητας του κάτω από αυτές τις συνθήκες είναι μια πιο δύσκολη ιστορία και χρειάζεται την υπομονή των ενηλίκων αλλά και την παροχή πληροφοριών...

Που χρειάζεται να το αγαπήσουν γι' αυτό που είναι και όχι γιατί θα συμπληρώσει κενά...

Που χρειάζεται να το ακούν και να το βλέπουν στα μάτια όσοι θα ετοιμάσουν τους νόμους που θα το αφορούν και δεν θ' ακούνε μόνο τους ενήλικες με τον πειστικό λόγο...

Που ευχόμαστε ώσπου να μεγαλώσει να έχει εμπιστευτεί τις θετικές αξίες της ζωής μέσα από αυτό που πήρε στην πράξη σαν κληρονομιά και από τις δύο οικογένειες.

Σ' αυτή την κοινωνία που οι άνθρωποι έχουν αγαθά, αλλά όλο και περισσότερο δυσκολεύονται, η σύγκλιση των δύο οικογενειών, θετής και φυσικής, στο στόχο της ευημερίας του παιδιού είναι στην πράξη μια πρόκληση για το μέτρο της αγάπης, της κατανόηση και του αλτρουισμού. (<http://www.disabled.gr>, 23/01/08)

δ) Ποια παιδιά χρειάζονται αναδοχή

Παιδιά που χρειάζονται την αναδοχή είναι:

- **Παιδιά οικογενειών σε κρίση**

Οι γονείς που αντιμετωπίζουν μία συγκεκριμένη κρίση ή πιεστική κατάσταση μπορούν να ζητήσουν την προσωρινή προστασία των παιδιών τους από κρατική ή ιδιωτική οργάνωση, μέχρι να ξανασταθούν στα πόδια τους ή να περάσει η κρίση. Αυτή είναι μία εξολοκλήρου εκούσια συμφωνία μεταξύ των γονέων και της οργάνωσης. Παραδείγματα τέτοιων καταστάσεων θα μπορούσαν να είναι η νοσηλεία, περιλαμβανομένης της ψυχιατρικής θεραπείας (κυρίως της μητέρας), η φυλάκιση του πατέρα, η εγκατάλειψη του πατέρα από τη μητέρα και η αδυναμία του να αντεπεξέλθει στη φροντίδα του παιδιού και η έλλειψη συγγενών, φίλων ή γειτόνων πρόθυμων να βοηθήσουν. Αίτημα για απομάκρυνση του παιδιού θα μπορούσε επίσης να προέλθει από έλλειψη οργανωμένης και συγκροτημένης οικογενειακής εστίας ή εξαιτίας της αδυναμίας των γονέων να αντιμετωπίσουν τις ευθύνες και υποχρεώσεις της ζωής. Μια πιο τραγική κατάσταση για το παιδί είναι όταν και οι δύο γονείς πεθάνουν και κανείς οικείος στο παιδί δεν υπάρχει ή δεν προσφέρεται να αναλάβει τη φροντίδα του.

- **Κακοποιημένα – παραμελημένα παιδιά**

Ένας δεύτερος τρόπος με τον οποίο το κράτος αναλαμβάνει την προστασία των παιδιών, εξαιτίας δυσμενών οικογενειακών συνθηκών, είναι με εντολή του εισαγγελέα ανηλίκων ή με δικαστική απόφαση. Αυτές είναι καταστάσεις όπου η κοινωνική οργάνωση έχει σοβαρές ανησυχίες για τον τρόπο που το συγκεκριμένο παιδί αντιμετωπίζεται από τους γονείς του. Παραμέληση ή κακομεταχείριση του παιδιού μπορεί να έχουν αναφερθεί από την αστυνομία ή τη γειτονιά ή μπορεί ο κοινωνικός λειτουργός που συνεργαζόταν με την οικογένεια για κάποιο διάστημα προσπαθώντας να βοηθήσει τους γονείς στη φροντίδα του παιδιού, να βλέπει ότι δεν επέρχεται βελτίωση και το παιδί βρίσκεται σε κίνδυνο. Η οικογένεια βέβαια μπορεί να αντίδραση στις προσπάθειες απομάκρυνσης του παιδιού. Γι' αυτό η κοινωνική οργάνωση πιθανώς να χρειαστεί να απευθυνθεί στον εισαγγελέα ανηλίκων ή στο δικαστήριο, να αποδείξει την παραμέληση ή την κακομεταχείριση και να ζητήσει να τεθεί το παιδί υπό την προστασία της.

- **Έκθετα ως τον εντοπισμό των γονέων**

Σήμερα πιστεύουμε ότι περισσότερα παιδιά παραμελημένα, μπορούν να παραμείνουν μέσα στην κοινότητα, με την προϋπόθεση ότι οι κοινωνική λειτουργοί θα είναι εφοδιασμένοι με τις απαραίτητες γνώσεις και δεξιότητες, ώστε να διερευνήσουν και να βρουν περισσότερες εναλλακτικές λύσεις. Η ζωή μέσα στην κοινότητα φαίνεται να βοηθά τους ανθρώπους να αναπτύξουν το δυναμικό τους καλύτερα απ' ό,τι μέσα στο ίδρυμα.

- **Παιδιά εξαρτημένων γονέων**

- **Παιδιά με αναπηρίες, μη αποδεκτά από τη φυσική ή θετή οικογένεια**

Παιδιά με ειδικές ανάγκες, σωματικές ή νοητικές μειονεξίες συναισθηματικές δυσκολίες ή προβλήματα συμπεριφοράς είναι πιθανώς επιπρόσθετοι επιβαρυντικοί παράγοντες. Τα παιδιά αυτά συνήθως έχουν υποστεί την ιδρυματική ζωή σε περισσότερα από ένα ιδρύματα, μπορεί να έχουν απορριφθεί ή κακοποιηθεί από τους γονείς τους ή τους πατριούς και τις μητριές τους και γενικά έχουν ένα άσχημο ξεκίνημα ,στη ζωή. Επιπλέον υπάρχουν αποδείξεις ότι με το να είναι τα παιδιά αυτά στην προστασία μιας κοινωνικής οργάνωσης μπορεί να υποβάλλονται σε περαιτέρω συναισθηματική αποστέρηση και αποχωρισμούς. Γι' αυτόν ακριβώς τον λόγο, όταν αυτά τα παιδιά δεν μπορούν να επιστρέψουν στο σπίτι τους επιβάλλεται να προετοιμάζονται για μια μόνιμη νέα οικογένεια.

Οι κοινωνικοί λειτουργοί όχι μόνον πρέπει να βρουν τη χρυσή τομή μεταξύ των αντικρουόμενων δικαιωμάτων και επιθυμιών φυσικών γονέων και παιδιού, αλλά επίσης πρέπει να βρουν οικογένειες που μπορούν να ανταποκριθούν σε κάποιες ιδιαίτερες προσωπικές και ειδικές ανάγκες.

Δεδομένου ότι ένας αριθμός απ' αυτά τα παιδιά παρουσιάζει προβλήματα συναισθηματικά και συμπεριφοράς, ένα πραγματικό δίλημμα αναφύεται: εάν η οικογενειακή αποκατάσταση του παιδιού θα πρέπει να καθυστερήσει έως ότου ξεπεράσει τις δυσκολίες του ή πρέπει να τοποθετηθεί στη νέα οικογένεια με την ελπίδα ότι θα το βοηθήσει να τις ξεπεράσει. Αν και κάθε περίπτωση θα πρέπει να εξετάζεται εξατομικευμένα, το να υποβάλει κανείς, το παιδί σε περαιτέρω ιδρυματική «θεραπεία» μπορεί να επιδεινώσει παρά να βελτιώσει το πρόβλημα. Μερικά απ' αυτά τα προβλήματα των παιδιών πηγάζουν

ακριβώς από την παραμονή τους στα ιδρύματα και την αβεβαιότητα για το μέλλον τους. Μία από τις ευχάριστες εκπλήξεις των υιοθεσιών σήμερα είναι η ικανότητα συνηθισμένων οικογενειών να βοηθήσουν «διαταραγμένα» παιδιά να υπερνικήσουν τις δυσκολίες τους.

- **Παιδιά που έχουν ανεπαρκή φροντίδα η οποία μπορεί να έχει τη μορφή:**
  - της σωματικής και συναισθηματικής παραμέλησης, μερικές φορές φθάνοντας σε πράξεις βίας και σωματικής ή σεξουαλικής κακοποίησης. Μερικά παιδιά έχουν σοβαρό «σημάδια» ή έχουν μείνει ανάπηρα από σωματική κακοποίηση, Αυτά τα περιστατικά που απαιτούν ιατρική περίθαλψη, πολλές φορές δικαιολογούνται ως «ατυχήματα»,
  - υπάρχουν περιπτώσεις παιδιών που έχουν αφεθεί να πεθάνουν από έλλειψη αντιδράσεων, με την έννοια αρνητικών στάσεων, όπως η βίαιη επικοινωνία, η εσκεμμένη στέρηση της παραδοχής, της τρυφερότητας και της προσοχής προς το παιδί
  - της εγκατάλειψης του παιδιού.
  - της ανεπάρκειας του γονέα να προσφέρει σταθερή φροντίδα και μονιμότητα περιβάλλοντος

- **Παιδιά των οποίων ο γονέας ή οι γονείς:**
    - (α) έχουν εξαφανισθεί ή είναι ανίκανοι να δώσουν τη συγκατάθεσή τους,
    - (β) καταχρηστικά αρνούνται να συναινέσουν,
    - (γ) συστηματικά έχουν αποτύχει, χωρίς δικαιολογημένη αιτία, να εκπληρώσουν τα γονικά τους καθήκοντα προς το παιδί,
    - (δ) έχουν εγκαταλείψει ή παραμελήσει το παιδί,
    - (ε) έχουν επανειλημμένα κακομεταχειριστεί το παιδί,
    - (στ) έχουν σοβαρά κακοποιήσει το παιδί.
- (John Triseliotis – Τασούλα Κουσίδου, 1989)

2.2 Μορφές Αναδοχής

1. Μακροχρόνια αναδοχή:

Το είδος αυτό της αναδοχής αναφέρεται σε παιδιά που δεν πρόκειται να επιστρέψουν στην οικογένειά τους.

Αυτός ο τύπος αναδοχής διαρκεί για πολλά χρόνια ή είναι μόνιμος. Τις περισσότερες φορές λήγει με την ενηλικίωση των αναδεχομένων. Τα παιδιά για τα οποία συνήθως εφαρμόζεται αυτός ο τύπος αναδοχής διατηρούν δεσμούς με το φυσικό οικογενειακό τους περιβάλλον, αλλά δεν μπορούν να επιστρέψουν σε αυτό, ούτε είναι δυνατόν να υιοθετούν για διάφορους λόγους. Η μακροχρόνια αναδοχή είναι ο συνηθέστερος τύπος αναδοχής στη χώρα μας. Στα πλεονεκτήματα του περιλαμβάνεται η παροχή πολλών εφοδίων στο παιδί, ενώ στα μειονεκτήματα του συγκαταλέγεται το εντεινόμενο αίσθημα διχασμού του παιδιού ανάμεσα στις δύο οικογένειες. Σε τέτοιες περιπτώσεις παρατηρείται το παράξενο φαινόμενο της αποφυγής του ιδρυματισμού με την καταφυγή στον «ΑΝΑΔΟΧΙΣΜΟ» με παρόμοιες συνέπειες. Συνήθως το παιδί μετακινείται από οικογένεια σε οικογένεια με αποτέλεσμα να του δημιουργούνται συναισθήματα φόβου και ανασφάλειας.

(Καλλινικάκη, 2001)

2. Μεσοπρόθεσμη αναδοχή:

Το είδος αυτό της αναδοχής είναι διάρκειας μέχρι δύο χρόνων. Γίνεται όταν οι οικογένειες χρειάζονται αυτό το διάστημα για να ξεπεράσουν την κρίση ώστε να ξαναπάρουν τα παιδιά κοντά τους. Είναι ο πιο συνηθισμένος τρόπος αναδοχής, ο οποίος όμως ενδέχεται να εξελιχθεί σε μακροπρόθεσμη τοποθέτηση.

Γίνεται με την προοπτική να επιστρέψει το παιδί στη φυσική του οικογένεια ή ενδεχομένως να ενταχθεί στη λίστα των υποψηφίων προς υιοθεσία. Ο σκοπός της είναι είτε να δώσει στους φυσικούς γονείς την ευκαιρία να αντιμετωπίσουν τα προβλήματά τους για να επιστρέψει το παιδί κοντά τους, είτε να βοηθήσει παιδιά που χρειάζονται παρακολούθηση της ψυχοσωματικής τους εξέλιξης, πριν ληφθούν αποφάσεις για το μέλλον τους. (Καλλινικάκη, 2001)

3. Βραχυπρόθεσμη αναδοχή:

Καλύπτει κυρίως:

- α) Περιπτώσεις παιδιών που οι φυσικοί γονείς τους αντιμετωπίζουν προβλήματα υγείας και αδυνατούν να το φροντίσουν και
- β) το προ της υιοθεσίας στάδιο. Δεν πρέπει να ξεπερνά το διάστημα των 2 μηνών. Διαρκεί συνήθως από μερικές εβδομάδες έως μερικούς μήνες και εφαρμόζεται για παιδιά που έχουν απομακρυνθεί προσωρινά από την οικογένειά τους λόγω οικογενειακής κρίσης. (Καλλινικάκη, 2001)

4. Επείγουσα αναδοχή:

Αυτός ο τύπος επιβάλλει την άμεση απομάκρυνση του παιδιού από την οικογένεια του για λίγες ημέρες (κυρίως για λόγους υγείας της μητέρας). (Σταυριανάκη Μ. – Τσάγκαρη Μ., 2005)

5. Αναδοχή ημέρας:

Σύμφωνα με αυτό τον τύπο αναδοχής, τα παιδιά επιστρέφουν στο σπίτι τους το βράδυ. Προβλέπεται όταν οι φυσικοί γονείς εργάζονται και απαιτείται η φροντίδα του παιδιού τις πρωινές και μεσημεριανές ώρες – συνήθως- ενώ αυτό επιστρέφει το βράδυ στο σπίτι του. Σύμφωνα με αυτό τον τύπο αναδοχής, τα παιδιά επιστρέφουν στο σπίτι τους το βράδυ.

(Σταυριανάκη Μ. – Τσάγκαρη Μ. ,2005)

6. Αναδοχή φιλοξενίας:

Αυτός ο τύπος αναδοχής προσφέρεται τα Σαββατοκύριακα και τις καθιερωμένες διακοπές Χριστουγέννων, Πάσχα και καλοκαιριού, κυρίως σε παιδιά που ζουν σε ιδρύματα. Επίσης εξυπηρετεί τις έκτακτες ανάγκες αναδόχων οικογενειών (π.χ., ιατρικοί λόγοι, απουσία λόγω έκτακτου ταξιδιού κ.ά.), φιλοξενώντας τα παιδιά για το σύντομο αυτό χρονικό διάστημα. (Καλλινικάκη, 2001)

7. Ανακουφιστική αναδοχή:

Αναφέρεται σε μικρής διάρκειας φιλοξενία, κυρίως παιδιών με ειδικές ανάγκες, προκειμένου να ξεκουραστούν και να ανακουφιστούν για λίγο οι φυσικοί ή και οι ανάδοχοι γονείς τους.

(Σταυριανάκη Μ. – Τσάγκαρη Μ. ,2005)

8. Εγκλείουσα αναδοχή:

Σύμφωνα με τον τύπο, η ανάδοχη οικογένεια 'εγκλείει» τη βιολογική. Όχι μόνο την αποδέχεται και τηρεί τις προγραμματισμένες επαφές μαζί της, αλλά και τη στηρίζει ούτως ώστε αυτή να αναλάβει το παιδί. Σε τέτοιες περιπτώσεις εκφράζεται η κατανόηση των δυσκολιών των φυσικών γονέων και οι συναντήσεις μαζί τους γίνονται σε ατμόσφαιρα αλληλεγγύης. Έτσι το παιδί διατηρεί ζωντανές αναμνήσεις και σχέσεις με τη φυσική του οικογένεια. Βεβαίως, είναι αυτονόητο ότι αυτός ο τύπος αναδοχής δεν εφαρμόζεται όταν για το συμφέρον των παιδιών έχει επιβληθεί η διακοπή της επικοινωνίας τους με τους γονείς τους (π.χ. στις περιπτώσεις παιδιών που έχουν κακοποιηθεί σωματικά ή σεξουαλικά από τους γονείς). (Καλλινικάκη, 2001)

9. Αποκλείουσα αναδοχή:

Σε αυτή την περίπτωση οι ανάδοχοι γονείς θέτουν φραγμούς στην επικοινωνία του παιδιού με τους φυσικούς του γονείς και αντιμετωπίζουν ως απειλή την παρουσία του κοινωνικού λειτουργού. Οι κτητικές τους βλέψεις και η συμπεριφορά προκαλούν στο παιδί σύγχυση. Το ωθούν να σκέπτεται και να νοσταλγεί τους γονείς του, δημιουργώντας του φαντασιώσεις οι οποίες συνήθως δεν ανταποκρίνονται στην πραγματικότητα. Οι γονείς που μπαίνουν στο «περιθώριο» δεν έχουν τη δυνατότητα να ενημερωθούν σχετικά με την ανατροφή του παιδιού τους και συχνά εγκαταλείπουν τις προσπάθειες βελτίωσης των συνθηκών της ζωής τους. (Καλλινικάκη, 2001)

10. Θεραπευτική ή εξειδικευμένη αναδοχή:

Σύμφωνα με αυτό τον τύπο αναδοχής, οι ανάδοχες οικογένειες π[προορίζονται να αναλάβουν τα «δύσκολα» παιδιά έπειτα από εκπαίδευση και καθοδήγηση. Στην κατηγορία των «δύσκολων» συγκαταλέγονται τα παιδιά και έφηβοι με έντονα ψυχολογικά προβλήματα ή στερητικά βιώματα, καθώς και όλα σχεδόν όσα έχουν ειδικές ανάγκες. Σε τέτοιες περιπτώσεις επιβάλλεται η καταβολή μισθού στην ανάδοχη οικογένεια, και όχι απλώς ένα επίδομα που χορηγείται στις άλλες μορφές αναδοχής. (Καλλινικάκη, 2001)

11. Συγγενική αναδοχή:

Αφορά στη φιλοξενία παιδιού από μέλος ή μέλη του ευρύτερου συγγενικού του περιβάλλοντος (π.χ. παππούς, γιαγιά, θείοι, ενήλικα αδέρφια κ.λ.π.), εφόσον πληρούνται όλες οι κατάλληλες προϋποθέσεις. Αφορά οικογένειες που βρίσκονται σε κρίση. Είναι ο πιο αποτελεσματικός τύπος αναδοχής.

(Σταυριανάκη Μ. – Τσάγκαρη Μ. ,2005)

12. Ιδιωτική αναδοχή:

Γίνεται ανάμεσα σε 2 ζευγάρια και οι φυσικοί γονείς πληρώνουν την αμοιβή. Η επιλογή της αναδοχής οικογένειας γίνεται με ευθύνη των φυσικών γονιών αλλά και με την έγκριση Κοινωνικής Υπηρεσίας.

(Σταυριανάκη Μ. – Τσάγκαρη Μ. ,2005)

13. Αναδοχή με πιθανή κατάληξη την υιοθεσία:

Αυτό το είδος αναδοχής πρέπει να ενεργοποιηθεί επειδή υπάρχουν πολλά παιδιά των οποίων η επιστροφή στις οικογένειες τους προβλέπεται δύσκολη ή και αδύνατη. Αυτά είναι κυρίως μεγάλα σε ηλικία, ταλαιπωρημένα, έχουν άσχημα βιώματα και προβλήματα συμπεριφοράς ή προέρχονται από διαταραγμένες οικογένειες. (Καλλινικάκη, 2001)

2.3 Η διαδικασία της αναδοχής

«Αν υπάρχει χώρος στην καρδιά μας υπάρχει και στο σπίτι μας»

Διαβάζουμε σε ένα ενημερωτικό φυλλάδιο του Κέντρου Βρεφών «Η ΜΗΤΕΡΑ» για την αναδοχή. Κοινή διαπίστωση των ιδρυμάτων που φιλοξενούν εγκαταλελειμμένα παιδιά, είναι ότι ο θεσμός αυτός είναι ελάχιστα γνωστός. Είναι αυτός ο μόνος λόγος για τον οποίο δέχονται ελάχιστες αιτήσεις για αναδοχές.

α) Η διαδικασία εντοπισμού υποψήφιων ανάδοχων οικογενειών

Η διαδικασία εντοπισμού υποψήφιων αναδόχων οικογενειών διακρίνεται από ευρηματικότητα και ποικιλομορφία. Ειδικά εκπαιδευμένοι επαγγελματίες, οι οποίοι στελεχώνουν τα γραφεία δημοσίων σχέσεων των φορέων και των οργανισμών, αναλαμβάνουν το έργο αυτό σύμφωνα με τους ισχύοντες πολιτειακούς κανόνες και σε συνεργασία με τους επόπτες-συντονιστές των αντίστοιχων προγραμμάτων. Οι επόπτες - συντονιστές προέρχονται από τους χώρους της κοινωνικής εργασίας και της ψυχολογίας. Αυτοί παρέχουν εκπαίδευση και συμβουλευτική στήριξη στους αναδόχους.

Η αναζήτηση και ο εντοπισμός υποψήφιων ανάδοχων επιχειρείται με χρήση των Μ.Μ.Ε., με διαφημίσεις σε τηλεόραση και ραδιόφωνο και ανακοινώσεις σε εφημερίδες. Επιπλέον, με χρήση όλων των κατάλληλων διαθέσιμων χώρων για ανάρτηση γνωστοποιήσεων της ανάγκης για εύρεση υποψήφιων ανάδοχων οικογενειών. Τέλος, με σεμινάρια ενημέρωσης κάθε ενδιαφερομένου με συχνότητα μία φορά το μήνα.

Ανάδοχοι γονείς μπορούν να γίνουν όσοι διαθέτουν ορισμένα χαρακτηριστικά, όπως:

Η ηλικία, να είναι άνω των 25 ετών καθώς να είναι και απόφοιτοι τουλάχιστον λυκείου. Τα έγγαμα ζευγάρια θα πρέπει να είναι νόμιμα παντρεμένα για τρία τουλάχιστον χρόνια.

Στις περιπτώσεις ανάδοχων ζευγαριών, ο ένας γονέας θα πρέπει να εργάζεται εκτός σπιτιού ενώ ο άλλος να είναι πάντοτε διαθέσιμος για το παιδί και το φορέα αναδοχής.

Ο γονέας μονογονεϊκής οικογένειας θα πρέπει να διαθέτει σταθερό εισόδημα πέρα από το επίδομα αναδοχής,

Μεταξύ των υποψήφιων μονογονεϊκών σχημάτων, προτιμούνται οι μονογονεϊκές οικογένειες με φυσικά, θετά ή υιοθετημένα παιδιά, ιδίως όταν ο γονέας είναι άρρενας.

Όλα τα μέλη των ανάδοχων οικογενειών θα πρέπει να έχουν λευκό ποινικό και κοινωνικό μητρώο με ισχύ σε όλη την αμερικανική επικράτεια.

Η πολιτιστική προέλευσή τους (η γλώσσα, τα πολιτισμικά χαρακτηριστικά και η θρησκεία τους) σκόπιμο θα ήταν να είναι ίδια με εκείνη του υποψήφιου αναδεχόμενου ατόμου. Σε περίπτωση διαφορετικής πολιτιστικής προέλευσης είναι σκόπιμη μια αναζήτηση τυχόν αντιφάσεων ή και σημείων σύγκρουσης μεταξύ τους.

Όσο αφορά την κατοικία θα πρέπει να πληροί τους ισχύοντες υγειονομικούς όρους ασφαλούς διαβίωσης, να είναι ιδιόκτητη ή ενοικιασμένη με συμβόλαιο τουλάχιστον δύο ετών, να διαθέτει ιδιωτικό χώρο – δωμάτιο με προσβασιμότητα ή και ατομικό μπάνιο και να βρίσκεται στην ίδια περιοχή ή και πόλη διαμονής του υποψηφίου αναδεχόμενου παιδιού και της φυσικής οικογένειας του.

Θα πρέπει να ληφθεί υπ' όψιν η σύνθεση της υποψήφιας οικογένειας, η ύπαρξη ή μη φυσικών παιδιών, η ηλικία τους, η γνώμη-συναίνεσή τους για τη φιλοξενία ενός αναδεχόμενου καθώς και η καλή φυσική και ψυχική υγεία όλων των μελών της οικογένειας.

Σημαντική είναι και η γνώση στοιχείων από το ατομικό κοινωνικό ιστορικό της οικογένειας, όπως οι εμπειρίες πρώιμης εγκατάλειψης, ιδρυματικής φροντίδας, ορφάνιας ή κακοποίησης στην παιδική ηλικία ή η παραβατικότητα στην εφηβεία καθώς και οι τωρινές συνήθειες (αλκοολισμός, τυχερά παιχνίδια κ.ά.) των μελών της υποψήφιας ανάδοχης οικογένειας.

Ακόμα, η διάρκεια της συνύπαρξης των υποψήφιων αναδόχων (χρόνια γάμου, συμβίωσης) και η ποιότητα της διαπροσωπικής επικοινωνίας και των διαπροσωπικών και ενδοοικογενειακών σχέσεων τους, είναι βασικός παράγοντας ώστε να μπορούν να γίνουν ανάδοχοι γονείς.

Επιπροσθέτως, απαραίτητη είναι η ύπαρξη ενεργών κοινωνικών δικτύων των υποψηφίων στη γειτονιά και την κοινότητα αλλά και η διαθεσιμότητα των υποψήφιων αναδόχων για επαρκή φροντίδα του αναδεχόμενου βάσει του τρόπου ζωής τους (ωράριο, τόπος εργασίας, χόμπι κ.ά.)

Σοβαρό ρόλο παίζουν τα κίνητρα κάθε υποψήφιου γονέα χωριστά και από κοινού για να γίνει ανάδοχος. Συνεκτιμάται η παραπομπή τους στο φορέα αναδοχής (ποιος τους παρέπεμψε, τους ενημέρωσε, η στάση τους κατά τη διατύπωση του αιτήματός τους και οι προτιμήσεις τους -ηλικία, φύλο, οικογένεια προέλευσης-).

Εξίσου σημαντικοί παράγοντες για τον εντοπισμό των υποψήφιων αναδόχων οικογενειών είναι η προσωπικότητα (προσηνείς, με χιούμορ, εξωστρεφείς, αποζητούν επικοινωνία), η συνέπεια και τα όρια στην επικοινωνία και τους κοινωνικούς ρόλους. Επίσης, το ενδιαφέρον για

τους άλλους και η ευαισθησία για τις κοινωνικές και συναισθηματικές ανάγκες τους αλλά και η ικανότητα για επίλυση συγκρούσεων και αντιμετώπιση κρίσεων.

Ακόμα, η στάση και η συνέπειά τους στην τήρηση συμφωνιών καθώς και οι απόψεις, η ιδεολογία, οι αξίες για την οικογένεια και τη «σωστή» ανατροφή των παιδιών.

Από την άλλη μεριά, σημαντική είναι η στάση και η ποιότητα της σχέσης που έχει αναπτυχθεί με το φορέα και τον κοινωνικό λειτουργό (συνέπεια, όρια, στόχοι κ.ά.) και η αξιολόγηση της ποιότητας και του βαθμού επικοινωνίας και συνεργασίας στα πλαίσια των συναντήσεών τους με τον κοινωνικό λειτουργό και άλλους επαγγελματίες στο φορέα.

Τυχόν προηγούμενη σχέση και χρήση υπηρεσιών ψυχικής υγείας η και πρόνοιας στην κοινότητα είναι χρήσιμο να γνωστοποιείται.

Τέλος, η οικογένεια να είναι πρόθυμη να αποδεχθεί τη συνεχιζόμενη μετά την τοποθέτηση συνεργασία με τον φορέα αναδοχής και για τη διατήρηση της σχέσης του αναδεχόμενου με τους φυσικούς γονείς του. (Καλλινικάκη 2001)

β) Η επιλογή και προετοιμασία των ανάδοχων γονέων

Δεν υπάρχει τίποτε ασυνήθιστο στο να αγαπά κάποιος το παιδί του. Το να αγαπά όμως κανείς το παιδί κάποιου άλλου, το οποίο δεν «του ανήκει», προϋποθέτει εξαιρετικές ικανότητες και δυνάμεις «μυαλού» και «καρδιάς». Το εν λόγω εγχείρημα απαιτεί κατάλληλη προετοιμασία, σαφή κατανόηση του σκοπού και του περιεχομένου, αλλά και εκπαίδευση για την επαρκή άσκηση αυτού του ιδιότυπου γονεϊκού ρόλου. Την προετοιμασία αναλαμβάνει η κοινωνική λειτουργός του φορέα αναδοχής, η οποία θα αξιοποιήσει τεχνικές και μεθόδους της κλινικής κοινωνικής εργασίας (σειρά ατομικών, οικογενειακών και

ομαδικών συνεδριών). Οι τομείς προετοιμασίας των υποψήφιων αναδόχων, οι οποίοι λειτουργούν ταυτόχρονα και ως κριτήρια επιλογής τους, είναι οι ακόλουθοι:

- i. Η εκτίμηση της προσωπικότητας, της συμπεριφοράς και του τρόπου ζωής τους.
- ii. Η διερεύνηση και η επεξεργασία προσωπικών βιωμάτων και εμπειριών από τη σχέση με τους δικούς τους γονείς, καθώς και ο τρόπος με τον οποίο αυτά έχουν επηρεάσει τις στάσεις τους απέναντι στους γονεϊκούς ρόλους και τη γονεϊκή επάρκεια και φροντίδα.
- iii. Η διερεύνηση των κινήτρων τους να γίνουν ανάδοχοι και η αποσαφήνιση των προσδοκιών τους από την αναδοχή.
- iv. Η αξιολόγηση του εύρους και της ποιότητας των σχέσεών τους με κοινωνικά δίκτυα από τα οποία μπορούν να αντλήσουν υποστήριξη (συγγενείς, γειτονιά κ.ά.).
- v. Η σαφής κατανόηση της προσωρινότητας της τοποθέτησης και των διαφορών που υπάρχουν ανάμεσα στην αναδοχή και , την υιοθεσία. Το θέμα αυτό χρήζει ιδιαίτερης προσοχής, ειδικά όταν οι ανάδοχοι δεν έχουν φυσικά παιδιά, προκειμένου να προληφθεί η «δυσχείριστη οικειοποίηση» του αναδεχόμενου στο μέλλον.
- vi. Η εμπειριστατωμένη συζήτηση σχετικά με την ανατροφή, τις ιδιαίτερες συναισθηματικές ανάγκες ενός παιδιού που έχει ζήσει σε ίδρυμα ή σε προβληματική φυσική οικογένεια, και τη διαπαιδαγώγηση και προσαρμογή σε ανάδοχο οικογενειακό πλαίσιο.
- vii. Η επεξεργασία των σκέψεων και των συναισθημάτων των αναδόχων σχετικά με τον αποχωρισμό που θα βιώσουν όταν το παιδί φύγει από κοντά τους, ειδικά μάλιστα όταν οι ανάδοχοι γονείς έχουν εμπειρίες αποχωρισμού η αποχωρισμών κατά την

παιδική τους ηλικία. Πολλοί δυσκολεύονται να απαλλαγούν από τη σκέψη της επερχόμενης διακοπής της σχέσης, γεγονός που λειτουργεί ανασχετικά στην ανάπτυξη ασφαλούς σχέσης με το παιδί.

- viii. Η ενημέρωση για το συγκεκριμένο παιδί, τους φυσικούς του γονείς και την προοπτική επανασύνδεσης μαζί τους (αν υπάρχει).
- ix. Η εκτενής ενημέρωση σχετικά με τη φυσική και τη συναισθηματική κατάσταση, καθώς και τα τυχόν προβλήματα υγείας του παιδιού.
- x. Η προετοιμασία των αναδόχων ολοκληρώνεται με τη γνωριμία τους με το παιδί και τις από κοινού συναντήσεις προσαρμογής στο φορέα και στο σπίτι. (Καλλιδοπούλου, 1996)

γ) Η προετοιμασία του παιδιού

Η προετοιμασία του παιδιού για την τοποθέτησή του σε ανάδοχη οικογένεια ποικίλλει ανάλογα με την ηλικία του, το ιστορικό του και τον τρόπο με τον οποίο έχει περιέλθει στην αρμοδιότητα του φορέα αναδοχής. Ο επαγγελματίας που θα αναλάβει την προετοιμασία είναι σκόπιμο να είναι το άτομο εκείνο που το παιδί εμπιστεύεται.

Η προετοιμασία ενός νηπίου που έχει ζήσει για κάποιο χρονικό διάστημα σε κέντρο φιλοξενίας ή ίδρυμα γίνεται από τη βρεφοκόμο με την οποία το παιδί είχε αναπτύξει δεσμό. Αυτή θα μιλήσει αφενός στο παιδί για την αλλαγή και αφετέρου στους αναδόχους για τις συνήθειές του.

Τα μεγαλύτερα παιδιά χρειάζονται πιο εκτενή ενημέρωση συζήτηση για το καινούριο περιβάλλον στο οποίο θα μεταφερθούν. Η συζήτηση θα μειώσει τους φόβους, την ανασφάλεια, το θυμό και τις

ενοχές τους. Όσο οδυνηρό κι αν είναι, το παιδί είναι αν αναγκαίο να γνωρίζει για ποιους λόγους δεν μπορεί να συνεχίσει να ζει με τους δικούς του. Απαραίτητες θεωρούνται επίσης οι εξηγήσεις που θα του δοθούν για την κατάσταση και την επιλογή της τοποθέτησης. Το περιεχόμενο της ενημέρωσης πρέπει να είναι ανάλογο με την ηλικία και τις ιδιαιτερότητες της κάθε περίπτωσης και πρέπει να διατυπώνεται με φράσεις τις οποίες το παιδί είναι σε θέση να κατανοήσει. Παράλληλα χρειάζεται να βοηθηθεί και το ίδιο προκειμένου να εκφράσει τα συναισθήματά του για τους φυσικούς του γονείς, το φορέα και την προτεινόμενη λύση.

Σημαντική θεωρείται τέλος η ενημέρωση για το διακανονισμό σχετικά με την επικοινωνία και τις συναντήσεις του με τους γονείς του (εφόσον δεν έχουν αποκλειστεί), τη συχνότητα, τον τόπο κ.ά.

(Καλλιδοπούλου, 1996)

δ) Η διαδικασία τοποθέτησης ανηλίκου σε ανάδοχη οικογένεια

Δικαίωμα ανάδοχης φροντίδας έχει κάθε ανήλικο άτομο του οποίου οι γονείς ή κηδεμόνες κατοικούν μόνιμα στην πολιτεία ή την περιφέρεια αυτοδιοίκησης στην οποία υπάγεται και η ανάδοχη οικογένεια.

Η οικογένεια του ανηλίκου πρέπει να είναι εγγεγραμμένη στο τοπικό Γραφείο Υγείας Πρόνοιας, την Κοινωνική Υπηρεσία, την αστυνομία ή την Εισαγγελία Ανηλίκων ως δικαιούχος επιδόματος λόγω άλλων αναγκών, προβλημάτων ή και ιδιαιτεροτήτων.

Όταν οι παραπάνω φορείς με ή χωρίς αίτημα των φυσικών γονέων του ανηλίκου κρίνουν ότι η ασφάλειά του βρίσκεται σε κίνδυνο ή ότι απαιτείται η απομάκρυνσή του από τη φυσική οικογένεια για κάποιο διάστημα, επικοινωνούν με το συντονιστή- υπεύθυνο του προγράμματος

αναδοχής και ζητούν την άμεση τοποθέτηση του ανηλίκου σε οικογένεια μετά από μια πρώτη αξιολόγηση των χαρακτηριστικών της προσωπικότητας και των αναγκών του παιδιού ή του εφήβου σε συνάρτηση με εκείνα της διαθέσιμης οικογένειας.

Σε δεύτερη φάση, μια εργάσιμη μέρα, στα γραφεία της Κοινωνικής Υπηρεσίας πραγματοποιείται συνάντηση του ανηλίκου και των αναδόχων με την παρουσία του συντονιστή του προ- γράμματος, των φυσικών γονέων και του εκπροσώπου της Κοινωνικής Υπηρεσίας. Τα Σαββατοκύριακα και τις μη εργάσιμες ώρες η συνάντηση γίνεται στα εξωτερικά ιατρεία του δημόσιου νοσοκομείου ή στα γραφεία της αστυνομίας. Μετά τη συμφωνία των δύο πλευρών υπογράφονται τα «συμβόλαια» από τον ανήλικο, την ανάδοχη οικογένεια, τη φυσική οικογένεια -ή τον εισαγγελέα ή τον επαγγελματία πρόνοιας, όταν οι γονείς αρνούνται ή αδυνατούν να συναινέσουν- και από το συντονιστή.

Ακολουθεί η διευκρίνιση των όρων και του χρόνου παραμονής στην ανάδοχη και συμφωνείται ο τρόπος και η δυνατότητα επικοινωνίας του ανηλίκου με τη φυσική του οικογένεια - όχι το αντίστροφο. Η διεύθυνση και το τηλέφωνο της ανάδοχης δεν γνωστοποιούνται στη φυσική οικογένεια για λόγους απορρήτου και προστασίας του ανηλίκου.

Κατά το διάστημα που το ανήλικο άτομο φιλοξενείται στην ανάδοχη οικογένεια εξακολουθεί να φοιτά στο σχολείο, να συμμετέχει σε ομάδες αναφοράς και να τηρεί τα προκαθορισμένα ιατρικά ραντεβού του.

Ο συντονιστής του προγράμματος είναι διαθέσιμος στους αναδόχους και το φιλοξενούμενο άτομο όλο το εικοσιτετράωρο. Επίσης πραγματοποιεί προγραμματισμένες αλλά και απροειδοποίητες επισκέψεις στο ανάδοχο σπίτι.

Σε δύσκολες περιπτώσεις, κατά τις οποίες απαιτείται εικοσιτετράωρη εξειδικευμένη βοήθεια, ο συντονιστής ή οι κοινωνικοί

λειτουργοί της Πρόνοιας υποστηρίζουν τον ανάδοχο γονέα με κατ' οίκον βάρδιες. (Trisseliotis j., Sellick C., Short R., 1995)

ε) Η προετοιμασία των φυσικών γονέων

Είναι γενικά διαπιστωμένο ότι για τους φυσικούς γονείς η τοποθέτηση του παιδιού σε ανάδοχη οικογένεια είναι πιο απειλητική από ό,τι η ιδρυματική φροντίδα οι φυσικοί γονείς έρχονται αντιμέτωποι με τον Άλλο, τον ικανό γονέα, γεγονός που αυξάνει την ανεπάρκειά τους και τους δημιουργεί δυσβάσταχτες ενοχές.

Πολλοί από αυτούς επιμένουν ότι το παιδί τους θα έχει καλύτερη φροντίδα από τους ειδικούς στο ίδρυμα. Οι περισσότεροι μάλιστα είναι συναισθηματικά στερημένα άτομα, με αρνητικά βιώματα ανεπαρκούς γονεϊκής φροντίδας.

Στο πλαίσιο της προετοιμασίας τους οι φυσικοί γονείς χρειάζεται να ενημερωθούν για τους όρους, το στόχο και τις προσδοκίες της αναδοχής: εν ολίγοις, είναι απαραίτητο να κατανοήσουν γιατί είναι προς το συμφέρον του παιδιού τους να ζήσει σε μια άλλη οικογένεια και όχι σε ίδρυμα.

Ιδιαίτερη έμφαση δίδεται στη σημασία της διατήρησης συχνής επικοινωνίας με το παιδί και στην αξία της αναντικατάστατα της επαφής του με τους φυσικούς του γονείς για την ψυχική επιβίωσή του τις ρίζες του στο παρελθόν, την ανάπτυξή του στο παρόν και την εξέλιξή του στο μέλλον. Σε περίπτωση που οι φυσικοί γονείς έχουν τη δυνατότητα, καλό είναι να συνεισφέρουν στα έξοδα του παιδιού έστω και συμβολικά. Η συμβολή αυτή τονώνει το αίσθημα ευθύνης και υποχρέωσης απέναντί του. (Καλλινικάκη, 2001)

στ) Η προετοιμασία των φυσικών παιδιών της ανάδοχης οικογένειας

Η διαδικασία προσαρμογής στη νέα κατάσταση θα πρέπει να συμπεριλαμβάνει και τα παιδιά της ανάδοχης οικογένειας, εφόσον στην αναδοχή συμμετέχει όλη η οικογένεια, σύμφωνα με τη μορφή και τους σκοπούς της.

Τα παιδιά, ανάλογα με την ηλικία τους και την προσωπικότητα τους, είναι πολύ φυσικό να δουν τα νέα μέλη, δηλαδή τα ανάδοχα παιδιά σαν παρέα ή σαν φίλους στο παιχνίδι. Η συνδιαλλαγή μαζί τους μπορεί να παρουσιάσει διακυμάνσεις στη συμπεριφορά τους, από ενθουσιασμό και υπερβολική χαρά, μέχρι ζήλια και ανταγωνισμό, ή ακόμη αυτά να βαρεθούν γρήγορα.

Θεωρώντας ότι τα ανάδοχα παιδιά είναι εκείνα που έχουν στερηθεί την οικογένεια τους και, στην προσπάθεια να αναπληρώσουν οι ανάδοχοι γονείς αυτό το “κενό”, μπορεί να διαφοροποιήσουν την συμπεριφορά τους απέναντι στα δικά τους παιδιά, και να αισθανθούν παραμελημένα.

Από την άλλη μεριά, δεν μπορούν να προσποιούνται ότι δεν άλλαξε τίποτα στην ζωή τους. Μπορούν, όμως, να φροντίσουν ώστε τα παιδιά – είτε δικά τους, είτε ανάδοχα – να έχουν επίγνωση της κατάστασης και να συζητάνε μαζί τους – όταν κάτι τα προβληματίσει στις μεταξύ τους σχέσεις – καλλιεργώντας ένα κλίμα που προωθεί αξίες, όπως είναι: η αλληλεγγύη, η αλληλοεκτίμηση, η ισότητα, η αγάπη, η κατανόηση για τη διαφορετικότητα στις συνθήκες ζωής του άλλου. (Διεπιστημονική ημερίδα με θέμα «Εφαρμογή του Θεσμού της Αναδοχής στην περιφέρεια Θεσσαλίας», 2005)

ζ) Η στήριξη της ανάδοχης οικογένειας

Καμιά προετοιμασία, όσο καλή κι αν είναι, δεν είναι δυνατόν να προβλέψει και να αντιμετωπίσει την πραγματικότητα της καθημερινότητας ενός παιδιού στην ανάδοχη οικογένεια. Εξάλλου, η συχνότητα και οι ιδιαίτερες τεχνικές υποστήριξης της ανάδοχης οικογένειας εξαρτώνται από τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της ίδιας και του παιδιού που πρόκειται να αναλάβει. Τα οφέλη της προετοιμασίας μπορεί να μεγιστοποιηθούν με την τακτική αλλά και την έκτακτη αναφορά σε επαγγελματίες, οι οποίοι θα ενθαρρύνουν και θα βοηθήσουν στην αντιμετώπιση των δυσκολιών ή των κρίσεων που ενδέχεται να προκύψουν κατά τη διάρκεια της τοποθέτησης. Το παιδί είναι δυνατόν να αντιμετωπίσει δυσκολίες τόσο στο στάδιο της προσαρμογής του όσο και αργότερα, οι δε προσπάθειες διαχείρισης αυτών των δυσκολιών είναι πιθανό να καταβάλουν την οικογένεια και να μειώσουν το ενδιαφέρον της. Η στήριξη της ανάδοχης οικογένειας συνήθως περιλαμβάνει:

- i. Συμβουλευτική των ανάδοχων γονέων (ατομική, ζεύγους ή σε ομάδες) για τη διαχείριση των προβλημάτων που αφορούν τις σχέσεις και τη συμπεριφορά στο σπίτι ή το σχολείο, την επικοινωνία τους με τη φυσική οικογένεια και την ενημέρωση του παιδιού για το παρελθόν και τους φυσικούς του γονείς.
- ii. Πληροφόρηση και σύνδεση της ανάδοχης οικογένειας με προγράμματα και παροχές που χρειάζεται ή δικαιούται τόσο το παιδί [επιδόματα (από 200 ευρώ έως 850 ευρώ), ιατρική φροντίδα και εγγραφή σε ειδικά σχολεία] όσο και οι ίδιοι (προσωρινή ανάπαυλα με ένα κατασκηνωτικό πρόγραμμα).
- iii. Υποστήριξη για αντιμετώπιση απρόβλεπτων καταστάσεων.

Η συνεχιζόμενη παρακολούθηση και υποστήριξη της ανάδοχης οικογένειας θεωρείται δικαίωμά της και υποχρέωση του φορέα αναδοχής, και παρέχεται είτε από τον ίδιο είτε από έναν άλλο φορέα μετά τη σχετική παραπομπή (π.χ. ιατροπαιδαγωγικό κέντρο ή κέντρο ψυχικής υγείας της περιοχής). Οι μορφές της παρεχόμενης στήριξης ποικίλλουν από χώρα σε χώρα και από φορέα σε φορέα.

Συγκεκριμένα, στη χώρα μας το Κέντρο Βρεφών «Η ΜΗΤΕΡΑ» παρέχει για κάθε παιδί που είναι τοποθετημένο σε ανάδοχη οικογένεια :

α) μηνιαίο επίδομα που αναπροσαρμόζεται κάθε φορά με απόφαση της διοίκησης

Π ο σ ά

Το ποσό της παρεχόμενης μηνιαίας οικονομικής ενίσχυσης για κάθε ανήλικο που είναι τοποθετημένο σε ανάδοχη οικογένεια και τελεί υπό την εποπτεία των μονάδων κοινωνικής φροντίδας : Αναρρωτήριο Πεντέλης, Παιδόπολη «Άγιος Ανδρέας» Καλαμακίου, Κέντρο Βρεφών «Η Μητέρα» διαμορφώνεται κατά κατηγορία παιδιών μηνιαίως ως ακολούθως :

1. Για υγιή παιδιά από 200 σε 260 ευρώ
2. Για παιδιά με ελαφρές αναπηρίες από 270 σε 340 ευρώ
3. Για παιδιά με προβλήματα ψυχικής υγείας, παρεκκλίνουσα συμπεριφορά και μαθησιακές δυσκολίες από 270 σε 340 ευρώ
4. Για παιδιά με βαριές αναπηρίες από 350 σε 450 ευρώ
5. Για παιδιά με ειδικά νοσήματα – λοιμώξεις από 740 σε 850 ευρώ (ΦΕΚ 31/08/06)

β) ιατροφαρμακευτική περίθαλψη

γ) Ιματισμό για το παιδί δύο φορές τον χρόνο

δ) τα είδη πρώτης εγκατάστασης του παιδιού (κρεβάτι, κουβέρτες, σεντόνια κλπ.)

Το Κέντρο παρακολουθεί συστηματικά όλες τις τοποθετήσεις τις οποίες πραγματοποιεί. Οι κοινωνικοί λειτουργοί επισκέπτονται το σπίτι των αναδόχων ανά 15 μέρες ή κάθε μήνα, ανάλογα με τις ανάγκες και τις δυσκολίες της κάθε περίπτωσης αλλά και τον αριθμό των περιπτώσεων που υπάγονται στην ευθύνη τους. Η προσοχή και το ενδιαφέρον εστιάζονται στην ανάπτυξη, τη σχολική πρόοδο και τη συμπεριφορά του αναδεχόμενου, καθώς και στην τήρηση των συναντήσεών του με τους φυσικούς του γονείς, όταν υπάρχουν.

Οι συνεδρίες με τον κάθε γονέα χωριστά ή μετά ζευγάρια των αναδόχων καλό είναι να συνδυάζονται και με ομαδικές συνεδρίες. Έχει διαπιστωθεί ότι τα μέλη που ανήκουν σε ομάδες βοηθούνται από την εμπειρία αυτή στην αντιμετώπιση των προβλημάτων τους, εμπλουτίζουν τους τρόπους επίλυσης προβλημάτων, ανακουφίζονται από το μοίρασμα των συναισθημάτων τους και παράλληλα αποκτούν αίσθημα συλλογικής ταυτότητας.

Τα αποτελέσματα ερευνών και η εμπειρία δείχνουν ότι οι ανάδοχοι γονείς, παρά τις δυσκολίες και τις αναπόφευκτες απογοητεύσεις, νιώθουν μεγάλη ικανοποίηση από την προσφορά τους και τη σχέση τους με τα παιδιά τα οποία φιλοξενούν. (Πρακτικά Επιστημονικής διημερίδας με θέμα: «Προστατεύοντας το Παιδί έξω από την Οικογένεια, 2007)

2.4 Φορείς και επαγγελματίες που ορίζονται και υλοποιούν το πρόγραμμα αναδοχής

(Κρατικοί και με προκαθορισμένη αρμοδιότητα)

- **Αναρρωτήριο Πεντέλης**
- **Κέντρο Βρεφών «Η ΜΗΤΕΡΑ»**
- **Παιδόπολη «ΑΓΙΟΣ ΑΝΔΡΕΑΣ»**
- **Μονάδες Κοινωνικής Φροντίδας Υπουργείου Υγείας και Κοινωνικής Αλληλεγγύης (Νομικό Πρόσωπο Δημοσίου Δικαίου), που φιλοξενούν ανήλικους**
- **Δ/νσεις Πρόνοιας των Νομαρχιακών Αυτοδιοικήσεων**

α) Ποιοι φορείς ορίζονται:

Σύμφωνα με τους προαναφερόμενους νόμους και Προεδρικά Διατάγματα οι φορείς εφαρμογής που ορίζονται είναι κρατικοί και με προκαθορισμένη αρμοδιότητα. Αρχικά ορίζονται οι:

- **Αναρρωτήριο Πεντέλης (για τα παιδιά που έχουν φιλοξενηθεί στο Αναρρωτήριο και συνεχίζουν προστατευόμενα σε ανάδοχες στην Αθήνα και την Επαρχία)**
- **Κέντρο Βρεφών «Η ΜΗΤΕΡΑ» για όσα παιδιά προστατεύει και για τη περιοχή της Αττικής**
- **Και Παιδόπολη «ΑΓΙΟΣ ΑΝΔΡΕΑΣ» , για παιδιά άνω των 4 χρόνων σε Αθήνα και περιφέρεια.**

Με τον Ν 3402/2005, άρθρο 29, ορίζονται όλες οι Μονάδες Κοινωνικής Φροντίδας που φιλοξενούν ανήλικους (δεν διαφοροποιούνται τυπικά όσες φιλοξενούν ΑμεΑ) και ελλείπει κοινωνικής Υπηρεσίας σε αυτές η αρμοδιότητα μεταβιβάζεται στις Διευθύνσεις Πρόνοιας των Νομαρχιών.

Βασικά εκτός των τριών μεγάλων κεντρικών φορέων τα Κέντρα Κοινωνικής Υποστήριξης και Αποκατάστασης Ατόμων με Αναπηρία και τα Θεραπευτήρια Χρόνιων Παθήσεων (ενήλικες) είναι συχνά οι εμπλεκόμενες υπηρεσίες, ενώ και οι Νομαρχίες σε κάποιες περιοχές έχουν εξ ολοκλήρου αναλάβει τις ανάδοχες οικογένειες, παράδειγμα Κρήτης.

β) Φορείς που υλοποιούν μερικά το πρόγραμμα αναδοχής (Φιλοξενία..)

- Μονάδες Κοινωνικής Φροντίδας Ν.Π.Ι.Δ. (Μέλισσα...)
- Δημοτικά Ιδρύματα (Πρότυπο Εθνικό Νηπιοτροφείο Καλλιθέας, Αγ. Στυλιανός)
- Ιδρύματα του Υπουργείου Δικαιοσύνης (Στέγη Ανηλίκων Περισσού, Στέγη Ανηλίκων Καμίνια, Στέγη Θηλέων Βόλου κ.λ.π.)
- Ιδρύματα για παιδιά με αναπηρίες («Δάμαρις»)
- Μη κυβερνητικοί Φορείς Παιδικής Προστασίας
- Εθελοντικοί συνεργαζόμενοι Φορείς (ΡΙΖΕΣ)

Οι παραπάνω φορείς συνήθως αναθέτουν τη προσωρινή φιλοξενία των παιδιών (βραχυπρόθεσμη Αναδοχή) κατά τη περίοδο των διακοπών ή για τα Σαββατοκύριακα σε σταθερούς συνεργάτες/ εθελοντές μερικοί εκ των οποίων μπορούν ή θα μπορούσαν να είναι ανάδοχοι μακρόχρονης παραμονής ή ακόμα και να υιοθετήσουν κάποιο παιδί. Το παρόν νομικό πλαίσιο δεν ενθαρρύνει τη διεύρυνση του Προγράμματος. Παρατηρείται

όμως ζωηρό ενδιαφέρον από μεμονωμένους ή από Ομάδα Φορέων που επιχειρεί τη συντονισμένη εξέταση του θέματος (π.χ. Ομάδα Θεσ /νίκης)

ΑΡΙΘΜΗΤΙΚΑ ΔΕΔΟΜΕΝΑ

Τον Οκτώβριο του 2007 καταγράφονται συνολικά οι παρακάτω επιδοτούμενες ανάδοχες οικογένειες:

	ΑΝΑΡΡΩΤΗΡΙ Ο ΠΕΝΤΕΛΗΣ	ΚΕΝΤΡΟ ΒΡΕΦΩΝ ΜΗΤΕΡΑ»	«Η «ΑΓΙΟΣ ΑΝΔΡΕΑΣ»	ΠΑΙΔΟΠΟΛΗ «ΑΓΙΟΣ ΑΝΔΡΕΑΣ»	ΣΥΝΟΛ Ο
ΑΘΗΝΑ	99	103		62	264
ΕΠΑΡΧΙΑ	79	0		118	197
ΣΥΝΟΛΟ	178	103		180	461

ΕΙΔΙΚΑ ΕΠΙΔΟΜΑΤΑ	ΑΝΑΡΡΩΤΗΡΙ Ο ΠΕΝΤΕΛΗΣ	ΚΕΝΤΡΟ ΒΡΕΦΩΝ ΜΗΤΕΡΑ»	«Η «ΑΓΙΟΣ ΑΝΔΡΕΑΣ»	ΠΑΙΔΟΠΟΛΗ «ΑΓΙΟΣ ΑΝΔΡΕΑΣ»	ΣΥΝΟΛ Ο
	71	88 (+5 για περιόδους διακοπών)		21	180 (+5) 185

Από την ανάλυση των παραπάνω στοιχείων προκύπτει ότι Ποσοστό πάνω από 50% από τα άτομα που επιδοτούνται σε αναδοχή είναι παιδιά ή ενήλικα άτομα με ελαφριές ή και πολύ σοβαρές αναπηρίες.

Αναλυτικότερα και σχετικά με τη βαρύτητα των αναπηριών από τους δύο φορείς που διέθεσαν τα στοιχεία τους, (Η ΠΑΙΔΟΠΟΛΗ «ΑΓΙΟΣ ΑΝΔΡΕΑΣ» δεν μας διέθεσε αναλυτικότερα στοιχεία) προκύπτουν τα εξής:

ΕΙΔΟΣ ΕΠΙΔΟΜΑΤΟΣ	ΑΝΑΡΡΩΤΗΡΙΟ ΠΕΝΤΕΛΗΣ	ΚΕΝΤΡΟ ΒΡΕΦΩΝ «Η ΜΗΤΕΡΑ»
340 (Ελαφρές αναπηρίες)	9	17
340 (προβλήματα ψυχικής υγείας, μαθησιακά κ.λ.π.)	11	42 (+5)
450 (Βαριές αναπηρίες)	50	23
850 (Ηπατίτιδα C, Aids)	1	6
	71	88 (+5)

Επιπρόσθετα 56 στρατιώτες και φοιτητές παίρνουν ειδικό επίδομα από τους δύο προαναφερόμενους φορείς. (Κωνσταντέλλια Σ., 2007 από Επιστημονική Δημερίδα με θέμα: «Προστατεύοντας το Παιδί έξω από την Οικογένεια »)

γ) Το θεωρητικό υπόβαθρο της πρακτικής της κοινωνικής εργασίας στην αναδοχή

Η πρακτική της κοινωνικής εργασίας στον τομέα της ανάδοχης φροντίδας συνίσταται στο συνδυασμό της γενικής με την κλινική κοινωνική εργασία και την έρευνα, καθώς και στην αξιοποίηση της κοινωνικής εργασίας με ομάδες και της κοινοτικής εργασίας.

Η γενική κοινωνική εργασία, που βασίζεται στην άριστη γνώση του θεσμικού πλαισίου και των διαδικασιών εφαρμογής του σε όλες τις κατηγορίες πληθυσμού, εξασφαλίζει την εκτενή πληροφόρηση των ενδιαφερομένων σχετικά με τα δικαιώματά τους και τις προβλεπόμενες διαδικασίες (τη συστηματική εκτίμηση της κοινωνικής λειτουργικότητας όλων των εμπλεκόμενων, τη σύνταξη εμπειριστατωμένων κοινωνικών ιστορικών με σαφή αναφορά στις πηγές των πληροφοριών) και τη σύνδεση των εμπλεκόμενων στην αναδοχή με όλες τις διαθέσιμες πηγές.

Εγγυάται τη λεπτομερή τήρηση αρχείων και τη σαφή διατύπωση των όρων και των προσδοκιών από κάθε συγκεκριμένη αναδοχή, τη συστηματική ενημέρωση του βιβλίου ζωής με στοιχεία και ντοκουμέντα (φωτογραφίες), τη συγκρότηση ατομικού φακέλου - κουτιού, που χωρά ζωγραφιές, έντυπα αλλά και μικροαντικείμενα. Εγγυάται επίσης την ανάπτυξη προγραμμάτων προσέλκυσης υποψήφιων αναδόχων, καθώς και προγραμμάτων έρευνας και μελέτης όλων των περιστάσεων και των παραμέτρων που σχετίζονται ή επιδρούν στην αναδοχή με στόχο τη βελτίωση της αποδοτικότητας του θεσμού. Μέσω της γενικής κοινωνικής εργασίας ασκείται η διαμεσολάβηση, η συνηγορία για τη διατύπωση και διαπραγμάτευση των συμβολαίων αναδοχής και η ανάπτυξη της απαιτούμενης διεπιστημονικής και διυπηρεσιακής συνεργασίας. (Καλλιδοπούλου, 1996)

Οι γνώσεις και οι δεξιότητες της κλινικής κοινωνικής εργασίας που απαιτούνται αφορούν: την αντιμετώπιση της κατάστασης κρίσης ή κρίσεων που προϋπάρχουν στη φυσική οικογένεια ή δημιουργούνται με την ανακοίνωση της απόφασης για την απομάκρυνση του παιδιού' τη διαχείριση του άγχους αποχωρισμού, των τραυματικών και μετατραυματικών βιωμάτων, των αμυνών αντιστάσεων, των διεκδικήσεων ή και εκδικήσεων και των στάσεων των συμβαλλομένων και μεταξύ των συμβαλλομένων' την έγκαιρη αντιμετώπιση των ζητημάτων ταυτότητας του παιδιού τη συμπερίληψη των προΐμων εμπειριών στην επεξεργασία του υλικού που φέρνει ο λόγος και η συμπεριφορά του παιδιού. Το βίωμα μιας πρωτογενούς στέρησης (ιδιαίτερες συνθήκες σύλληψης, κυοφορίας, τοκετού και λοχείας) που έχουν ζήσει τα περισσότερα από τα παιδιά αυτά είναι παρόν σε όλα τα στάδια εξέλιξης τους, το δε αποχωρισμό τον βιώνουν ως εγκατάλειψη και απώλεια ενός μέρους του εαυτού τους. (Στεφανάτος, 1991) Οι συνέπειες αυτές επανεμφανίζονται κάθε φορά που οι συνθήκες το επιτρέπουν ή και το ευνοούν' για παράδειγμα, η φάση προσαρμογής στην ανάδοχη οικογένεια, στο σχολείο κ.ά. Δεξιότητες κλινικής κοινωνικής εργασίας απαιτούνται επίσης στην προετοιμασία του παιδιού και των φυσικών του γονέων για την επανασύνδεση της οικογένειας.

Η κοινωνική εργασία με ομάδες συμβάλλει σημαντικά και είναι ιδιαίτερα αποτελεσματική, ιδίως για υποψήφιους αναδόχους μετά το στάδιο της επιλογής τους, με στόχο την ανάπτυξη, την καλλιέργεια και τη διατήρηση του ενδιαφέροντός τους για αναδοχή, αλλά και την εκπαίδευσή τους σε ζητήματα διαπαιδαγώγησης και χειρισμού δύσκολων συμπεριφορών. Σημαντικές είναι επίσης οι ομάδες με σχήματα σε αναμονή και ετοιμότητα ανάληψης καθήκοντος για παιδιά και εφήβους που βρίσκονται σε κρίση ή έχουν ειδικές ανάγκες (θεραπευτική χρήση

του θεσμού). Ακόμη, αφορά ομάδες εν ενεργεία αναδόχων για ανταλλαγή εμπειριών και τρόπων αντιμετώπισης προβλημάτων με το παιδί, τους οικείους ή τις κοινωνικές υπηρεσίες, καθώς και για την υποστήριξη της συνεργασίας τους με τους φορείς της κοινότητας. Η πολυεπίπεδη πρακτική που μόλις σκιαγραφήσαμε βασίζεται σε γνώσεις και δεδομένα της εξελικτικής ψυχολογίας για την ανάπτυξη, τη συμπεριφορά και τις διαπροσωπικές σχέσεις, καθώς σε γνώσεις των επιστημών της κοινωνιολογίας και της κοινωνικής ανθρωπολογίας σχετικά με τους οικογενειακούς ρόλους και την εξέλιξη της διακίνησης και φροντίδας των απροστάτευτων μελών της οικογένειας το θεωρητικό υπόβαθρο της πρακτικής στηρίζεται κυρίως στις θεωρίες της κρίσης, στις προσεγγίσεις ενάντια στις διακρίσεις και το ρατσισμό, σε ψυχαναλυτικές, συστημικές και γνωστικές θεωρίες της οικογένειας και της ομάδας, της κοινοτικής ανάπτυξης, καθώς και στις προσεγγίσεις που αξιοποιούν τα δίκτυα κοινωνικών υπηρεσιών και τη σύγχρονη ηλεκτρονική τεχνολογία. (Καλλιδοπούλου, 1996)

Αμέσως παρακάτω αναλύεται καθεμιά από αυτές τις προσεγγίσεις.

- Κοινωνική εργασία επικεντρωμένη σε στόχους - παρέμβαση στην κρίση. Εφαρμόζεται για την αντιμετώπιση των οξέων φάσεων της οικογενειακής κρίσης, στο φόντο της οποίας αποφασίζεται συχνά η απομάκρυνση του παιδιού, Κατάλληλη είναι επίσης για τη διαχείριση των συναισθηματικών καταστάσεων που ενέχουν απώλεια, τραυματικές αλλαγές και οξεία ή χρόνια προβλήματα υγείας (π.χ. ψυχωτική κρίση της φυσικής μητέρας ή νοσηλεία για τραύματα από κακοποίηση).
- Οι προσεγγίσεις της κοινωνικής εργασίας ενάντια στις διακρίσεις και το ρατσισμό. Εφαρμόζονται για τη διαχείριση της διαφοράς και την αποδοχή του διαφορετικού άλλου, που χαρακτηρίζει την

αναδοχή: άλλο παιδί, ξένο, αλλοδαπό, αλλόθρησκο, προσφυγόπουλο, τσιγγανάκι ή με ειδικές ανάγκες, απόμακρο λόγω ιδρυματισμού, παιδί ενός φύσει και θέσει άλλου γονέα' άλλοι ρόλοι, του αναπληρωματικού φιλοξενούμενου παιδιού, του /της τροφού, του αναπληρωτή γονέα με τη δοτή γονεϊκότητα, του επ' αμοιβή γονέα, αλλά και του εγγυητή επαγγελματία (επί των υφιστάμενων και των αναφερόμενων προβλημάτων και διαφορών), Η κοινωνική εργασία ασχολούνταν ανέκαθεν με τη διαφορά καθαυτή ή με την ανατροπή και την αποτροπή-πρόληψή της. Έχει μάλιστα αναπτύξει ειδικές τεχνικές και προσεγγίσεις, μεταξύ των οποίων σημαντικές θεωρούνται αυτές της ενδυνάμωσης και της συνηγορίας. Οι προσεγγίσεις αυτές χαρακτηρίζονται ως «πρώτης γραμμής» στην πρακτική της ανάδοχης φροντίδας.

- Ευέλικτες προσεγγίσεις βασισμένες στην ψυχοδυναμική ή τη συστημική θεωρία της κοινωνικής εργασίας ή σε συνδυασμό τους (ανάλογα με τη σχολή σκέψης που εμπνέει τον επαγγελματία ή και το φορέα αναδοχής) για την κλινική αξιολόγηση κάθε υποψήφιας ή ενεργού περίπτωσης αναδοχής. Η κλινική αξιολόγηση εστιάζεται: στην ποιότητα του υφιστάμενου δεσμού μεταξύ γονέα-παιδιού και στις τυχόν δυνατότητες της φυσικής οικογένειας να κρατήσει το παιδί' στο βαθμό ανεπάρκειας του φυσικού γονεϊκού σχήματος όσον αφορά το γονεϊκό ρόλο στο είδος της επαρκέστερης υποκατάστασης για κάθε συγκεκριμένη περίπτωση παιδιού (κυρίως στη θεραπευτική αξιοποίηση του θεσμού) στους μηχανισμούς αυτοπροστασίας που θα επιστρατεύσει το παιδί για να αντιμετωπίσει τα τραύματα της απώλειας και της απόρριψης' στο βαθμό επάρκειας της γονεϊκής ικανότητας του υποψήφιου σχήματος αναδοχής. στη στάση του ανάδοχου πατέρα (όταν υπάρχει) κ.ά. Αντίστοιχη θεωρητική κάλυψη αφορά τις δεξιότητες

επικοινωνίας με παιδιά, την υποστήριξη ανάπτυξης της προσωπικής ταυτότητας του αναδεχόμενου (κυρίως λόγω της αδυναμίας του να ταυτιστεί με ικανοποιητικά για αυτόν γονεϊκά πρότυπα), την υποστήριξη της αυθυπαρξίας του στο πλαίσιο της ανάδοχης φροντίδας, την υποστήριξη του δικαιώματός του να είναι αυτό που είναι και όχι αυτό που θα έπρεπε να είναι (υπό την ιδιότητα γιος /κόρη) και ως προς τη συμπεριφορά, τη σχολική επίδοση κ. α. και τέλος την εξατομίκευση των μέτρων για τη διαχείριση της απώλειας ,και της απόσυρσης από τους φυσικούς γονείς και τα αδέρφια, εφόσον υπάρχουν.

- Οι θεωρίες κοινοτικής ανάπτυξης διέπουν τα προγράμματα εκτίμησης αναγκών παιδικής προστασίας και την ανάπτυξη προγραμμάτων προσέλευσης αναδόχων μέσα στην κοινότητα. Η ανάδειξη της θέσης της παιδικής ηλικίας και της ισχύος της κοινωνικής αλληλεγγύης στο επίπεδο της τοπικής κοινότητας επιτρέπουν τη φροντίδα των παιδιών μέσα στην οικεία κοινότητα και προλαμβάνουν τη μετανάστευση σε μακρινά προάστια ή σε απομακρυσμένα και ξένα αστικά κέντρα.
- Η ανάπτυξη και αξιοποίηση των δικτύων κοινωνικών υπηρεσιών και των πληροφοριών που διακινούνται μέσω τηλεφωνικής, έγγραφης, ηλεκτρονικής και διαδικτυακής επικοινωνίας θεωρούνται απαραίτητες και ενισχύουν το έργο των επαγγελματιών της κοινωνικής εργασίας για την καλύτερη εφαρμογή του θεσμού της αναδοχής.

Οι ιδιότυπες και περίπλοκες σχέσεις ανάδοχων γονέων και παιδιού, κατά τις οποίες οι πρώτοι επιθυμούν να λειτουργήσουν ως ιδανικός και διορθωτικός γονέας και το δεύτερο κατακλύζεται από επιθυμίες και συναισθήματα, είναι πιθανό να αναβιώσουν παθογόνες καταστάσεις του

παρελθόντος (π.χ. μια κλοπή από τον ανάδοχο γονέα ως αναζήτηση θησαυρού αντισταθμιστικού στη συναισθηματική έλλειψη στοργής και αγάπης). Η πρόληψη παρόμοιων αντιδράσεων και ο περιορισμός των επιπτώσεων της ασυνέχειας και των απωλειών στην ψυχοσυναισθηματική ανάπτυξη, και ιδιαίτερα στη δόμηση της ταυτότητας, του αναδεχόμενου αποτελούν διαρκή στόχο. Ο στόχος αυτός υπάρχει ήδη στην πρώτη συνάντηση με το παιδί, είναι παρών στα στάδια που ακολουθούν και γίνεται επιτακτικός κατά την περίοδο της εφηβείας, όχι μόνο στις συνεδρίες με το ίδιο (το παιδί) αλλά και με το περιβάλλον του.

Η καλή πρακτική, όπως και στους άλλους τομείς άσκησης της κοινωνικής εργασίας εξαρτάται από την πρόσβαση του προσωπικού σε επόπτες, τη διαρκή του εκπαίδευση και την ανατροφοδότηση για το έργο του, καθώς και από τη συνεχιζόμενη έρευνα των όρων και της αποτελεσματικότητας των παρεμβάσεών του και τη διαρκή επανεκτίμηση των μέσων αξιολόγησης της κοινωνικής λειτουργικότητας των χρηστών των κοινωνικών υπηρεσιών. Μεγάλη σημασία έχει η ευελιξία των υπηρεσιών για την ανάπτυξη ή την αναπροσαρμογή των προγραμμάτων με βάση τις πραγματικές ανάγκες των χρηστών. Αντίστοιχα, και τα διλήμματα δεοντολογίας του επαγγέλματος δεν εστιάζονται τόσο στο «τι πρέπει να γίνεται», αλλά κυρίως στο «πώς θα έπρεπε να γίνεται», δηλαδή στην τεκμηριωμένη μεθοδολογία. Η δεοντολογία δεν μπορεί παρά να είναι ενσωματωμένη στην κλινική πράξη, η οποία την περιέχει ενώ ταυτόχρονα περιέχεται σε αυτήν. (Καλλιδοπούλου, 1996)

δ) Η Κοινωνική Εργασία με τις Ανάδοχες Οικογένειες

Ο ρόλος του κοινωνικού λειτουργού στην εφαρμογή του θεσμού της αναδοχής είναι πολύ σημαντικός για τη διατήρηση των απαραίτητων ισορροπιών και την παροχή των αναγκαίων εξηγήσεων στους ενδιαφερομένους. Θεωρούνται απαραίτητες οι συχνές επισκέψεις του κοινωνικού λειτουργού στο σπίτι των αναδόχων, η συμβουλευτική βοήθεια και η παρακολούθηση σε οικογενειακές και ατομικές συνεδρίες. Αντίστοιχη είναι και η βοήθεια που ο κοινωνικός λειτουργός επιβάλλεται να προσφέρει στη φυσική οικογένεια, η οποία πιθανώς βιώνει τον πανικό του αποχωρισμού και της οριστικής απώλειας, ειδικά όταν η απομάκρυνση του παιδιού γίνεται με δικαστική, εντολή και χωρίς τη συναίνεση της. Σε τέτοιες περιπτώσεις είναι απαραίτητη η δημιουργία σχέσεων εμπιστοσύνης μεταξύ των εμπλεκόμενων μερών και του κοινωνικού λειτουργού. Ο τελευταίος χρειάζεται να δώσει σε όλους τις απαραίτητες εξηγήσεις έτσι ώστε να γνωρίζουν ακριβώς τι τους επιφυλάσσει το μέλλον και να μην αισθάνονται σύγχυση και ανασφάλεια. Είναι επίσης απαραίτητο να μοιραστεί μαζί τους τα συναισθήματα και τις ανησυχίες τους και να συμβάλει στην εξεύρεση λύσεων που να ικανοποιούν όλες τις πλευρές και κυρίως το συμφέρον του παιδιού.

Ο τόπος, ο χρόνος και η συχνότητα των συναντήσεων καθορίζονται από τον κοινωνικό λειτουργό σε συνεργασία με τους αναδόχους και τους φυσικούς γονείς. Αυτό βοηθά να τεθούν όρια και να αποφευχθεί η καταπόνηση των ανάδοχων γονέων.

Σε περιπτώσεις μακροχρόνιας αναδοχής οι δυσκολίες είναι συνήθως περισσότερες, ειδικά όταν η φυσική οικογένεια αγαπά και διεκδικεί το παιδί, αλλά δεν κάνει καμιά προσπάθεια για τη βελτίωσή της. Ως αποτέλεσμα το παιδί ενσωματώνεται στην \ ανάδοχη οικογένεια και η παραμονή του εκεί από de facto μετατρέπεται σε κατάσταση de

jure. Αυτό σημαίνει ότι δημιουργείται δίκαιο υπέρ της ανάδοχης οικογένειας, στην οποία πολλές φορές δίδεται εύλογα η επιμέλεια του παιδιού λόγω της φθοράς των δεσμών του με τη φυσική του οικογένεια. (Καλλινικάκη, 2001)

Ο κοινωνικός λειτουργός που εργάζεται στον τομέα των αναδόχων οικογενειών οφείλει να προγραμματίζει και να συντονίζει την εργασία του με τρία διαφορετικά μέρη: τους ανάδοχους γονείς, Το παιδί και η βιολογική οικογένεια. Οι σχέσεις και οι δραστηριότητες με κάθε μέρος χωριστά απαιτούν_λίγο διαφορετικές γνώσεις και δεξιότητες: Από την πετυχημένη ή όχι εργασία του κοινωνικού λειτουργού και της κοινωνικής οργάνωσης εξαρτώνται τελικά η εξέλιξη του παιδιού και το μέλλον του.

Για να διεκπεραιώσει τα ποικίλα καθήκοντά του ικανοποιητικά, ο κοινωνικός λειτουργός θα πρέπει να «ταυτισθεί» με όλα τα μέλη συγχρόνως και να λάβει υπόψη του τις απόψεις τους, τις ανάγκες τους και τις αλληλεπιδράσεις. Η εργασία με τους ανάδοχους γονείς απαιτεί συνεχή συνεργασία και συμβουλευτική με συναδέλφους - συνεργάτες που έχουν την ευθύνη του παιδιού επί 24ώρου βάσεως. Επίσης απαιτεί γνώσεις και δεξιότητες σχετικές με την προετοιμασία, επιλογή και εκπαίδευση των αναδόχων γονέων, με το ταίριασμα παιδιού - αναδόχων και τη στήριξη της ανάδοχης οικογένειας μετά την τοποθέτηση του παιδιού. Η εργασία με το παιδί απαιτεί δεξιότητες επαφής και επικοινωνίας με παιδιά και γνώσεις για τη συμπεριφορά παιδιών και εφήβων. Ο ρόλος του κοινωνικού λειτουργού. σε ό,τι αφορά τους φυσικούς γονείς απαιτεί τόσο γνώσεις συμβουλευτικής όσο και ικανότητα σύνδεσης της φυσικής οικογένειας με πηγές βοήθειας της ίδιας κοινωνικής οργάνωσης ή άλλων. Η πολυπλοκότητα των σχέσεων και της συνολικής εργασίας μπορεί εύκολα να οδηγήσει σε παρανοήσεις ή

σύγκυση ή ακόμα σε ελλιπή συμμετοχή ή αποκλεισμό ενός από τα μέρη από τον προγραμματισμό ή την εφαρμογή του. Ο ρόλος του μεσάζοντος κοινωνικού λειτουργού στην επικοινωνία μεταξύ των διαφορετικών μερών μπορεί να δημιουργήσει παρανοήσεις για το τι ελέγχθη ή για το ποιος ήταν ο προγραμματισμός ή ποιος είχε την ευθύνη για τη διεκπεραίωση ή εφαρμογή συγκεκριμένου έργου. Γι' αυτό η τελική επιτυχία της τοποθέτησης του παιδιού εξαρτάται από τη σαφή επικοινωνία και τη συμμετοχή κάθε μέρους σε κάθε στάδιο, εκτός εάν κάποιος αποφασίσει να αποσυρθεί, για οποιονδήποτε λόγο, Π. χ. ο φυσικός γονέας ή ο ανάδοχος γονέας ζητήσει την απομάκρυνση του παιδιού. Ο κοινωνικός λειτουργός είναι το κλειδί και ο ενωτικός παράγοντας σ' αυτή τη δυναμική των σχέσεων. Όπως παρατηρούν η Kline και συν. (1972) «έχει μια συνολική εποπτεία των ατόμων και των ομάδων, των καταστάσεων τους, των αναγκών και των πράξεών τους και των τρόπων που συνδέονται και επηρεάζουν ο ένας τον άλλον. Παρατηρεί τις αλλαγές, και σχεδιάζει και εφαρμόζει στρατηγικές για να αντιμετωπίσει προκύπτουσες ανάγκες, να προλάβει κρίσεις κατά το δυνατόν και να βοηθήσει στην αποκατάσταση της σταθερότητας...».

Επειδή ο ρόλος του κοινωνικό λειτουργού είναι βαρύς και τα καθήκοντά του πολυάριθμα μερικά από αυτά μπορεί να τα μοιραστεί με ομάδα συναδέλφων, π.χ. την προετοιμασία, επιλογή και εκπαίδευση των αναδόχων συμμετέχοντα μέρη (αυτό θα μπορούσε να ενισχυθεί μέσω εργασίας με «συμβόλαιο») με: ανάδοχους γονείς που είναι ηλικίας μεταξύ 35 και 45 ετών κατά την τοποθέτηση, χωρίς παιδιά δικά τους κάτω των 5 ετών (η αντιπαλότητα μεταξύ των αναδεχόμενων παιδιών και των παιδιών της οικογένειας αυξάνει την πιθανότητα ρήξης), που είναι προετοιμασμένοι για τη δουλειά αυτή, που δεν τους ζητείται να αναλάβουν σοβαρά διαταραγμένα παιδιά και που έχουν θετική στάση προς την οικογένεια καταγωγής του παιδιού με βιολογικούς γονείς που

συμμετέχουν και συνεργάζονται για την τοποθέτηση και που συνήθως επισκέπτονται τα παιδιά τους και με κοινωνικούς λειτουργούς που σχεδιάζουν, προετοιμάζουν και αναθεωρούν τις τοποθετήσεις, είναι σαφείς στις προσδοκίες τους από τους ανάδοχους γονείς, προσφέρουν υποστηρικτικές υπηρεσίες, ιδιαίτερα στα πρώτα στάδια, αναπτύσσουν συνεχή και απευθείας εργασία με τα παιδιά και γενικά εργάζονται με στόχο την έγκαιρη επανεγκατάσταση του παιδιού στην οικογένειά του, ή αρχίζουν να σχεδιάζουν άλλες μόνιμες εναλλακτικές λύσεις. Εκτός αν υπάρχουν ισχυροί λόγοι για το αντίθετο, τα παιδιά δεν θα πρέπει να τοποθετούνται σε οικογένειες μακριά από τα κοινωνικά δίκτυα των συγγενών και φίλων τους.

ε) Ο κοινωνικός λειτουργός και οι ανάδοχοι γονείς

Όπως υπάρχουν διάφοροι τύποι αναδοχής, έτσι υπάρχουν και διαφορετικοί τύποι αναδόχων γονέων. Οι ανάδοχοι γονείς δεν αποτελούν ομοιογενή ομάδα. Διαφέρουν σε ιστορικό, σε ψυχοσύνθεση, σε ενδιαφέροντα και προτιμήσεις. Αναλαμβάνουν τον ρόλο των αναδόχων γονέων με ποικίλα κίνητρα και προσδοκίες στις οποίες θα πρέπει να ανταποκριθούν αφενός ο τύπος της αναδοχής και αφετέρου ο τύπος του παιδιού που θα τους προταθεί. Ο Fanshel (1966) επεσήμανε ουσιαστικές διαφορές στο είδος της ικανοποίησης που επιζητούν οι ανάδοχοι γονείς, που ποικίλλει από τη μάλλον προσωπική ικανοποίηση αυτών που προτιμούν μωρά, μέχρι την ανάγκη πιθανώς για κοινωνική αναγνώριση αυτών που παίρνουν μεγαλύτερα παιδιά. Οι προτιμήσεις που εκφράζονται από τους ανάδοχους γονείς πρέπει κατά κανόνα να παίρνονται σοβαρά υπόψη για να αποφεύγονται μελλοντικές απογοητεύσεις ή διαστρεβλώσεις της πραγματικότητας. Π. χ, εάν η επιθυμία ενός ζευγαριού είναι να αναλάβει ένα παιδί για μεγάλο χρονικό διάστημα, με πιθανότητα υιοθεσίας του, και η οργάνωση τους

τοποθετήσει ένα παιδί που συνεχίζει να έχει επικοινωνία με τους φυσικούς του γονείς και υπάρχουν μεγάλες πιθανότητες επανόδου του σ' αυτούς, τότε μπορεί να συμβούν τα εξής: οι θετοί γονείς να αισθανθούν ματαιωμένοι ή εξαπατημένοι από την οργάνωση ή να δυσκολέψουν τις επισκέψεις των γονέων στο παιδί ή να ζητήσουν την απομάκρυνση του παιδιού. Η επιτυχία του έργου των αναδόχων γονέων εξαρτάται επίσης από τον τύπο της αναδοχής. Μερικοί ανάδοχοι γονείς μπορούν να τα βγάλουν πέρα με παιδιά που μένουν μικρό διάστημα ή με μικρά παιδιά, αλλά βρίσκουν δύσκολο να αντιμετωπίσουν τις ποικίλες ψυχολογικές και κοινωνικές απαιτήσεις των μεγαλύτερων παιδιών ή της μακροχρόνιας αναδοχής. Επίσης μεταπείσουν και να χειρισθούν δύσκολη συμπεριφορά ενώ άλλοι ανάδοχοι γονείς δεν είναι. Η παροχή φροντίδας για σύντομο διάστημα σε παιδιά νοητικά ή σωματικά ανάπηρα μπορεί επίσης να αντιμετωπίζεται ευνοϊκά από μερικούς ανάδοχους γονείς, εξαιτίας της μικρής, περιορισμένης της διάρκειας.

Το να γίνει μια οικογένεια ανάδοχη απαιτεί σημαντικές προσαρμογές όλων των μελών της. Από το πόσο καλά ή όχι θα γίνουν αυτές οι προσαρμογές θα εξαρτηθεί, σε σημαντικό βαθμό, η επιτυχία της τοποθέτησης του παιδιού. Η ισορροπία της οικογένειας ασφαλώς θα διαταραχθεί με την διέλευση του νέου, μέλους και ,ολόκληρη η οικογένεια θα πρέπει να εργασθεί για την αποκατάσταση αυτής της ισορροπίας, με τρόπο που να περιλάβει και το νέο μέλος. Η οικογένεια θα πρέπει επίσης να αναπτύξει νέες σχέσεις και συναλλαγές με την κοινωνική οργάνωση, τον κοινωνικό λειτουργό και τους φυσικούς γονείς. Η στήριξη από τον κοινωνικό λειτουργό μετά την τοποθέτηση του παιδιού είναι καθοριστική στο πώς η οικογένεια θα προσαρμοστεί και θα χειρισθεί τις νέες σχέσεις. Οι κοινωνικοί λειτουργοί και οι ανάδοχοι γονείς μοιράζονται το έργο που ο τελικός του στόχος είναι η ευημερία του παιδιού. (Trisseliotis j., Sellick C., Short R., 1995)

στ) Διασάφηση σκοπών, στόχων, προσδοκιών και ρόλων

Η ανάπτυξη μιας αποδοτικής σχέσης κοινωνικού λειτουργού - αναδόχων γονέων θα εξαρτηθεί κατά πολύ από τη σαφήνεια των σκοπών και των στόχων της τοποθέτησης για το συγκεκριμένο παιδί και επίσης από τη γνωστοποίηση των αμοιβαίων προσδοκιών του κοινωνικού λειτουργού και των αναδόχων γονέων, της οργάνωσης και άλλων ατόμων και υπηρεσιών. Ο DHSS Οδηγός Αναδοχής (1976)* προσθέτει «ότι για να είναι οι ανάδοχοι γονείς αποτελεσματικοί και βοηθητικοί πρέπει επίσης να κατανοούν την πολιτική, τις μεθόδους εργασίας και τις θεσμικές ευθύνες της αρμόδιας κοινωνικής οργάνωσης. Πρέπει επίσης να γνωρίζουν ποιες αποφάσεις τους έχουν ανατεθεί αναφορικά με την καθημερινή φροντίδα του παιδιού και σε ποιον θα πρέπει να απευθύνονται σε άλλες καταστάσεις».

Οι γενικές προσδοκίες από όλες τις ανάδοχες οικογένειες είναι :

- Να προσφέρουν στα παιδιά την εμπειρία της οικογενειακής ζωής, αγάπη και ασφαλείς σχέσεις που θα προάγουν το δυναμικό του παιδιού και θα το βοηθήσουν να ξεπεράσει πιθανά προβλήματα συμπεριφοράς και συναισθηματικές δυσκολίες'
- να καλύψουν τις βιολογικές ανάγκες του παιδιού'
- και να εργασθούν για την αποκατάστασή του στην οικογένειά του ή σε άλλη οικογένεια, συνήθως θετή,

Εκτός απ' αυτές τις γενικές προσδοκίες, υπάρχουν και ειδικές, ανάλογα με τον τύπο της αναδοχής και τις ανάγκες του παιδιού. Όπως ήδη είπαμε, πρέπει να έχει γίνει προσπάθεια τοποθέτησης του τύπου του παιδιού που οι ανάδοχοι γονείς επιθυμούν να αναλάβουν, να είναι σαφές το πόσο θα διαρκέσει η τοποθέτηση και πώς αναμένεται οι ανάδοχοι γονείς να αντιμετωπίσουν και να χειρισθούν συγκεκριμένες ανάγκες και προβλήματα του παιδιού. Ο τύπος της προτιμητέας αναδοχής, Π. χ.

βραχυπρόθεσμη, μεσοπρόθεσμη ή μακροπρόθεσμη, παραδοσιακή ή επαγγελματική, είναι αναπόφευκτα συνδεδεμένος με τα κίνητρα των γονέων, αν και μερικές φορές αυτά αλλάζουν, όπως όταν οι ανάδοχοι γονείς ξεκινούν για βραχυπρόθεσμη τοποθέτηση παιδιού και μεταπηδούν στη μακροπρόθεσμη. Η Cautley βρήκε από την έρευνά της (1980), ότι μία αιτία που ένας αριθμός τοποθετήσεων δεν εξελίχθηκαν καλά στους πρώτους εννέα μήνες, Φαινόταν να είναι η αγνόηση του αιτήματος και της προτίμησης των αναδόχων γονέων. Η ανάγκη για σαφήνεια ρόλων, στόχων και προσδοκιών αποδεικνύεται από μια τραγική περίπτωση του Beckford στη Βρετανία (βλέπε την έρευνα του Cooper - "A Child Trust", 1986). Μ' αυτή την περίπτωση ασχολήθηκαν δύο κοινωνικοί λειτουργοί που ενεργούσαν κάπως ανεξάρτητα η μια από την άλλη και προφανώς είχαν διαφορετικές προσδοκίες από την τοποθέτηση. Υπήρχε η επόπτρια κοινωνική λειτουργός που θεωρούσε την τοποθέτηση μακροχρόνια, με πιθανή προοπτική την υιοθεσία του παιδιού από τους ανάδοχους, και η κοινωνική λειτουργός βάσης που τη θεωρούσε μια μεσοπρόθεσμη τοποθέτηση και δούλευε προς την κατεύθυνση της επανόδου του παιδιού στη φυσική του οικογένεια. Αν και τα μη λεκτικά ή μισοειπωμένα μηνύματα από τους δύο κοινωνικούς λειτουργούς ήταν, αντικρουόμενα, οι ανάδοχοι γονείς, εξαιτίας αυτής της ασάφειας, ενεργούσαν σαν υποκατάστατα γονέων με την αντίληψη ότι επρόκειτο για μια μακρά τοποθέτηση του παιδιού (Η τελική επάνοδος του παιδιού στη φυσική του οικογένεια όχι μόνον κατέληξε στον θάνατο του παιδιού το οποίο σκότωσε ο πατριός, αλλά δημιούργησε στους ανάδοχους γονείς σύγχυση και συναισθήματα ματαίωσης). (John Triseliotis – Τασούλα Κουσίδου, 1989)

Οι κοινωνικές οργανώσεις και οι κοινωνικοί λειτουργοί που οι ίδιοι είναι ασαφείς, συγκεχυμένοι ή αβέβαιοι για τη φιλοσοφία και τους σκοπούς της αναδοχής, για τον ρόλο των αναδόχων γονέων και τον τύπο

της αναδοχής που τους ταιριάζει, μεταφέρουν αυτή τη σύγχυση και αβεβαιότητα στην ανάδοχη οικογένεια. Γι' αυτό τόσο οι γενικές όσο και οι ειδικές προσδοκίες όχι μόνον πρέπει να συζητηθούν και να διασαφηνιστούν με τους ανάδοχους γονείς, αλλά επίσης πρέπει να αναφέρονται στο «συμβόλαιο» που θα καταρτισθεί μεταξύ της οργάνωσης και των αναδόχων γονέων. Η επιβεβλημένη, σαφής διατύπωση των συγκεκριμένων προσδοκιών από τους ανάδοχους γονείς στον προγραμματισμό της κάθε περίπτωσης αναδοχής, -παρέχει επίσης τη δυνατότητα για μια σωστή αναθεώρηση των εξελίξεων. Επίσης ο καθορισμός των προσδοκιών που υπηρετούν τους στόχους, μπορεί να είναι πολύ χρήσιμος στην έρευνα.

Από νομικής πλευράς η κοινωνική οργάνωση έχει την ευθύνη και είναι υπόλογη για την ευημερία του παιδιού, όσο χρόνο βρίσκεται στην προστασία της. Η οργάνωση εκτελεί τις αρμοδιότητές της, αναθέτοντας ένα μέρος από την εξουσία και τις ευθύνες της στους ανάδοχους γονείς, αλλά διατηρεί τον εποπτικό έλεγχο. Οι ανάδοχοι γονείς είναι υπόλογοι έναντι της οργάνωσης για την ποιότητα των υπηρεσιών τους προς το παιδί. Η συμφωνία μεταξύ της οργάνωσης και των αναδόχων γονέων θα πρέπει να περιλαμβάνει και τους τρόπους με τους οποίους η οργάνωση θα ασκεί την εποπτική της αρμοδιότητα. Η πιο συνήθης πρακτική είναι ο κοινωνικός λειτουργός να εκτελεί τον εποπτικό ρόλο εκ μέρους της οργάνωσης. Σαν αποτέλεσμα, ο κοινωνικός λειτουργός και οι ανάδοχοι γονείς μοιράζονται την ευθύνη για το παιδί. Στις περιπτώσεις που η φυσική οικογένεια διατηρεί κάποια δικαιώματα, η ευθύνη κατανέμεται μεταξύ της οργάνωσης, των αναδόχων γονέων και των φυσικών γονέων. Η ανάθεση διαφορετικών ευθυνών σε τρεις διαφορετικούς φορείς είναι πηγή πιθανών προστριβών και παρανοήσεων, όπως ήδη αναφέραμε. Π. χ. ένα από τα πιο συνηθισμένα παράπονα των αναδόχων είναι ότι πρέπει να ζητούν άδεια από την οργάνωση για να πάνε το παιδί στον γιατρό ή να το

πάρουν μαζί τους σε διακοπές ή να το εγγράψουν για κάποια δραστηριότητα. Επίσης και τα παιδιά απεχθάνονται τις τακτές ιατρικές εξετάσεις, θεωρώντας αυτές δυσάρεστες ή περιττές.

Ο ρόλος του κοινωνικού λειτουργού σε σχέση με τους ανάδοχους γονείς έχει εξεταστεί από διάφορες πλευρές. Ο Kadushin (1967) σύμφωνα σε ότι «δεν υπάρχει ξεκάθαρος ορισμός της σχέσης των αναδόχων γονέων με την οργάνωση, με αποτέλεσμα άλλοτε να θεωρούνται πελάτες, άλλοτε συνεργάτες - συνάδελφοι και άλλοτε μισθοδοτούμενοι επαγγελματίες». Με τη συνεχώς αυξανόμενη επαγγελματικοποίηση και εκπαίδευση των αναδόχων, είναι λογικό να θεωρούνται ως συνάδελφοι, επικεντρώνοντας τη σχέση σε παρόμοιες αλλά και λίγο διαφορετικές πλευρές του έργου της αναδοχής. Η έννοια του συναδέλφου υπονοεί ισοτιμία επιπέδου και επαγγελματικού κύρους και συμμετρία στις σχέσεις, περιλαμβανομένων της ανταλλαγής και γνωστοποίησης πληροφοριών, της συμμετοχής σε όλες τις αναθεωρήσεις, στη λήψη αποφάσεων και στον προγραμματισμό.

Μερικοί ανάδοχοι γονείς φαίνεται να αμφισβητούν ακόμα και την ανάγκη της παρουσίας του κοινωνικού λειτουργού. Το επιχείρημα είναι ότι εφόσον σήμερα χρησιμοποιούνται, όλο και περισσότερο, επαγγελματίες ανάδοχοι, δεν χρειάζονται τις επισκέψεις και την εποπτεία των κοινωνικών λειτουργών. Μερικοί ανάδοχοι γονείς βλέπουν τις επισκέψεις των κοινωνικών λειτουργών σαν επέμβαση και απειλή, ενώ άλλοι παραπονιούνται για τη σπανιότητα των επισκέψεων. Εντούτοις αυτοί που υποστηρίζουν την κατάργηση των επισκέψεων των κοινωνικών λειτουργών, θέτουν το θέμα του ποιος θα είναι υπόλογος για το παιδί, εάν όχι και το θέμα της εκπαιδευτικής ανάπτυξης των αναδόχων γονέων.

Η έννοια του συναδέλφου κατά την άποψή μας, περιλαμβάνει επίσης έναν εποπτικό ρόλο εκ μέρους του κοινωνικού λειτουργού

απέναντι στους' ανάδοχους γονείς. Ο ρόλος τους δεν διαφέρει από την αναφορά που δίνουν οι κοινωνικοί λειτουργοί στους επόπτες τους για τις ενέργειές τους. Αυτός ο τύπος της εποπτεία έχει ένα οργανικό στοιχείο (δηλαδή να εξασφαλίσει ότι οι πρακτικές πλευρές και απαιτήσεις της εργασίας έχουν εκτελεσθεί και ένα εκπαιδευτικό / αναπτυξιακό. Η σχέση αναδόχων και του κοινωνικού λειτουργού έχει επίκεντρο το παιδί, την ανάπτυξη του, τις αλληλεπιδράσεις του μέσα στην ανάδοχη οικογένεια και τις σχέσεις του με τη φυσική του οικογένεια. Παράλληλα, οι ανάδοχοι γονείς και οι κοινωνικοί λειτουργοί μπορούν να παρακολουθούν διαφορετικές εκπαιδευτικές συνεδρίες ή ομάδες στήριξης, σχετικές με τα αντίστοιχα καθήκοντά τους.

Οι πιέσεις και οι εντάσεις που πηγάζουν από το έργο της αναδοχής μπορεί να αντιμετωπισθούν στα πλαίσια της σχέσης κοινωνικού λειτουργού αναδόχων, αν και οι ανάδοχοι γονείς μπορούν να θέλουν να τις μεταφέρουν εν μέρει στην ομάδα στήριξης των συναναδόχων. Οι ανάδοχοι γίνονται πελάτες ή συνάδελφοι ανάλογα με το πώς ο κοινωνικός λειτουργός θα προσπαθήσει να χειρισθεί τα προσωπικά ή οικογενειακά τους προβλήματα. Χωρίς αμφιβολία τέτοια προβλήματα μπορεί να αμβλύνουν τη γονική τους ικανότητα προς το παιδί. Εδώ χρειάζονται ευέλικτα όρια. Θα ήταν αδύνατο για τον κοινωνικό λειτουργό να εκτιμήσει τη θέση του αναδεχόμενου παιδιού χωρίς συγχρόνως να αναφερθεί στα προσωπικά συναισθήματα και τις αντιδράσεις των αναδόχων γονέων και της οικογένειας. Η αναδοχή επηρεάζει όλη την οικογένεια, κάθε στιγμή, και ο κοινωνικός λειτουργός θα χρειαστεί, περιστασιακά, να δώσει βοήθεια όταν υπάρχει κρίση ή διαταραχή των σχέσεων. Θα πρέπει να συζητήσει προβλήματα και να προσφέρει στήριξη και συμβουλευτική βοήθεια. Παρομοίως, οι ανάδοχοι γονείς, που έχουν δώσει «τον χρόνο τους, την προσπάθεια και την προσωπική τους ζωή» στην αναδοχή, χρειάζονται αναγνώριση,

συμπάθεια και κατανόηση για τη δουλειά που κάνουν, στοιχεία που πρέπει να απορρέουν από τη σχέση τους με τον κοινωνικό λειτουργό. Στην περίπτωση που οι δυσκολίες αφορούν αποκλειστικά ή κυρίως την ανάδοχη οικογένεια θα συμβουλευτούμε τους ανάδοχους γονείς να απευθυνθούν για βοήθεια σε άλλη πηγή. Αλλά ένα πράγμα είναι σαφές: η σχέση μεταξύ του κοινωνικού λειτουργού και του αναδόχου γονέα δεν είναι θεραπευτική.

Ο κοινωνικός λειτουργός και οι ανάδοχοι γονείς πρέπει να είναι ειλικρινείς και ανοιχτοί ο ένας με τον άλλον εξ αρχής για το πώς αντιλαμβάνονται τον ρόλο και τις αρμοδιότητές τους καθώς και τις αμοιβαίες προσδοκίες τους. Ένα μέρος απ' αυτά θα καταγραφούν στο συμβόλαιο μεταξύ τους, αλλά βεβαίως δεν μπορούν όλα να περιληφθούν στο συμβόλαιο. (John Triseliotis – Τασούλα Κουσίδου, 1989)

2.5 Προβλήματα εφαρμογής του θεσμού αναδοχής

Ανοιχτά προβλήματα

Ελάχιστες αιτήσεις δέχονται τα ιδρύματα

«Η αναδοχή προϋποθέτει γενναιοδωρία», λέει ο παιδοψυχίατρος κ. Γρηγόρης Αμπατζόγλου, αναπληρωτής καθηγητής Ιατρικής Σχολής Α Π Θ . «Σημαίνει ότι μπορείς να μεγαλώσεις το παιδί κάποιου άλλου, χωρίς να θέλεις οπωσδήποτε να γίνεις γονιός του». Αυτή βέβαια είναι η ιδανική εκδοχή. Στην πραγματικότητα πολλοί άνθρωποι σκέφτονται την αναδοχή ως μεταβατικό στάδιο για την υιοθεσία. Η αναδοχή είναι επίσης δείγμα προοδευτικότητας. Στη νομοθεσία και στην κοινωνία. Οι περιπτώσεις των υιοθετημένων ανθρώπων που αναζητούν έπειτα από χρόνια τους φυσικούς γονείς τους, δείχνει πόσο βασικό είναι το θέμα της καταγωγής. Ο νόμος έχει σεβαστεί αυτό το δικαίωμα, πράγμα που σημαίνει ότι η καταγωγή έχει ισχυροποιηθεί. Σήμερα όλο και περισσότεροι άνθρωποι που αδυνατούν να φροντίσουν τα παιδιά τους, δεν θέλουν να πάψουν να είναι γονείς τους.

Η αναδοχή αναγνωρίζει, νομικά τουλάχιστον, τα δικαιώματα του φυσικού γονέα, γεγονός που την καθιστά πιο γρήγορη και ήπια λύση: οι φυσικοί γονείς συναινούν πιο εύκολα για αναδοχή και έτσι το παιδί μεγαλώνει σε οικογένεια και όχι σε ίδρυμα. Αυτό δεν σημαίνει ότι στην αναδοχή δεν υπάρχουν δυσκολίες, αφού μειώνονται αντί να αυξάνονται οι ανάδοχες οικογένειες (π.χ. Αναρρωτήριο Πεντέλης 10/2004: 219 παιδιά, 10/2007: 178 παιδιά). Οι λόγοι που συντελούν σ' αυτό το φαινόμενο είναι η αμφισβήτηση για τις συγγενικές αναδοχές, η γήρανση των παραδοσιακών συνεργατών, καθώς και η ασάφεια και αδυναμίες στην ένταξη νέων οικογενειών κυρίως από την επαρχία.

Ακόμα μία δυσκολία για την εξέλιξη του θεσμού είναι και το γεγονός ότι όλο και περισσότερες οικογένειες φιλοξενούν παραπάνω από ένα παιδιά (υπό τη πίεση τοποθέτησης παιδιών που παραμένουν στο ίδρυμα), όπως και το ότι δεν εφαρμόζεται καμία μορφή καινοτομικής αναδοχής από τους κρατικούς φορείς.

Ακολούθως παραθέτουμε έναν κατάλογο ζητημάτων και εντοπισμένων αναγκών που αφορά το ευρύτερο περιβάλλον εξέλιξης του θεσμού.

- Έλλειψη εθελοντικών και θεραπευτικών ανάδοχων οικογενειών.
- Πολιτικές και μέθοδοι προσέλκυσης αναδόχων οικογενειών.
- Επαγγελματοποίηση αναδοχής μετά από εκπαίδευση.
- Ανάγκη συνεχούς εκπαίδευσης των αναδόχων οικογενειών.
- Έλλειψη ανακουφιστικής αναδοχής.
- Έλλειψη αναδόχων οικογενειών άμεσης αντιμετώπισης καταστάσεων κρίσης.
- Έλλειψη υπηρεσιών ομπρέλας για την κάλυψη αναγκών παιδιών μικρής ηλικίας π.χ. θεραπείες.
- Ελλείψεις αποτελεσματικού νομικού πλαισίου προστασίας των παιδιών και υλοποίησης του ισχύοντος π.χ. επιμέλεια, επιτροπεία παιδιών, κοινωνικές υπηρεσίες δικαστηρίων κλπ.
- Έλλειψη δομών ημιαυτόνομης διαβίωσης παιδιών μεγαλύτερης ηλικίας σε περιπτώσεις «κρίσης» π.χ. ρήξη στη σχέση παιδιού – αναδόχου.
- Αποκατάσταση παιδιών που προστατεύονται με το θεσμό της μακροχρόνιας αναδοχής.
- Αποδοχή προστατευόμενων παιδιών με προβλήματα υγείας, ή με αναπηρίες μετά την ενηλικίωσή τους. (www.disabled.gr)

Ειδικότερα υπάρχουν ανοιχτά προβλήματα σε σχέση με τον θεσμό της αναδοχής που αφορούν συγκεκριμένους τομείς:

α) Έλλειψη περιφερειακών υπηρεσιών

Ο θεσμός της αναδοχής εφαρμόζεται κυρίως στα μεγάλα αστικά κέντρα χωρίς να αναπτυχθεί ικανοποιητικά σε περιφερειακό δίκτυο. Το 64% των ανάδοχων οικογενειών βρίσκονται στην Αθήνα, το 11% στη Θεσσαλονίκη και το υπόλοιπο 25% στην υπόλοιπη Ελλάδα.

Έπειτα από την κατάργηση του κεντρικού φορέα του ΠΚΠΑ, η συνέχιση του προγράμματος αναδοχής αυτού ανατέθηκε πανελλαδικά στο Αναρρωτήριο Πεντέλης. Για να καλυφθούν ΟΙ ανάγκες περιφερειακής συνέχισης και ανάπτυξης του προγράμματος αναδοχής ζητήθηκε από τα 14 ΠεΣΥΠ της Περιφέρειας να εξουσιοδοτήσουν κοινωνικές υπηρεσίες τους με διεπιστημονική ομάδα αποτελούμενη από κοινωνικούς επιστήμονες, προκειμένου, να υπάρξει επί τόπου στήριξη και παρακολούθηση της φροντίδας και εξέλιξης των προστατευόμενων παιδιών.

Ένας μικρός αριθμός εκ των εξουσιοδοτημένων κοινωνικών υπηρεσιών των ΠεΣΥΠ αντιμετώπισαν προβλήματα ανταπόκρισης στις ανάγκες του προγράμματος λόγω έλλειψης προσωπικού και γενικά παρατηρήθηκε έλλειψη κοινωνικών λειτουργών και διεπιστημονικών ομάδων. Σε ορισμένες περιοχές λόγω ειδικών συνθηκών και για την καλύτερη στήριξη του προγράμματος συνεργαζόμαστε με τις Διευθύνσεις και τα Τμήματα Κοινωνικής Πρόνοιας των Νομαρχιακών Αυτοδιοικήσεων.

Η έλλειψη περιφερειακών υπηρεσιών να υλοποιούν τοπικά με ευθύνη τους το πρόγραμμα αναδοχής δημιουργεί τις παρακάτω επιπτώσεις:

- i. Τα προγράμματα της αναδοχής μειώνονται στην περιφέρεια, και κυρίως δεχόμαστε αιτήματα συγγενικής αναδοχής δεδομένου ότι δεν έχουν συσταθεί ακόμη τα Τμήματα Κοινωνικών Υπηρεσιών των ΠεΣΥΠ και υπάρχει έλλειψη κοινωνικών λειτουργών και άλλων κοινωνικών επιστημόνων με αποτέλεσμα δεν υπάρχει η δυνατότητα συντονισμένης και συστηματικής προώθησης του θεσμού στην περιφέρεια και προσέλκυση νέων υποψήφιων αναδόχων οικογενειών ή παραπομπή νέων περιπτώσεων.
- ii. Σε αρκετές περιπτώσεις τα ΠεΣΥΠ ή οι εξουσιοδοτημένοι από αυτά φορείς αδυνατούν να ανταποκριθούν λόγω παντελούς έλλειψης κοινωνικών λειτουργών και διεπιστημονικής ομάδας ή λόγω μικρού αριθμού στελεχών και φόρτου εργασίας αυτών, με αποτέλεσμα την μη συστηματική παρακολούθηση και στήριξη των παιδιών σε αναδοχή και των ανάδοχων οικογενειών τους.
- iii. Οι φορείς και τα στελέχη που εξουσιοδοτούν τα ΠεΣΥΠ δεν έχουν πάντοτε ως αντικείμενο την παιδική προστασία ή τη στήριξη οικογενειών και σε ορισμένες περιπτώσεις την απαραίτητη εμπειρία ή εκπαίδευση ή εξειδικευμένη γνώση που απαιτεί το πρόγραμμα αναδοχής με αποτέλεσμα δυσλειτουργίες και καθυστερήσεις προώθησης διαδικασιών και αναποτελεσματικότητα που βάσει σε αμφισβήτηση το θεσμό.
- iv. Τα παιδιά στην Περιφέρεια που πρέπει για κάποιους λόγους να απομακρυνθούν από το φυσικό περιβάλλον τους ή στερούνται αυτό και ταυτόχρονα δεν διαθέτουν συγγενικό περιβάλλον ή περιβάλλον που να είναι κατάλληλο και να ενδιαφέρεται για αυτά έχουν ως μόνη λύση προστασίας την ιδρυματική φιλοξενία λόγω

αδυναμίας υλοποίησης του προγράμματος από τους υφισταμένους φορείς. (Σταυριανάκη Μ., 2004)

β) Προβλήματα που αφορούν το προσωπικό

Αρχικά, μειώνεται σοβαρά αντί να αυξάνεται ο αριθμός των εργαζομένων για το Πρόγραμμα της αναδοχής και στους τρεις φορείς καθώς μειώνονται και οι ειδικότητες (όχι παιδοψυχίατρος, ψυχολόγος, επισκέπτης υγείας...)

Είναι γεγονός ότι δε λειτουργεί πια Διεπιστημονική Ομάδα σε όλους τους φορείς. Το προσωπικό είναι εξουθενωμένο, αγνοημένο, διασπασμένο σε πολλαπλές αρμοδιότητες και ευθύνες. Προβάλλεται ως «ο παντοδύναμος επαγγελματίας», που βαρύνεται στο να δίνει λύσεις σε θεσμικά ζητήματα και παράλληλα και σε ατομικές οικογενειακές κρίσεις.

Επιπλέον, δεν έχει λειτουργήσει ο απαραίτητος θεσμός της σχετικής επιμόρφωσης του προσωπικού για τα τελευταία 5 τουλάχιστον χρόνια. Κανένας νεοεισερχόμενος στο θεσμό εργαζόμενος στην επαρχία κυρίως, δεν είχε την ευκαιρία βασικής εκπαίδευσης. (εκτός αυτών στη Θεσσαλία)

Είναι αναγκαίος ο προσδιορισμού του αριθμού των περιπτώσεων της αναδοχής ανά υπάλληλο για την αποτελεσματική και ποιοτική ανταπόκριση καθώς και η παρακολούθηση περιπτώσεων σε μακρινή απόσταση.

Τέλος, σημαντική θεωρείται η έλλειψη επιστημονικής εποπτείας του προσωπικού.

γ) Προβλήματα που αφορούν τα τοποθετούμενα παιδιά και τις φυσικές οικογένειες

Τα παιδιά παραμένουν «χωρίς θέση στο τραπέζι των διαπραγματεύσεων για το δικό τους μέλλον». Η πρακτική των Οργανώσεων δεν έχει ενσωματώσει την έννοια της ενεργητικής συμμετοχής τους και της αξιοποίησης της δικής τους γνώμης (μερικά δεν γνωρίζουν ακόμα ότι είναι σε αναδοχή) .

Δεν υπάρχει επαρκής χρόνος για εξατομικευμένη θεραπευτική προσέγγιση και υποστήριξη σε ζητήματα σχέσης με τη φυσική οικογένεια, επεξεργασίας της προσωπικής ιστορίας και διαδρομής, αποφάσεων για το μέλλον τους.

Η αυτονόμηση του παιδιού από την ανάδοχη οικογένεια παραμένει ένα θέμα που δεν συζητείται σύμφωνα με τις ανάγκες και δεν προγραμματίζεται σταδιακά επίσης.

Η φυσική οικογένεια εξακολουθεί να μην υποστηρίζεται επαρκώς και σε μία δομημένη συστηματική βάση, παρά την τάση που παρατηρείται για ουσιαστικότερη εμπλοκή τους στα θέματα του παιδιού τους. Η υποστήριξή τους είναι ζήτημα που άπτεται της συμβολής και άλλων υπηρεσιών τις περισσότερες φορές. (εργασία / αυτονόμηση/ θεραπείες κ.λ.π.)

δ) Προβλήματα που αφορούν τις ανάδοχες οικογένειες

Οι ανάδοχες οικογένειες συχνότερα απ. όσο θα επιθυμούσαμε εκφράζουν συναισθήματα «εγκατάλειψης, παραμέλησης και ματαίωσης από τη μη ανταπόκριση» στη συχνότητα και τη ποιότητα των επικοινωνιών των επαγγελματιών μαζί τους.

Παρά τα συμβόλαια και τις θετικές επαγγελματικές προθέσεις οι φορείς παραμένουν ασυνεπείς στις υποχρεώσεις τους έναντι των αναδόχων και των παιδιών. Η ανισοτιμία στον τομέα των υποχρεώσεων βαρύνει αρνητικά στην ουσιαστική συνεργασία. (Αίσθημα αναξιοπρέπειας για τους γονείς που διεκδικούν τις υπέρ του παιδιού παροχές)

Δεν «αντέχουμε να ακούσουμε τις φράσεις εξάντλησης» πολλών αναδόχων οικογενειών με προβλήματα υγείας, προχωρημένου γήρατος ή υπερβολικής κόπωσης. Η παρεχόμενη επαγγελματική υποστήριξη είναι αρκετές φορές δυσανάλογη των προβλημάτων που δημιουργούν στο στενό οικογενειακό πλαίσιο παιδιά με αυξημένα και σοβαρά προβλήματα.

Η εκπαίδευση των αναδόχων είναι αποσπασματική σε χρόνο και θεματολογία, αφορά μόνο την Αθήνα και πολύ μικρό αριθμό αναδόχων. (Κωνσταντέλλια Σ. , 2007 από επιστημονική διημερίδα με θέμα: «Προστατεύοντας το Παιδί έξω από την Οικογένεια»)

3^ο Κεφάλαιο

«Η σύγχρονη ελληνική ανάδοχη οικογένεια»

Το προφίλ της σύγχρονης ελληνικής ανάδοχης οικογένειας

α) Τι είναι ανάδοχη οικογένεια

Είναι η οικογένεια που προσφέρεται να αναλάβει τη φροντίδα ενός ή περισσότερων παιδιών που δεν έχουν οικογένεια ή που για σοβαρούς λόγους δε μπορεί να παραμείνουν σ' αυτή.

Η ανάδοχη οικογένεια καλείται δηλαδή να υποκαταστήσει την φυσική οικογένεια είτε γιατί αυτή δεν υπάρχει είτε γιατί αδυνατεί να παίζει το ρόλο της.

Η τοποθέτηση ενός παιδιού σε ανάδοχη οικογένεια δεν είναι υιοθεσία. Είναι μια προσωρινή τοποθέτησή του σε επιλεγμένη οικογένεια, κατάλληλη να παίζει θεραπευτικό – παιδαγωγικό ρόλο, εξασφαλίζοντας στο παιδί τη συναισθηματική στήριξη, τη ζεστασιά του σπιτικού και τη στοργική φροντίδα, για όσο χρονικό διάστημα κρίνεται σκόπιμο ή απαραίτητο.

Στη συνέχεια το παιδί να επανέλθει στη φυσική του οικογένεια, αν υπάρχει ή να ανεξαρτητοποιηθεί. (www.childmentalhealth.gr 23/01/08)

β) Ποια είναι τα Προσόντα των ανάδοχων Γονέων;

Αγάπη, υπομονή, καλοσύνη για να μπορείς να ενδιαφερθείς για «το παιδί κάποιου άλλου... Είναι αδύνατο να περιγράψει κανείς τον ιδανικό ανάδοχο γονέα, γιατί οι ανάγκες των παιδιών έχουν σε μεγάλο βαθμό, πράγμα το οποίο σημαίνει ότι χρειάζονται και ανάλογοι ανάδοχοι γονείς. Το ιδανικότερο θα ήταν οι ανάγκες κάθε παιδιού να

συνταυτίζονται με αυτό που θα μπορούσαν να προσφέρουν οι ανάδοχοι γονείς. Βέβαια οι συνθήκες δεν επιφέρουν τόσο ιδανική τοποθέτηση.

Παρ' όλα αυτά έχουμε μεγάλο ποσοστό επιτυχίας γιατί οι γονείς που δεν ήταν σίγουροι για τις ικανότητές τους, σήμερα είναι ευτυχισμένοι. Η αναδοχή είναι μια μορφή εργασίας στην οποία πρέπει να συμμετέχει όλη η οικογένεια.

Επειδή τα κίνητρα που προσελκύουν τις ανάδοχες οικογένειες ποικίλλουν και είναι πολυσύνθετα και το ίδιο είναι και οι ανάγκες των παιδιών, είναι δύσκολο να συμπεράνει ποιος μπορεί να είναι καλός ανάδοχος γονέας. Επιπροσθέτως, τα κίνητρα μπορεί να αλλάζουν σαν αποτέλεσμα νέων αναγκών, περιλαμβανομένης και της επίδρασης του παιδιού πάνω στους ανάδοχους γονείς. Π. χ. ένας αριθμός αναδόχων γονέων που ξεκινούν με βραχυπρόθεσμη αναδοχή, επιθυμούν στη συνέχεια να γίνουν μόνιμοι ανάδοχοι γονείς και ακόμα να υιοθετήσουν τα παιδιά.

Πριν από την εισαγωγή του «συμβολαίου» και της επαγγελματικής αναδοχής το 1970, οι μελέτες είχαν βρει ότι οι πιο επιτυχημένοι ανάδοχοι γονείς φαίνονταν να είναι ζεστοί και ανοιχτοί άνθρωποι με σταθερές σχέσεις. ασφαλείς στον γονικό τους ρόλο. αποδεχόμενοι τη βιολογική οικογένεια. με την ανάδοχη μητέρα σε ηλικία 35 έως 45 ετών κατά την έναρξη της τοποθέτησης. χωρίς παιδιά προσχολικής ηλικίας ή παιδιά της ίδιας ηλικίας και φύλου με το αναδεχόμενο παιδί. και με τους δύο γονείς ενεργά συμμετέχοντες στη φροντίδα το παιδιού.

Η μελέτη της Cautley (1980) υποστηρίζει μερικά από τα παραπάνω χαρακτηριστικά και προτείνει τι παρακάτω ιδιότητες σαν τις πλέον ευοίωνες για την επιτυχία των υποψηφίων αναδόχων γονέων.

- 1) Εξοικείωση με παιδιά και ειδικότερα εμπειρία της ανάδοχης μητέρας στο μέγαλωμα μικρών αδελφών.
- 2) Εμπειρία από γονείς που αποτέλεσαν θετικό γονικό πρότυπα.
- 3) Προθυμία για συνεργασία με τους κοινωνικούς λειτουργούς και την οργάνωση, ιδιαίτερα του ανάδοχου πατέρα.
- 4) Γονικές δεξιότητες για χειρισμό ειδικών θεμάτων συμπεριφοράς. Αυτές περιλαμβάνουν
  - α) την κατάλληλη πειθαρχία,
  - β) τη λεκτική εξήγηση προς το παιδί των λόγων της πειθαρχίας,
  - γ) την προσπάθεια να μάθουν στο παιδί πιο εποικοδομητικούς τρόπους αντιμετώπισης των καταστάσεων και
  - δ) την ένδειξη κατανόησης των συναισθημάτων και των απόψεων του παιδιού).
- 5) Γονικές δεξιότητες για χειρισμό του «δύσκολου» παιδιού, ιδιαίτερα του ατίθασου ή του αποσυρμένου.
- 6) Λήψη αποφάσεων από το ζευγάρι από κοινού.
- 7) Ευαισθητοποίηση του ανάδοχου πατέρα και ικανότητα της ανάδοχης μητέρας για εξατομίκευση των παιδιών.
- 8) Όσο μεγαλύτερη είναι η ανάδοχη μητέρα και έως την ηλικία περίπου των 45 ετών, τόσο αυξάνονται οι πιθανότητες να είναι επιτυχής στον ρόλο της. (Βλ. ανάλογα ευρήματα από τους Triseliotis και Russell, στην υιοθεσία, 1984).

Η Cautley δίνει ιδιαίτερη έμφαση στα κίνητρα και στην προετοιμασία των αναδόχων πατέρων. Τόσο η ίδια όσο και άλλοι συγγραφείς επισημαίνουν ότι η συμπεριφορά ενός παιδιού μπορεί να διαταράξει οποιαδήποτε ανάδοχη οικογένεια, ανεξάρτητα από τις ικανότητές της. Μετά από δώδεκα περίπου μήνες από την τοποθέτηση

του παιδιού, εάν οι ανάδοχοι γονείς δεν έχουν θετική ανταπόκριση από το παιδί, αρχίζουν να χάνουν το ενδιαφέρον τους.

Σχετική με τα χαρακτηριστικά των αναδόχων γονέων και την αποδοχή της βιολογικής οικογένειας απ' αυτούς είναι και η έννοια του Holman (1980) της «εγκλείουσας» και της «αποκλείουσας» αναδοχής. Στην «εγκλείουσα» αναδοχή, ο σκοπός των αναδόχων γονέων είναι να προσφέρουν αγάπη και φροντίδα στο παιδί ενώ συγχρόνως είναι «ανοιχτοί» σε ό,τι αφορά την ανάδοχη θέση του παιδιού και τη φυσική του οικογένεια ενθαρρύνοντας τους συναισθηματικούς και φυσικούς δεσμούς μαζί της. Στον τύπο της «αποκλείουσας» αναδοχής, ο στόχος των αναδόχων είναι να γίνουν οι ψυχολογικοί γονείς του παιδιού, αποκλείοντας τη φυσική οικογένεια. (Καλλινικάκη, 2001)

γ) Ποια είναι η ανταμοιβή της αναδοχής για τους ανάδοχους γονείς;

- α) Μηνιαίο επίδομα, κλιμακούμενο, ανάλογα με τις ειδικές ανάγκες του παιδιού, από 260 ευρώ έως 850 ευρώ.
- β) Πλήρη ιατροφαρμακευτική και νοσηλευτική περίθαλψη του παιδιού.
- γ) Ιματισμός και είδη εγκατάστασης του παιδιού στην οικογένεια.
- δ) Κάλυψη κάθε άλλης δαπάνης (για εκπαίδευση, ειδική αγωγή κ.λ.π.) που είναι απαραίτητη για την ομαλή ψυχοκοινωνική ανάπτυξη του παιδιού.

Η ανταμοιβή είναι διαφορετική σε κάθε περίπτωση παρόλο ότι στόχος είναι να δοθεί ζεστασιά και σταθερότητα στο παιδί. Το να δεις ένα παιδί ευτυχισμένο και ακόμα περισσότερο ένα παιδί ευτυχισμένο

μέσα στην φυσική του οικογένεια, είναι από μόνο του ανταμοιβή. (Σταυριανάκη Μ. , 2001)

δ) Ποιοι είναι σήμερα οι ανάδοχοι γονείς

Ο θεσμός της αναδοχής είναι ο πλέον περίπλοκος τύπος εργασίας σε σύγκριση με άλλους τύπους παιδικής προστασίας. Ενέχει περισσότερη αβεβαιότητα και ασυνέχεια σε σύγκριση με την υιοθεσία. Δημιουργεί όμως πιο στενούς δεσμούς από την ιδρυματική περίθαλψη και τελικά επηρεάζει όλα τα μέλη της ανάδοχης οικογένειας.

Σήμερα η αναδοχή φαίνεται πως είναι η προσφορότερη διέξοδος για το παιδί που δεν έχει την δυνατότητα να παραμείνει στην φυσική του οικογένεια. Η υιοθεσία φαίνεται να είναι συνήθως περισσότερο δύσκολη υπόθεση γιατί οι φυσικοί γονείς όποιες και να είναι οι δυσκολίες που αντιμετωπίζουν δεν μπορούν εύκολα να συμφιλιωθούν με την ιδέα του οριστικού αποχωρισμού από το παιδί τους.

Οι ανάδοχοι γονείς είναι συνήθως μεγάλης ηλικίας άτομα με καλή φυσική, ψυχική και συναισθηματική υγεία. Διαμένουν σε σπίτι ή διαμέρισμα - με ενοίκιο ή ιδιόκτητο - που πληροί συγκεκριμένα κριτήρια ασφάλειας και επάρκειας χώρου, αλλά και ποιότητας διαβίωσης.

Τα περισσότερα παιδιά είναι τοποθετημένα σε ανάδοχες οικογένειες που ζουν σε μεγάλα αστικά κέντρα ή σε πόλεις τις επαρχίας. Στα χωριά ο αριθμός των αναδόχων οικογενειών είναι πολύ μικρός εξαιτίας κοινωνικών λόγων και οι περισσότερες περιπτώσεις αναδοχής είναι συγγενικές.

Οι ανάδοχοι γονείς είναι συνήθως παντρεμένοι, αλλά υπάρχουν και ανάδοχες μονογονεϊκές οικογένειες, χωρίς πατέρα.

Η οικογένεια έχει, συνήθως, δικά της βιολογικά ή θετά παιδιά. Μερικοί ανάδοχοι γονείς δεν απέκτησαν ποτέ δικά τους παιδιά, ενώ άλλοι έχουν ήδη μεγαλώσει τα δικά τους, που μπορεί να είναι πια ενήλικες. Διαθέτουν ισχυρό κίνητρο για τη φροντίδα και φιλοξενία ενός παιδιού, ενώ τα φυσικά ή θετά παιδιά τους γνωρίζουν και έχουν αποδεχθεί την προοπτική αυτή. (Πρακτικά Διεπιστημονικής ημερίδας με θέμα «Εφαρμογή του Θεσμού της Αναδοχής στην περιφέρεια Θεσσαλίας», 2005)

Παρ' όλο που οι ανάδοχοι γονείς εκτελούν καθήκοντα γονέα, δεν έχουν απόλυτα γονικά δικαιώματα. Μερικά από αυτά τα δικαιώματα εξακολουθούν να τα έχουν οι γονείς και άλλα η Κοινωνική Υπηρεσία.

Παρ' όλο που ζητείται από τους ανάδοχους γονείς να δώσουν αγάπη, αυτή δεν πρέπει να είναι απεριόριστη ή πολύ πνικτική ή πολύ βαθιά, διότι οι δεσμοί με το παιδί είναι προσωρινοί και αυτή η αγάπη πρέπει να μοιρασθεί σε πολλές περιπτώσεις με τους γονείς. Επίσης απαιτείται από τους ανάδοχους γονείς να μη βάλουν εμπόδια στην επαφή μεταξύ φυσικών γονιών και παιδιού. Το αντίθετο, στις περισσότερες περιπτώσεις τους ζητείται να βοηθήσουν ώστε να κρατηθούν ζωντανοί οι δεσμοί μεταξύ παιδιού και φυσικών γονέων, ώστε να βοηθηθεί η επιστροφή του παιδιού στην οικογένεια του. Αυτός ο ρόλος δεν είναι εύκολος. Συνήθως, οι ανάδοχοι γονείς προσφέρουν πιο καλή μέριμνα και φροντίδα από τους φυσικούς γονείς, είναι πιο σταθεροί σαν οικογένεια, πιο υπεύθυνοι και περισσότερο ώριμοι. Σε πολλές περιπτώσεις δεν είναι εύκολο να δείξουν κατανόηση και υπομονή, ιδιαίτερα όταν οι φυσικοί γονείς δεν τηρούν τις υποσχέσεις τους, είναι ανεύθυνοι, είναι απορριπτικοί και κάποτε βίαιοι προς το παιδί τους.

Συνήθως το παιδί που τοποθετείται σε αναδοχή, έχει προβλήματα και δυσκολίες λόγω των αντιδραστικών συνθηκών που το έφεραν υπό την προστασία της Υπηρεσίας. Το παιδί νιώθει ανασφάλεια και κάποτε

μνησικακία. Μπορεί να είναι νοητικά καθυστερημένο και οι συνήθειές του και η συμπεριφορά του όχι αποδεκτές.

Οι ανάδοχοι γονείς πολλές φορές αρνούνται την τοποθέτηση συγκεκριμένου παιδιού στην οικογένειά τους, όταν οι ίδιοι την κρίνουν ακατάλληλη, ή όταν μετά από συζήτηση με το συνεργαζόμενο κοινωνικό λειτουργό ή ψυχολόγο - αισθάνονται ότι αδυνατούν να καλύψουν τις ανάγκες του παιδιού (ως προς το φύλο, την ηλικία, τις ιδιαιτερότητες). Εξίσου, σημαντικός λόγος άρνησης είναι και η περίπτωση κατά την οποία προτείνεται στους ανάδοχους γονείς η τοποθέτηση παιδιού, του οποίου το ιστορικό "ανασύρει" προσωπικές τραυματικές εμπειρίες για τους ίδιους.

Λόγω των ανωτέρω η ένταξη του παιδιού στην ανάδοχη οικογένεια δεν είναι εύκολη. Μόνο όταν κερδιθεί η εμπιστοσύνη και η αγάπη του θα αποδεχθεί τη μέριμνα και φροντίδα των αναδόχων γονέων. Μπορεί το παιδί να το αποδεχθεί χωρίς να υποτιμήσει τους φυσικούς γονείς.

Οι ανάδοχοι γονείς αναγνωρίζουν ότι, παρά το γεγονός, ότι οι περισσότερες οικογένειες καταβάλλουν τη μέγιστη δυνατή προσπάθεια, πολλές από αυτές δεν διαθέτουν τις φυσικές, γνωστικές ή συναισθηματικές δεξιότητες, έτσι ώστε να προσφέρουν στα παιδιά τα εφόδια εκείνα που χρειάζονται για να μεγαλώσουν και να εξελιχθούν σε υγιείς, ευτυχισμένους και παραγωγικούς ενήλικες.

Πέραν όλων αυτών, οι ανάδοχη οικογένεια συνεργάζεται με την Κοινωνική Λειτουργό, διατηρεί καλή επικοινωνία με τους εκπαιδευτικούς αλλά και τους φυσικούς γονείς με στόχο τη καλύτερη κατανόηση των αναγκών, εμπειριών και ιδιαιτεροτήτων του παιδιού από όλα τα εμπλεκόμενα μέρη.

Τέλος, η φροντίδα ενός φυσικού παιδιού δεν έχει ωράριο εργασίας και είναι απεριόριστη μέρα και νύχτα. Μεριμνώντας για τα παιδιά άλλων είναι ακόμα πιο δύσκολη και απαιτητική εργασία. Μεγάλη αφοσίωση και

ευθύνη ζητούνται από τους ανάδοχους γονείς. Καλούνται να καλύψουν βασικές καθημερινές ανάγκες των παιδιών όπως: στέγη, διατροφή, ένδυση αλλά, κυρίως, αγάπη, σταθερότητα, καθοδήγηση και διαπαιδαγώγηση. Οι ανάδοχοι γονείς προσφέρουν όλα τα παραπάνω, γνωρίζοντας ότι το παιδί θα βρίσκεται μαζί τους για ορισμένο χρονικό διάστημα, άρα η συμβολή τους οφείλει να είναι ουσιαστική.

Φροντίδα αναδόχων παιδιών και αμοιβή δεν αποκλείονται. Οι κοινωνικοί λειτουργοί, οι δάσκαλοι, οι νοσοκόμες κλπ αμείβονται για την φροντίδα που προσφέρουν. Γιατί όχι και οι ανάδοχοι γονείς ;

Γι' αυτό τον λόγο λαμβάνουν συγκεκριμένο μηνιαίο οικονομικό βοήθημα, το οποίο ανάλογα με τις ανάγκες του παιδιού προορίζεται να καλύψει βασικά έξοδα σίτισης, ένδυσης, σχολικής φοίτησης, άθλησης, ψυχαγωγίας και ιατρικής φροντίδας. Το επίδομα επαγγελματοποιεί το ρόλου του αναδόχου γονέα αποστασιοποιώντας και προσγειώνοντας τα πράγματα, σε σχέση με τη βοήθεια στο «δυστυχισμένο παιδί», φιλανθρωπική τάση που συνήθως καλύπτει προσωπικές ανάγκες. (Εθνικός Οργανισμός Πρόνοιας,1996)

3.2 Τα κίνητρα για αναδοχή

Όπως αυτοί που ξεκινούν να υιοθετήσουν παιδιά με ειδικές ανάγκες, έτσι και όσοι επιθυμούν να γίνουν ανάδοχοι γονείς κινούνται

από πολυσύνθετα κίνητρα. Οι κοινωνικοί λειτουργοί θα πρέπει να αποδεχθούν τους αιτούντες όπως παρουσιάζονται, αλλά να εξετάσουν μαζί τους και να τους βοηθήσουν να κατανοήσουν τα συνειδητά κίνητρα που τους έλκουν προς αυτή τη μορφή παιδικής προστασίας καθώς επίσης να συνειδητοποιήσουν άλλες πιθανές λανθάνουσες ανάγκες τους. Όπως και στην υιοθεσία, δεν φαίνεται ρεαλιστικό να απαιτεί κανείς από τους ανθρώπους να αναλαμβάνουν τη φροντίδα παιδιών και να επωμίζονται γονικά καθήκοντα χωρίς την προσδοκία κάποιας ικανοποίησης ή ανταμοιβής.

Οι Kline και Overstreet (1972) παρατηρούν ότι η επιλογή της αναδοχής είναι συνήθως μια έκφραση «ώριμης ικανότητας για τον γονικό ρόλο» ποικίλου βαθμού, και ότι η ικανότητα και η ανάγκη να δώσει κανείς αγάπη σε ένα παιδί μπορεί επίσης να συνοδεύεται από μια ποικιλία νευρωσικών κινήτρων διαφόρου βαθμού σοβαρότητας. Το έργο της επιλογής αφορά τη διάκριση μεταξύ των «υγιών» και των «νευρωσικών» κινήτρων και την προσπάθεια να εκτιμήσει κανείς την πιθανή επίπτωση συγκεκριμένου κινήτρου ή ψυχολογικού χαρακτηριστικού του υποψηφίου αναδόχου γονέα σ' ένα συγκεκριμένο παιδί.

Ο Fanshel σε μελέτη του (1966) αναφέρει τα παρακάτω κίνητρα που εντόπισε σε υποψήφιους ανάδοχους γονείς:

- (i) Την ανάγκη από την πλευρά της ανάδοχης μητέρας να «ξεπεράσει» γονικές αποστερήσεις που βίωσε.

- (ii) Την ταύτιση με τον κοινωνικά καταπιεσμένο.
- (iii) Τους θρησκευτικούς ή φιλανθρωπικούς λόγους.
- (iv) Τη χαρά που δίνει η πρόκληση μιας δύσκολης εργασίας.
- (v) Το οικονομικό κίνητρο.

Πολλές ανάδοχες μητέρες που είχαν αναλάβει τη φροντίδα μωρών εξέφρασαν μια έντονη ανάγκη για επαφή με μωρά και για να αισθάνονται γυναίκες. Το μόνο κίνητρο που ο Fanshel βρήκε παθολογικό, ήταν η αντίληψη της μητέρας για τον εαυτό της ως «ευεργέτιδας των παιδιών» οι μητέρες με στερημένη άδικη ηλικία δεν παρουσίασαν παθολογικές τάσεις.

Ένα συνηθισμένο κίνητρο που βρήκαν ο Triseiotis (1980) και η Rowe (1984) μεταξύ επιτυχημένων ανάδοχων γονέων, ήταν η επιθυμία τους να βοηθήσουν στερημένα παιδιά επειδή αισθάνονταν ότι πέτυχαν μεγαλώνοντας τα δικά τους. Συνήθης παρατήρηση ήταν: «χαρήκαμε τα παιδιά μάς και θέλουμε να περάσουμε αυτή τη χαρά και σε άλλα παιδιά. Είναι δύσκολη δουλειά αλλά τελικά σε ανταμείβει. (John Triseliotis – Τασούλα Κουσίδου, 1989)

Τα κίνητρα που ωθούν γονείς στην αναδοχή ποικίλουν και είναι σύνθετα:

1. Το επίδομα το οποίο ωστόσο δεν καθιστά ένα μισθό ούτε καλύπτει τις ανάγκες της οικογένειας

Αμοιβή ή αποζημίωση ; Η αμοιβή διαφοροποιεί ριζικά την αναδοχή από την υιοθεσία. Το «επαγγελματικό» κίνητρο που αναγνωρίζεται στην ανάδοχη μητέρα μέσω της αμοιβής (η οποία στην Ελλάδα είναι πολύ μικρή) συμφιλιώνει την επιθυμία μιας μητέρας να φροντίζει τα παιδιά της καθώς και άλλα παιδιά με την αναγνώριση της εργασίας που προσφέρει, παρόλο που εκ των πραγμάτων αν αναγκάζεται να μένει στο σπίτι.

Η αμοιβή έχει χαρακτηριστεί - και χαρακτηρίζεται ακόμη από πολλούς ως κάτι «άκομψο», ενώ συχνά θεωρείται ότι θέτει σε κίνδυνο την αγάπη για το παιδί, η οποία «μολύνεται» από τα χρήματα μιας αποζημίωσης.

Υπάρχουν ωστόσο κάποια δεδομένα τα οποία συνηγορούν υπέρ αυτής της παροχής:

- Η χορήγηση επιδόματος τέκνων αναγνωρίζεται σε όλους τους γονείς, χωρίς να δημιουργεί ιδιαίτερους προβληματισμούς για τα θέματα αγάπης.
- Η αμοιβή μπορεί να αποτελέσει πρόβλημα μόνο εάν περιβληθεί από αισθήματα ντροπής και λειτουργήσει ως παθογόνο οικογενειακό μυστικό (κάτι που κρατιέται κρυφό και το ανακαλύπτει το παιδί).
- Πολλοί ανάδοχοι γονείς καταθέτουν τα χρήματα της αποζημίωσης σε ένα λογαριασμό στο όνομα του παιδιού.
- Η αμοιβή έχει και συμβολική διάσταση. Χωρίς αυτήν οι ανάδοχοι γονείς μετατρέπονται σε «Ψευδουιοθετούντες», δηλαδή γονείς που λειτουργούν σαν να βρίσκονταν σε καθεστώς υιοθεσίας χωρίς την

αντίστοιχη μικρή κατοχύρωση και τα αντίστοιχα δικαιώματα ως προς το παιδί.

Η αμοιβή αποτελεί συνεπώς το θεμέλιο λίθο της αναδοχής και αποσαφηνίζει τη σύγχυση σχετικά με το πού ανήκει το παιδί, καθώς υποδηλώνει ότι αυτό δεν ανήκει ολοκληρωτικά στην ανάδοχη οικογένεια.

Η αμοιβή μπορεί να θεωρηθεί το άθροισμα μιας αποζημίωσης και ενός μισθού. Αυτό προσδίδει και μια επαγγελματική ταυτότητα (αλλά και ένα επαγγελματικό status) στην ανάδοχη μητέρα, γεγονός που την υποχρεώνει να λογοδοτεί. Βάσει των παραπάνω φαίνεται ότι η αναδοχή δεν είναι απόλυτα ταυτόσημη με τη μητρική λειτουργία. Αντίθετα, πρόκειται για μια πιο σύνθετη λειτουργία φροντίδας, η οποία προϋποθέτει γνώσεις και ικανότητες που επιτρέπουν σε μία μητέρα να ασχοληθεί συστηματικά και με συνέπεια με το παιδί κάποιας άλλης μητέρας.

Σημαντικό σε συμβολικό επίπεδο είναι επίσης να παρέχεται συγχρόνως η δυνατότητα (ίσως κάποιες φορές και να απαιτείται) στους βιολογικούς γονείς να συμβάλουν σε ένα, έστω μικρό ποσοτικά, μέρος των εξόδων του παιδιού. Με αυτό τον τρόπο οι γονείς αισθάνονται ότι δεν αποκλείονται από τη φροντίδα του παιδιού τους. (www.yiothesia-anadoxh.gr 20/02/08)

2. Η προσφορά φιλοξενίας, διαπαιδαγώγησης και οικογενειακής θαλπωρής σε ανήλικα άτομα με πολύπλοκα προβλήματα και ανάγκες

Μονιμότητα και διάρκεια του τόπου και του πλαισίου καθημερινής ζωής: Το παιδί ζει κατά κύριο λόγο στην ανάδοχη οικογένεια. Μπορεί να περνά κάποιο χρόνο με τους γονείς του, αλλά αυτό συμβαίνει συνήθως σποραδικά (ή και καθόλου). Η ανάδοχη οικογένεια φροντίζει το παιδί ακριβώς όπως και τα άλλα της παιδιά.

3. Η δυνατότητα να αγοράζουν είδη διατροφής, ένδυσης, υπόδησης και κατοικίας από συγκεκριμένα καταστήματα με σημαντική επίπτωση και φοροαπαλλαγή.
4. Η συμβουλευτική υποστήριξη όλων των συμβαλλομένων στην αναδοχή.
5. Η συμμετοχή σε ομάδες αλληλοϋποστήριξης ανάδοχων γονέων

Η παροχή ενός προγράμματος κοινωνικής εργασίας με ομάδα για υποψήφιες ανάδοχες οικογένειες στηρίζεται στην άποψη ότι κάθε ένας που συμμετέχει στο πρόγραμμα έχει κάτι να μάθει και κάτι να δώσει και ότι «εάν η εκπαίδευση και η προετοιμασία των οικογενειών αναλαμβάνεται συνεταιρικά, τότε αναμένεται ότι και η αναδοχή θα προχωρήσει με το ίδιο πνεύμα) (FinesI 1988). Άλλωστε, μια σημαντική αξία της εργασίας με ομάδες είναι ότι μέσα από τις συνεδρίες ξεκινά ένας τρόπος συνεργασίας μεταξύ της οργάνωσης και των υποψηφίων αναδόχων προς όφελος του παιδιού.

6. Η δυνατότητα αντικατάστασης τους από εφεδρικούς αναδόχους σε περίπτωση απρόοπτου ταξιδιού, ασθένειας ή αδυναμίας να ανταποκριθούν στις ανάγκες του συγκεκριμένου ανηλίκου.
7. Η κατάθεση προτάσεων από τους ίδιους στο συντονιστή για τη βελτίωση του κανονισμού και της λειτουργίας του θεσμού.
8. Μεγάλο ρόλο παίζει και ο αριθμός των φυσικών τέκνων ή η απουσία αυτών.

Θα ήταν λάθος η σκέψη της αναδοχής μόνο για να προσφέρετε συντροφιά στο μοναχοπαιδί σας, χωρίς το ίδιο να σας το έχει ζητήσει και αν φυσικά δεν έχετε πρώτα αναλογιστεί τις ευθύνες και τις υποχρεώσεις που αυτή συνεπάγεται.

Τα άτεκνα ζευγάρια γενικά θεωρούνται μια καλή επιλογή για τη φροντίδα παιδιών που στερούνται φυσικής οικογένειας. Ωστόσο, κάποιες φορές διαπιστώνουν όταν είναι πια αργά, ότι δεν έχουν ούτε τη διάθεση, αλλά ούτε τον χρόνο να ασχοληθούν με ένα τέτοιο παιδί.

9. Φιλανθρωπικά συναισθήματα

Πραγματική επιθυμία και αγάπη κάποιου να αφιερώσει χρόνο σε ένα τέτοιο παιδί, να το δει ανθρώπινα, ανθρώπινη αλληλεγγύη.

Εκτίμηση για την υγεία, πληρότητα, ευτυχία που έχει ο καθένας μας ενώ άλλοι συνάνθρωποι δεν έχουν τα αυτονόητα, τα δεδομένα και πολλές φορές δεν είναι και στο χέρι τους να τα αποκτήσουν. Η αντίληψη ότι, ενώ δεν είναι δυνατόν να αλλάξει το σύστημα, μπορείς να συμβάλλεις για να βελτιώσεις, κατά το δυνατόν, τις συνθήκες ζωής ανθρώπων που δεν αντιμετωπίζονται με ισότητα από την κοινωνία.

Διάθεση για ανθρώπινη επαφή. Η έλλειψη προσωπικής επαφής των ανθρώπων και τα προβλήματα της καθημερινότητας οδηγούν τον άνθρωπο στην αναζήτηση άλλων διεξόδων προς ευχαρίστηση. Θέλει να ακούσει έναν καλό λόγο ακόμα και από ένα παιδί, θέλει να αισθανθεί όμορφα.

Ο τιμητικός έπαινος που αναζητά κάθε άνθρωπος ως ηθικό αντάλλαγμα, ικανοποιώντας παράλληλα και το 'εγώ' του. Η αναδοχή ενός παιδιού εξασφαλίζουν δόξα ή και υστεροφημία στον ανάδοχο γονέα δεν μπορεί όμως, αυτό να μειώσει την ουσιαστική αξία της προσφοράς. Η διάκριση

μέσα στην κοινωνία που διαφοροποιεί τους ανθρώπους αποτελεί για πολλούς ένα ακόμη κίνητρο για φιλοξενία ενός παιδιού.
(www.health.in.gr/news/article 23/01/08)

3.3 Εκπαίδευση αναδόχων γονέων

Ήταν οι κοινωνικές εξελίξεις μετά το Β' Παγκόσμιο Πόλεμο, και ιδιαίτερα κατά την τελευταία εικοσιπενταετία, που έφεραν την αναδοχή

στο προσκήνιο, διεθνώς, σαν μια σημαντική εναλλακτική και συγχρόνως ευέλικτη λύση παιδικής προστασίας που μπορεί να ανταποκριθεί σε ποικίλες ανάγκες παιδιών και γονιών. Αυτό που χαρακτηρίζει σήμερα την αναδοχή παιδιών είναι η πολυμορφία της από πλευράς προοπτικής των παιδιών που τοποθετούνται σε ανάδοχες οικογένειες και χρονικής διάρκειας της τοποθέτησης (π. χ. μακροχρόνια αναδοχή, βραχυπρόθεσμη, αναδοχή ημέρας, περιοδική αναδοχή κ. α.)

Όλες οι μορφές αναδοχής έχουν «θεραπευτικό» χαρακτήρα με την ευρεία έννοια. Δηλαδή, τοποθετώντας ένα παιδί με ειδικές ανάγκες, στερητικά και αρνητικά βιώματα, συναισθηματικές διαταραχές ή ένα παιδί που η οικογένειά του βρίσκεται σε κρίση, σε ένα ομαλό, σταθερό οικογενειακό περιβάλλον, αναμένεται να βοηθηθεί το παιδί στα προβλήματά του ή κατά το διάστημα της κρίσης της οικογένειας.

Υπάρχει όμως και η πιο αυστηρά «θεραπευτική» μορφή αναδοχής η οποία έχει συνήθως προσωρινή και χρονικά προσδιορισμένη διάρκεια και όπου από τους ανάδοχους γονείς απαιτείται να ακολουθήσουν συγκεκριμένες οδηγίες «θεραπευτική» αντιμετώπισης του παιδιού που τους δίνονται από ειδικούς (ψυχολόγους, κοινωνικούς λειτουργούς, ψυχιάτρους κ.α.) . Αυτό το είδος της αναδοχής αποκαλείται και «επαγγελματική αναδοχή», διότι οι ανάδοχοι γονείς μπαίνουν ενεργά στο ρόλο του επαγγελματία, λειτουργούν με συγκεκριμένους στόχους για την ψυχολογική αποκατάσταση του παιδιού και αμείβονται με μισθό και όχι με το «παραδοσιακό» επίδομα. Η επαγγελματική αναδοχή αναπτύχθηκε κυρίως την τελευταία εικοσαετία στην Ευρώπη και στη Βόρειο Αμερική σαν προσπάθεια να αδειάσουν τα ιδρύματα από τα παιδιά και ιδιαίτερα από τους εφήβους και να αποκατασταθούν, ψυχολογικά και κοινωνικά, παιδιά με μακροχρόνιες τραυματικές και στερητικές εμπειρίες.

Αν και στην Ελλάδα ανάδοχες οικογένειες από κοινωνικοπρονοιακούς φορείς άρχισαν να χρησιμοποιούνται από τα μέσα

του περασμένου αιώνα, η εφαρμογή προγραμμάτων αναδοχής δεν παρουσίασε σημαντική πρόοδο ούτε ακολούθησε τις εξελίξεις στις Δυτικές Χώρες, για διάφορους λόγους, με αποτέλεσμα να εξακολουθεί και σήμερα η εκτεταμένη χρήση της ιδρυματικής προστασίας τόσο για παιδιά όσο και για εξαρτημένους ενηλίκους.

Μόνον τα τελευταία χρόνια ξεκίνησαν κάποιες αξιόλογες προσπάθειες ενημέρωσης του κοινού, επέκτασης και αναβάθμισης του θεσμού της αναδοχής. Σημαντικό βήμα προς αυτή την κατεύθυνση ελπίζεται να αποτελέσουν ο Ν. 2082/92 («Αναδιοργάνωση της Κοινωνικής Πρόνοιας και καθιέρωση νέων θεσμών Κοινωνικής Προστασίας – άρθρο 9 – ΦΕΚ 158/Α/ 92) και το Π. Δ. 337/93 για τον «καθορισμό των όρων και των προϋποθέσεων για την τοποθέτηση ανηλίκων σε ανάδοχες οικογένειες» (ΦΕΚ 144/Α/ 93). Μεταξύ των θετικών διατάξεων του νέου νόμου, με τον οποίο ρυθμίζονται θέματα αναδοχής για πρώτη φορά, είναι και η εκπαίδευση υποψηφίων αναδόχων γονέων (άρθρο 17 του Π. Δ. 337/93).

Βασικό πρόβλημα παραμένει η εξεύρεση κατάλληλων αναδόχων οικογενειών για την κάλυψη των πολλών αναγκών στον τομέα της παιδικής προστασίας. Πολλές οικογένειες που εκδηλώνουν ενδιαφέρον να αναλάβουν τη φροντίδα παιδιών ως ανάδοχες, έχουν βαθύτερο κίνητρο την υιοθεσία. Άλλωστε διαφορετικές ονομασίες που κατά καιρούς έχουν χρησιμοποιηθεί για τις ανάδοχες οικογένειες, όπως «τροφοί», «παιδιά σε ξένες οικογένειες», «θετές οικογένειες», έχουν δημιουργήσει σύγχυση για την έννοια της αναδοχής και τις διαφορές της από την υιοθεσία, σύγχυση που έχει αποβεί σε βάρος της αναδοχής.

(Πρακτικά σεμιναρίου με θέμα «Ο θεσμός της ανάδοχης φροντίδας, κατευθύνσεις εφαρμογής», 1996)

Πως προέκυψε η αναγκαιότητα της εκπαίδευσης;

Η ανάπτυξη της «επαγγελματικής αναδοχής» επέφερε, αναπόφευκτα, και την ανάγκη για εκπαίδευση / επιμόρφωση των αναδόχων γονέων.

Από τη δεκαετία του 70 κυρίως, άρχισαν να εφαρμόζονται στις Δυτικές Χώρες εκπαιδευτικά προγράμματα αναδοχής, τα οποία αρχικό στόχο είχαν να αλλάξουν την νοοτροπία ότι «κάποιος είναι καλός γονέας από μόνος του και όχι επειδή εκπαιδεύτηκε» και επομένως το ίδιο ισχύει και για τον ανάδοχο γονέα.

Το 1979 για πρώτη φορά υλοποιήθηκε στην Αγγλία, το επιμορφωτικό πρόγραμμα αναδόχων «Parenting plus». Πρόγραμμα που σχεδιάστηκε από τους Barnodos, προχώρησε από την «Εθνική Εταιρεία Αναδόχων» (N. F. C. A.), που διαμόρφωσε και συνέδεσε το υλικό του «Parenting plus», το οποίο είχε συγκεντρωθεί στις ΗΠΑ.

Την ίδια εποχή η ιδέα της επιμόρφωσης του ανάδοχου γονέα, αντιμετώπισε αντίδραση, με το σκεπτικό ότι κάποιος είναι καλός γονέας από μόνος του και όχι επειδή επιμορφώθηκε και κάποιος είναι καλός ανάδοχος για τους ίδιους λόγους. Το πρόγραμμα «Parenting plus» δούλεψε πολύ προς την κατεύθυνση της αλλαγής αυτής της νοοτροπίας. Το πρόγραμμα αυτό επηρέασε σημαντικά τους ανάδοχους, τους κοινωνικούς λειτουργούς και τις κοινωνικές υπηρεσίες. Εννέα χρόνια μετά την πρώτη υλοποίηση του προγράμματος, περίπου 24.000 πρόσωπα είχαν συμμετάσχει στα μαθήματα και πολλές βελτιώσεις στην πρακτική της αναδοχής οφείλονται αποκλειστικά στην εξέλιξή του.

Σήμερα τα περισσότερα προγράμματα για αναδόχους γονείς επικεντρώνονται αφ' ενός στη διερεύνηση και ενίσχυση του γονικού ρόλου και της γονικής σχέσης και αφ' ετέρου στα θέματα που

προκύπτουν από το γεγονός ότι το αναδεχόμενο παιδί δεν είναι φυσικό παιδί του αναδόχου.

Αν και η αγάπη, η στοργή, και η καθημερινή φροντίδα αποτελούν τη βάση της σχέσης με ένα παιδί, η αγάπη μόνο δεν είναι αρκετή στις τοποθετήσεις παιδιών σε αναδοχή. Ο ανάδοχος γονέας θα πρέπει να θέλει και να μπορεί να αναλάβει το έργο να είναι βασικό στέλεχος της ομάδας φροντίδας ενός παιδιού, να βοηθήσει ένα παιδί με ενδεχομένως σοβαρά συναισθηματικά ή άλλα προβλήματα να αναπτύξει υγιή συναισθηματικό κόσμο και κοινωνικότητα, να θέλει να δουλέψει με την φυσική οικογένεια του παιδιού και για την επανατοποθέτηση του σ' αυτήν. Η αναδοχή μπορεί να είναι μια προσφορά στο κοινωνικό σύνολο, αλλά είναι επίσης και κυρίως ένα έργο που βασίζεται σε μια τετραμερή συμφωνία, σε ένα συμβόλαιο που περιλαμβάνει το παιδί, τους φυσικούς γονείς, τους ανάδοχους γονείς και τον φορέα του προγράμματος αναδοχής.

Ένα ολοκληρωμένο εκπαιδευτικό /στηρικτικό πρόγραμμα αναδοχής αρχίζει πριν από την τοποθέτηση του παιδιού στην οικογένεια με επίκεντρο την προετοιμασία των αναδόχων γονέων για το έργο που καλούνται να αναλάβουν (1^η φάση), συνεχίζεται καθ' όλη τη διάρκεια της τοποθέτησης του (2^η φάση) και ολοκληρώνεται μετά την αποχώρηση του παιδιού από την οικογένεια (3^η φάση).

Ενώ στην πρώτη φάση της προετοιμασίας δίνεται έμφαση και σε παροχή γενικών γνώσεων γύρω από την ανατροφή και διαπαιδαγώγηση, η 2^η και 3^η φάση επικεντρώνεται σε επίλυση προβλημάτων που ανακύπτουν από την τοποθέτηση του συγκεκριμένου παιδιού και στη στήριξη της οικογένειας στο έργο της. Γι' αυτό οι δυο αυτές φάσεις υλοποιούνται κυρίως μέσω εργασίας σε ομάδα – βιωματικής εμπειρίας που λαμβάνει χώρα σε τακτά χρονικά διαστήματα. Η ομάδα βοηθά τους αναδόχους γονείς να ωφεληθούν αμοιβαία από τις εμπειρίες τους στην

αντιμετώπιση προβλημάτων, να αισθάνονται λιγότερο απομονωμένοι και να αναπτύξουν συλλογική ταυτότητα. Τα μέλη της ομάδας μπορούν επίσης να συμβάλλουν στην προετοιμασία και εκπαίδευση νέων αναδόχων γονέων. (Πρακτικά σεμιναρίου με θέμα «Ο θεσμός της ανάδοχης φροντίδας, κατευθύνσεις εφαρμογής», 1996)

Σκοποί προγράμματος οργανωμένου από το Κέντρο Εκπαίδευσης/ Κατάρτισης του «ΜΗΤΕΡΑ» (Μάιος 1996-σεμινάρια για αναδόχους)

Οι σκοποί ενός εκπαιδευτικού προγράμματος είναι:

- Να εκπαιδεύσει, να προετοιμάσει και να ενθαρρύνει άτομα που θα ή ήθελαν να εργαστούν ως ανάδοχοι γονείς, εξασφαλίζοντας έτσι ανάδοχες οικογένειες για παιδιά που έχουν ανάγκη.
- Να κάνει ευρύτερα γνωστό τον θεσμό της αναδοχής μέσω των εκπαιδευομένων, ώστε να προσελκύσει και άλλες ανάδοχες οικογένειες.
- Να καταπολεμήσει την ανεργία με προσφορά εργασίας σε εξειδικευμένα άτομα.

(Πρακτικά σεμιναρίου με θέμα «Ο θεσμός της ανάδοχης φροντίδας, κατευθύνσεις εφαρμογής», 1996)

Εκπαιδευτική μεθοδολογία και περιεχόμενο

Με βάση τη διεθνή και κυρίως την ελληνική εμπειρία και ανάγκες, το περιεχόμενο της εκπαίδευσης οργανώνεται γύρω από τους ακόλουθους άξονες που συνδυάζουν μεθόδους θεωρητικής κατάρτισης,

βιοματικής εμπειρίας και πρακτικής άσκησης. Γίνεται προσπάθεια οι θεματικές ενότητες να ακολουθούν μια εξελικτική πορεία γνώσεων, όσο αυτό κατέστη δυνατόν από πλευράς διδασκόντων.

1. Μαθήματα σχετικά με την υγεία, τη φροντίδα και διαπαιδαγώγηση του παιδιού και του εφήβου και ειδικότερα του ανηλίκου με ειδικές ανάγκες και συναισθηματικά προβλήματα.
2. Μαθήματα σχετικά με τη δυναμική και τις σχέσεις μέσα στην οικογένεια, ειδικότερα τη σχέση γονέων – παιδιού.
3. Μαθήματα σχετικά με το ειδικό έργο της αναδοχής με έμφαση στις ανάγκες των παιδιών που τοποθετούνται σε ανάδοχες οικογένειες και τους φυσικούς τους γονείς.
4. Εργασία σε ομάδα /βιοματική εμπειρία όπου οι εκπαιδευόμενοι θα εκφράσουν και θα επεξεργαστούν συναισθήματα και προσωπικές εμπειρίες γύρω από τα παραπάνω θέματα.
5. Πρακτική άσκηση που περιλαμβάνει α) επισκέψεις σε πλαίσια παιδικής προστασίας, β) γνωριμία με παιδιά που συνήθως τοποθετούνται σε ανάδοχες οικογένειες, γ) επισκέψεις σε ανάδοχες οικογένειες.

(Πρακτικά σεμιναρίου με θέμα «Ο θεσμός της ανάδοχης φροντίδας, κατευθύνσεις εφαρμογής», 1996)

Μέρος Β'

1. Έρευνα

i) Σημαντικότητα έρευνας

Έχοντας μελετήσει βιβλιογραφικά την ιστορική διαδρομή και εξέλιξη του θεσμού της αναδοχής και ειδικότερα το προφίλ και τα κίνητρα των ανάδοχων ζευγαριών, θεωρήσαμε σημαντικό να εκπονήσουμε έρευνα, συλλέγοντας πληροφορίες από ειδικούς.

Οι πληροφορίες αυτές αναφέρονται στην εμπειρία των ειδικών, σχετικά με τα κίνητρα των αναδόχων γονέων.

ii) Στόχος έρευνας

Στόχος της παρούσας έρευνας είναι να μελετηθεί το προφίλ της ανάδοχης ελληνικής οικογένειας, καθώς και τα κίνητρα των ανάδοχων γονέων.

iii) Ερευνητικές υποθέσεις

- Ποιο είναι το προφίλ της ανάδοχης ελληνικής οικογένειας ;
- Οι ιδιαιτερότητες του ανάδοχου παιδιού καλύπτονται από το ενδιαφέρον της υποψήφιας οικογένειας προς αναδοχή ;
- Τα δηλωθέντα κίνητρα της ανάδοχης οικογένειας συμπίπτουν με τα πραγματικά κίνητρα που εντοπίζουν οι ειδικοί κατά την διάρκεια της συνεργασίας τους ;
- Είναι αναγκαία η εκπαίδευση των αναδόχων γονέων ;

2. Μεθοδολογία Έρευνας

ι) Είδος έρευνας

Απευθυνθήκαμε σε 12 κοινωνικούς λειτουργούς προκειμένου να πραγματοποιήσουμε ποιοτική έρευνα και εφόσον θα ήταν δύσκολο και ίσως αναποτελεσματικό να προσεγγίσουμε τις ίδιες τις οικογένειες.

Αρχικά ήταν δύσκολο, λόγω του απορρήτου που τηρεί η υπηρεσία, για να μας δώσει συγκεκριμένα στοιχεία για τις οικογένειες με τις οποίες συνεργάζεται.

Ακόμα ίσως να ήταν και αναποτελεσματικό, εφόσον θέλαμε μια σαφή και ολοκληρωμένη εικόνα για τα κίνητρα της ανάδοχης οικογένειας, δηλαδή να ερευνήσουμε εάν συμπίπτουν τα δηλωθέντα κίνητρα των αναδόχων με τα πραγματικά κίνητρα που εντοπίζουν οι ειδικοί κατά την διάρκεια της συνεργασίας τους.

Οι ειδικοί με τους οποίους συνεργαστήκαμε αποτελούν μόνιμο προσωπικό του Κέντρου Βρεφών «Η ΜΗΤΕΡΑ».

Το Κέντρο Βρεφών «Η ΜΗΤΕΡΑ» αποτελεί έναν από τους κύριους φορείς που υλοποιούν το πρόγραμμα της αναδοχής, μαζί με το Αναρρωτήριο Πεντέλης και την παιδόπολη «Άγιος Ανδρέας».

Το γεγονός ότι η έρευνα διεξήχθη στο «ΜΗΤΕΡΑ» οφείλεται στην άρνηση των άλλων δύο ιδρυμάτων να συνεργαστούν μαζί μας λόγω φόρτου εργασίας και έλλειψης προσωπικού. γιατί..

οι ειδικοί στους οποίους απευθυνθήκαμε έχουν εργαστεί όλοι στον τομέα της αναδοχής. Έχουν επαγγελματική εμπειρία με ανάδοχες οικογένειες και έτσι μπόρεσαν να μας δώσουν απαντήσεις στα ερευνητικά ερωτήματα της πτυχιακής εργασίας.

ii) Δείγμα

Γνωρίζουμε ότι το δείγμα μίας οποιασδήποτε έρευνας σχετίζεται με τους στόχους της. Έτσι, λοιπόν, ένας από τους βασικούς στόχους της μελέτης αυτής αφορά τη διερεύνηση των κινήτρων για αναδοχή. Επομένως, προκειμένου να γίνει η διερεύνηση αυτών των παραγόντων απευθυνθήκαμε σε ειδικούς επιστήμονες. Το δείγμα αυτό αποτελούν 12 κοινωνικοί λειτουργοί από την περιοχή της Αθήνας και συγκεκριμένα από το Κέντρο Βρεφών «Η ΜΗΤΕΡΑ».

iii) Εργαλείο της έρευνας

Το εργαλείο που διαλέξαμε για να ερευνήσουμε τους στόχους της παρούσας μελέτης είναι η μέθοδος της ημιδομημένης συνέντευξης. Οι συνεντεύξεις αυτές πραγματοποιήθηκαν κατόπιν ραντεβού, ορισμένες από αυτές μαγνητοσκοπήθηκαν, ενώ άλλες καταγράφηκαν μέσω σημειώσεων.

Επιλέχθηκε η μέθοδος της συνέντευξης με ερωτήσεις ανοιχτού τύπου λόγω του ότι οι ερωτήσεις αυτές προσφέρουν τη δυνατότητα της άμεσης επικοινωνίας και επαφής με τον ειδικό. Έτσι, οι ερωτήσεις ανοιχτού τύπου βοήθησαν σε μια πιο σφαιρική προσέγγιση του θέματος, εφόσον έδωσαν τη δυνατότητα για επιπλέον συζήτηση, εμβάθυνση και κατανόηση των πληροφοριών.

iv) Άξονες ερωτήσεων

- Ø Το προφίλ της ανάδοχης ελληνικής οικογένειας.
- Ø Οι ιδιαιτερότητες του ανάδοχου παιδιού σε συνάρτηση με το ενδιαφέρον της υποψήφιας οικογένειας προς αναδοχή.
- Ø Τα δηλωθέντα κίνητρα της ανάδοχης οικογένειας σε σύγκριση με τα πραγματικά κίνητρα που εντοπίζουν οι ειδικοί κατά την διάρκεια της συνεργασίας τους.
- Ø Η εκπαίδευση των αναδόχων γονέων.

Οι παραπάνω άξονες διερευνήθηκαν με συγκεκριμένες ερωτήσεις :

- Ø Το προφίλ της ανάδοχης ελληνικής οικογένειας.
  - ο Φύλλο
  - ο Ηλικία
  - ο Τόπος κατοικίας
  - ο Οικογενειακή κατάσταση / φυσικά παιδιά
- Ø Οι ιδιαιτερότητες του ανάδοχου παιδιού σε συνάρτηση με το ενδιαφέρον της υποψήφιας οικογένειας προς αναδοχή.
  - ο Ηλικία, φύλλο και υγεία παιδιού που ζήτησαν αρχικά οι ανάδοχοι γονείς να τοποθετηθεί στην οικογένεια τους
  - ο Τι παιδί αποδέχτηκαν τελικά και αν υπήρξε διαφοροποίηση της αρχικής τους επιθυμίας. (π. χ. επιθυμούσαν υγιές παιδί και τελικά αποδέχτηκαν παιδί με αναπηρία)

Ø Τα δηλωθέντα κίνητρα της ανάδοχης οικογένειας σε σύγκριση με τα πραγματικά κίνητρα που εντοπίζουν οι ειδικοί κατά την διάρκεια της συνεργασίας τους.

- Για ποιους λόγους δήλωσαν αρχικά ότι θέλουν να γίνουν ανάδοχοι γονείς
- Εάν στην έκθεση του κοινωνικού λειτουργού υπάρχει διάσταση απόψεων σχετικά με τα κίνητρα, και αν ναι, ποιο ήταν το πιθανό κίνητρο για τον κοινωνικό λειτουργό
- Στην πορεία της αναδοχής ,τουλάχιστον έξι μήνες μετά την τοποθέτηση του παιδιού, ποια ήταν η άποψη του κοινωνικού λειτουργού για τα κίνητρα (παρέμειναν τα ίδια ή τροποποιήθηκαν)
- Όπου υπήρξε διαφοροποίηση στα αναφερόμενα κίνητρα, εάν αυτό έγινε αφορμή για μελλοντική διακοπή της αναδοχής

Ø Η εκπαίδευση των αναδόχων γονέων.

- Εάν προβλέπει ο φορέας αναδοχής την εκπαίδευση των υποψήφιων αναδόχων
- Τι ζητούν περισσότερο οι γονείς στον τομέα της εκπαίδευσης για τον ρόλο τους
- Τι πραγματοποιείται και με ποια συχνότητα

ν) Διαδικασία εκτέλεσης της έρευνας

Η διαδικασία εκτέλεσης της έρευνας έγινε βάσει των αξόνων και των συγκεκριμένων ερευνητικών ερωτημάτων κι έτσι δεν παρουσιάστηκαν δυσκολίες στην προσέγγιση των ειδικών. Κατόπιν σχετικής ενημέρωσης τους επί του θέματος, ορίσαμε τηλεφωνικά τα ραντεβού. Έπειτα, πραγματοποιήθηκε συνάντηση στον εργασιακό τους χώρο, όπου διεξήχθη και η συνέντευξη. Καθ' όλη τη διάρκεια των συνεντεύξεων ήταν πολύ πρόθυμοι να συνεργαστούν μαζί μας και να μας βοηθήσουν στην διεκπεραίωση της έρευνας μας. Ο χρόνος των συνεντεύξεων κυμαινόταν περίπου στα σαράντα πέντε λεπτά (45´)

Αξίζει να σημειωθεί ότι το θέμα της μελέτης μας προκάλεσε ιδιαίτερο ενδιαφέρον στους επαγγελματίες του Κέντρου Βρεφών « Η ΜΗΤΕΡΑ», γεγονός που φάνηκε από την επιθυμία τους να χρησιμοποιήσουν τα αποτελέσματα της έρευνας μας για όφελος της υπηρεσίας τους.

Τέλος, όλοι τους ήταν πρόθυμοι να μας εξυπηρετήσουν, αφήνοντας μας ανοιχτό το ενδεχόμενο μιας εκ νέου συνεργασίας μαζί τους, σε περίπτωση που το χρειαζόμασταν.

3. i) Αποτελέσματα έρευνας

Από την ποιοτική έρευνα που πραγματοποιήθηκε στο Κέντρο Βρεφών «Η ΜΗΤΕΡΑ», μέσω των συνεντεύξεων από 12 κοινωνικούς λειτουργούς του Κέντρου, διαπιστώθηκαν τα εξής :

Σχετικά με τον πρώτο άξονα, που αφορά το προφίλ της ανάδοχης ελληνικής οικογένειας, οι ειδικοί στην πλειοψηφία τους πιστεύουν ότι το μεγαλύτερο ποσοστό είναι ζευγάρια σε γάμο μεταξύ τους, γονείς φυσικών παιδιών, ηλικίας κυρίως 45-60 χρόνων που κατοικούν στην Αττική (γεωγραφικό όριο που τίθεται από τον κανονισμό του Κέντρου).

Αναφορικά με τον τόπο κατοικίας αναφέρονται τα Δυτικά Προάστια της Αθήνας όπου για κοινωνικό-οικονομικούς λόγους τα πρώτα χρόνια διαδόθηκε το πρόγραμμα. Μελετώντας σχετική βιβλιογραφία, μαθαίνουμε ότι στην μεταπολεμική Ελλάδα (1955-1960) οι οικογένειες αυτών των περιοχών αντιμετώπιζαν οικονομικά προβλήματα και συγχρόνως οι γυναίκες δύσκολα έβγαιναν απ' το σπίτι για να εργασθούν. Τα παραδοσιακά στοιχεία στη λειτουργία της οικογένειας (π.χ. ρόλοι, τρόπος ζωής) ήταν ανεπτυγμένα. Έτσι η γυναίκα αναλάμβανε την φροντίδα ενός τρίτου παιδιού (έργο που γνώριζε καλά απ' την ανατροφή των δικών της και που αποτελούσε βασικό της ρόλο) έχοντας συγχρόνως μια μικρή έστω αλλά σημαντική οικονομική βοήθεια. Η πρώτη βασική διάδοση του θεσμού έγινε απ' τις ίδιες στην περιοχή τους και ως σήμερα οι περισσότερες οικογένειες κατοικούν στα Δυτικά Προάστια, στον Πειραιά ή στα όρια των πόλεων (Παλλήνη, Σαλαμίνα). Τέλος οι ειδικοί μας αναφέρουν πως εξ' αιτίας αυτής της διαχρονικής σύνδεσης είναι χαρακτηριστικό ότι εθνική εκδήλωση για τον θεσμό που πραγματοποιήθηκε το 2001 και βραβεύτηκαν συγκεκριμένες ανάδοχες οικογένειες, έλαβε χώρα στον δήμο Κορυδαλλού.

Σχετικά με την οικογενειακή κατάσταση, αρκετές είναι πλέον οι μονογονεϊκές οικογένειες, αναφέρουν πέντε ειδικοί, όπου στον καθένα αντιστοιχούν δυο περιπτώσεις μονογονεϊκών οικογενειών , με αρχηγό μόνο γυναίκα που αναλαμβάνουν παιδί, αν και αυτό υλοποιούνταν στο «ΜΗΤΕΡΑ» από την αρχή της δεκαετίας του '60.

Περνώντας στο δεύτερο άξονα που αφορά τις ιδιαιτερότητες του ανάδοχου παιδιού σε συνάρτηση με το ενδιαφέρον της υποψήφιας οικογένειας προς αναδοχή, μέσα από την εμπειρία των ειδικών φάνηκε ότι οι υποψήφιοι δεν έχουν αρχικά επαρκή γνώση των αναγκών και των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών των παιδιών και ζητούν γενικά υγιή παιδιά χωρίς σοβαρά προβλήματα. Μέσα όμως από την αναλυτική πληροφόρηση συχνά τροποποιούν την στάση τους και επανεξετάζουν τις δυνατότητές τους να προσφερθούν σε ένα παιδί με κάποιο πρόβλημα. Τελικά τα προβλήματα που αποδέχονται συνδυάζονται σε κάθε περίπτωση με τις εμπειρίες της οικογένειας, τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά και επιθυμίες των μελών και τις δυνατότητες τους να ανταποκριθούν έτσι ώστε να μην διαταραχθεί η ομαλή λειτουργία της οικογένειας.

Σχεδόν όλοι οι ειδικοί είπαν ότι μεγαλύτερο είναι το ποσοστό αυτών που αναλαμβάνουν βρέφη παρά μεγάλα παιδιά. Τα υγιή παιδιά τοποθετούνται γενικά χωρίς πρόβλημα. Ακολουθούν τα παιδιά με αργή ψυχοκινητική εξέλιξη, τα παιδιά με νοητική υστέρηση, κυρίως ελαφρού ή μέτριου βαθμού, με χρόνια νόσημα ή ιατρικό πρόβλημα. Εννέα στους δώδεκα κοινωνικούς λειτουργούς μας ενημερώνουν πως ιδιαίτερες δυσκολίες παρουσιάζονται σε σχέση με τα παιδιά που έχουν σοβαρές αναπηρίες και ψυχικές διαταραχές.

Συνεχίζοντας στον τρίτο άξονα που αναφέρεται στα δηλωθέντα κίνητρα της ανάδοχης οικογένειας σε σύγκριση με τα πραγματικά κίνητρα που εντοπίζουν οι ειδικοί κατά την διάρκεια της συνεργασίας τους, οι κοινωνικοί λειτουργοί με βάση πάντα την εμπειρία τους λένε ότι

ως πρώτος λόγος προβάλλεται από τους ίδιους η ανάγκη τους για κοινωνική προσφορά μέσα από ένα πλαίσιο ταύτισης με το παιδί. Συχνά αυτή η ανάγκη εδράζει σε φιλανθρωπικούς και θρησκευτικούς λόγους ή αντιλήψεις με τις οποίες το άτομο μεγάλωσε.

Ακολουθούν η ανάγκη διατήρησης της ικανοποίησης από την άσκηση του γονεϊκού ρόλου που ασκήθηκε κατ' αρχήν από τα φυσικά παιδιά.

Παράλληλα εκφράζεται έμμεσα μόνο, η ανάγκη για κοινωνική αναγνώριση ή βελτίωση της εικόνας του εαυτού.

Στη πορεία της συνεργασίας τα κίνητρα επανεξετάζονται και αποκαλύπτονται λανθάνοντα κίνητρα που σχετίζονται με πιο προσωπικά βιώματα.

- Αποδεικνύεται τελικά ότι εμπειρίες στέρησης, απώλειας και τραύματος κατά τη παιδική ηλικία εμφανίζονται μέσα από το αίτημα ή τη σχέση αναδοχής ως αίτημα και ευκαιρία επανόρθωσης και θεραπείας, τουλάχιστον σε ότι αφορά ένα μεγάλο μέρος γονέων, αναφέρουν πέντε κοινωνικοί λειτουργοί.
- Οι αξίες, αρχές και στάσεις που πέρασαν οι δικοί τους γονείς σε αυτούς (υποστηρίζουν επτά στους δώδεκα ειδικούς) είναι ισχυρό κίνητρο για αρκετές περιπτώσεις με τις οποίες συνεργάζεται το «ΜΗΤΕΡΑ», που φτάνει και κάποιες συγκεκριμένες φορές στην επανάληψη της θετικής πράξης της αναδοχής που έκαναν οι γονείς, στην νεότερη γενιά των παιδιών.
- Ιδιαίτερα προσωπικά κίνητρα αναφέρονται από κάποιους κοινωνικούς λειτουργούς και σχετίζονται όντας με τη διατήρηση της ικανοποίησης απ' το γονεϊκό ρόλο, τη διατήρηση του ατόμου σε πιο ενεργητικούς ρόλους, τη συντροφιά σε φυσικά παιδιά, κ.λ.π.
- Ο οικονομικός παράγοντας αποτελεί κίνητρο για οκτώ από δώδεκα κοινωνικούς λειτουργούς. Τα επιδόματα κατά την ομάδα

αυτή συμπληρώνουν το συχνά ιδιαίτερα φτωχό εισόδημα της οικογένειας και σχετίζεται κυρίως με τις οικογένειες που αναλαμβάνουν πολλά (3-4) παιδιά (πέντε κοινωνικοί λειτουργοί υποστηρίζουν ότι συνεργάζονται με τουλάχιστον 3 οικογένειες που αναλαμβάνουν τόσα παιδιά) ή παιδιά με ειδικά νοσήματα, όπως Aids (υπάρχει οικογένεια, πληροφορούμαστε από έναν ειδικό που έχει αναλάβει 3 παιδιά με Aids). Οι υπόλοιποι υποστηρίζουν ότι η ανάληψη της ευθύνης ενός ανάπηρου κυρίως παιδιού είναι εξαιρετικά δυσανάλογη κατάσταση με το ποσό των 450 ευρώ (π. χ. επίδομα για σοβαρές αναπηρίες) και δε μπορεί να αποτελεί κίνητρο.

Καταλήγοντας στον τελευταίο άξονα, που αφορά την εκπαίδευση των αναδόχων γονέων, σύμφωνα με τα όσα αναφέρουν οι ειδικοί η εκπαίδευση αναδόχων προβλέπεται από την πολιτική και τις αντιλήψεις του Φορέα για πραγματική και ουσιαστική υποστήριξη των οικογενειών. Οργανωμένη εκπαίδευση όλων των συνεργαζόμενων οικογενειών και 20 υποψήφιων αναδόχων, πραγματοποιήθηκε από το Κ. Ε. Κ. του ΜΗΤΕΡΑ το 1996. Οι οικογένειες τότε έδειξαν ικανοποίηση και τα αποτελέσματα φάνηκαν ευρύτερα στη συνεργασία και σε παράπλευρες δραστηριότητες (π.χ. εκπαίδευση επαγγελματιών / Σεμινάριο στη Θεσσαλονίκη 1998 κ.λ.π) Με την άποψη αυτή διαφωνούν 3 κοινωνικοί λειτουργοί που υποστηρίζουν ότι οι ανάδοχες μητέρες δεν είχαν ουσιαστικό ενδιαφέρον και εμφανίζονται διασπασμένες και με άλλα ενδιαφέροντα. Υποστηρίζουν επιπλέον ότι εκμεταλλεύθηκαν το σεμινάριο για να διεκδικήσουν την ικανοποίηση των υποχρεώσεων του «ΜΗΤΕΡΑ» απέναντι τους ή τη λύση άλλων προβλημάτων που είχαν με τα παιδιά.

Τέλος, μέσα από την εξατομικευμένη συνεργασία των αναδόχων γονέων με τους ειδικούς (ψυχολόγο, γιατρό, βρεφοκόμο, κοινωνικό

λειτουργό) καλύπτονται και στόχοι εκπαίδευσης προσαρμοσμένης στις ειδικότερες ανάγκες του κάθε παιδιού, γεγονός στο οποίο συμφωνούν όλοι οι κοινωνικοί λειτουργοί.

Στην παρούσα φάση οι ειδικοί μας ενημερώνουν πως προβλέπεται η διενέργεια σεμιναρίου για τις ανάδοχες οικογένειες, με αίτημα των περισσότερων ανάδοχων γονέων που ζητούν την εκπαίδευσή τους σε θέματα ελέγχου της συμπεριφοράς των παιδιών, και θα πραγματοποιηθεί στο «ΜΗΤΕΡΑ» τον Σεπτέμβριο όπου γίνεται με την υποστήριξη της Γ΄ Υγειονομικής Περιφέρειας.

3. ii) Συζήτηση - Συμπεράσματα

Μέσα από τις συνεντεύξεις (ερευνητικό μέρος) που πραγματοποιήθηκε με τους ειδικούς και σε σύγκριση με το θεωρητικό μέρος της παρούσας εργασίας, προέκυψαν τα εξής :

Σε σχέση με τον πρώτο άξονα (προφίλ ανάδοχης οικογένειας) διαπιστώθηκε ότι τα άτομα που συνήθως γίνονται ανάδοχοι γονείς είναι ζευγάρια σε γάμο, μέσης ηλικίας αλλά και μεγαλύτερα, που έχουν δικά τους παιδιά και ζουν σε μεγάλα αστικά κέντρα, χωρίς όμως να αποκλείονται και περιπτώσεις αναδοχής από μονογονεϊκές οικογένειες.

Αξίζει να αναφερθεί ότι και στο θεωρητικό, αλλά και στο ερευνητικό κομμάτι φέρονται ως ανάδοχοι γονείς άτομα συνήθως μεγάλης ηλικίας που έχουν συνήθως δικά τους βιολογικά ή θετά παιδιά. Μερικοί ανάδοχοι γονείς δεν απέκτησαν ποτέ δικά τους παιδιά, ενώ άλλοι έχουν ήδη μεγαλώσει τα δικά τους, που μπορεί να είναι πια ενήλικες. Όσο αφορά τις μονογονεϊκές οικογένειες από την συσχέτιση φάνηκε ότι ως επί το πλείστον επικρατούν εκείνες με αρχηγό μητέρα.

Τέλος, η ερευνά μας έδειξε ότι τα παιδιά που είναι τοποθετημένα σε ανάδοχες οικογένειες, ζουν στην Αττική (γεωγραφικό όριο που τίθεται από τον κανονισμό του Κέντρου). Καθώς και από την θεωρία διαπιστώνουμε ότι στα χωριά ο αριθμός των αναδόχων οικογενειών είναι πολύ μικρός εξαιτίας κοινωνικών λόγων και οι περισσότερες περιπτώσεις αναδοχής είναι συγγενικές.

Συνεχίζοντας στον δεύτερο άξονα (ιδιαιτερότητες του ανάδοχου παιδιού σε συνάρτηση με το ενδιαφέρον της υποψήφιας οικογένειας προς αναδοχή) αποδείχθηκε ότι, συνήθως το παιδί που τοποθετείται σε αναδοχή, έχει προβλήματα και δυσκολίες λόγω των άσχημων οικογενειακών συνθηκών που το έφεραν υπό την προστασία της

Υπηρεσίας. Οι ανάδοχοι γονείς πολλές φορές αρνούνται την τοποθέτηση συγκεκριμένου παιδιού στην οικογένειά τους, μέσα όμως από την αναλυτική πληροφόρηση συχνά τροποποιούν την στάση τους και επανεξετάζουν τις δυνατότητές τους να προσφερθούν σε ένα παιδί με κάποιο πρόβλημα, σύμφωνα με την θεωρία.

Με βάση με τους ειδικούς, τα προβλήματα που αποδέχεται ένα ανάδοχο ζευγάρι κλιμακώνονται ως εξής: παιδιά με αργή ψυχοκινητική εξέλιξη, παιδιά με νοητική υστέρηση, κυρίως ελαφρού ή μέτριου βαθμού, με χρόνιο νόσημα ή ιατρικό πρόβλημα. Τέλος, είναι γεγονός ότι ελάχιστες είναι οι οικογένειες που δέχονται παιδιά με σοβαρές αναπηρίες και ψυχικές διαταραχές.

Στον τρίτο άξονα (δηλωθέντα κίνητρα της ανάδοχης οικογένειας σε σύγκριση με τα πραγματικά κίνητρα που εντοπίζουν οι ειδικοί κατά την διάρκεια της συνεργασίας τους) μελετώντας την σχετική βιβλιογραφία και μέσα από την συνεργασία μας με τους κοινωνικούς λειτουργούς διαπιστώσαμε πως επικρατεί η αντίληψη ότι το βασικό κίνητρο είναι η επιθυμία να συμβάλλουν στην βελτίωση των συνθηκών ζωής των ανθρώπων που δεν αντιμετωπίζονται με ισότητα από την κοινωνία. Το γεγονός αυτό επιβεβαιώθηκε και από τους περισσότερους ειδικούς, οι οποίοι μέσα από τις περιπτώσεις τους διαπιστώνουν ότι ως πρώτος λόγος προβάλλεται από τους ίδιους τους αναδόχους, η ανάγκη τους για κοινωνική προσφορά μέσα από ένα πλαίσιο ταύτισης με το παιδί. Συχνά αυτή η ανάγκη εδράζει σε φιλανθρωπικούς και θρησκευτικούς λόγους ή αντιλήψεις με τις οποίες το άτομο μεγάλωσε.

Ένας άλλος λόγος που ανέφεραν οι ειδικοί είναι τα ιδιαίτερα προσωπικά κίνητρα που σχετίζονται με τη διατήρηση της ικανοποίησης του ζευγαριού απ' το γονεϊκό του ρόλο. Ένα συνηθισμένο κίνητρο που βρήκαν ο Triseiotis (1980) και η Rowe (1984) μεταξύ επιτυχημένων

ανάδοχων γονέων, ήταν η επιθυμία τους να βοηθήσουν στερημένα παιδιά επειδή αισθάνονταν ότι πέτυχαν μεγαλώνοντας τα δικά τους.

Με βάση την θεωρία, η ανάγκη για αναγνώριση μέσα στην κοινωνία που διαφοροποιεί τους ανθρώπους αποτελεί για πολλούς ένα ακόμη κίνητρο για φιλοξενία ενός παιδιού. Σχετικά με το θέμα αυτό, για άλλη μια φορά η θεωρία ταυτίζεται με την έρευνα στο γεγονός ότι εκφράζεται έμμεσα από τους αναδόχους η ανάγκη για κοινωνική αναγνώριση ή βελτίωση της εικόνας του εαυτού.

Όπως αναφέρει και η θεωρία, οι ανάδοχοι γονείς λαμβάνουν συγκεκριμένο μηνιαίο οικονομικό βοήθημα, το οποίο προορίζεται να καλύψει βασικές ανάγκες του παιδιού. Το επίδομα επαγγελματοποιεί το ρόλο του αναδόχου γονέα αποστασιοποιώντας και προσγειώνοντας τα πράγματα. Οι περισσότεροι ειδικοί υποστηρίζουν με βάση την εμπειρία τους πως τα επιδόματα συμπληρώνουν το συχνά ιδιαίτερα φτωχό εισόδημα της οικογένειας, γεγονός που αφορά κυρίως τις οικογένειες που αναλαμβάνουν πολλά (3-4) παιδιά ή παιδιά με ειδικά νοσήματα, όπως Aids.

Υπάρχουν όμως και κάποιοι ειδικοί οι οποίοι υποστηρίζουν ότι η ανάληψη της ευθύνης ενός παιδιού με πρόβλημα υγείας είναι εξαιρετικά δυσανάλογη κατάσταση σε σχέση με το ποσό του επιδόματος και δε μπορεί να αποτελεί κίνητρο. Η ανταμοιβή είναι διαφορετική σε κάθε περίπτωση παρόλο ότι στόχος είναι να δοθεί ζεστασιά και σταθερότητα στο παιδί. Το να δεις ένα παιδί ευτυχισμένο και ακόμα περισσότερο ένα παιδί ευτυχισμένο μέσα στην φυσική του οικογένεια, είναι από μόνο του ανταμοιβή.

Καταλήγοντας στον τελευταίο άξονα (εκπαίδευση των αναδόχων γονέων) είναι γεγονός ότι η εκπαίδευση προβλέπεται από την πολιτική και τις αντιλήψεις του εκάστοτε Φορέα για πραγματική και ουσιαστική υποστήριξη των οικογενειών. Σήμερα τα περισσότερα προγράμματα για

αναδόχους γονείς επικεντρώνονται αφ' ενός στην ενίσχυση του γονικού ρόλου και της γονικής σχέσης και αφ' ετέρου στα θέματα που προκύπτουν από το γεγονός ότι το αναδεχόμενο παιδί δεν είναι φυσικό παιδί του αναδόχου.

Στην παρούσα φάση οι ειδικοί μας ενημερώνουν πως προβλέπεται η διενέργεια σεμιναρίου για τις ανάδοχες οικογένειες, όπου θα πραγματοποιηθεί και η επιθυμία των περισσότερων ανάδοχων γονέων που ζητούν την εκπαίδευσή τους σε θέματα ελέγχου της συμπεριφοράς των παιδιών.

Προοπτικές του θεσμού της αναδοχής

Αμέσως παρακάτω παρατίθενται κάποιες προτάσεις για την καλύτερη λειτουργία και εφαρμογή του θεσμού της αναδοχής στην Ελλάδα:

Θα πρέπει να υιοθετηθεί κάθε σχετική διάταξη που υπαγορεύεται από το κίνημα των Δικαιωμάτων των Παιδιών και από τις εθνικές μας Υποχρεώσεις και δεσμεύσεις.

Να υπάρχει ένας «σφικτός» -σαφής συντονισμός των φορέων και των τάσεων κάτω από μια ομπρέλα σαφήνειας , αποφασιστικότητας και ανάληψης ευθύνης από τη πλευρά του κράτους.

Να δίνονται σεβασμός , φροντίδα και ευκαιρίες στους εργαζόμενους για το πρόγραμμα.

Ακόμα να υπάρχει μια κοινωνική πολιτική με επίκεντρο τη θεραπευτική στήριξη της οικογένειας και του παιδιού με τη δημιουργία αποκεντρωμένων ενδιάμεσων δομών θεραπευτικής και κοινωνικής αντιμετώπισης. Σχετικός νόμος βάσει του οποίου συστήνεται ειδικό τμήμα κοινωνικής φροντίδας που αναλαμβάνει να διαχειριστεί υποθέσεις αναδοχής και υιοθεσίας στο πλαίσιο της Περιφέρειας, υπάρχει ήδη (παρ. 10) αρκεί βεβαίως να ενεργοποιηθεί με το σχετικό απαραίτητο Προεδρικό Διάταγμα.

Η δημιουργία πυρήνα σαφώς προτύπων λειτουργίας του θεσμού, είναι απαραίτητη. Κάτι τέτοιο προϋποθέτει ότι αυτός ο πυρήνας θα καθοριστεί από την ίδια την κοινωνική πολιτική και ότι τα πρότυπα θα έχουν επαρκή αξιοπιστία για να διαδραματίσουν ρόλο αντικειμενικής αξίας υποκατάστασης της οικογένειας προσωρινής ή μόνιμης.

Πρέπει να αντιμετωπιστεί η κρίση στην έρευνα. Με λίγα λόγια απαραίτητη είναι η ανάπτυξη της βασικής κοινωνικής έρευνας, της

έρευνας δράσης και της follow up έρευνας στον τομέα της κοινωνικής φροντίδας με εξασφάλιση πόρων ώστε να υπάρχει επιστημονική θεμελίωση για τα εφαρμοζόμενα μέτρα και την αξιολόγηση.

Ο Κοινωνικός Λειτουργός και άλλοι επαγγελματίες θα πρέπει να έχουν ρόλο οργανωτή και «συνηγόρου» του παιδιού και λιγότερο ρόλο εκπροσώπου του συστήματος.

Η επαγγελματοποίηση της ανάδοχης οικογένεια θα βοηθούσε στην αποστασιοποίηση από τα γεγονότα και τη φιλανθρωπική διάθεση και θα «αποδραματοποιούσε» την κατάσταση.

Σημαντική επίσης θεωρούμε την εκπαίδευση των αναδόχων και την ενιαία πολιτική παροχής υπηρεσιών από τους φορείς που εφαρμόζουν το θεσμό.

Χρήσιμη θα ήταν η θεραπευτική χρησιμοποίηση του θεσμού της αναδοχής: αυτού του τύπου η προσέγγιση επιχειρήθηκε από Ψυχιάτρους και Κοινωνικούς Λειτουργούς τα τελευταία 35 χρόνια στη Γαλλία και συνίσταται στην προσωρινή τοποθέτηση του παιδιού στην ανάδοχη οικογένεια με σκοπό την παροχή βοήθειας στο ίδιο και την οικογένεια του και τελικά την επιστροφή του στο σπίτι.

Να προσφέρουμε ΦΩΝΗ στα παιδιά μέσα από τη δική τους συμμετοχή για θέματα που τους απασχολούν, αλλά και να του δίνεται η δυνατότητα έκφρασης παραπόνων.

Σημαντική είναι η «Φροντίδα» των επαγγελματιών ως προϋπόθεση για τη θεραπευτική προσέγγιση των μερών που εμπλέκονται στην αναδοχή και που η σχέση που αναπτύσσεται μεταξύ τους αποτελεί πηγή άγχους, ανασφάλειας, αλλά και αντιφατικών συναισθημάτων. Η προσφορά υποστηρικτικού εργασιακού περιβάλλοντος, η ενίσχυση πρωτοβουλιών, η προσιτή επικοινωνία με τον κρατικό μηχανισμό και τις διοικήσεις οργανισμών, ιδιαίτερα σε μια περίοδο σημερινής παρατεταμένης προνοιακής αστάθειας και διοικητικών μεταβολών είναι

μερικά μέτρα που δρουν καταλυτικά στην επαγγελματική εξάντληση και απομακρύνουν τον επαγγελματία από το γραφειοκρατικό και διεκπεραιωτικό του ρόλο.

Απαραίτητη θεωρούμε και την επιστημονική εποπτεία ώστε να εντοπίζονται έγκαιρα τα ευάλωτα στελέχη και να ενδυναμώνονται αυξάνοντας τους προστατευτικούς παράγοντες.

Τέλος, χρήσιμη είναι η ενδυνάμωση της αναδοχής μέσα από το ρόλο του πρόσφατα θεσμοθετημένου «Συνηγόρου του Παιδιού» στο πλαίσιο του ανεξάρτητου θεσμού του «Συνηγόρου του Πολίτη» ώστε να συμβάλλει στην ευαισθητοποίηση της πολιτείας στο ζήτημα της ανάδοχης οικογένειας και της προσέλκυσης υποψήφιων αναδόχων γονιών, καθώς και της κοινωνίας των πολιτών ως προς την αξία της παιδικής ηλικίας, αλλά και στην κινητοποίηση των ίδιων των παιδιών για την προαγωγή και προάσπιση των δικαιωμάτων τους στην ασφάλεια και την οικογενειακή φροντίδα. (Πρακτικά εργασιών επιστημονικής ημερίδας Π. Ι. Κ. Π. Α. ,2004)

Προτάσεις

- Ανάπτυξη εναλλακτικών μορφών αναδοχής με θέσπιση κινήτρων και της ευαισθητοποίησης της κοινωνίας π.χ. «ανακουφιστική αναδοχή», «αναδοχή κρίσης», «επαγγελματική αναδοχή», κ.ά.
- Δημιουργία δομών βραχείας διαμονής για περιπτώσεις κρίσης σε συνεργασία με το ΕΚΑΚΒ και τους Δήμους όπως ξενώνες για καταστάσεις κρίσης (όπως έλλειψη οικογενειακής φροντίδας, θεομηνίες, καταστροφές, εγκατάλειψη, θάνατος, κ.ά.)

(Ευρωπαϊκό Συνέδριο για την αναδοχή, 1990)

- Προώθηση του θεσμού με την ενίσχυση της στελέχωσης των πρωτογενών μονάδων με κοινωνικούς λειτουργούς, οι οποίοι θα εκπαιδευτούν ειδικά στην αναδοχή. Οι κοινωνικοί λειτουργοί που ασχολούνται με την ανάδοχη φροντίδα χρειάζεται να αξιοποιήσουν όλο το φάσμα της μεθοδολογίας και της κοινωνικής εργασίας με τα άτομα, τις οικογένειες και τις ομάδες, καθώς και την κοινοτική εργασία για την προαγωγή του συγκεκριμένου θεσμού.
- Προετοιμασία επαγγελματιών υποψήφιων αναδόχων στους οποίους θα χορηγείται μηνιαίος μισθός αλλά και ένσημα. Αυτοί θα αναλαμβάνουν περιπτώσεις βρεφών αλλά και παιδιών με ιδιαίτερες δυσκολίες, για τις οποίες απαιτούνται περισσότερες γνώσεις και αντοχή.

Θα ολοκληρώσουμε με ένα απόσπασμα άγνωστου σχολιαστή για την προστασία των εγκαταλειμμένων παιδιών σε ένα περιοδικό της Αρχιεπισκοπής του Σάο Πάολο.

«...Μάθαμε ότι η δημιουργία συναισθηματικών δεσμών με αυτά τα παιδιά είναι απαραίτητη αν θέλουμε κάποια μέρα να ελπίζουμε... Μόνο όταν αντιληφθούμε ότι αυτά τα παιδιά είναι δικά μας, ίσως δούμε ολόκληρες πόλεις να στρατεύονται για αυτά. Όταν δημοσιογράφοι, πολιτικοί και ειδικοί τα αντιμετωπίσουν όχι ως υποκείμενα συνεντεύξεων, αλλά ως πολίτες με δικαιώματα. Όχι ως παιδιά-βάρος, παιδιά-εκδίκηση, παιδιά-αντικείμενα, παιδιά-ανταμοιβή, αλλά ως παιδιά-παιδιά, παιδιά-άτομα. Δεν πρέπει να ξεχνάμε ότι κάποτε, πριν μεγαλώσουμε, και αναλάβουμε αυτόν το ρόλο στην κοινωνία, υπήρξαμε παιδιά...» (Καλλινικάκη, 2001)

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ελληνική βιβλιογραφία:

Μαρκαντώνης Ι.Σ. – Α .Β. Ρήγα και συν.(1991) «Οικογένεια, Μητρότητα, Αναδοχή» Εκδόσεις Μαυρομάτη. Αθήνα

Κουνουγέρη - Μανωλεδάκη Ε. (1991), «Οικογενειακό Δίκαιο», Τόμος 11. Θεσσαλονίκη

Σαλκιτζόγλου Π. (1988), «Η κακή άσκηση της γονικής μέριμνας» Εκδόσεις Σακκούλας. Αθήνα

Trisweliotis J. - Κουσίδου Τ. (1989) «Κέντρο Βρεφών Η Μητέρα». Αθήνα

Καλλιδοπούλου Β. (1996), «Ο συναφής θεσμός της αναδοχής ανηλίκου και η λειτουργία του στην πράξη». Θεσσαλονίκη

Καλλινικάκη Θ. (2001), «Ανάδοχη φροντίδα» Εκδόσεις Ελληνικά Γράμματα. Αθήνα

Ινστιτούτο Υγείας του Παιδιού (2002), «Τα δικαιώματα του παιδιού στην υγεία» Επιμέλεια Έκδοσης Ελένη Αγάθωνος – Ελένη Αδάμ. Αθήνα

Αγάθωνος Ε.(1998) «Οδηγός για την αναγνώριση και αντιμετώπισης της κακοποίησης και παραμέλησης του παιδιού» Ινστιτούτο Υγείας του παιδιού. Αθήνα

Γεώργας Δ. (1989), «Κοινωνική Ψυχολογία» τόμος Α' .Εκδόσεις Ελληνικά Γράμματα. Αθήνα

Κατάκη Χ. (1984) «Οι τρεις ταυτότητες της Ελληνικής οικογένειας» Εργαστήριο διερεύνησης ανθρώπινων σχέσεων, Εκδόσεις Κέρδος. Αθήνα

Κατάκη Χ. (1997) « Το μοβ υγρό» Εργαστήριο διερεύνησης ανθρώπινων σχέσεων, Εκδόσεις Κέρδος. Αθήνα

Μαύρης Μ. (1998) «Οικογενειακό Δίκαιο» Εκδόσεις Σ. Ε. Υ. Π. ,Τ. Ε. Ι. ΠΑΤΡΩΝ. Πάτρα

Μουσούρου Λ. (1998) « Κοινωνιολογία της οικογένειας» Εκδόσεις Gutenberg. Αθήνα

Ξένη βιβλιογραφία σε μετάφραση :

Holt j (1989) «Οι ανάγκες και τα δικαιώματα των παιδιών» (μετάφραση Μπαλής Νίκος) Εκδόσεις Καστανιώτη. Αθήνα

Triseliotis J.(1980) “New developments in forest care and adoption”
Routledge & Kegan Paul. London

Triseliotis J., Sellick C. & Short R., (1995) Foster Care: Theory and Practice. London: Redwood.

Donley,K. (1981). Opening new doors. London: BAAF

ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ:

Κάκουρος Ε., Κοινωνική Εργασία, τεύχος 44(1996) «Παιδιά σε αναδοχή: η προβληματική του θεσμού της αναδοχής στην Ελλάδα»

Triseliotis J. - Κουσίδου Τ., Εκλογή, τεύχος 92(1992) «Ανάδοχες Οικογένειες, θεσμός Παιδικής Προστασίας»

Δημοπούλου Μ., Κοινωνική Εργασία, τεύχος 37, (1995) « Η μεταβαλλόμενη δομή και λειτουργία της οικογένειας στην Ευρώπη σήμερα: Προβληματισμοί για τον Κοινωνικό Λειτουργό»

Παπαϊωάννου Κ. , Κοινωνική Εργασία, τεύχος 35(1994), «Η Ελληνική Οικογένεια»

ΛΕΞΙΚΑ:

Τεγόπουλος – Φυτράκης (1995), Ελληνικό Λεξικό, Ένατη Έκδοση. Αθήνα.

Λεξικό « Σύγχρονης Ψυχολογίας», ΕΥΡΩΕΚΔΟΤΙΚΗ. Αθήνα.

ΣΥΝΕΛΡΙΑ – ΗΜΕΡΙΑΔΕΣ:

Διημερίδα με θέμα: «Προστατεύοντας το Παιδί έξω από την Οικογένεια: Συνεργασία και Δικτύωση των Υπηρεσιών Φροντίδας», 29 και 30 Νοεμβρίου 2007. Αθήνα.

Σύσταση της Επιτροπής Υπουργών του Συμβουλίου της Ευρώπης στα κράτη Μέλη για τα δικαιώματα των παιδιών που ζουν σε ιδρύματα Παιδικής Προστασίας, 16 Μαρτίου 2005.

Διεπιστημονική Ημερίδα με θέμα «Διακίνηση και τοποθέτηση παιδιών – παιδοψυχιατρικές, ανθρωπολογικές και νομικές προσεγγίσεις», 18 Οκτωβρίου 2000.

Διεπιστημονική Ημερίδα με θέμα «Εφαρμογή του Θεσμού της Αναδοχής στην περιφέρεια Θεσσαλίας», 12 Δεκεμβρίου 2005

Επιστημονική ημερίδα με θέμα « Εξελίσσοντας τους θεσμούς παιδικής προστασίας» , 2 Νοεμβρίου 2004

Εθνικός Οργανισμός Πρόνοιας, Διεύθυνση Ερευνών και Προγραμματισμού – θέμα «Ο θεσμός της ανάδοχης φροντίδας, κατευθύνσεις εφαρμογής», Μάιος 1996

ΔΙΑΔΙΚΤΥΟ

www.childmentalhealth.gr 23/01/08

www.disabled.gr 23/01/2008

www.health.in.gr/news/article 23/01/2008

www.scea.gr/pages 24/01/2008

<http://www.yiothesia-anadoxh.gr/?display=anadoxh> 20/02/08

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Η ΔΙΕΘΝΗΣ ΣΥΜΒΑΣΗ ΤΟΥ Ο.Η.Ε. ΓΙΑ ΤΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΤΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ

Εισαγωγή

Η Σύμβαση του Ο.Η.Ε. για τα Δικαιώματα του Παιδιού καθιερώνει τα διαμφισβήτητη των δικαιώματα των παιδιών και των εφήβων όλου του κόσμου και καθορίζει τα μέτρα που πρέπει να λαμβάνουν τα συμβαλλόμενα κράτη για την προαγωγή και εγγύηση αυτών των δικαιωμάτων. Σε όσους εργάζονται στις υπηρεσίες υγείας η Σύμβαση του Ο.Η.Ε. προσφέρει νέες ευκαιρίες και προκλήσεις για ενίσχυση της ανάπτυξης παιδοκεντρικών πρακτικών βασισμένων σε αυτά τα δικαιώματα. Οι κατευθυντήριες αρχές έχουν σχεδιασθεί για να βοηθήσουν και να ενθαρρύνουν όσους εργάζονται στο χώρο της υγείας, ώστε να τους χρησιμεύσει η Σύμβαση ως οδηγός για τη βελτίωση των υπηρεσιών τους προς τα παιδιά και τους εφήβους.

Η Σύμβαση του Ο.Η.Ε. και η νομοθεσία

Το φθινόπωρο του 1991, αμέσως μετά την ενεργοποίηση του Νόμου Παιδικής, Προστασίας της Βρετανίας, η βρετανική κυβέρνηση επικύρωσε τη Σύμβαση του Ο.Η.Ε. για τα Δικαιώματα του Παιδιού. Με την επικύρωση της Σύμβασης, η κυβέρνηση ανέλαβε την υποχρέωση να προάγει τα δικαιώματα όλων των παιδιών και εφήβων και να τα γνωστοποιεί στα ίδια και στους νόμιμους εκπροσώπους τους. Ανέλαβε επίσης την υποχρέωση να τηρεί τις αρχές και τους κανόνες της Σύμβασης, να τροποποιεί τη νομοθεσία και την πολιτική της όπου

απαιτείται και να ενθαρρύνει αλλαγές στον τρόπο δουλειάς των επαγγελματιών υγείας. Οι σχεδιαστές των υπηρεσιών και οι γιατροί υποχρεούνται από τη βρετανική νομοθεσία να συμμορφώνονται με τις διατάξεις του Εθνικού Συστήματος Υγείας, του Νόμου Κοινοτικής Φροντίδας και του Νόμου Παιδικής προστασίας. Υποχρεούνται επίσης, σύμφωνα με το Διεθνές Δίκαιο, να συμμορφώνονται με τις αρχές της Σύμβασης.

Γιατί είναι τόσο σημαντική η Σύμβαση

Η Σύμβαση περιέχει ένα ολοκληρωμένο σύνολο αρχών και κανόνων, που καθοδηγούν και ενημερώνουν αναφορικό με το σχεδιασμό και τη λειτουργία των υπηρεσιών :που αφορούν όλα τα παιδιά και εφήβους έως 18 ετών. Ο Νόμος Παιδικής Προστασίας, αν και ακολουθεί σε μεγάλο βαθμό τις αρχές της Σύμβασης, εφαρμόζεται σε ένα σχετικό μικρό μόνο αριθμό παιδιών, όσα δηλαδή οι τοπικές αρχές επιλέγουν να χαρακτηρίσουν «σε κατάσταση ανάγκης» σύμφωνα με το Άρθρο 17, όσα δηλαδή δεν, μπορούν να τα φροντίσουν οι οικογένειές τους και όσα βιώνουν μια οικογενειακή διάσπαση. Το διάταγμα αφορά επίσης μόνο ειδικές υπηρεσίες φροντίδας και προστασίας του παιδιού και συγκεκριμένες ακροαματικές διαδικασίες στα δικαστήρια. Σε αντίθεση με τη Σύμβαση, δεν έχει καμιά επίδραση στις περισσότερες από τις υπηρεσίες και την υποδομή που αφορούν παιδιά και εφήβους.

Οι αρχές και οι κανόνες της Σύμβασης είναι καθολικής ισχύος και καλύπτουν μεγάλο φάσμα θεμάτων. Ως βάση για το σχεδιασμό και την παροχή υπηρεσιών, μπορούν να συμβάλουν ώστε να εξασφαλισθούν:

- κοινοί στόχοι, κατανοητοί και ευρέως αποδεκτοί
- σταθερές αρχές

- δίκαιη κατανομή των πόρων
- αποτελεσματική παροχή υπηρεσιών
- ικανοποίηση γιατρού και πελάτη

Σε τι αναφέρεται η Σύμβαση

Στα 54 Άρθρα της, η Σύμβαση καθορίζει τα δικαιώματα των παιδιών και των εφήβων και την ευθύνη των φορέων που παρέχουν υπηρεσίες υγείας, ώστε να εφαρμόζονται τα σχετικά δικαιώματα. Υπάρχουν δικαιώματα και υποχρεώσεις που αφορούν παρεμβάσεις στην κοινωνία σε κάθε επίπεδο, στην υγεία, στην παιδεία και στις δραστηριότητες του ελεύθερου χρόνου, στην ποιότητα και τις αρχές που διέπουν τη φροντίδα υγείας και στην προστασία από κάθε μορφή βίας. Αναγνωρίζεται επίσης ο σημαντικός ρόλος του κράτους όσον αφορά την υποστήριξη των γονέων και κηδεμόνων στην ανατροφή των παιδιών τους. Ορισμένα Άρθρα αφορούν όλες τις παροχές και υπηρεσίες για παιδιά και εφήβους, ενώ άλλα αφορούν ειδικά την υγεία και τις υπηρεσίες υγείας.

ΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ ΤΗΣ ΣΥΜΒΑΣΗΣ ΓΙΑ ΤΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΤΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ

(Ν. 2101, ΦΕΚ 192/2-12-1992)

Τα συμβαλλόμενα στην παρούσα Σύμβαση Κράτη

Επειδή, σύμφωνα με τις αρχές που διακηρύσσονται στον Καταστατικό Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών, η αναγνώριση της εγγενούς αξιοπρέπειας και των ίσων και αναφαίρετων δικαιωμάτων όλων των

μελών της ανθρώπινης οικογένειας, αποτελεί το θεμέλιο της ελευθερίας, της δικαιοσύνης και της ειρήνης στον κόσμο.

Έχοντας υπόψη ότι οι λαοί των Ηνωμένων Εθνών έχουν διακηρύξει εκ νέου, στον Καταστατικό Χάρτη, την πίστη τους στα θεμελιώδη ανθρώπινα δικαιώματα και στην αξιοπρέπεια και την αξία του ανθρώπου, και έχουν αποφασίσει να προαγάγουν την κοινωνική πρόοδο και να καθορίσουν καλύτερες συνθήκες ζωής μέσα στα πλαίσια μιας μεγαλύτερης ελευθερίας.

Αναγνωρίζοντας ότι τα Ηνωμένα Έθνη, στην Παγκόσμια Διακήρυξη των δικαιωμάτων του ανθρώπου και στις διεθνείς συνθήκες για τα ανθρώπινα δικαιώματα διακήρυξαν και συμφώνησαν ότι καθένας δικαιούται να απολαμβάνει όλα τα δικαιώματα και τις ελευθερίες που αναφέρονται σε αυτές, χωρίς καμία απολύτως διάκριση ιδίως εξαιτίας της φυλής, του χρώματος, του φύλου, της γλώσσας, της θρησκείας, των πολιτικών του ή άλλων πεποιθήσεων, της εθνικής ή κοινωνικής καταγωγής, της περιουσίας, της γέννησης ή οποιασδήποτε άλλης κατάστασης.

Υπενθυμίζοντας ότι, στην παγκόσμια Διακήρυξη των δικαιωμάτων του ανθρώπου, τα Ηνωμένα Έθνη διακήρυξαν ότι τα παιδιά δικαιούνται ειδική βοήθεια και υποστήριξη.

Έχοντας πεισθεί ότι η οικογένεια όντας η θεμελιώδης μονάδα της κοινωνίας και το φυσικό περιβάλλον για την ανάπτυξη και την ευημερία όλων των μελών της, και ιδιαίτερα των παιδιών, πρέπει να έχει την προστασία και την υποστήριξη που χρειάζεται για να μπορέσει να διαδραματίσει πληρέστερα το ρόλο της στην κοινότητα.

Αναγνωρίζοντας ότι το παιδί, για την αρμονική ανάπτυξη της προσωπικότητάς του, πρέπει να μεγαλώνει μέσα στο οικογενειακό περιβάλλον, σε ένα κλίμα ευτυχίας, αγάπης και κατανόησης.

Επειδή είναι σημαντικό να προετοιμαστεί πλήρως το παιδί για να ζήσει μία ατομική ζωή στην κοινωνία και να ανατραφεί μέσα στο πνεύμα των ιδανικών που διακηρύσσονται στον Καταστατικό Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών και ειδικότερα μέσα σε πνεύμα ειρήνης, αξιοπρέπειας, ανοχής, ελευθερίας, ισότητας και αλληλεγγύης.

Έχοντας υπόψη ότι η ανάγκη να παρασχεθεί στο παιδί ειδική προστασία εξαγγέλθηκε στη Διακήρυξη της Γενεύης του 1924 για τα δικαιώματα του παιδιού και στη Διακήρυξη των δικαιωμάτων του παιδιού, που υιοθέτησε η Γενική Συνέλευση στις 20 Νοεμβρίου 1959 και που αναγνωρίστηκε στην παγκόσμια Διακήρυξη για τα ανθρώπινα δικαιώματα, στο διεθνές Σύμφωνο για τα αστικά και πολιτικά δικαιώματα (ιδιαίτερα στα άρθρα 23 και 24), στο Διεθνές Σύμφωνο για τα οικονομικά, τα κοινωνικά και τα πολιτιστικά δικαιώματα (ιδιαίτερα στο άρθρο 10) και στο καταστατικό και στα αρμόδια όργανα των ειδικευμένων οργανισμών και των διεθνών οργανώσεων που μεριμνούν για την ευημερία του παιδιού.

Έχοντας υπόψη ότι, όπως αναφέρεται στη Διακήρυξη των δικαιωμάτων του παιδιού, το παιδί, λόγω της φυσικής και διανοητικής του ανωριμότητας, χρειάζεται ειδική προστασία και μέριμνα, συμπεριλαμβανομένης και της νομικής προστασίας, τόσο πριν όσο και μετά τη γέννησή του.

Υπενθυμίζοντας τις διατάξεις της Διακήρυξης για τις νομικές και κοινωνικές αρχές σχετικά με την προστασία και την ευημερία των παιδιών, ειδικά όσον αφορά την υιοθεσία και την τοποθέτηση σε ανάδοχες οικογένειες σε εθνικό και διεθνές επίπεδο, τις διατάξεις του συνόλου των ελάχιστων κανόνων των Ηνωμένων Εθνών για τη διοίκηση της δικαιοσύνης για ανηλίκους (Κανόνες του Πεκίνου), και της Διακήρυξης για την προστασία των γυναικών και των παιδιών σε περίοδο επείγουσας ανάγκης και ένοπλης σύρραξης.

Αναγνωρίζοντας ότι σε όλες τις χώρες του κόσμου υπάρχουν παιδιά που ζουν κάτω από ιδιαίτερα δύσκολες συνθήκες, και ότι είναι αναγκαίο να δοθεί στα παιδιά αυτά ιδιαίτερη προσοχή.

Λαμβάνοντας δεόντως υπόψη τη σημασία των πολιτιστικών παραδόσεων και αξιών κάθε λαού για την προστασία και την αρμονική ανάπτυξη του παιδιού.

Αναγνωρίζοντας τη σημασία της διεθνούς συνεργασίας για τη βελτίωση των συνθηκών ζωής των παιδιών σε όλες τις χώρες, και ιδιαίτερα στις υπό ανάπτυξη χώρες. Συμφώνησαν τα εξής:

Άρθρο 1

Για τους σκοπούς της παρούσας Σύμβασης, θεωρείται παιδί κάθε ανθρώπινο ον μικρότερο των δεκαοκτώ ετών, εκτός εάν η ενηλικίωση επέρχεται νωρίτερα, σύμφωνα με την ισχύουσα για το παιδί νομοθεσία.

Άρθρο 2

1. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη υποχρεούνται να σέβονται τα δικαιώματα, που αναφέρονται στην παρούσα Σύμβαση και να τα εγγυώνται σε κάθε παιδί που υπάγεται στη δικαιοδοσία τους, χωρίς καμία διάκριση φυλής, χρώματος, φύλου, γλώσσας, θρησκείας, πολιτικών ή άλλων πεποιθήσεων του παιδιού ή των γονέων του ή των νόμιμων εκπροσώπων του ή της εθνικής, εθνικιστικής ή κοινωνικής καταγωγής τους, της περιουσιακής τους κατάστασης, της ανικανότητάς τους, της γέννησής τους ή οποιασδήποτε άλλης κατάστασης.

2. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη παίρνουν όλα τα κατάλληλα μέτρα ώστε να προστατεύεται αποτελεσματικά το παιδί έναντι κάθε μορφής διάκρισης ή κύρωσης, βασισμένης στη νομική κατάσταση, στις δραστηριότητες, στις εκφρασμένες απόψεις ή στις πεποιθήσεις των γονέων του, των νόμιμων εκπροσώπων του ή των μελών της οικογένειάς του.

Άρθρο 3

1. Σε όλες τις αποφάσεις που αφορούν τα παιδιά, είτε αυτές λαμβάνονται από δημόσιους ή ιδιωτικούς οργανισμούς κοινωνικής προστασίας, είτε από τα δικαστήρια, τις διοικητικές αρχές ή από τα νομοθετικά όργανα, πρέπει να λαμβάνεται πρώτιστος υπόψη το συμφέρον του παιδιού.
2. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη υποχρεούνται να εξασφαλίζουν στο παιδί την αναγκαία για την ευημερία του προστασία και φροντίδα, λαμβάνοντας υπόψη τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις των γονέων του, των επιτρόπων του ή των άλλων προσώπων που είναι νόμιμα υπεύθυνα γι' αυτό, και παίρνουν για το σκοπό αυτόν όλα τα κατάλληλα νομοθετικά και διοικητικά μέτρα.
3. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη μεριμνούν ώστε η λειτουργία των οργανισμών, των υπηρεσιών και των ιδρυμάτων που αναλαμβάνουν παιδιά και που είναι υπεύθυνοι για την προστασία τους να είναι σύμφωνη με τους κανόνες που έχουν θεσπιστεί από τις αρμόδιες αρχές, ιδιαίτερα στον τομέα της ασφάλειας και της υγείας και σε ότι αφορά τον αριθμό και την αρμοδιότητα του προσωπικού τους, καθώς και την ύπαρξη μιας κατάλληλης εποπτείας.

Άρθρο 4

Τα Συμβαλλόμενα Κράτη υποχρεούνται να παίρνουν όλα τα νομοθετικά, διοικητικά και άλλα μέτρα που είναι αναγκαία για την εφαρμογή των αναγνωρισμένων στην παρούσα Σύμβαση δικαιωμάτων. Στην περίπτωση των οικονομικών, κοινωνικών και πολιτιστικών δικαιωμάτων, παίρνουν τα μέτρα αυτά μέσα στα όρια των πόρων που διαθέτουν και, όπου είναι αναγκαίο, μέσα στα πλαίσια της διεθνούς συνεργασίας.

Άρθρο 5

Τα Συμβαλλόμενα Κράτη σέβονται την ευθύνη, το δικαίωμα και το καθήκον που έχουν οι γονείς ή , κατά περίπτωση, τα μέλη της διευρυμένης οικογένειας ή της κοινότητας, όπως προβλέπεται από τα τοπικά έθιμα, οι επίτροποι ή άλλα πρόσωπα που έχουν νόμιμα την ευθύνη για το παιδί, να του παρέχουν, κατά τρόπο που να ανταποκρίνεται στην ανάπτυξη των ικανοτήτων του, τον προσανατολισμό και τις κατάλληλες συμβουλές για την άσκηση των δικαιωμάτων που του αναγνωρίζει η παρούσα Σύμβαση.

Άρθρο 6

1. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη αναγνωρίζουν ότι κάθε παιδί έχει εγγενές δικαίωμα στη ζωή.
2. Τα Συμβαλλόμενα κράτη μέρη εξασφαλίζουν, στο μέτρο του δυνατού, την επιβίωση και την ανάπτυξη του παιδιού.

Άρθρο 7

1. Το παιδί εγγράφεται στο ληξιαρχείο αμέσως μετά τη γέννησή του και έχει από εκείνη τη στιγμή το δικαίωμα ονόματος, το δικαίωμα να αποκτήσει ιθαγένεια και, στο μέτρο του δυνατού, το δικαίωμα να γνωρίζει τους γονείς του και να ανατραφεί από αυτούς.
2. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη μεριμνούν για τη θέση σε εφαρμογή αυτών των δικαιωμάτων, σύμφωνα με την εθνική νομοθεσία τους και με τις υποχρεώσεις που τους επιβάλλουν οι ισχύουσες σ' αυτό το πεδίο διεθνείς συνθήκες, ιδιαίτερα στις περιπτώσεις κατά τις οποίες, ελλείψει αυτών, το παιδί θα ήταν άπατρις.

Άρθρο 8

1. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη αναλαμβάνουν την υποχρέωση να σέβονται το δικαίωμα του παιδιού για διατήρηση της ταυτότητάς του, συμπεριλαμβανομένων της ιθαγένειάς του, του ονόματός του και των οικογενειακών σχέσεών του, όπως αυτά αναγνωρίζονται από το νόμο, χωρίς παράνομη ανάμιξη.
2. Εάν ένα παιδί στερείται παράνομα ορισμένα ή όλα τα στοιχεία που συνιστούν την ταυτότητά του, τα Συμβαλλόμενα Κράτη οφείλουν να του παράσχουν κατάλληλη υποστήριξη και προστασία, ώστε η ταυτότητά του να αποκατασταθεί το συντομότερο δυνατόν.

Άρθρο 9

1. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη μεριμνούν ώστε το παιδί να μην αποχωρίζεται από τους γονείς του, παρά τη θέλησή τους, εκτός εάν οι αρμόδιες αρχές αποφασίσουν, με την επιφύλαξη δικαστικής

αναθεώρησης και σύμφωνα με τους εφαρμοζόμενους νόμους και διαδικασίες, ότι ο χωρισμός αυτός είναι αναγκαίος για το συμφέρον του παιδιού. Μια τέτοια απόφαση μπορεί να είναι αναγκαία σε ειδικές περιπτώσεις, για παράδειγμα όταν οι γονείς κακομεταχειρίζονται ή παραμελούν το παιδί, ή όταν ζουν χωριστά και πρέπει να ληφθεί απόφαση σχετικά με τον τόπο διαμονής του παιδιού.

2. Σε όλες τις περιπτώσεις που προβλέπονται στην παράγραφο 1 του παρόντος άρθρου, όλα τα ενδιαφερόμενα μέρη πρέπει να έχουν τη δυνατότητα να συμμετέχουν στις διαδικασίες και να γνωστοποιούν τις απόψεις τους.
3. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη σέβονται το δικαίωμα του παιδιού που ζει χωριστά από τους δύο γονείς του ή από τον έναν από αυτούς να διατηρεί κανονικά προσωπικές σχέσεις και να έχει άμεση επαφή με τους δύο γονείς του, εκτός εάν αυτό είναι αντίθετο με το συμφέρον του παιδιού.
4. Όταν ο χωρισμός είναι αποτέλεσμα μέτρων που έχει πάρει ένα Συμβαλλόμενο Κράτος, όπως η κράτηση, η φυλάκιση, η εξορία, η απέλαση ή ο θάνατος (συμπεριλαμβανομένου του θανάτου από οποιαδήποτε αιτία, ο οποίος επήλθε κατά το χρόνο κράτησης) των δύο γονέων ή του ενός από αυτούς ή του παιδιού το Συμβαλλόμενο Κράτος δίνει, μετά από αίτηση, στους γονείς, στο παιδί ή, εάν χρειαστεί, σε ένα άλλο μέλος της οικογένειας τις ουσιώδεις πληροφορίες σχετικά με τον τόπο όπου βρίσκονται το απόν μέλος ή τα απόντα μέλη της οικογένειας, εκτός εάν η αποκάλυψη των πληροφοριών αυτών θα είναι επιζήμια για την ευημερία του παιδιού. Τα Συμβαλλόμενα κράτη φροντίζουν εξάλλου ώστε η υποβολή ενός τέτοιου αιτήματος να μη επισύρει δυσμενείς συνέπειες για το ενδιαφερόμενο ή τα ενδιαφερόμενα πρόσωπα.

Άρθρο 10

1. Σύμφωνα με την υποχρέωση των Συμβαλλόμενων Κρατών δυνάμει της παραγράφου 1 του άρθρου 9, κάθε αίτηση από ένα παιδί ή από τους γονείς του για την είσοδο σε ένα Συμβαλλόμενο Κράτος ή την έξοδο από αυτό με σκοπό την οικογενειακή επανένωση αντιμετωπίζεται από τα Συμβαλλόμενα Κράτη με θετικό πνεύμα, ανθρωπισμό και ταχύτητα. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη φροντίζουν επιπλέον ώστε η υποβολή μιας τέτοιας αίτησης να μην επισύρει δυσμενείς συνέπειες για τον αιτούντα ή για τα μέλη της οικογένειάς του.
2. Το παιδί του οποίου οι γονείς διαμένουν σε διαφορετικά Κράτη έχει το δικαίωμα να διατηρεί εκτός εξαιρετικών περιπτώσεων, προσωπικές σχέσεις και τακτική άμεση επαφή με δύο γονείς του. Για το σκοπό αυτόν και σύμφωνα με την υποχρέωση που βαρύνει τα Συμβαλλόμενα Κράτη δυνάμει της παραγράφου 2 του άρθρου 9, τα Συμβαλλόμενα Κράτη σέβονται το δικαίωμα που έχουν το παιδί και οι γονείς του να εγκαταλείψουν οποιαδήποτε χώρα, συμπεριλαμβανομένης της χώρας αυτού του ίδιου του Συμβαλλόμενου Κράτους και να επιστρέψουν στη δική τους χώρα. Το δικαίωμα εγκατάλειψης οποιασδήποτε χώρας μπορεί να αποτελέσει αντικείμενο μόνο των περιορισμών που ορίζει ο νόμος και που είναι αναγκαίοι για την προστασία της εθνικής ασφάλειας, της δημόσιας τάξης, της δημόσιας υγείας και των δημόσιων ηθών, ή των δικαιωμάτων και των ελευθεριών των άλλων, και που είναι συμβατοί με τα υπόλοιπα δικαιώματα που αναγνωρίζονται στην παρούσα Σύμβαση.

Άρθρο 11

1. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη παίρνουν μέτρα εναντίον των αθέμιτων μετακινήσεων παιδιών στο εξωτερικό εναντίον της μη επανόδου τους.
2. Για το σκοπό αυτόν, τα Συμβαλλόμενα Κράτη ευνοούν τη σύναψη διμερών ή πολυμερών συμφωνιών ή την προσχώρηση στις ήδη υπάρχουσες συμφωνίες.

Άρθρο 12

1. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη εγγυώνται στο παιδί που έχει ικανότητα διάκρισης το δικαίωμα ελεύθερης έκφρασης της γνώμης του σχετικά με οποιοδήποτε θέμα που το αφορά, λαμβάνοντας υπόψη τις απόψεις του παιδιού ανάλογα με την ηλικία του και με το βαθμό ωριμότητάς του.
2. Για το σκοπό αυτόν θα πρέπει ιδίως να δίνεται στο παιδί η δυνατότητα να ακούγεται σε οποιαδήποτε διοικητική ή δικαστική διαδικασία που το αφορά, είτε άμεσα είτε μέσω ενός εκπροσώπου ή ενός αρμόδιου οργανισμού, κατά τρόπο συμβατό με τους διαδικαστικούς κανόνες της εθνικής νομοθεσίας.

Άρθρο 13

1. Το παιδί έχει το δικαίωμα της ελευθερίας της έκφρασης. Το δικαίωμα αυτό περιλαμβάνει την ελευθερία αναζήτησης, λήψης και διάδοσης πληροφοριών και ιδεών οποιοδήποτε είδους, ανεξαρτήτως συνόρων, υπό μορφή προφορική, γραπτή ή τυπωμένη, ή καλλιτεχνική ή με οποιοδήποτε άλλο μέσο της επιλογής του.

2. Η άσκηση του δικαιώματος αυτού μπορεί να αποτελέσει αντικείμενο μόνο των περιορισμών που ορίζονται από το νόμο και που είναι αναγκαίοι:
  - α. Για το σεβασμό των δικαιωμάτων και της υπόληψης των άλλων ή
  - β. Για τη διαφύλαξη της εθνικής ασφάλειας, της δημόσιας τάξης, της δημόσιας υγείας και των δημόσιων ηθών.

Άρθρο 14

1. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη σέβονται το δικαίωμα του παιδιού για ελευθερία σκέψης, συνείδησης και θρησκείας.
2. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη σέβονται το δικαίωμα και το καθήκον των γονέων ή, κατά περίπτωση, των νόμιμων εκπροσώπων του παιδιού, να το καθοδηγούν στην άσκηση του παραπάνω δικαιώματος κατά τρόπο που να ανταποκρίνεται στην ανάπτυξη των ικανοτήτων του.
3. Η ελευθερία της δήλωσης της θρησκείας του ή των πεποιθήσεών του μπορεί να υπόκειται μόνο στους περιορισμούς που ορίζονται από το νόμο και που είναι αναγκαίοι για τη διαφύλαξη της δημόσιας ασφάλειας, της δημόσιας τάξης, της δημόσιας υγείας και των δημόσιων ηθών, ή των ελευθεριών και των θεμελιωδών δικαιωμάτων των άλλων.

Άρθρο 15

1. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη αναγνωρίζουν τα δικαιώματα του παιδιού στην ελευθερία του να συνεταιρίζεται και του να συνέρχεται ειρηνικά.

2. Δεν τίθενται περιορισμοί για την άσκηση των δικαιωμάτων αυτών, εκτός από αυτούς που ορίζει ο νόμος και που είναι αναγκαίοι σε μια δημοκρατική κοινωνία, προς το συμφέρον της εθνικής ασφάλειας, της δημόσιας ασφάλειας ή της δημόσιας τάξης ή για την προστασία της δημόσιας υγείας ή των δημόσιων ηθών, ή των δικαιωμάτων και των ελευθεριών των άλλων.

Άρθρο 16

1. Κανένα παιδί δεν μπορεί να αποτελέσει αντικείμενο αυθαίρετης ή παράνομης επέμβασης στην ιδιωτική του ζωή, στην οικογένειά του, στην κατοικία του ή στην αλληλογραφία του, ούτε παράνομων προσβολών της τιμής και της υπόληψής του.
2. Το παιδί δικαιούται να προστατεύεται από το νόμο έναντι τέτοιων επεμβάσεων ή προσβολών.

Άρθρο 17

1. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη αναγνωρίζουν τη σημασία του έργου που επιτελούν τα μέσα μαζικής ενημέρωσης και φροντίζουν ώστε το παιδί να έχει πρόσβαση σε ενημέρωση και σε υλικό, που προέρχονται από διάφορες εθνικές και διεθνείς πηγές, ιδίως σ' αυτά που αποσκοπούν στην προαγωγή της κοινωνικής, πνευματικής και ηθικής ευημερίας του, καθώς και της σωματικής και πνευματικής υγείας του. Για το σκοπό αυτόν, τα Συμβαλλόμενα Κράτη:
  - α. Ενθαρρύνουν τα μέσα μαζικής ενημέρωσης στη διάδοση πληροφοριών και υλικού που παρουσιάζουν κοινωνική και πολιτιστική χρησιμότητα για το παιδί και που είναι σύμφωνα με το πνεύμα του άρθρου 29.

- β. Ενθαρρύνουν τη διεθνή συνεργασία για την παραγωγή, ανταλλαγή και διάδοση πληροφοριών και υλικού αυτού του τύπου, που προέρχονται από διάφορες πολιτιστικές, εθνικές και διεθνείς πηγές.
- γ. Ενθαρρύνουν την παραγωγή και τη διάδοση παιδικών βιβλίων.
- δ. Ενθαρρύνουν τα μέσα μαζικής ενημέρωσης να λαμβάνουν ιδιαίτερα υπόψη τους τις γλωσσολογικές ανάγκες των αυτοχθόνων παιδιών ή των παιδιών που ανήκουν σε μια μειονότητα.
- ε. Ευνοούν την επεξεργασία κατάλληλων κατευθυντήριων αρχών που να προορίζονται για την προστασία του παιδιού από την ενημέρωση και το υλικό που βλάπτουν την ευημερία του, λαμβάνοντας υπόψη τις διατάξεις των άρθρων 13 και 18.

Άρθρο 18

1. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη καταβάλλουν κάθε δυνατή προσπάθεια για την εξασφάλιση της αναγνώρισης της αρχής, σύμφωνα με την οποία και οι δύο γονείς είναι από κοινού υπεύθυνοι για την ανατροφή του παιδιού και την ανάπτυξή του. Η ευθύνη για την ανατροφή του παιδιού και για την ανάπτυξή του ανήκει κατά κύριο λόγο στους γονείς ή, κατά περίπτωση στους νόμιμους εκπροσώπους του. Το συμφέρον του παιδιού πρέπει να αποτελεί τη βασική τους μέριμνα.
2. Για την εγγύηση και την προώθηση των δικαιωμάτων που εκφράζονται στην παρούσα Σύμβαση, τα Συμβαλλόμενα Κράτη παρέχουν την κατάλληλη βοήθεια στους γονείς και στους νόμιμους εκπροσώπους του παιδιού, κατά την εκτέλεση των καθηκόντων τους

για την ανατροφή του παιδιού, και εξασφαλίζουν τη δημιουργία οργανισμών, ιδρυμάτων και υπηρεσιών επιφορτισμένων να μεριμνούν για την ευημερία των παιδιών.

3. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη λαμβάνουν όλα τα κατάλληλα μέτρα προκειμένου να εξασφαλίσουν στα παιδιά των οποίων οι γονείς εργάζονται το δικαίωμα να επωφελούνται από τις υπηρεσίες και τα ιδρύματα φύλαξης παιδιών, εφόσον τα παιδιά πληρούν τους απαιτούμενους όρους.

Άρθρο 19

1. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη λαμβάνουν όλα τα κατάλληλα νομοθετικά, διοικητικά, κοινωνικά και εκπαιδευτικά μέτρα, προκειμένου να προστατεύσουν το παιδί από κάθε μορφή βίας, προσβολής ή βιαιοπραγιών σωματικών ή πνευματικών, εγκατάλειψης ή παραμέλησης, κακής μεταχείρισης ή εκμετάλλευσης, συμπεριλαμβανόμενης της σεξουαλικής βίας, κατά το χρόνο που βρίσκεται υπό την επιμέλεια των γονέων του ή του ενός από τους δύο, του ή των νόμιμων εκπροσώπων του ή οποιουδήποτε άλλου προσώπου στο οποίο το έχουν εμπιστευθεί.
2. Αυτά τα προστατευτικά μέτρα θα πρέπει να περιλαμβάνουν, όπου χρειάζεται, αποτελεσματικές διαδικασίες για την εκπόνηση κοινωνικών προγραμμάτων, που θα αποσκοπούν στην παροχή της απαραίτητης υποστήριξης στο παιδί και σε αυτούς οι οποίοι έχουν την επιμέλειά του, καθώς και για άλλες μορφές πρόνοιας και για το χαρακτηρισμό, την αναφορά, την παραπομπή την ανάκριση την περίθαλψη και την παρακολούθηση της εξέλιξής τους στις περιπτώσεις κακής μεταχείρισης του παιδιού που περιγράφονται πιο πάνω, και, όπου χρειάζεται, για διαδικασίες δικαστικής παρέμβασης.

Άρθρο 20

1. Κάθε παιδί που στερείται προσωρινά ή οριστικά το οικογενειακό του περιβάλλον ή το οποίο για το δικό του συμφέρον δεν είναι δυνατόν να παραμείνει στο περιβάλλον αυτό δικαιούται ειδική προστασία και βοήθεια εκ μέρους του Κράτους.
2. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη προβλέπουν γι' αυτό το παιδί μια εναλλακτική επιμέλεια, σύμφωνα με την εθνική νομοθεσία τους.
3. Αυτή η επιμέλεια μπορεί να έχει, μεταξύ άλλων, τη μορφή της τοποθέτησης σε μία οικογένεια, της ΚΑΦΑΛΑΗ του ισλαμικού δικαίου, της υιοθεσίας ή, σε περίπτωση ανάγκης, της τοποθέτησης σε ένα κατάλληλο για την περίπτωση ίδρυμα για παιδιά. Κατά την επιλογή ανάμεσα σ' αυτές τις λύσεις, λαμβάνεται δεόντως υπόψη η ανάγκη μιας συνέχειας στην εκπαίδευση του παιδιού, καθώς και η εθνική, θρησκευτική, πολιτιστική και γλωσσολογική καταγωγή του.

Άρθρο 21

1. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη που αναγνωρίζουν και / ή επιτρέπουν την υιοθεσία διασφαλίζουν ότι εκείνο που λαμβάνεται πρωτίστως υπόψη στην προκειμένη περίπτωση είναι το συμφέρον του παιδιού και :
  - α. Μεριμνούν ώστε η υιοθεσία ενός παιδιού να μην επιτρέπεται παρά μόνο από τις αρμόδιες αρχές, οι οποίες αποφαινόμενες, σύμφωνα με το νόμο και με τις εφαρμοζόμενες διαδικασίες και επί τη βάσει όλων των αξιόπιστων σχετικών πληροφοριών, εάν η υιοθεσία είναι δυνατή εν όψει της κατάστασης του παιδιού σε σχέση με τον πατέρα και τη μητέρα του, τους συγγενείς του και τους νόμιμους εκπρόσωπους του και εάν, εφόσον αυτό απαιτείται, τα ενδιαφερόμενα πρόσωπα έδωσαν τη συναίνεσή

τους για την υιοθεσία, έχοντας γνώση των πραγμάτων και μετά από την αναγκαία παροχή συμβουλών.

- β. Αναγνωρίζουν ότι η υιοθεσία στο εξωτερικό μπορεί να αντιμετωπισθεί ως ένα άλλο μέσο εξασφάλισης στο παιδί της αναγκαίας φροντίδας, εάν αυτό δεν μπορεί να τοποθετηθεί σε μία ανάδοχη ή σε μία υιοθετούσα οικογένεια ή να ανατραφεί σωστά στη χώρα της καταγωγής του.
- γ. Μεριμνούν ώστε, σε περίπτωση υιοθεσίας στο εξωτερικό, το παιδί να απολαμβάνει των ίδιων προστατευτικών μέτρων και προδιαγραφών με εκείνα που υπάρχουν στην περίπτωση εθνικής υιοθεσίας.
- δ. Παίρνουν όλα τα κατάλληλα μέτρα για να διασφαλίσουν ότι, σε περίπτωση διακρατικής υιοθεσίας, η τοποθέτηση του παιδιού δεν απολήγει σε ανάρμοστο υλικό όφελος για τα πρόσωπα που είναι αναμιγμένα σ' αυτή.
- ε. Προωθούν τους αντικειμενικούς σκοπούς του παρόντος άρθρου με τη σύναψη διμερών ή πολυμερών διακανονισμών ή συμφωνιών, ανάλογα με την περίπτωση, και προσπαθούν, μέσα σ' αυτά τα πλαίσια, να επιτύχουν οι τοποθετήσεις παιδιών στο εξωτερικό να πραγματοποιούνται από αρμόδιες αρχές ή αρμόδια όργανα.

Άρθρο 23

1. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη αναγνωρίζουν ότι τα πνευματικός ή σωματικός ανάπηρα παιδιά πρέπει να διάγουν πλήρη και αξιοπρεπή ζωή, σε συνθήκες οι οποίες εγγυώνται την αξιοπρέπειά τους,

ευνοούν την αυτονομία τους και διευκολύνουν την ενεργό συμμετοχή τους στη ζωή του συνόλου.

2. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη αναγνωρίζουν το δικαίωμα των ανάπηρων παιδιών να τυγχάνουν ειδικής φροντίδας και ενθαρρύνουν και εξασφαλίζουν, στο μέτρο των διαθέσιμων πόρων, την παροχή, μετά από αίτηση, στα ανάπηρα παιδιά που πληρούν τους απαιτούμενους όρους και σε αυτούς που τα έχουν αναλάβει, μιας βοήθειας προσαρμοσμένης στην κατάσταση του παιδιού και στις περιστάσεις των γονέων του ή αυτών στους οποίους τα έχουν εμπιστευθεί.
3. Εν όψει των ειδικών αναγκών των ανάπηρων παιδιών, η χορηγούμενη σύμφωνα με την παρ. 2 του παρόντος άρθρου βοήθεια παρέχεται δωρεάν, εφόσον αυτό είναι δυνατό, κατόπιν υπολογισμού των οικονομικών πόρων των γονέων τους και αυτών στους οποίους έχουν εμπιστευθεί το παιδί, και σχεδιάζεται κατά τέτοιο τρόπο ώστε τα ανάπηρα παιδιά να έχουν αποκλειστική πρόσβαση στην εκπαίδευση, στην επιμόρφωση, στην περίθαλψη, στην αποκατάσταση αναπήρων, στην επαγγελματική εκπαίδευση και στις ψυχαγωγικές δραστηριότητες, έτσι που να επιτυγχάνεται η όσο το δυνατόν πληρέστερη κοινωνική ένταξη και προσωπική τους ανάπτυξη, συμπεριλαμβανομένης της πολιτιστικής και πνευματικής τους εξέλιξης.
4. Μέσα σε πνεύμα διεθνούς συνεργασίας, τα Συμβαλλόμενα Κράτη προωθούν την ανταλλαγή κατάλληλων πληροφοριών στον τομέα της προληπτικής περίθαλψης και της ιατρικής, ψυχολογικής και λειτουργικής θεραπείας των ανάπηρων παιδιών, συμπεριλαμβανομένης της διάδοσης και της πρόσβασης στις πληροφορίες που αφορούν τις μεθόδους αποκατάστασης αναπήρων και τις υπηρεσίες επαγγελματικής κατάρτισης, με σκοπό να επιτραπεί στα Συμβαλλόμενα Κράτη να βελτιώσουν τις δυνατότητες

και τις αρμοδιότητές τους και να διευρύνουν την πείρα τους σε αυτούς τους τομείς. Σ' αυτό το πεδίο λαμβάνονται ιδιαίτερα υπόψη οι ανάγκες των υπό ανάπτυξη χωρών.

Άρθρο 25

Τα Συμβαλλόμενα Κράτη αναγνωρίζουν στο παιδί, που τοποθετήθηκε από τις αρμόδιες αρχές σε μία οικογένεια, με σκοπό την παροχή φροντίδας, προστασίας ή θεραπείας της σωματικής ή πνευματικής του υγείας, το δικαίωμα σε μια περιοδική αναθεώρηση της παραπάνω θεραπείας και κάθε άλλης περιστασης σχετικής με την τοποθέτησή του.

Άρθρο 26

1. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη αναγνωρίζουν σε κάθε παιδί το δικαίωμα να επωφελείται από την κοινωνική πρόνοια, συμπεριλαμβανομένων των κοινωνικών ασφαλίσεων, και παίρνουν τα απαραίτητα μέτρα για να εξασφαλίσουν την πλήρη πραγματοποίηση του δικαιώματος αυτού, σύμφωνα με την εθνική νομοθεσία τους.
2. Τα ωφέληματα, όπου είναι αναγκαία, πρέπει να δίνονται, αφού ληφθούν υπόψη οι πόροι και η κατάσταση του παιδιού και των προσώπων που έχουν αναλάβει την ευθύνη της συντήρησής του, καθώς και κάθε άλλη εκτίμηση σχετιζόμενη με την αίτηση παροχής ωφελημάτων που γίνεται από το παιδί ή για λογαριασμό του.

Άρθρο 27

1. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη αναγνωρίζουν το δικαίωμα κάθε παιδιού για ένα κατάλληλο επίπεδο ζωής που να επιτρέπει τη σωματική, πνευματική, ψυχική, ηθική και κοινωνική ανάπτυξή του.

2. Στους γονείς ή στα άλλα πρόσωπα που έχουν αναλάβει το παιδί ανήκει κατά κύριο λόγο η ευθύνη της εξασφάλισης, μέσα στα όρια των δυνατοτήτων τους και των οικονομικών μέσων τους, των απαραίτητων για την ανάπτυξη του παιδιού συνθηκών ζωής.
3. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη υιοθετούν τα κατάλληλα μέτρα, σύμφωνα με τις εθνικές τους συνθήκες και στο μέτρο των δυνατοτήτων τους, για να βοηθήσουν τους γονείς και τα άλλα πρόσωπα που είναι υπεύθυνα για το παιδί, να εφαρμόσουν το δικαίωμα αυτό και προσφέρουν, σε περίπτωση ανάγκης, υλική βοήθεια και προγράμματα υποστήριξης, κυρίως σε σχέση με τη διατροφή, το ρουχισμό και την κατοικία.
4. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη παίρνουν όλα τα κατάλληλα μέτρα για να εξασφαλίσουν την είσπραξη της διατροφής του παιδιού από τους γονείς του ή από τα άλλα πρόσωπα που έχουν την οικονομική ευθύνη γι' αυτό, είτε εντός της επικράτειας είτε στο εξωτερικό. Ειδικά στην περίπτωση που το πρόσωπο το οποίο έχει την οικονομική ευθύνη για το παιδί ζει σε ένα Κράτος διαφορετικό από εκείνο του παιδιού, τα Συμβαλλόμενα Κράτη ευνοούν την προσχώρηση σε διεθνείς συμφωνίες ή τη σύναψη τέτοιων συμφωνιών, καθώς και την υιοθέτηση κάθε άλλης κατάλληλης ρύθμισης.

Άρθρο 28

1. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη αναγνωρίζουν το δικαίωμα του παιδιού στην εκπαίδευση και, ιδιαίτερα, για να επιτευχθεί η άσκηση του δικαιώματος αυτού προοδευτικά και στη βάση της ισότητας των ευκαιριών:

- α. Καθιστούν τη στοιχειώδη εκπαίδευση υποχρεωτική και δωρεάν για όλους.
- β. Ενθαρρύνουν την ανάπτυξη διαφόρων μορφών δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, τόσο γενικής όσο και επαγγελματικής, τις καθιστούν ανοιχτές και προσιτές σε κάθε παιδί, και παίρνουν κατάλληλα μέτρα, όπως η θέσπιση της δωρεάν εκπαίδευσης και της προσφοράς χρηματικής βοήθειας σε περίπτωση ανάγκης.
- γ. Εξασφαλίζουν σε όλους την πρόσβαση στην ανώτατη παιδεία με όλα τα κατάλληλα μέσα, σε συνάρτηση με τις ικανότητες του καθενός.
- δ. Καθιστούν ανοιχτές και προσιτές σε κάθε παιδί τη σχολική και την επαγγελματική ενημέρωση και τον προσανατολισμό.
- ε. Παίρνουν μέτρα για να ενθαρρύνουν την τακτική σχολική φοίτηση και τη μείωση του ποσοστού εγκατάλειψης των σχολικών σπουδών.
2. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη παίρνουν όλα τα κατάλληλα μέτρα για την εφαρμογή της σχολικής πειθαρχίας με τρόπο που να ταιριάζει στην αξιοπρέπεια του παιδιού ως ανθρώπινου όντως, και σύμφωνα με την παρούσα Σύμβαση.
3. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη προάγουν και ενθαρρύνουν τη διεθνή συνεργασία στον τομέα της παιδείας, με σκοπό να συμβάλλουν κυρίως στην εξάλειψη της άγνοιας και του αναλφαβητισμού στον κόσμο και να διευκολύνουν την πρόσβαση στις επιστημονικές και τεχνικές γνώσεις και στις σύγχρονες εκπαιδευτικές μεθόδους. Για το σκοπό αυτόν, λαμβάνονται ιδιαίτερα υπόψη οι ανάγκες των υπό ανάπτυξη χωρών.

Άρθρο 29

1. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη συμφωνούν ότι η εκπαίδευση του παιδιού πρέπει να αποσκοπεί:
  - α. Στην ανάπτυξη της προσωπικότητας του παιδιού και στην πληρέστερη δυνατή ανάπτυξη των χαρισμάτων του και των σωματικών και πνευματικών ικανοτήτων του.
  - β. Στην ανάπτυξη του σεβασμού για τα δικαιώματα του ανθρώπου και τις θεμελιώδεις ελευθερίες και για τις αρχές που καθιερώνονται στο Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών.
  - γ. Στην ανάπτυξη του σεβασμού για τους γονείς του παιδιού, την ταυτότητά του, τη γλώσσα του και τις πολιτιστικές του αξίες, καθώς και του σεβασμού του για τις εθνικές αξίες της χώρας στην οποία ζει, της χώρας από την οποία μπορεί να κατάγεται και για τους πολιτισμούς που διαφέρουν από το δικό του.
  - δ. Στην προετοιμασία του παιδιού για μία υπεύθυνη ζωή σε μία ελεύθερη κοινωνία μέσα σε πνεύμα κατανόησης, ειρήνης, ανοχής, ισότητας των φύλων και φιλίας ανάμεσα σε όλους του λαούς και τις εθνικιστικές, εθνικές και θρησκευτικές ομάδες και στα πρόσωπα αυτόχθονης καταγωγής. Στην ανάπτυξη του σεβασμού για το φυσικό περιβάλλον.
2. Καμία διάταξη του παρόντος άρθρου ή του άρθρου 28 δεν μπορεί να ερμηνευτεί με τρόπο που να θίγει την ελευθερία των φυσικών ή νομικών προσώπων για τη δημιουργία και τη διεύθυνση εκπαιδευτικών ιδρυμάτων, υπό τον όρο ότι θα τηρούνται οι εκφρασμένες στην παρ. 1 του παρόντος άρθρου αρχές και ότι η

παρεχόμενη στα ιδρύματα αυτά εκπαίδευση θα είναι σύμφωνη με τις ελάχιστες προδιαγραφές που θα έχει ορίσει το Κράτος.

Άρθρο 30

Στα Κράτη όπου υπάρχουν εθνικές, θρησκευτικές ή γλωσσικές μειονότητες ή πρόσωπα αυτόχθονης καταγωγής, ένα παιδί αυτόχθονας ή που ανήκει σε μία από αυτές τις μειονότητες δεν μπορεί να στερηθεί το δικαίωμα να έχει τη δική του πολιτιστική ζωή, να πρεσβεύει και να ασκεί τη δική του θρησκεία ή να χρησιμοποιεί τη δική του γλώσσα από κοινού με τα άλλα μέλη της ομάδας του.

Άρθρο 31

1. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη αναγνωρίζουν στο παιδί το δικαίωμα στην ανάπαυση και στις δραστηριότητες του ελεύθερου χρόνου, στην ενασχόληση με ψυχαγωγικά παιχνίδια και δραστηριότητες που είναι κατάλληλες για την ηλικία του και στην ελεύθερη συμμετοχή στην πολιτιστική και καλλιτεχνική ζωή.
2. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη σέβονται και προάγουν το δικαίωμα του παιδιού να συμμετέχει πλήρως στην πολιτιστική και καλλιτεχνική ζωή και ενθαρρύνουν την προσφορά κατάλληλων και ίσων ευκαιριών για πολιτιστικές, καλλιτεχνικές και ψυχαγωγικές δραστηριότητες και για δραστηριότητες ελεύθερου χρόνου.

Άρθρο 34

Τα Συμβαλλόμενα Κράτη αναλαμβάνουν την υποχρέωση να προστατεύσουν το παιδί από κάθε μορφή σεξουαλικής εκμετάλλευσης και σεξουαλικής βίας. Για το σκοπό αυτόν, τα Κράτη, ειδικότερα,

παίρνουν όλα τα κατάλληλα μέτρα σε εθνικό, διμερές και πολυμερές επίπεδο για να εμποδίσουν:

- α. Την παρακίνηση ή τον εξαναγκασμό των παιδιών σε παράνομη σεξουαλική δραστηριότητα.
- β. Την εκμετάλλευση των παιδιών για πορνεία ή για άλλες παράνομες σεξουαλικές δραστηριότητες.
- γ. Την εκμετάλλευση των παιδιών για την παραγωγή θεαμάτων ή υλικού πορνογραφικού χαρακτήρα.

Άρθρο 35

Τα Συμβαλλόμενα Κράτη παίρνουν όλα τα κατάλληλα μέτρα σε εθνικό, διμερές και πολυμερές επίπεδο για να εμποδίσουν την απαγωγή, την πώληση ή το δουλεμπόριο παιδιών, για οποιονδήποτε σκοπό και με οποιαδήποτε μορφή.

Άρθρο 36

Τα Συμβαλλόμενα κράτη προστατεύουν το παιδί από κάθε άλλη μορφή εκμετάλλευσης επιβλαβή για οποιαδήποτε πλευρά της ευημερίας του.

Άρθρο 39

Τα Συμβαλλόμενα Κράτη παίρνουν όλα τα κατάλληλα μέτρα για να διευκολύνουν τη σωματική και ψυχολογική ανάρρωση και την κοινωνική επανένταξη κάθε παιδιού θύματος : οποιασδήποτε μορφής παραμέλησης, εκμετάλλευσης ή κακοποίησης, βασανισμού ή κάθε άλλης μορφής σκληρής, απάνθρωπης ή εξευτελιστικής μεταχείρισης ή τιμωρίας ή ένοπλης σύρραξης. Η ανάρρωση αυτή και η επανένταξη γίνονται μέσα σε

περιβάλλον, που ευνοεί την υγεία, τον αυτοσεβασμό και την αξιοπρέπεια του παιδιού.

ΤΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΤΩΝ ΠΑΙΔΙΩΝ ΠΟΥ ΖΟΥΝ ΣΕ ΙΔΡΥΜΑΤΑ ΠΑΙΔΙΚΗΣ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ

Βασικές Αρχές

- Η οικογένεια είναι το φυσικό περιβάλλον για την ανάπτυξη και την ευημερία του παιδιού και οι γονείς φέρουν την πρωταρχική ευθύνη για την ανατροφή και την ανάπτυξη, του
- Πρέπει να παρέχονται στο μέγιστο δυνατό βαθμό προληπτικά μέτρα υποστήριξης των παιδιών και της οικογένειάς του σύμφωνα με τις ειδικές ανάγκες τους.
- Η τοποθέτηση του παιδιού σε πλαίσιο προστασίας πρέπει να αποτελεί έσχατο μέτρο και να θέτει ως πρωταρχικό στόχο το ύψιστο συμφέρον του παιδιού και την επιτυχή κοινωνική του ένταξη ή επανένταξη το συντομότερο δυνατόν. Η τοποθέτηση πρέπει να εγγυάται την πλήρη ισορρόπηση των θεμελιωδών δικαιωμάτων του παιδιού,
- Η τοποθέτηση δεν πρέπει να έχει διάρκεια μεγαλύτερη από την απαιτούμενη, ενώ πρέπει να υπόκειται ,σε περιοδική αναθεώρηση με στόχο το ύψιστο συμφέρον του παιδιού το οποίο πρέπει να αποτελεί το πρωταρχικό μέλημα κατά τη διάρκεια της τοποθέτησής του. Οι γονείς πρέπει να λαμβάνουν τη μέγιστη δυνατή υποστήριξη με στόχο την αρμονική επανένταξη του παιδιού στην οικογένεια και την κοινωνία

- Ένα παιδί που βγαίνει από πρόγραμμα προστασίας δικαιούται μια αξιολόγηση των αναγκών του και κατάλληλη ψυχολογική υποστήριξη με στόχο τη διασφάλιση της επανένταξής του στην οικογένεια και την κοινωνία.
- Η απόφαση για την τοποθέτηση ενός παιδιού και η τοποθέτηση αυτή καθ' αυτή δεν πρέπει να υπόκειται σε καμία διάκριση λόγω φύλου, φυλής, χρώματος, κοινωνικής, εθνικής ή πολιτισμικής προέλευσης, εκφρασμένων απόψεων, γλώσσας, περιουσιακής κατάστασης, θρησκείας, αναπηρίας, γέννησης ή κάθε άλλης κατάρτισης του παιδιού και / ή των γονέων του.
- Η διαδικασία, η οργάνωση και το σχέδιο ατομικής φροντίδας τοποθέτησης, καθώς και μια περιοδική αναθεώρηση της τοποθέτησης, πρέπει να εγγυώνται τα δικαιώματα του παιδιού, κυρίως το δικαίωμα να ακούγεται η άποψή του. Πρέπει να δίνεται η απαιτούμενη σημασία στις απόψεις αυτές σύμφωνα με την ηλικία και τον βαθμό ωριμότητας του παιδιού.
- Κάθε μέτρο ελέγχου και πειθαρχίας που μπορεί να ληφθεί στα ιδρύματα παιδικής προστασίας καθώς και τα μέτρα πρόληψης ενάντια στον αυτοτραυματισμό ή τον τραυματισμό τρίτων πρέπει να βασίζονται σε δημόσιες διατάξεις και εγκεκριμένες προδιαγραφές.
- Η οικογένεια του παιδιού, πρέπει, εφόσον είναι δυνατόν, να συμμετέχει στο σχεδιασμό και την οργάνωση της τοποθέτησης του παιδιού.της
- Όταν δεν είναι δυνατή η επιστροφή του παιδιού στην οικογένεια του, θα πρέπει να εξετάζονται άλλα μέτρα φροντίδας ή η συνέχιση της τοποθέτησης, λαμβάνοντας υπ' όψιν τις επιθυμίες του παιδιού, την αναγκαιότητα για ομαλή συνέχεια της τοποθέτησης,

λαμβάνοντας υπ' όψιν τις επιθυμίες του παιδιού, την αναγκαιότητα για ομαλή συνέχεια στη ζωή του, την πληρότητα και τις προσωπικές του ανάγκες.

Ειδικά Δικαιώματα για τα παιδιά που ζουν σε ιδρύματα παιδικής προστασίας

Προκειμένου να διασφαλιστούν αυτές οι βασικές αρχές και τα θεμελιώδη δικαιώματα του παιδιού είναι απαραίτητο να αναγνωριστούν τα ακόλουθα ειδικά δικαιώματα των παιδιών που ζουν σε ιδρύματα παιδικής προστασίας.

- Το δικαίωμα της τοποθέτησης μόνο για την ικανοποίηση αναγκών που έχουν αξιολογηθεί ως επιτακτικές στα πλαίσια μιας πολυεπίπεδης αξιολόγησης και το δικαίωμα της περιοδικής αναθεώρησης της εν λόγω τοποθέτησης. Στα πλαίσια αυτής της αναθεώρησης πρέπει να αναζητούνται εναλλακτικές λύσεις και να συνυπολογίζονται οι απόψεις του παιδιού.
- Το δικαίωμα να διατηρείται τακτική επαφή με την οικογένεια του παιδιού και με άλλα σημαντικά πρόσωπα. Αυτή η επαφή μπορεί να περιοριστεί ή να απαγορευτεί μόνο όταν κάτι τέτοιο κριθεί απαραίτητο προς όφελος του παιδιού.
- Το δικαίωμα για τα αδέρφια, εφόσον είναι δυνατόν, να μένουν μαζί ή να διατηρούν τακτική επαφή.
- Το δικαίωμα της ταυτότητας.
- Το δικαίωμα του σεβασμού απέναντι στο εθνικό, θρησκευτικό, πολιτισμικό, κοινωνικό και γλωσσολογικό υπόβαθρο του παιδιού.
- Το δικαίωμα της ιδιωτικής ζωής, καθώς και της πρόσβασης του παιδιού σε πρόσωπο της εμπιστοσύνης του, και σε ένα αρμόδιο

όργανο για την παροχή εμπιστευτικών συμβουλών σχετικά με τα δικαιώματα του.

- Το δικαίωμα για ποιοτική ιατρική φροντίδα προσαρμοσμένη στις ανάγκες και την ευημερία του παιδιού.
- Το δικαίωμα του σεβασμού της ανθρώπινης αξιοπρέπειας και σωματικής ακεραιότητας του παιδιού, ειδικότερα το δικαίωμα της ανθρώπινης και μη υποτιμητικής μεταχείρισης και της μη βίαιης ανατροφής συμπεριλαμβανομένης της προστασίας από τη σωματική τιμωρία και κάθε μορφή κακοποίησης.
- Το δικαίωμα για ίσες ευκαιρίες.
- Το δικαίωμα της πρόσβασης σε όλους τους τύπους εκπαίδευσης, επαγγελματικής καθοδήγησης και κατάρτισης κάτω από τις ίδιες συνθήκες που ισχύουν για όλα τα παιδιά.
- Το δικαίωμα του παιδιού να προετοιμαστεί για το ρόλο του ως ενεργού και υπεύθυνου πολίτη μέσα από το παιχνίδι, την άθληση, την πολιτιστική δραστηριότητα, την ανεπίσημη μόρφωση και τις αυξανόμενες ευθύνες.
- Το δικαίωμα της συμμετοχής σε διαδικασίες λήψης αποφάσεων που αφορούν το παιδί και τις συνθήκες διαβίωσής του μέσα στο ίδρυμα.
- Τα δικαίωμα της ενημέρωσης του παιδιού για τα δικαιώματα του και τους κανόνες που διέπουν το ίδρυμα παιδικής προστασίας με τρόπο κατανοητό από το παιδί.
- Το δικαίωμα να διατυπώνει παράπονα σε ένα αναγνωρίσιμο, αμερόληπτο, και ανεξάρτητο όργανο με στόχο τη διασφάλιση των θεμελιωδών δικαιωμάτων του,

Κατευθυντήριες οδηγίες και προδιαγραφές ποιότητας.

Προκειμένου να διασφαλιστεί η εφαρμογή των προαναφερθέντων αρχών και δικαιωμάτων, πρέπει να ληφθούν υπ' όψιν οι ακόλουθες κατευθυντήριες γραμμές και προδιαγραφές:

- Όταν οι συνθήκες το επιτρέπουν, η τοποθέτηση πρέπει να πραγματοποιείται με γνώμονα την όσο το δυνατόν μικρότερη απόσταση από το περιβάλλον του παιδιού και να οργανώνεται έτσι ώστε να επιτρέπει στους γονείς να ασκούν τα καθήκοντά τους και να διατηρείται η επαφή γονέα-παιδιού σε τακτική βάση.
- Η διαμονή κατά την τοποθέτηση πρέπει να παρέχεται σε μικρές μονάδες οικογενειακού τύπου.
- Πρέπει να δίνεται προτεραιότητα στη σωματική και πνευματική υγεία του παιδιού και στην πλήρη και αρμονική ανάπτυξή του ως βασικές προϋποθέσεις για την επιτυχία τους σχεδίου προστασίας.
- Πρέπει να καταρτίζεται ένα ατομικό σχέδιο που θα βασίζεται τόσο στην ανάπτυξη των ικανοτήτων και δεξιοτήτων του παιδιού και στο σεβασμό της αυτονομίας του, όσο και στη διατήρηση της επαφής του παιδιού με τον εξωτερικό κόσμο και στην προετοιμασία για την μελλοντική του διαβίωση έξω από το ίδρυμα.
- Πρέπει να δίνεται έμφαση στις συνθήκες που επιτρέπουν τη συνέχιση της παιδαγωγικής και κατάλληλης συναισθηματικής σχέσης ανάμεσα στο προσωπικό και τα παιδιά, κυρίως μέσω της σταθερότητας του προσωπικού (συνεχής παρουσία, αποφυγή μεταθέσεων προσωπικού).
- Ένας εσωτερικός κανονισμός για το ίδρυμα πρέπει να προβλέπεται και να στηρίζεται σε:
  - ποιότητα και σταθερότητα μονάδων φιλοξενίας

-μονάδες φιλοξενίας όπου συμβιώνουν παιδιά διαφορετικών ηλικιών και διαφορετικού φύλου όταν αυτό κρίνεται ως χρήσιμο συμφέρον τους

-υψηλά επαγγελματικά κριτήρια του προσωπικού και ενδοϋπηρεσιακή εκπαίδευση

-ικανοποιητική μισθολογική πολιτική για το προσωπικό

-σταθερότητα του προσωπικού και επαρκής αριθμητική στελέχωση του ιδρύματος.

- Διαφοροποιημένο προσωπικό, ειδικά προς το φύλο
- Ομαδική συνεργασία σε διάφορους τομείς και άλλα μέσα υποστήριξης συμπεριλαμβανομένης της εποπτείας.
- Αποτελεσματική χρήση των διαθέσιμων οικονομικών πόρων με επίκεντρο το παιδί
- Μέσα και ειδική εκπαίδευση για την ανάπτυξη κατάλληλης συνεργασίας με τους γονείς των παιδιών.
- Κώδικας δεοντολογίας που περιγράφει τις προδιαγραφές της πρακτικής οι οποίες πρέπει να συμφωνούν με τη Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για τα δικαιώματα του Παιδιού.
- Κάθε ίδρυμα παιδικής προστασίας πρέπει να εγγυάται την ποιότητα του και να έχει την έγκριση των δημόσιων αρχών σύμφωνα με τις διατάξεις και τις ελάχιστες διεθνείς προδιαγραφές φροντίδας.
- Στα πλαίσια αυτών των προδιαγραφών πρέπει να διασφαλιστεί ένα αποτελεσματικό σύστημα παρακολούθησης και εξωτερικού ελέγχου των ιδρυμάτων παιδικής προστασίας.
- Σχετικά στατιστικά δεδομένα πρέπει να συγκεντρώνονται και να αναλύονται και πρέπει να ενισχυθεί η έρευνα για την αποτελεσματική παρακολούθηση.

- Κάθε παραβίαση των δικαιωμάτων των παιδιών που ζουν σε ιδρύματα παιδικής προστασίας πρέπει να τιμωρείται σύμφωνα με τις κατάλληλες και αποτελεσματικές διαδικασίες.
- Πρέπει να αναγνωρίζουμε ότι, εκτός από τα δημόσια ιδρύματα, μη κυβερνητικές οργανώσεις (ΜΚΟ), θρησκευτικές οργανώσεις, και άλλοι ιδιωτικοί φορείς μπορούν να διαδραματίσουν σημαντικό ρόλο όσον αφορά τα παιδιά που ζουν σε ιδρύματα παιδικής προστασίας. Αυτός ο ρόλος πρέπει να καθορίζεται από τις κυβερνήσεις των κρατών μελών. Οι εμπλεκόμενοι μη κυβερνητικοί φορείς δεν πρέπει να απαλλάσσουν τα κράτη μέλη από τις υποχρεώσεις τους απέναντι στα παιδιά που ζουν σε ιδρύματα παιδικής προστασίας όπως αυτές καταγράφονται στην παρούσα Σύσταση, ιδιαίτερα όσον αφορά την καθιέρωση κατάλληλων προδιαγραφών, τα συστήματα πιστοποίησης και τον έλεγχο από αρμόδια όργανο.

Βασικές Αρχές

Η φυσική οικογένεια είναι το καλύτερο περιβάλλον για την ανάπτυξη και την ευημερία του παιδιού

Είναι απαραίτητο να τονίσουμε ότι τα παιδιά πρέπει, εφόσον είναι δυνατόν, να μεγαλώνουν μέσα στην οικογένειά τους. Η πολιτεία οφείλει να παρέχει κάθε απαραίτητη βοήθεια στις οικογένειες που βρίσκονται σε κρίσιμη ή δύσκολη κατάσταση προκειμένου να επιλύσουν τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν λαμβάνοντας υπ' όψιν τις ιδιαίτερες ανάγκες, δυνατότητες και δεξιότητές τους. Τα κράτη μέλη οφείλουν να καταβάλλουν κάθε δυνατή προσπάθεια για την καταπολέμηση της

φτώχειας και τη μείωση του μεγάλου αριθμού των παιδιών σε ιδρύματα που προέρχονται από οικογένειες που πλήττονται από τη φτώχεια. Η φτώχεια δεν επαρκεί ως λόγος για την τοποθέτηση ενός παιδιού. Πρέπει να γίνεται αντιληπτό ότι τα μέλη των κοινοβουλίων και των κυβερνήσεων έχουν ευθύνη να κατανέμουν τα απαραίτητα δημοσιονομικά μέσα για την διαμόρφωση προληπτικών μέτρων και για τα ιδρύματα παιδικής προστασίας.

Σύμφωνα με το Άρθρο 5 της Σύμβασης των Ηνωμένων Εθνών για τα Δικαιώματα του Παιδιού, τα κράτη οφείλουν να σέβονται το δικαίωμα και την υποχρέωση των γονέων να αναλαμβάνουν την καθοδήγηση του παιδιού, καθώς οι γονείς είναι οι πρώτοι που παρέχουν φροντίδα στο παιδί.

Σε ορισμένες περιπτώσεις ωστόσο, οι γονείς δεν είναι σε θέση να μεγαλώνουν τα παιδιά τους ή αποτελούν κίνδυνο για αυτά και κατά συνέπεια απαιτείται ο χωρισμός τους. Αυτά τα μέτρα που παραβιάζουν τα δικαιώματα των γονιών λαμβάνονται είτε με τη συγκατάθεση των γονιών είτε βάσει δικαστικής απόφασης. Η δουλειά με την οικογένεια πρέπει να συνεχίζεται παράλληλα με την εφαρμογή αυτών των μέτρων.

Η τοποθέτηση, επομένως, πρέπει να αποτελεί έσχατο μέτρο και ο πρωταρχικός στόχος πρέπει να είναι το ύψιστο συμφέρον του παιδιού και η επιτυχής και άμεση κοινωνική ένταξη ή επανένταξη.

Η τοποθέτηση πρέπει να πραγματοποιείται μόνο για να εξυπηρετήσει το ύψιστο συμφέρον του παιδιού. Αποτελεί ειδικό μέτρο, το οποίο πρέπει να βασίζεται στις ανάγκες του παιδιού. Συνεπώς:

- Η τοποθέτηση δεν πρέπει να προκαλείται από οικονομικές περιστάσεις που ξεφεύγουν από τον έλεγχο της οικογένειας.

- Η αναπηρία δεν πρέπει να αποτελεί το μοναδικό λόγο για την τοποθέτηση, με εξαίρεση τις περιπτώσεις στις οποίες η τοποθέτηση εξυπηρετεί το ύψιστο συμφέρον του παιδιού.
- Κατάλληλες εναλλακτικές λύσεις αντί της τοποθέτησης πρέπει αρχικά να ερευνώνται και να απορρίπτονται μόνον κατόπιν μιας ολοκληρωμένης πολύπλευρης αξιολόγησης, λαμβάνοντας υπ' όψιν τις απόψεις και τις επιθυμίες του παιδιού, των γονιών του και άλλων μελών της οικογένειας.
- Αν συνιστάται η τοποθέτηση, τότε πρέπει να θεωρηθεί μια προσωρινή λύση που να διασφαλίζει τη συνέχιση της σχέσης με το οικογενειακό περιβάλλον. Για να επιτευχθεί αυτός ο στόχος απαιτείται η στενή συνεργασία με την οικογένεια του παιδιού και, αν χρειαστεί, η ενίσχυση της κατά τη διάρκεια της τοποθέτησης.
- Η τοποθέτηση πραγματοποιείται όταν υπάρχουν όλοι οι αναγκαίοι λόγοι που καθιστούν σαφές ότι αυτή η κατάσταση θα λειτουργήσει τόσο βραχυπρόθεσμα όσο και μακροπρόθεσμα προς όφελος του παιδιού. Το ύψιστο συμφέρον του παιδιού αποτελεί πάντα καθοριστικό παράγοντα.

Είναι απαραίτητο, επομένως, να προσδιορίσουμε εκ των προτέρων κάτω από ποιες ιατρικές, ψυχολογικές, εκπαιδευτικές, κοινωνικές ή νομικές συνθήκες συνιστάται η τοποθέτηση και να διατυπώσουμε ακριβείς διαδικασίες τοποθέτησης που αφορούν, κυρίως, την προετοιμασία της εντολής τοποθέτησης(πολύπλευρη αναφορά, αξιολόγηση εναλλακτικών προτάσεων κλπ), την ενημέρωση της οικογένειας και του παιδιού για την τοποθέτηση, τον τύπο της τοποθέτησης, κλπ. Αυτές οι διαδικασίες, πρέπει να διασφαλίζουν τη δυνατότητα του παιδιού και των γονιών του να εκφράζουν τις απόψεις τους με κατάλληλο τρόπο. Οι απόψεις του παιδιού πρέπει να

λαμβάνονται υπόψη, σύμφωνα με την ηλικία και τον βαθμό ωριμότητάς του.

Ο κύριος στόχος πρέπει να είναι η ανάπτυξη και η πληρότητα του παιδιού και, εφόσον είναι δυνατό, η ένταξη ή η επανένταξή του στην οικογένεια, καθώς και στην ευρύτερη κοινότητα. Η κοινωνική επανένταξη πρέπει να επιτυγχάνεται γρήγορα, προκειμένου να μειώνεται, η διάρκεια της τοποθέτησης. Ωστόσο, η επιτυχία της ένταξης ή επανένταξης πρέπει να αντιμετωπίζεται μόνο ως ένας επιθυμητός στόχος που επιδιώκεται με επιμονή και όχι ως αναγκαστικό αποτέλεσμα.

Η απόφαση για την τοποθέτηση ενός παιδιού ιδιαιτέρως σε ίδρυμα, πρέπει να υπόκειται σε περιοδική αναθεώρηση και να αλλάζει ή να διατηρείται εφόσον αυτό εξυπηρετεί το ύψιστο συμφέρον του παιδιού. Η τοποθέτηση του παιδιού σε ανάδοχη οικογένεια, ή σε περιβάλλον οικογενειακού τύπου πρέπει να επιλέγεται, εφόσον είναι δυνατόν, αντί της τοποθέτησης σε ίδρυμα. Κάθε ίδρυμα πρέπει να παρέχει στο παιδί ένα περιβάλλον οικογενειακού τύπου.

Για τα παιδιά που φεύγουν από το πρόγραμμα προστασίας και ειδικότερα από το ίδρυμα, πρέπει να καταρτίζεται ένα σχέδιο για την περίοδο μετά την τοποθέτηση, το οποίο θα βασίζεται σε μια αξιολόγηση της ανάγκης του παιδιού για υποστήριξη με στόχο τη διευκόλυνση της ένταξης ή επανένταξής του στην οικογένεια και την κοινωνία.

Καμία διάκριση

Δεν επιτρέπεται καμία διάκριση λόγω φύλου, φυλής, χρώματος, κοινωνικής, εθνικής ή πολιτισμικής προέλευσης, γλώσσας, εκφρασμένων απόψεων, περιουσιακής κατάστασης, θρησκείας, αναπηρίας, γέννησης ή οποιασδήποτε άλλης κατάστασης του παιδιού και / ή των γονιών του ως προς την τοποθέτηση του παιδιού σε ίδρυμα και κατά την διάρκεια της

τοποθέτησης. Όλα τα παιδιά πρέπει να χαίρουν ίσης μεταχείρισης και να απολαμβάνουν ίσες ευκαιρίες και ίσα δικαιώματα.

Βάσει των προαναφερθέντων οφείλουμε να τονίσουμε ότι ορισμένες ομάδες παιδιών έχουν κάποιες ειδικές ανάγκες (παιδιά με αναπηρία, παιδιά που ανήκουν σε εθνικές μειονότητες, ασυνόδευτα παιδιά που αναζητούν άσυλο και παιδιά πρόσφυγες). Πρέπει να δίνεται στις ανάγκες αυτές η απαιτούμενη σημασία χωρίς ίχνος διάκρισης (βλέπε ενότητα 5 κάτωθι).

Η οργάνωση και η παιδαγωγική αντίληψη της τοποθέτησης πρέπει να αντανακλούν την έννοια του παιδιού ως νομικού υποκείμενου, τόσο σε γενικό όσο και σε ατομικό επίπεδο

Οι αποφάσεις που αφορούν την τοποθέτηση πρέπει να λαμβάνονται με πλήρη επίγνωση των γεγονότων και χωρίς καμία πολιτική, ιδεολογική ή θρησκευτική πίεση.

Στα ίδια πλαίσια πρέπει να σχεδιάζεται η λειτουργία του ιδρύματος που οφείλει να θέτει ως μοναδικό στόχο τη διασφάλιση της ευημερίας και της αρμονικής ανάπτυξης του παιδιού. Για την επίτευξη αυτού του στόχου απαιτείται η καθιέρωση κρατικών διατάξεων και προδιαγραφών φροντίδας.

Συνεπώς, οι ρυθμίσεις για την παρακολούθηση του παιδιού μέσα στο ίδρυμα πρέπει να αποτελούν πρωταρχικό μέλημα των ιθυνόντων του ιδρύματος. Πρέπει να έχουν πάντα υπόψη τους την αναγκαιότητα μιας ολόπλευρης αντί μιας τμηματικής προσέγγισης του παιδιού, καθώς αυτή θα μπορούσε να προκαλέσει μεγάλη αστάθεια, ανεξάρτητα από την ποιότητα της δουλειάς.

Αυτό σημαίνει ότι, παράλληλα με τη γενική παιδαγωγική στρατηγική για το ίδρυμα ως σύνολο, πρέπει να σχεδιάζεται μια

ψυχοπαιδαγωγική στρατηγική για κάθε παιδί ξεχωριστά, η οποία θα εγγυάται ατομική εποπτεία, καθ' όλη τη διάρκεια της τοποθέτησης και εξατομικευμένη καθοδήγηση με τη λήξη της.

Τα σημεία κλειδιά αυτής της στρατηγικής πρέπει να είναι σταθερά τα εξής: το παιδί να αντιμετωπίζεται ως άτομο και υποκείμενο δικαιωμάτων, να προβλέπονται ιδιαίτερες στιγμές κατά τις οποίες τα συνεργαζόμενα άτομα θα γνωρίζονται καλύτερα μεταξύ τους, το παιδί να παροτρύνεται να βελτιώσει την αυτοσυνείδηση και την συνείδησή του απέναντι στο περιβάλλον του, και να γίνεται σεβαστός ο προσωπικός ρυθμός του παιδιού καθώς και η ανάγκη του, για δραστηριότητα και ανεξαρτησία.

Η στρατηγική πρέπει να χαρακτηρίζεται από μια έννοια συνέχισης με στόχο την κατάρτιση του σχεδίου που θα ανταποκρίνεται στις ανάγκες του παιδιού, οι οποίες θα έχουν εκ των προτέρων διασαφηνιστεί.

Για το λόγο αυτό έχει μέγιστη σημασία η στενή συνεργασία ανάμεσα στην οικογένεια του παιδιού και το ίδρυμα.

Είναι σημαντικό να υπογραμμίσουμε ότι το δικαίωμα του παιδιού να εκφράζει τη γνώμη του είναι ουσιώδες (Άρθρο 12 της Σύμβασης των Ηνωμένων Εθνών για τα Δικαιώματα του Παιδιού). Οι απόψεις του πρέπει να λαμβάνονται υπόψη σύμφωνα με την ηλικία και τον βαθμό ωριμότητάς του.

Ειδικά Δικαιώματα των Παιδιών που Ζουν σε Ιδρύματα Παιδικής Προστασίας

Το δικαίωμα της τοποθέτησης με απώτερο σκοπό την ικανοποίηση αναγκών που έχουν αξιολογηθεί ως επιτακτικές και της περιοδικής αναθεώρηση της τοποθέτησης

Αυτή προϋποθέτει ότι όλες οι εναλλακτικές λύσεις σε σχέση με την τοποθέτηση έχουν αξιολογηθεί και εκτιμηθεί ως κατάλληλες. Ιδιαίτερη προσοχή πρέπει να δοθεί στο πρόβλημα των ασυνόδευτων παιδιών για τα οποία τα κράτη μέλη οφείλουν να προβλέψουν σχετικές ρυθμίσεις προστασίας σύμφωνα με το Άρθρο 20 της Σύμβασης των Ηνωμένων Εθνών για τα Δικαιώματα του Παιδιού.

Η αναθεώρηση πρέπει να γίνεται από την αρμόδια αρχή που οφείλει να λαμβάνει υπόψη της το ύψιστο συμφέρον και τις απόψεις του παιδιού. Πρέπει να δίνεται η απαιτούμενη σημασία σε αυτές τις απόψεις σύμφωνα με την ηλικία και τον βαθμό ωριμότητας του παιδιού. Αν η τοποθέτηση δεν εξυπηρετεί πλέον το ύψιστο συμφέρον του παιδιού, πρέπει να λήγει.

Πρέπει να γίνεται ένας τακτικός διάλογος με το παιδί προκειμένου να μην υπάρχει αμφιβολία ότι καταλαβαίνει τους λόγους για τις αποφάσεις που ελήφθησαν ή πρόκειται να ληφθούν.

Το δικαίωμα της διατήρησης των οικογενειακών και κοινωνικών δεσμών

Αυτό το δικαίωμα καλύπτει τις οικογενειακές σχέσεις με την ευρύτερη έννοια. Οι σχέσεις αυτές δεν αφορούν μόνο τη φυσική αλλά και την υιοθετούσα οικογένεια, αν το παιδί είναι υιοθετημένο, ή την ανάδοχη οικογένεια, αν το παιδί έχει μπει σε πρόγραμμα αναδοχής και κάθε πρόσωπο που σχετίζεται με de facto οικογενειακούς δεσμούς με το παιδί, όπως ο πατριός ή κάποιος προηγούμενος ανάδοχος γονέας με τον οποίο το παιδί έχει αναπτύξει συναισθηματικούς δεσμούς. Αυτά τα άτομα ορίζονται ως «άλλα πρόσωπα».

Σύμφωνα με το δικαίωμα του σεβασμού της οικογενειακής ζωής που διατυπώνεται στο Άρθρο 8 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης για τα

Ανθρώπινα Δικαιώματα, το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο για τα Ανθρώπινα δικαιώματα τονίζει στη νομολογία του –ειδικά σε ό,τι αφορά τα παιδιά που ζουν σε δημόσια ιδρύματα, ότι οι αναίτιοι περιορισμοί που επιβάλλονται στην επαφή των παιδιών με τους γονείς τους και με άτομα με τα οποία έχουν κοινωνικούς δεσμούς αποτελούν παραβίαση του εν λόγω δικαιώματος.

Το Δικαστήριο αποφάνθηκε ότι τα Κράτη δεσμεύονται με σαφής υποχρεώσεις για την διασφάλιση του σεβασμού της οικογενειακής ζωής (π.χ. δικαστική υπόθεση Olsson κατά Σουηδίας (Αρ.1), 24 Μαρτίου 1988, Σειρά Α αρ.130:δικαστική υπόθεση Eriksson κατά Σουηδίας, 22 Ιουνίου 1989, Σειρά Α αρ.156).

Αυτό το δικαίωμα δεν καλύπτει μόνο τακτικές πρόσωπο με πρόσωπο επαφές ατόμων με το παιδί αλλά και την απαιτούμενη ενημέρωση των ατόμων αυτών με το παιδί και αντίστροφα.

Επειδή η οικογένεια του παιδιού πρέπει να θεωρείται συνεργάτης στη διαδικασία φροντίδας του παιδιού, οφείλουμε να γνωρίζουμε όσο το δυνατόν περισσότερα για το υπόβαθρο της οικογένειας καθώς και για τα σχέδια και τις απόψεις της για το παιδί. Γι' αυτό το λόγο θα ήταν καλό να γίνονται συζητήσεις με τους γονείς. Ο χώρος της τοποθέτησης θα πρέπει να είναι προσβάσιμος και πρέπει να γίνονται οι απαραίτητες ρυθμίσεις που θα επιτρέπουν και θα προωθούν την επαφή με την οικογένεια εκτός αν αυτή αντιβαίνει στο ύψιστο συμφέρον του παιδιού. Σε ορισμένες περιπτώσεις κατά τη διάρκεια της επαφής του παιδιού με την οικογένεια, κρίνεται απαραίτητη η παρέμβαση ή διαμεσολάβηση ενός τρίτου προσώπου.

Τα παιδιά πρέπει να τοποθετούνται γεωγραφικά κοντά στις οικογένειές τους, εφόσον είναι δυνατόν. Όταν η οικογένεια δεν μπορεί να αντεπεξέλθει στα έξοδα του ταξιδιού και της διαμονής της, πρέπει να λαμβάνονται μέτρα για την οικονομική υποστήριξή της.

Το δικαίωμα για τα αδέρφια να μένουν μαζί ή να διατηρούν τακτική επαφή

Τα αδέρφια πρέπει, εφόσον είναι δυνατόν, να τοποθετούνται μαζί εκτός αν αυτό αντιβαίνει στο ύψιστο συμφέρον τους. Αν κάτι τέτοιο δεν είναι εφικτό, θα πρέπει να τους επιτρέπεται να διατηρούν τακτική επαφή.

Το δικαίωμα της ταυτότητας

Σύμφωνα με τα Άρθρα 7 και 8 της Σύμβασης των Ηνωμένων Εθνών για τα δικαιώματα του Παιδιού, κάθε παιδί έχει το δικαίωμα της ταυτότητας στο οποίο περιλαμβάνεται η διατήρηση και η προστασία αυτής της ταυτότητας.

Οι κυβερνήσεις πρέπει, επομένως, να καθιερώσουν αποτελεσματικές διαδικασίες που θα δίνουν, επίσης, στο παιδί το δικαίωμα να αποκτήσει πιστοποιητικά έγγραφα σε περιπτώσεις που η ταυτότητα του αμφισβητείται ή δεν μπορεί να κατοχυρωθεί ολικά ή μερικά. Αυτό το δικαίωμα περιλαμβάνει το όνομα, την εθνικότητα και τους οικογενειακούς δεσμούς από τη στιγμή της γέννησης.

Κάθε χώρος τοποθέτησης πρέπει να σέβεται το δικαίωμα της ταυτότητας του παιδιού

Το δικαίωμα του σεβασμού απέναντι στο εθνικό, θρησκευτικό, πολιτισμικό, κοινωνικό και γλωσσικό υπόβαθρο του παιδιού

Τα δικαιώματα αυτά πρέπει να απολαμβάνονται από το παιδί εκτός και αν αντιβαίνουν στο ύψιστο συμφέρον του (Άρθρο 20 της Σύμβασης

των Ηνωμένων Εθνών για τα Δικαιώματα του Παιδιού). Η άσκησή τους μπορεί να υπόκειται σε προσαρμογές.

Οι επιθυμίες του παιδιού και των γονέων πρέπει να λαμβάνονται υπόψη.

Το προσωπικό που είναι υπεύθυνο για το παιδί πρέπει να ενισχύσει το σεβασμό απέναντι στην προέλευση του παιδιού και να επιτρέπει στο παιδί να αναπτύσσει μια θετική στάση απέναντι στην καταγωγή του.

Το δικαίωμα της ιδιωτικής ζωής, καθώς και το δικαίωμα της εμπιστευτικής συμβουλής και της νομικής υπεράσπισης

Το παιδί που τοποθετείται έχει το δικαίωμα του σεβασμού της ιδιωτικής ζωής (βλέπε ενότητα 14 κάτωθι). Το απόρρητο της προσωπικής αλληλογραφίας του παιδιού και άλλων μορφών επικοινωνίας και πληροφόρησης που το αφορούν πρέπει να διασφαλίζεται και να προστατεύεται. Το παιδί πρέπει να έχει πρόσβαση στα επίσημα αρχεία που το αφορούν, ενώ η πρόσβαση σε αυτά τρίτων πρέπει να υπόκειται σε περιορισμούς.

Τα παιδιά πρέπει να έχουν πρόσβαση σε εμπιστευτικές συμβουλές και σε νομική υποστήριξη σε θέματα που το αφορούν. Πρέπει να τους παρέχεται η δυνατότητα να επιλέγουν το πρόσωπο που εμπιστεύονται και θεωρούν ικανό να τα ακούσει και να τα συμβουλέψει, μεταξύ άλλων, σχετικά με το πώς να υποβάλλουν ένα παράπονο στα αρμόδια όργανα (βλέπε ενότητα 20 κάτωθι).

Το παιδί πρέπει να έχει το δικαίωμα της εκτενούς ενημέρωσης όσον αφορά την υπόθεσή του και να προστατεύεται από κάθε μορφή στιγματισμού και συγκεκριμένα από κάθε δημοσιοποίηση των λόγων της τοποθέτησής του.

Το δικαίωμα της ποιοτικής ιατρικής φροντίδας προσαρμοσμένης στις ανάγκες και στην ευημερία του παιδιού ξεχωριστά

Πρέπει να διενεργούνται ιατρικές εξετάσεις και να παρέχεται κατάλληλη ιατρική φροντίδα αν χρειάζεται, αμέσως μόλις το παιδί μπει σε πρόγραμμα προστασίας και καθ' όλη τη διάρκεια της τοποθέτησής του.

Η ιατρική παρακολούθηση πρέπει να είναι υψηλής ποιότητας και να συμβαδίζει με την ψυχοπαιδαγωγική στρατηγική, γιατί, εφ' όσον, η καλή κατάσταση της υγείας, είναι σημαντική, μια πετυχημένη και καλοσχεδιασμένη ψυχοπαιδαγωγική στρατηγική μπορεί να συμβάλει στη βελτίωση της πνευματικής και φυσικής κατάστασης του ατόμου.

Η ιατρική φροντίδα περιλαμβάνει την πνευματική και σωματική φροντίδα του παιδιού.

Είναι, επίσης, σημαντικό να έχουμε υπόψη ότι η διατροφή που προσαρμόζεται στις ανάγκες και την ηλικία του παιδιού συμβάλλει στην καλή υγεία του.

Επιπλέον, το Άρθρο 26 της Σύμβασης των Ηνωμένων Εθνών, για τα Δικαιώματα του Παιδιού αναγνωρίζει ότι κάθε παιδί πρέπει να απολαμβάνει πλήρως τα οφέλη που απορρέουν από το δικαίωμα του για κοινωνική ασφάλιση σύμφωνα με τους νόμους του κράτους.

Το δικαίωμα του σεβασμού της ανθρώπινης αξιοπρέπειας και σωματικής ακεραιότητας του παιδιού, ειδικότερα το δικαίωμα για συνθήκες ανθρώπινης και μη υποτιμητικής μεταχείρισης και μη βίαιης ανατροφής

Αυτό το δικαίωμα έχει ως στόχο να προστατεύει την αξιοπρέπεια του παιδιού ως ατόμου και καλύπτει ειδικότερα: την προστασία κατά της

σωματικής ή ψυχολογικής κακοποίησης συμπεριλαμβάνοντας τη σωματική τιμωρία, την ταπεινωτική συμπεριφορά, την κακομεταχείριση ή την καθημερινή βία, όπως απάνθρωπες συνθήκες διαβίωσης, λεκτική και ψυχολογική κακοποίηση, επίμονα ρατσιστικά σχόλια, υποτιμητικές τιμωρίες, απειλές και εκφοβισμός. κλπ.

Σε κάθε περίπτωση το παιδί πρέπει να προστατεύεται, από την σεξουαλική εκμετάλλευση, ή κακοποίηση που μπορεί να ασκείται σε βάρος του από μέλη του προσωπικού και από άλλα παιδιά που ζουν στο ίδρυμα. Απαιτούνται κατάλληλα μέσα, για την προστασία κατά της σεξουαλικής κακοποίησης. Τα μέλη του προσωπικού πρέπει να είναι ευαίσθητα σε ενδείξεις σεξουαλικής κακοποίησης και να αντιδρούν με κατάλληλο τρόπο.

Όποιος κι αν είναι ο χώρος τοποθέτησης αυτό το δικαίωμα δεν μπορεί να περιορίζεται για λόγους πειθαρχίας μέσα στο ίδρυμα, αλλά πρέπει να βασίζεται στην ενίσχυση της καλής συμπεριφοράς και του σεβασμού της αξιοπρέπειας του παιδιού. Για το σκοπό αυτό πρέπει να περιληφθούν στους κανονισμούς του ιδρύματος κατάλληλες διατάξεις.

Το δικαίωμα για ίσες ευκαιρίες

Καμία διάκριση λόγω του φύλου, της κοινωνικής ή φυλετικής καταγωγής, σωματικής ή πνευματικής αναπηρίας του παιδιού ή οποιαδήποτε άλλη διάκριση δεν γίνεται αποδεκτή.

Κάθε παιδί που δεν ζει με την οικογένειά του έχει το δικαίωμα ίσης μεταχείρισης από τους επιμελητές του, τους δασκάλους του, τους εκπαιδευτές του, τους προπονητές του κλπ. Με στόχο τη μελλοντική ένταξη ή επανένταξή του.

Ταυτόχρονα οι ανάγκες, οι δεξιότητες, τα ενδιαφέροντα, η γλωσσική, κοινωνική και πολιτισμική κληρονομιά κάθε παιδιού

ξεχωριστά, πρέπει αν καλύπτονται επαρκώς σύμφωνα με την ψυχοπαιδαγωγική στρατηγική που καταρτίζεται για κάθε παιδί, για όλη τη διάρκεια της τοποθέτησής του.

Το δικαίωμα της ωφέλειας από κάθε είδους εκπαίδευση, επαγγελματικό προσανατολισμό και κατάρτιση που παρέχονται σε κάθε παιδί με ίσους όρους

Αυτό το δικαίωμα καλύπτει τη διαθεσιμότητα και προσβασιμότητα σε κάθε είδους σχολείο για τα παιδιά που βρίσκονται σε πρόγραμμα προστασίας. Λαμβάνοντας υπόψη τις σωματικές και διανοητικές τους δεξιότητες, η πρόσβαση στη μόρφωση πρέπει να γίνεται με ίσους όρους με τα παιδιά που ζουν σε μια οικογένεια και κυρίως σύμφωνα με τις αρχές που διατυπώνονται στα Άρθρα 7, 9, 10, 15, και 17 του Αναθεωρημένου Ευρωπαϊκού Κοινωνικού Χάρτη.

Τα παιδιά που τοποθετούνται, κυρίως αυτά που ζουν σε ιδρύματα παιδικής προστασίας, δεν πρέπει να στιγματίζονται. Γι' αυτό το λόγο είναι προτιμότερο τα παιδιά αυτά να φοιτούν σε τοπικά σχολεία και εκπαιδευτήρια όπως και τα υπόλοιπα παιδιά της περιοχής.

Επιπλέον, τα παιδιά πρέπει να παρακολουθούν μαθήματα και προγράμματα σε κτίρια έξω από το ίδρυμα στα οποία φοιτούν παιδιά όλων των κατηγοριών με εξαίρεση της περιπτώσεις στις οποίες δικαιολογείται ο περιορισμός αυτού του δικαιώματος π.χ. λόγω σοβαρής αναπηρίας που καθιστά αδύνατη τη μετακίνηση του παιδιού από το χώρο τοποθέτησής του ή λόγω δικαστικής εντολής. Αυτοί οι περιορισμοί πρέπει να δικαιολογούνται λεπτομερώς, να αποτελούν έσχατο μέτρο, να είναι προσωρινοί και να υπόκεινται σε τακτική αναθεώρηση.

Το δικαίωμα της προετοιμασίας του παιδιού ως ενεργού και υπεύθυνου πολίτη μέσα από το παιχνίδι, την άθληση, τις πολιτιστικές δραστηριότητες, την ανεπίσημη μόρφωση και τις αυξανόμενες ευθύνες

Ο χρόνος στο πρόγραμμα προστασίας πρέπει να αφιερώνεται στην προετοιμασία του παιδιού για μια υπεύθυνη ζωή σε μια δημοκρατική κοινωνία σε πνεύμα σεβασμού για τα δικαιώματα και τις θεμελιώδεις ελευθερίες του ανθρώπου, κατανόησης, ειρήνης, ανοχής απέναντι στην πολιτισμική ταυτότητα, τη γλώσσα, τις απόψεις και τις αξίες των άλλων, ισότητας των φύλλων, σεβασμού των εθνικών αξιών της χώρας στην οποία ζει αλλά και του φυσικού περιβάλλοντος.

Το σχέδιο της τοποθέτησης των παιδιών πρέπει να βασίζεται στα ανθρώπινα δικαιώματα όπως, μεταξύ άλλων στο δικαίωμα της πλήρους συμμετοχής και της αποτελεσματικής και ισότιμης πρόσβασης στο σχεδιασμό και στις διαδικασίες λήψης αποφάσεων που τα αφορούν (βλέπε ενότητα 18 κάτωθι).

Το ίδιο ισχύει και για τις πολιτιστικές, καλλιτεχνικές, ψυχαγωγικές, αθλητικές δραστηριότητες, και τις δραστηριότητες του ελεύθερου χρόνου εντός και εκτός του χώρου τοποθέτησης, καθώς συμβάλλουν στην ατομική ανάπτυξη του παιδιού. Οι ιδιαίτερες ικανότητες κάθε παιδιού πρέπει να αναγνωρίζονται και να ενισχύονται σε διάφορες καταστάσεις (βλέπε ενότητα 23 κάτωθι). Αυτή η προσέγγιση θα προωθήσει την αυτοπεποίθηση και θα διευκολύνει την επανένταξη του παιδιού στην οικογένειά του, την κοινότητα προέλευσής τους και στην ευρύτερη κοινωνία.

Ένα παιδί ή έφηβος / η που αφήνει το πρόγραμμα φροντίδας πρέπει στο μέλλον να είναι ενεργό και δημιουργικό μέλος μιας δημοκρατικής κοινωνίας. Αυτή η πλευρά της λειτουργίας του

προγράμματος προστασίας έχει μέγιστη σημασία για την εξάλειψη του κοινωνικού αποκλεισμού των παιδιών που έχουν τοποθετηθεί κυρίως σε ιδρύματα παιδικής προστασίας για ένα σημαντικό χρονικό διάστημα της ζωής τους. Η ικανότητα της κοινωνίας να ενσωματώνει αυτά τα παιδιά σε μια ισότιμη βάση πρέπει να θεωρείται απόδειξη της καλής λειτουργίας της δημοκρατίας και της σημασίας που δίνεται στην κατάλληλη ανθρώπινη ανάπτυξη σε όλα τα κράτη μέλη του Συμβουλίου της Ευρώπης. Πρέπει να υπενθυμίσουμε ότι το Άρθρο 20 της Σύμβασης των Ηνωμένων Εθνών για τα Δικαιώματα του Παιδιού και το Άρθρο 17 του Αναθεωρημένου Ευρωπαϊκού Κοινωνικού Χάρτη καλούν τα κράτη να εγγυηθούν την παροχή ειδικής προστασίας και βοήθειας στα παιδιά που στερούνται προσωρινά ή οριστικά την υποστήριξη της οικογένειάς τους. Συνεπώς, τα κράτη πρέπει να διασφαλίζουν την επιτυχή κοινωνική ένταξη των παιδιών που έχουν τοποθετηθεί μέσα από την μόρφωση, την κατάρτιση, την επαγγελματική προστασία και την πρόσβασή τους στη στέγαση όταν αφήνουν το πρόγραμμα φροντίδας χωρίς να επανεντάσσονται στη φυσική τους οικογένεια(σύμφωνα με το Άρθρο 31 του Αναθεωρημένου Ευρωπαϊκού Κοινωνικού Χάρτη).

Το δικαίωμα της συμμετοχής στη διαχείριση και στις διαδικασίες λήψης αποφάσεων που αφορούν το παιδί και τις συνθήκες διαβίωσής του

Η άσκηση αυτού του δικαιώματος της συμμετοχής των παιδιών, τόσο σε ατομικό όσο και σε συλλογικό επίπεδο, πρέπει να διασφαλίζεται πλήρως χωρίς περιορισμούς βάσει ηλικίας σε συνδυασμό με την απαιτούμενη σημασία στις απόψεις των παιδιών σύμφωνα με την ηλικία και το βαθμό ωριμότητάς τους.

Η εν λόγω συμμετοχή μπορεί να είναι κάποιες φορές χρονοβόρα αλλά δικαιολογείται απόλυτα στη βάση της προώθησης της ανάμιξης του παιδιού στα θέματα που το επηρεάζουν (βλέπε Άρθρο 12 παράγραφος 1 της Σύμβασης των Ηνωμένων Εθνών για τα Δικαιώματα του Παιδιού και Άρθρο 3 της Σύμβασης του Συμβουλίου της Ευρώπης για την Άσκηση των Δικαιωμάτων του Παιδιού). Αυτό το δικαίωμα καλύπτει ειδικότερα το δικαίωμα της ενημέρωσης σχετικά με τη διαδικασία λήψης αποφάσεων είτε αυτή αφορά την ίδια την απόφαση της τοποθέτησης, της συνθήκες διαβίωσης μέσα στο χώρο της τοποθέτησης, τη στρατηγική της ένταξης ή επανένταξης του παιδιού μέσα στην οικογένεια ή τους όρους για τη λήξη του προγράμματος προστασίας.

Καθ' όλη τη διάρκεια αυτών των διαδικασιών τα παιδιά πρέπει να δικαιούνται μια ακρόαση στην οποία θα καταθέτουν κάθε πιθανή τους επιθυμία ή παράπονο. Τα αιτήματα αυτά θα αναλύονται σε συνεργασία με το παιδί και θα ικανοποιούνται ανάλογα.

Όταν το παιδί αφήνει το πρόγραμμα προστασίας πρέπει να καλείται να εκθέσει τις απόψεις του σε κατάλληλες συνθήκες εχεμύθειας σε ό,τι αφορά την τοποθέτηση με στόχο τη μελλοντική της βελτίωση.

Το δικαίωμα της ενημέρωσης του παιδιού για τα δικαιώματά του και τους κανονισμούς του χώρου τοποθέτησης με τρόπο κατανοητό από το παιδί

Τα παιδιά πρέπει να έχουν πρόσβαση σε μια στοχοθετημένη, τακτικά ανανεωμένη ενημέρωση για τα δικαιώματά τους, τα καθήκοντά τους και τους κανονισμούς του χώρου τοποθέτησης στον οποίο ζουν. Αυτή η ενημέρωση πρέπει να γίνεται σε απλή σαφή γλώσσα, προσαρμοσμένη στην ηλικία και το βαθμό ωριμότητας κάθε παιδιού και σε οποιαδήποτε άλλη ανάγκη του. Το πνεύμα του Άρθρου 42 της

Σύμβασης των Ηνωμένων Εθνών για τα Δικαιώματα του Παιδιού δεν γίνεται σεβαστό αν τα παιδιά δεν έχουν πρόσβαση σε μια ολοκληρωμένη ενημέρωση που τους επιτρέπει να ασκήσουν πλήρως τα δικαιώματά τους (π. χ να διατυπώνουν παράπονα, βλέπε ενότητα 20 κάτωθι).

Το δικαίωμα του παιδιού να διατυπώνει παράπονα σε ένα αναγνωρίσιμο, αμερόληπτο και ανεξάρτητο όργανο με στόχο τη διασφάλιση των θεμελιωδών δικαιωμάτων του

Τα κράτη μέλη πρέπει να διασφαλίζουν κατάλληλες και αποτελεσματικές διαδικασίες διατύπωσης παραπόνων και προσφυγής σε αρμόδια όργανα που θα δίνουν σε κάθε παιδί την ευκαιρία να προσβάλλει τις αποφάσεις της τοποθέτησης που το αφορούν ή να τις υποβάλλει σε αναθεώρηση. Επιπλέον, τα παιδιά πρέπει να έχουν εύκολη πρόσβαση σε αποτελεσματική παρακολούθηση και σε διαδικασίες διατύπωσης παραπόνων σχετικά με ό,τι αφορά την τοποθέτησή τους αλλά και για θέματα γενικότερης φύσης.

Είναι εξαιρετικά σημαντικό τα όργανα που καλούνται να επεξεργαστούν τα παράπονα να είναι αμερόληπτα και ανεξάρτητα και να έχουν τη δυνατότητα να ενεργούν χωρίς καθυστέρηση όταν διατυπώνεται ένα παράπονο. Ένας μηχανισμός παραπόνων μέσα στο χώρο της τοποθέτησης δεν αρκεί για να καλύψει την απαίτηση για ένα «ανεξάρτητο όργανο».

Είναι επίσης, εξαιρετικά σημαντικό να λειτουργεί ένας προληπτικός μηχανισμός περιοδικών επισκέψεων στους χώρους τοποθέτησης από ένα ανεξάρτητο όργανο σε συνδυασμό με εμπιστευτικές συναντήσεις με τα προστατευόμενα παιδιά. Αυτό θα διευκόλυνε τα κράτη να εξαλείφουν κάθε πρόβλημα εν ευθέτω χρόνο.

Παράπονα γενικής και / ή προσωπικής φύσης μπορούν να εξετάζονται, σύμφωνα με την κρατική νομοθεσία, από ένα επίσημο όργανο ή μέσω του συστήματος των Συνηγόρων για τα Παιδιά.

Είναι, επίσης, απαραίτητο τα παιδιά να ενημερώνονται για αυτό το δικαίωμα και τις διαδικασίες με τρόπο και σε μια γλώσσα που να μπορούν να αντιληφθούν.

Κατευθυντήριες οδηγίες και προδιαγραφές ποιότητας

Ο χώρος τοποθέτησης πρέπει να βρίσκεται κοντά στο οικογενειακό περιβάλλον του παιδιού και η μονάδα πρέπει να είναι μικρής κλίμακας

Ο χώρος τοποθέτησης πρέπει να βρίσκεται όσο το δυνατόν πιο κοντά στο οικογενειακό περιβάλλον του παιδιού προκειμένου η οικογένειά του, οι φίλοι του και άλλα πρόσωπα που είναι σημαντικά για το παιδί

να μπορούν να διατηρούν τακτική προσωπική επαφή μαζί του, εκτός αν αυτό αντιβαίνει στο ύψιστο συμφέρον του παιδιού. Αν έχει καθοριστεί το παιδί να τοποθετηθεί αρκετά μακριά από το σπίτι του, θα πρέπει να ληφθούν μέτρα – συμπεριλαμβανομένης της οικονομικής υποστήριξης – που θα διευκολύνουν τις τακτικές επισκέψεις της οικογένειάς του. Συνεπώς, είναι σημαντικό το οίκημα να είναι διαμορφωμένο έτσι ώστε να επιτρέπει τις επισκέψεις, δηλαδή να επιτρέπει σε αυτά τα άτομα να δημιουργούν, να αναδημιουργούν ή να διατηρούν συναισθηματικούς δεσμούς με το παιδί σ' ένα ιδιωτικό πλαίσιο. Μπορεί να είναι προς όφελος του παιδιού να αφήσει το χώρο τοποθέτησης και να περάσει ένα

διάστημα με τους γονείς ή τους φίλους του (ταξίδι ή άλλη δραστηριότητα του ελεύθερου χρόνου). Αυτές οι συναντήσεις με την οικογένεια πρέπει να προετοιμάζονται προσεχτικά από πριν. Σε ορισμένες περιπτώσεις, κατά την επαφή του παιδιού με την οικογένειά του, πρέπει να προβλέπεται η παρέμβαση ή διαμεσολάβηση τρίτου προσώπου.

Στην περίπτωση ιδρύματος ή παιδαγωγικής μονάδας, οι χώροι διαμονής κυρίως πρέπει να είναι μικρής κλίμακας, ώστε να παρέχουν μια όσο το δυνατόν πιο οικογενειακή ατμόσφαιρα. Αυτό, ωστόσο, δεν αποκλείει τη συγκέντρωση ιδρυμάτων σε μια τοποθεσία για διοικητικούς λόγους.

Είναι σημαντικό τα κράτη-μέλη να εισαγάγουν ένα σύστημα σχεδιασμού που θα διασφαλίζει ότι οι χώροι τοποθέτησης ανταποκρίνονται στις ανάγκες που καλούνται να καλύψουν και ότι θα υπάρχει κάποιος έλεγχος στην επιλογή της τοποθεσίας τους. Είναι σημαντικό κυρίως να αποφεύγεται ο υπερβολικός συγκεντρωτισμός, η ελλιπής πρόσβαση λόγω περιορισμένων δυνατοτήτων μετακίνησης και η ανεπαρκής κάλυψη των αναγκών.

Πρέπει να δίνεται προτεραιότητα στην υγεία και στην αρμονική ανάπτυξη του παιδιού ως βασική προϋπόθεση για την επιτυχία της παιδαγωγικής στρατηγικής

Είναι σημαντικό να βελτιώνονται οι σωματικές και διανοητικές δεξιότητες του παιδιού στο μέγιστο δυνατό βαθμό αν χρειάζεται, προκειμένου να μπορεί να σχεδιαστεί μια ψυχοπαιδαγωγική στρατηγική προσανατολισμένη στις μέγιστες δυνατότητες του παιδιού και να διασφαλιστεί η μεγαλύτερη δυνατή επιτυχία της. Αυτή η στρατηγική, η εξέλιξη και η αξιολόγησή της πρέπει να εξηγούνται όσο το δυνατόν τακτικότερα και με τρόπο κατανοητό στα μέλη της οικογένειας του

παιδιού ώστε να μπορούν να συμβάλλουν και να προσανατολίζουν την στρατηγική προς όφελος του παιδιού και να το προετοιμάζουν για την επανένταξή του στην οικογένεια και την κοινωνία.

Ο όρος «υγεία» πρέπει να γίνεται αντιληπτός με την ευρεία του έννοια δίνοντας ιδιαίτερο βάρος στα παιδιά με ειδικές ανάγκες π.χ. στα παιδιά με σωματικές και πνευματικές αναπηρίες, στα παιδιά που πάσχουν από χρόνιες ασθένειες, καθώς επίσης και στα παιδιά που αντιμετωπίζουν δυσκολίες όπως είναι ο εθισμός σε ναρκωτικές ουσίες. Ενδείκνυται ενδεχομένως η τοποθέτηση σε ενιαίο χώρο πιο ολιστικής προσέγγισης.

Όσον αφορά τις χρόνιες ασθένειες πρέπει να δίνεται προτεραιότητα, μεταξύ άλλων, στις περιπτώσεις παιδιών που είναι φορείς του ιού HIV ή υποφέρουν από AIDS, διανοητική δυσλειτουργία, εθισμό στο αλκοόλ ή τα ναρκωτικά. Είναι σημαντικό, επομένως, αυτά τα παιδιά να έχουν πρόσβαση σε κάθε είδους κοινωνική ένταξη με ίσους όρους με οποιοδήποτε άλλο παιδί.

Η ψυχοπαιδαγωγική στρατηγική πρέπει να στοχεύει στην ανάπτυξη των δεξιοτήτων του παιδιού και στο σεβασμό της ανεξαρτησίας του / της ενώ διατηρεί επαφή με τον εξωτερικό κόσμο.

Είναι πολύ σημαντικό το παιδί να διατηρεί όσο το δυνατόν μεγαλύτερη επαφή με την καθημερινή ζωή έξω από το μόνιμο χώρο τοποθέτησής του. Ειδικότερα, τα παιδιά πρέπει να μπορούν να φοιτούν σε σχολεία έξω από το ίδρυμα στο βαθμό που αυτό είναι εφικτό, να κάνουν μικρά ταξίδια για ψώνια συνοδεία κάποιου ενήλικα ή μόνα τους ανάλογα με την ηλικία και την κατάστασή τους, να διαχειρίζονται, ένα χαρτζιλίκι, όσο μικρό κι αν είναι το ποσό και να συμμετέχουν σε ομαδικές αθλητικές και πολιτιστικές δραστηριότητες και παιχνίδια στα οποία έχουν πρόσβαση όλα τα παιδιά της ηλικίας τους .

Είναι, επίσης, σημαντικό να προετοιμάζεται το παιδί για τη μελλοντική του ζωή μετά τη λήξη του προγράμματος προστασίας .

Πρέπει να γίνονται προσπάθειες για τη δημιουργία παιδαγωγικών και κατάλληλων συναισθηματικών σχέσεων ανάμεσα στα παιδιά που τοποθετούνται σε ιδρύματα και τα μέλη του προσωπικού, Αυτό μπορεί να επιτευχθεί με την προσεχτική επιλογή και τη σταθερότητα του προσωπικού.

Εσωτερική οργάνωση του χώρου τοποθέτησης και ειδικότερα του ιδρύματος

Σταθερότητα και ποιότητα του χώρου διαμονής

Είναι σημαντικό τα παιδιά να μη βιώνουν κλίμα αστάθειας κατά την διάρκεια της τοποθέτησης που πρέπει να έχει την ελάχιστη δυνατή διάρκεια. Πρέπει να τους παρέχεται ειδική ψυχολογική και συναισθηματική υποστήριξη. Αυτός ο στόχος μπορεί να επιτευχθεί μόνο αν ο χώρος διαμονής των παιδιών παραμένει όσο το δυνατόν σταθερότερος και αν δημιουργείται μια οικογενειακή ατμόσφαιρα. Οι χώροι διαμονής πρέπει να είναι διαμορφωμένοι έτσι ώστε να παραπέμπουν όσο το δυνατόν περισσότερο σε μια φυσιολογική οικογενειακή ζωή.

Μεικτοί χώροι διαμονής

Οι χώροι διαμονής πρέπει να είναι διαμορφωμένοι με βάση το οικογενειακό πρότυπο και να φιλοξενούν και τα δύο φύλα, αν αυτό εξυπηρετεί το ύψιστο συμφέρον του παιδιού. Τα αδέρφια διαφορετικού φύλου μπορούν να μένουν μαζί. Σε κάποιες περιπτώσεις, ωστόσο, η

συμβίωση με άτομα του αντίθετου φύλου μπορεί να αντιβαίνει στο ύψιστο συμφέρον του παιδιού.

Το προσωπικό

Το προσωπικό πρέπει να επιλέγεται προσεχτικά μέσα από διαδικασίες που περιλαμβάνουν την εξέταση αναλυτικών συστατικών επιστολών και την αξιολόγηση των απαιτούμενων προσόντων και τις απαιτούμενης επαγγελματικής κατάρτισης. Για την αποφυγή κινδύνων στα προστατευόμενα παιδιά, ο ποινικό φάκελος των υποψηφίων πρέπει να εξετάζεται προσεχτικά

Οι ιθύνοντες οφείλουν να επιλέγουν προσωπικό εξειδικευμένο σε διάφορους τομείς και άρτια καταρτισμένο, ικανό να προσαρμόζει τη συμπεριφορά του στην κατάσταση του παιδιού και της οικογένειάς του. Μια προϋπόθεση για την πρόσληψη εξειδικευμένου προσωπικού είναι η ικανοποιητική αμοιβή. Οι χαμηλοί μισθοί οδηγούν σε λιγότερο εξειδικευμένο προσωπικό, κάτι που σαφώς αντιβαίνει στο ύψιστο συμφέρον του παιδιού.

Αυτές οι βασικές ικανότητες του προσωπικού πρέπει να ενισχύονται και να αναπροσαρμόζονται διαρκώς μέσα από την εποπτεία και την περαιτέρω εκπαίδευση σε όλα τα θέματα που αφορούν το πρόγραμμα παιδικής προστασίας.

Παράλληλα με τη θεμελιώδη θεωρητική κατάρτιση που είναι απαραίτητη για τη γνώση των δικαιωμάτων του παιδιού, του οικογενειακού δικαίου, των αναγκών του παιδιού σε προστασία, των γονικών υποχρεώσεων ή των τεχνικών διδασκαλίας και επικοινωνίας είναι απαραίτητο να παρέχεται η δυνατότητα της απόκτησης ευρείας και ποικίλης εμπειρίας μέσα στην πρακτική εξάσκηση που θα βοηθήσει το προσωπικό να υιοθετήσει την κατάλληλη συμπεριφορά σύμφωνα με τα

δικαιώματα του παιδιού και την προσωπική του κατάσταση σεβόμενο την κουλτούρα, τη θρησκεία και τη καταγωγή του παιδιού. Αυτές οι ικανότητες πρέπει να επιθεωρούνται τακτικά, να εκσυγχρονίζονται, και να αναπροσαρμόζονται καθ' όλη τη σταδιοδρομία των μελών του προσωπικού, ώστε να προλαμβάνονται αυθαιρεσίες και καταστάσεις που μπορεί να επηρεάσουν σταδιακά τη δυναμική ολόκληρου του ιδρύματος.

Για να αναθεωρούνται και να βελτιώνονται οι διατάξεις για τα παιδιά που ζουν σε ιδρύματα θα πρέπει οι διοικήσεις τους να συμπεριλαμβάνουν στις προτεραιότητές τους το σχεδιασμό και την οργάνωση εκπαιδευτικών προγραμμάτων όλων των επιπέδων, καθώς και την κατάλληλη διαχείριση των διαθέσιμων οικονομικών πόρων για την παροχή ποιοτικής μόρφωσης.

Είναι σημαντικό το προσωπικό να είναι «μεικτό» με την ευρεία έννοια. Αυτό σημαίνει ότι για τα παιδιά που ζουν στο ίδρυμα και ανήκουν σε κάποια μειονότητα είναι σημαντική η παρουσία κάποιου μέλους του προσωπικού που ανήκει στην ίδια μειονότητα. Επιπλέον, τα παιδιά πρέπει να βρίσκουν ένα οικογενειακό πρότυπο στο πρόσωπο των αντρών και των γυναικών του προσωπικού.

Η σημασία της διεπιστημονικής ομάδας

Για να διασφαλιστεί η συνοχή της αγωγής, η εξατομικευμένη ψυχοπαιδαγωγική στρατηγική πρέπει να σχεδιάζεται από μια διεπιστημονική ομάδα που καλείται να υποστηρίξει τη σχέση ανάμεσα στο προσωπικό και το παιδί στο χώρο διαμονής του. Τα μέλη αυτής της ομάδας που καλούνται να ασχοληθούν με της διάφορες πτυχές της προσωπικότητας του παιδιού πρέπει να εργάζονται με τρόπο συμπληρωματικό, στη βάση μιας κοινής στρατηγικής και της διαρκούς αναπροσαρμογής της, και να διασφαλίζουν τη συνοχή της δουλειάς τους

ώστε να εξουδετερώνουν το συναίσθημα κατακερματισμού που βιώνει πολύ συχνά το παιδί. Αυτό προϋποθέτει κάποιες συναντήσεις της ομάδας στις οποίες θα ανταλλάσσονται απόψεις και πληροφορίες και θα συζητιούνται τα εκάστοτε θέματα.

Εφαρμόζοντας την παιδαγωγική στρατηγική η ομάδα πρέπει να έχει πάντα υπόψη της τι πρόκειται να συμβεί μετά τη λήξη της τοποθέτησης. Συνεπώς, η αποχώρηση του παιδιού πρέπει να προετοιμάζεται λεπτομερώς και να αποφασίζεται σύμφωνα με τις αλλαγές της επιτυχούς επανένταξης, λαμβάνοντας υπόψη τόσο τις αλλαγές που παρατηρούνται στο παιδί και στην οικογένεια όσο και τα μελλοντικά σχέδια της οικογένειας για το παιδί μετά την περίοδο της απουσίας του.

Ο διευθυντής του ιδρύματος καλείται να διαδραματίσει ουσιαστικό ρόλο στη δημιουργία ευνοϊκών συνθηκών για τα παιδιά και να ενεργεί ως καθοριστική κινητήρια δύναμη δημιουργώντας μια αίσθηση δυναμισμού στο έργο του ιδρύματος.

Κώδικας Δεοντολογίας

Ένας Κώδικας Δεοντολογίας περιγράφει τις προδιαγραφές της πρακτικής που προσδοκούνται από την ομάδα των ανθρώπων στην οποία αυτός απευθύνεται.

Είναι ένα από τα τεκμήρια υψηλής ποιότητας ενός επαγγέλματος, γιατί οι επαγγελματίες βρίσκονται συχνά σε θέσεις εμπιστοσύνης, και εξουσίας λόγω της εξειδικευμένης γνώσης τους ή της εξουσίας που τους παρέχει ο νόμος. Ο Κώδικας Δεοντολογίας είναι ένα εξαιρετικά πολύτιμο εργαλείο για τη διασφάλιση των δικαιωμάτων των παιδιών σε προστασία και για την προώθηση της κοινωνικής τους ένταξης με την ενδυνάμωση

των οικογενειών τους. Επιπλέον, ο Κώδικας μπορεί να παρέχει στους επαγγελματίες αυξημένη ασφάλεια στην καθημερινή τους εργασία.

Η αποτελεσματική χρήση των διαθέσιμων οικονομικών πόρων

Είναι σημαντικό τα μέλη κράτη να παρέχουν όλα ή μέρος των κονδυλίων που χρειάζονται για τη σωστή λειτουργία των χώρων τοποθέτησης, όπως είναι εξίσου σημαντικό να αξιολογούν τη χρήση των διαθέσιμων οικονομικών πόρων και να αναζητούν τρόπους ισοδίκαιης διανομής τους προς όφελος των παιδιών.

Συνεργασία με τους γονείς

Η συνεργασία με τους γονείς πρέπει να αναγνωρίζεται ως ουσιαστικό ποιοτικό στοιχείο στο έργο των χώρων τοποθέτησης. Η πράξη, τα πορίσματα από έρευνες και η νομολογία του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα επιβεβαιώνουν με το Άρθρο 8 της Σύμβασης τους Συμβουλίου της Ευρώπης για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα ότι, όταν εξετάζεται θέμα τοποθέτησης, πρέπει να επιδιώκεται και να υποστηρίζεται η θετική ανάμιξη των γονέων.

Παραβιάσεις των δικαιωμάτων των παιδιών σε φροντίδα και παρακολούθηση της εφαρμογής τους

Προκειμένου να διασφαλιστούν τα δικαιώματα των παιδιών σε προστασία τα κράτη μέλη οφείλουν να τιμωρούν κάθε παραβίαση αυτών των δικαιωμάτων καθιερώνοντας διαδικασίες διατύπωσης παραπόνων και εισάγοντας κατάλληλες ποινικές, πειθαρχικές ή διοικητικές κυρώσεις.

Πρέπει να υπάρχει ένα αποτελεσματικό σύστημα παρακολούθησης και εξωτερικού ελέγχου των χώρων τοποθέτησης. Μέσω αυτού του συστήματος θα διασφαλίζονται τα δικαιώματα των παιδιών και θα εξαλείφεται κάθε είδους παραβίαση, γενικής ή ατομικής φύσης. Για να είναι εφικτός ένας τόσο πλήρης έλεγχος, πρέπει όλοι οι χώροι τοποθέτησης να εγκρίνονται από την αρμόδια αρχή.

Είναι σημαντική η συγκέντρωση σχετικών στατιστικών δεδομένων και η λειτουργία ερευνητικών προγραμμάτων για τη δημιουργία μιας έγκυρης βάσης για τη βελτίωση ολόκληρου του συστήματος προστασίας.

Ο ρόλος των ΜΚΟ και άλλων ιδιωτικών φορέων

Όσον αφορά τα ιδρύματα παιδικής προστασίας, μη κυβερνητικές οργανώσεις (ΜΚΟ), θρησκευτικές οργανώσεις και άλλοι ιδιωτικοί φορείς παίζουν σημαντικό ρόλο αφενός στη λειτουργία των ιδρυμάτων παιδικής προστασίας και αφετέρου στην προώθηση των δικαιωμάτων των παιδιών σε αυτά τα ιδρύματα. Τα κράτη πρέπει να δημιουργήσουν και να προωθήσουν την απαραίτητη βάση για αυτές τις δραστηριότητες παρέχοντας σαφείς προδιαγραφές, συστήματα πιστοποίησης και οικονομική πιστοποίηση. Αλλά δεν πρέπει να απαλλάσσονται από τις υποχρεώσεις τους απέναντι στα παιδιά σε προστασία μεταθέτοντας τις σε ΜΚΟ ή άλλους φορείς. Τα κράτη φέρουν πλήρη ευθύνη για τη διασφάλιση των δικαιωμάτων του παιδιού και έχουν καθήκον να ελέγχουν την ποιότητα του έργου (π.χ. εξειδικευμένο προσωπικό) και τα οικονομικά των μη κυβερνητικών φορέων. Πρέπει να υπάρχει ένας μηχανισμός απόσυρσης της πιστοποίησης, αν κάποιος φορέας δεν πληροί πλέον τις κατάλληλες προϋποθέσεις. (Συμβούλιο Ευρώπης – Σύσταση 2005 της Ευρώπης Υπουργών στα κράτη μέλη)

ΑΝΑΔΟΧΗ ΚΑΙ ΣΥΜΒΑΣΗ ΓΙΑ ΤΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΤΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ

Η Διεθνής Σύμβαση για τα δικαιώματα του παιδιού, η οποία υπογράφηκε στη Νέα Υόρκη στις 26 Ιανουαρίου 1990 και κυρώθηκε με το Ν. 2101/19921 συμπλήρωσε τις ολιγόλογες συνταγματικές διατάξεις σχετικά με το θέμα των ανάδοχων οικογενειών: Η Σύμβαση αυτή, όπως και κάθε άλλη διεθνής σύμβαση κυρωμένη με τυπικό νόμο, από τη στιγμή που τίθεται σε ισχύ σύμφωνα με τους όρους της ίδιας, υπερέχει οποιασδήποτε αντίθετης διάταξης νόμου στην ελληνική έννομη τάξη (άρθρο 28 παρ. 1 Συντ.). Τοποθετείται δηλαδή σε μια ενδιάμεση, μεταξύ τυπικού Συντάγματος και τυπικού νόμου, βαθμίδα τυπικής ισχύος. [Ωστόσο, η διαβάθμιση της τυπικής ισχύος δεν εξαντλεί το θέμα του τρόπου ενσωμάτωσης των πολυμερών διεθνών συνθηκών για την προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, όπως η Σύμβαση για τα δικαιώματα του παιδιού στην εθνική έννομη τάξη. Αυτού του είδους οι συμβάσεις διακρίνονται από τις υπόλοιπες ως προς το ότι δεν υπηρετούν ανταλλακτικούς σκοπούς μεταξύ των κρατών, όπως, λόγω χάρη μια σύμβαση για την αποφυγή διπλής φορολογίας. Ουσιαστικό επιδιώκουν να θεμελιώσουν μια διεθνή δημόσια τάξη προστασίας των ατόμων και των κοινωνικών ομάδων. Τελούν επίσης σε προνομιακή σχέση συγκριτικά με τις αντίστοιχες διατάξεις των εθνικών Συνταγμάτων, ενώ είναι αναπόφευκτη η διαρκής αμοιβαία νοσηματοδότηση τους, η οποία δεν εκδηλώνεται μόνο κατά τη στιγμή της θέσπισης του Συντάγματος ή της υπογραφής της σύμβασης αλλά και κατά την ερμηνευτική τους ώσμωση που ακολουθεί. Επομένως η Σύμβαση για τα δικαιώματα του παιδιού όχι μόνο συμπληρώνει, με αυξημένη έναντι του κοινού νόμου τυπική ισχύ, τις σχετικές συνταγματικές διατάξεις, αλλά μπορεί να χρησιμοποιηθεί και ως κριτήριο ερμηνείας των τελευταίων.

Κρίσιμες για το θέμα της αναδοχής ανηλίκων είναι οι διατάξεις των άρθρων 9 και 20 της Σύμβασης. Η παρ. 1 του άρθρου 9 ορίζει ότι «τα συμβαλλόμενα κράτη μεριμνούν ώστε το παιδί να μην αποχωρίζεται από τους γονείς του, παρά τη θέλησή τους, εκτός εάν οι αρμόδιες αρχές αποφασίσουν, με την επιφύλαξη δικαστικής αναθεώρησης και σύμφωνα με τους εφαρμοζόμενους νόμους και διαδικασίες, ότι ο χωρισμός αυτός είναι αναγκαίος για το συμφέρον του παιδιού). Περαιτέρω επεξηγεί ότι «μια τέτοια απόφαση μπορεί να είναι αναγκαία σε ειδικές περιπτώσεις, για παράδειγμα όταν οι γονείς κακομεταχειρίζονται ή παραμελούν το παιδί, ή όταν ζουν χωριστά και πρέπει να ληφθεί απόδραση σχετικά με τον τόπο διαμονής του παιδιού). Η παρ. 2 του ίδιου άρθρου συμπληρώνει ότι «σε όλες τις περιπτώσεις που προβλέπονται στην παράγραφο 1 όλα τα ενδιαφερόμενα μέρη πρέπει να έχουν τη δυνατότητα να συμμετέχουν στις διαδικασίες και να γνωστοποιούν τις απόψεις τους». Εξάλλου, σύμφωνα με την παρ. 3, ακόμη και μετά το χωρισμό του παιδιού από τους γονείς του επιβάλλεται η διατήρηση κανονικών προσωπικών σχέσεων και άμεσης επαφής μεταξύ τους, εκτός αν αυτό είναι αντίθετο προς το συμφέρον του παιδιού.

Ειδικότερη αναφορά στην αναδοχή περιέχει το άρθρο 20 της Σύμβασης. Σύμφωνα με την παρ. 1 «κάθε παιδί που στερείται προσωρινά ή οριστικά το οικογενειακό του περιβάλλον ή το οποίο για δικό του συμφέρον δεν είναι δυνατόν να παραμείνει στο περιβάλλον αυτό δικαιούται ειδική προστασία και φροντίδα: εκ μέρους του Κράτους». Η παρ. 2 υποχρεώνει τα συμβαλλόμενα κράτη να «προβλέπουν γι' αυτό το παιδί μια εναλλακτική επιμέλεια, σύμφωνα με την εθνική νομοθεσία τους), Τέλος, η 3 διευκρινίζει ότι «αυτή η επιμέλεια μπορεί να έχει, μεταξύ άλλων, τη μορφή της τοποθέτησης σε μία οικογένεια, της ΚΑΦΑΛΗ του ισλαμικού δικαίου, της υιοθεσίας ή, σε περίπτωση ανάγκης, της τοποθέτησης σε ένα κατάλληλο γιο την περίπτωση ίδρυμα

για παιδιά). Ωστόσο, «κατά την επιλογή ανάμεσα σε αυτές τις λύσεις, λαμβάνεται δεόντως υπόψη η ανάγκη μιας συνέχειας στην εκπαίδευση του παιδιού, καθώς και η εθνική, θρησκευτική, πολιτιστική και γλωσσική καταγωγή του».

Από τις διατάξεις αυτές απορρέουν πολλαπλές δεσμεύσεις για τον κοινό νομοθέτη. Η πρώτη από αυτές είναι η καθαυτό πρόβλεψη της αναδοχής ως θεσμού, σύμφωνα με το άρθρο 20 παρ. της Σύμβασης. Αν και η διάταξη αυτή χρησιμοποιεί τον όρο «δικαιούται» (το παιδί), είναι πρόδηλο, με βάση μάλιστα το συνδυασμό της με την παρ. 3, ότι δεν καθιερώνει ευθέως αγωγή αξίωση του παιδιού για τοποθέτηση σε ανάδοχη οικογένεια, αλλά κατευθυντήρια για το νομοθέτη αρχή. Η υλοποίηση της υποχρέωσης του νομοθέτη δεν μπορεί βέβαια να εξαναγκαστεί με νομικά μέσα, ενώ σε αυτόν ανήκει η διαμόρφωση της ειδικότερης φυσιολογίας του θεσμού. Από τη στιγμή όμως που θα θεσπιστούν οι σχετικές ρυθμίσεις, μπορεί να θεωρηθεί ότι συνιστούν ένα θεσμικό κεκτημένο και άρα δεν είναι θεμιτή η κατάργησή τους χωρίς ταυτόχρονη αντικατάσταση ~ από διατάξεις ισοδύναμου αποτελέσματος.

Στη συνέχεια, η παρ. 3 του άρθρου 20 της Σύμβασης αφήνει να εννοηθεί ότι στην τοποθέτηση σε οικογένεια οφείλει να δίδεται προτεραιότητα έναντι του ενδεχομένου τοποθέτησης σε ίδρυμα αφού η τελευταία χαρακτηρίζεται ως περίπτωση ανάγκης». Αποτελεί άλλωστε κοινό τόπο ότι «η διαμονή ανηλίκων σε, έστω και ξένη οικογένεια είναι πιο φυσιολογική και πιο ανθρώπινη από την παραμονή τους σε ιδρύματα». Η ίδια παράγραφος αναφέρεται στη σημασία να ληφθεί υπόψη κατά την επιλογή μεταξύ τοποθέτησης σε οικογένεια (αναδοχής), νομοθεσίας ή τοποθέτησης σε ίδρυμα η ανάγκη για συνέχιση της εκπαίδευσης του παιδιού και η ανάγκη σεβασμού της καταγωγής του. Ωστόσο, εύλογο θεωρείται η πρόβλεψη αυτή θα ερμηνευθεί διασταλτικά,

έτσι ώστε οι παραπάνω παράγοντες να λαμβάνονται υπόψη όχι μόνο κατά την επιλογή μεταξύ των διαφορετικών μορφών προστασίας του παιδιού, αλλά, εφόσον προτιμηθεί η λύση της αναδοχής, και κατά την επιλογή ανάδοχης οικογένειας.

Από την άλλη πλευρά το άρθρο 9 παρ. 1 της Σύμβασης καθιστά σαφές ότι ο υποχρεωτικός αποχωρισμός του παιδιού από τους γονείς του με απόφαση της αρμόδιας αρχής αποτελεί *ultima ratio* και εφαρμόζεται μόνο σε ειδικές περιπτώσεις και εφόσον είναι αναγκαίος. Η Σύμβαση για τα δικαιώματα του παιδιού προβλέπει επιπλέον συγκεκριμένες διαδικαστικές εγγυήσεις: η πρώτη, κατά την παρ. 1 του άρθρου 9, είναι η λήψη της απόφασης από «αρμόδιες» δημόσιες αρχές, όπου ουσιαστικά δεν πρόκειται για οποιεσδήποτε αρχές αλλά μόνο για όσες είναι εξειδικευμένες σε οικογενειακά θέματα. Σε πρώτη φάση τουλάχιστον, δεν απαιτείται οπωσδήποτε να είναι εικαστικές η έστω εισαγγελικές αρχές. Επιβάλλεται όμως να υπάρχει δυνατότητα αναθεώρησης της απόφασης χωρισμού γονέων και τέκνου από δικαστική αρχή. Τούτο σημαίνει ότι, εφόσον η απόφαση έχει ληφθεί από διοικητική αρχή, πρέπει να χορηγείται δικαίωμα προσφυγής σε αρμόδιο δικαστήριο, το οποίο θα εκδικάσει την υπόθεση ταχύτατα ώστε να προληφθούν οι δυσμενείς συνέπειες για το παιδί πρέπει επίσης να διασφαλίζεται η δυνατότητα νέας δικαστικής κρίσης, από τη στιγμή που (προβάλλεται ο ισχυρισμός ότι) μεταβλήθηκαν τα δεδομένα που στήριζαν την αρχική απόφαση από χωρισμού του τεκνού από τους γονείς του.

Η δεύτερη διαδικαστική εγγύηση, κατά την παρ. 2 του ίδιου άρθρου, είναι το δικαίωμα ακρόασης όλων των ενδιαφερόμενων μερών, η οποία εννοείται ότι πρέπει να προηγηθεί της λήψης του μέτρου, έστω και αν τούτο δεν μνημονεύεται ρητά. Το δικαίωμα αυτό βέβαια κατοχυρώνεται και από τις διατάξεις του άρθρου 20 Συντ., αλλά εκεί θα μπορούσε να τεθεί ζήτημα σε ό,τι αφορά ειδικότερα το παιδί, για το αν

υπάρχει ικανότητα αυτοπρόσωπης άσκησης του. Αντίθετο, το άρθρο 9 παρ. 2 της Σύμβασης επιβάλλει, όπως καθίσταται σαφές και από το συνδυασμό του προς το άρθρο 12 παρ. 2 της ίδιας (...θα πρέπει ιδίως να δίνεται στο παιδί η δυνατότητα να ακούγεται σε οποιαδήποτε διοικητική ή δικαστική διαδικασία που το αφορά, είτε άμεσα είτε μέσω ενός εκπροσώπου ή ενός αρμόδιου οργανισμού, κατά τρόπο συμβατό με τους διαδικαστικούς κανόνες της εθνικής νομοθεσίας»), καταρχάς την ακρόαση του ίδιου του παιδιού και μόνο κατ' εξαίρεση, σε περίπτωση πραγματικής αδυναμίας του, την εκπροσώπησή του από τρίτους.

Τέλος, η παρ. 3 του άρθρου 9 της Σύμβασης καθιερώνει το δικαίωμα του παιδιού να διατηρεί κανονικά προσωπικές σχέσεις και άμεση επαφή με τους γονείς του και μετά τον αποχωρισμό εκτός αν αυτό είναι αντίθετο προς το συμφέρον του. Πρόκειται για δικαίωμα του παιδιού και όχι των γονέων και συνεπώς, αν το παιδί δεν επιθυμεί τη συνέχιση της επαφής μαζί τους, αυτή μπορεί να διακοπεί. Ακόμη όμως και αν το παιδί επιθυμεί τη συνέχιση της επαφής με τους γονείς του, οι αρμόδιες δημόσιες αρχές μπορεί να την αποκλείσουν, αν κρίνουν ότι αντίκειται στο συμφέρον Του ανηλίκου. Για την ταυτότητα του νομικού λόγου, θα πρέπει να θεωρηθεί ότι και εδώ βρίσκουν εφαρμογή οι ίδιες διαδικαστικές εγγυήσεις, όπως και στην περίπτωση του αναγκαστικού αποχωρισμού γονέων και τέκνου.

ΤΑ ΣΗΜΕΙΑ ΣΥΝΑΝΤΗΣΗΣ ΤΟΥ ΘΕΣΜΟΥ ΤΗΣ ΑΝΑΔΟΧΗΣ ΜΕ ΤΗ ΣΥΜΒΑΣΗ ΓΙΑ ΤΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΤΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ

Ο ορισμός της παιδικής ηλικίας ως ανεξάρτητης κοινωνικής κατηγορίας με εξειδικευμένες ανάγκες και βασικά ανθρώπινα δικαιώματα αλλά και η κοινωνική ευθύνη προστασίας της ανήλικης νεότητας αποτελεί το σημείο συνάντησης του θεσμού της αναδοχής με τη Σύμβαση για τα δικαιώματα του παιδιού. Με τον όρο «παιδί» περιγράφεται κάθε ανθρώπινο ον κάτω των 18 ετών, εκτός εάν συγκεκριμένη νομοθετική απόφαση σχετική με το παιδί ορίζει με άλλον τρόπο το όριο ενηλικίωσης. Ήδη, σύμφωνα με τη Διακήρυξη των δικαιωμάτων του παιδιού του 1959, το παιδί εξ ορισμού και λόγω της βιολογικής και νοητικής του ανωριμότητας χρήζει εξειδικευμένης ασφάλειας και φροντίδας, συμπεριλαμβανομένης και της νομοθετικής προστασίας πριν και μετά τη γέννηση του.

Η Σύμβαση για τα δικαιώματα του παιδιού μέσα από τους άξονες παροχές, προστασία και συμμετοχή προσφέρει ένα πολύτιμο εργαλείο για την αναθεώρηση και τον εμπλουτισμό της, ανάδοχης φροντίδας ανηλίκων (Ο έως 18 ετών).

Η σύζευξη ανθρωπίνων δικαιωμάτων και αναδοχής με στόχο την ευημερία του παιδιού θα μπορούσε να αποδοθεί σχηματικά " ως εξής:

Η αναδοχή παρέχει:

υποκατάστατο οικογενειακού

πλασίου με συνομηλίκους

ασφάλεια, εποπτεία

φροντίδα, αγάπη

από ποικίλους κινδύνους

συμμετοχή στην επιλογή

ανάδοχων γονέων

έκφρασης γνώμης και

συμμετοχή στην

με τη

οικογενειακή διάδραση

**Δικαιώματα του ανάδοχου
παιδιού:**

μη διάκριση / ισότητα με
συνομηλίκους

επιβίωση, ασφάλεια
οικογενειακή θαλπωρή

εκπαίδευση, ανάπτυξη

προστασία

πληροφόρηση

συμμετοχή, ελευθερία

δυνατότητα επανασύνδεσης

φυσική οικογένεια

Αναλύοντας τη σχηματική παρουσίαση της επαλληλίας των δικαιωμάτων και της αναδοχής παιδιού παρατηρούμε τα εξής 1 (Unicef, 1998):

- Κάθε άτομο ηλικίας 0 - 18 ετών ορίζεται ως «παιδί», και συνακόλουθα έχει δικαίωμα παροχής ανάδοχης φροντίδας, όταν παραστεί ανάγκη απομάκρυνσης από τη φυσική ή τη θετή του οικογένεια (Άρθρο 1).
- Όλα τα παιδιά 0-18 ετών είναι ίσα, ανεξάρτητα από το φύλο, τη φυλετική προέλευση, το χρώμα, την ομιλούμενη γλώσσα, το θρήσκευμα, την εθνικότητα, το κοινωνικό - οικονομικό επίπεδο, τις εξειδικευμένες ανάγκες του (π. χ. σωματική, ψυχική ή και νοητική αναπηρία), ή οποιοδήποτε άλλο χαρακτηριστικό διαφοροποίησης. Στη βάση αυτής της απόλυτης ισότητας, κάθε παιδί έχει δικαίωμα στην ανάδοχη φροντίδα, όταν και όποτε αυτή κριθεί απαραίτητη για το συμφέρον και την ασφάλειά του (Άρθρο 2).
- Σε κάθε απόφαση που αφορά την παιδική ηλικία, είτε αυτή λαμβάνεται από δημόσιο είτε από ιδιωτικό φορέα κοινωνικής πρόνοιας, δικαστήρια, διοικητικές υπηρεσίες ή νομοθετικό όργανα, το απόλυτο συμφέρον του παιδιού (0-18 ετών) οφείλει να είναι η βασική προτεραιότητα. Με άλλα λόγια, η ασφάλεια και η ομαλή σωματική και ψυχοκοινωνική ανάπτυξη του παιδιού πρέπει να διασφαλίζεται, ακόμη και με τοποθέτηση σε ανάδοχη οικογένεια, εφόσον η φυσική κρίνεται ακατάλληλη να το φροντίσει για ορισμένο χρονικό διάστημα (Άρθρο 3).
- Όλα τα κράτη και τα νομοθετικά, κοινωνικά και πολιτικά όργανα αυτών οφείλουν να πάρουν τις κατάλληλες αποφάσεις, τις οποίες

θα εφαρμόσουν στηριζόμενα σε συγκεκριμένα μέτρα και δράσεις θα διασφαλίζουν τα κοινωνικά, οικονομικά αλλά και πολιτισμικά δικαιώματα κάθε παιδιού. Το κράτος πρόνοιας σε συνεργασία με τις κοινωνικές και δικαστικές υπηρεσίες πρέπει να επιταχύνουν και να διευκολύνουν την απομάκρυνση παιδιού από ακατάλληλη οικογένεια, καθώς και την άμεση τοποθέτησή του σε κατάλληλη ανάδοχη οικογένεια, η οποία θα σέβεται το οικογενειακό και πολιτισμικό ιστορικό και την προσωπικότητά του (Άρθρο 4).

- Τα κράτη οφείλουν να αναγνωρίζουν, να σέβονται και να διαφυλάσσουν τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις των γονέων, της ευρύτερης οικογένειας, των κηδεμόνων / επιτρόπων ή των μελών "της πολιτισμικής κοινότητας στην οποία ανήκει το παιδί 0-18 ετών, με τρόπο που να συνάδει με τις αναπτυσσόμενες δυνατότητες, την ανάγκη αγωγής και τα βασικά δικαιώματά του. Κάτι τέτοιο προϋποθέτει και τη δυνατότητα εξεύρεσης κατάλληλης υποκατάστασης της οικογένειας η οποία αδυνατεί να καλύψει τις ανάγκες, να διασφαλίσει τα δικαιώματα και να συμβάλει στην ανάπτυξη των ψυχοσωματικών δυνατοτήτων του παιδιού της για ορισμένο χρονικό διάστημα (Άρθρο 5).
- Κάθε κράτος αναγνωρίζει ως βασικό το δικαίωμα κάθε παιδιού 0-18 ετών στη ζωή, με την έννοια της επιβίωσης και της ομαλής ανάπτυξης. Το δικαίωμα κάθε παιδιού να ζει και να αναπτύσσεται ομαλά, χωρίς κινδύνους και στέρηση της οικογενειακής θαλπωρής και αγάπης, υπαγορεύει στο κράτος πρόνοιας την άμεση τοποθέτηση παιδιού σε ανάδοχη οικογένεια, όταν η / ο φυσική ή η θετή αδυνατεί να τα διασφαλίσει (Άρθρο 6).

- Κάθε παιδί έχει δικαίωμα σε όνομα, ταυτότητα και εθνικότητα. Δικαίωμά του είναι επίσης να γνωρίζει ποιοι είναι οι φυσικοί γονείς του, οι οποίοι έχουν το δικαίωμα και την υποχρέωση της φροντίδας του. Ακόμη και εάν, κάτω από συγκεκριμένες συνθήκες, ένα παιδί χρειαστεί να φιλοξενηθεί από ανάδοχη οικογένεια, τα παραπάνω στοιχεία που το αφορούν πρέπει να του γίνονται γνωστά αλλά και να εξασφαλίζονται (Άρθρα 7,8).
- Τα κράτη πρέπει να διασφαλίζουν τη συνοχή της φυσικής οικογένειας. Εάν για λόγους ασφάλειας το παιδί πρέπει να απομακρυνθεί από τη φυσική ή θετή του οικογένεια για ορισμένο χρονικό διάστημα, όλο τα εμπλεκόμενα μέρη πρέπει να είναι ενήμερο, αλλά και να μπορούν να εκφράσουν τη γνώμη τους για το θέμα. Επομένως, ένα παιδί σε αναδοχή έχει δικαίωμα, ανάλογα με την ηλικία και την ωριμότητά του, να εκφράσει την άποψη του για την απόφαση υποκατάστασης της οικογένειας του αλλά και την επιλογή της κατάλληλης ανάδοχης (Άρθρο 9).
- Τα κράτη πρέπει να εξασφαλίζουν σε κάθε παιδί τη δυνατότητα να εκφράζει ελεύθερα τη γνώμη του για οποιοδήποτε ζήτημα το αφορά άμεσα ή έμμεσα, ανάλογα με την ηλικία και την ωριμότητά του. Η γνώμη του παιδιού πρέπει να ακούγεται σε δικαστικές ή διοικητικές διαδικασίες που το αφορούν, είτε από: το ίδιο είτε μέσω του νόμιμου αντιπροσώπου του. Ένα παιδί λοιπόν το οποίο πρέπει να τοποθετηθεί σε ανάδοχη οικογένεια έχει κάθε νόμιμο δικαίωμα να πει την άποψή του για την κατάσταση που επικρατεί στη φυσική του οικογένεια, αλλά και να επιλέξει την ανάδοχη με την οποία δημιουργούνται θετικοί δεσμοί και ευχάριστη ατμόσφαιρα (Άρθρο 12) .

- Κάθε παιδί έχει νόμιμο δικαίωμα στην πληροφόρηση, ως προς την αναζήτηση, πρόσληψη και διάχυση στοιχείων και ιδεών, πέρα από γεωγραφικά σύνορα, μέσω του εντύπου ή ηλεκτρονικού τύπου αλλά και όλων των Μ.Μ.Ε., που προσφέρονται και επιλέγει το ίδιο το άτομο. Κάθε παιδί σε αναδοχή έχει, όπως και κάθε παιδί, το νόμιμο δικαίωμα να πληροφορείται, αλλά και να ανταλλάσσει πληροφορίες με άλλα άτομα, με σεβασμό στην ανθρώπινη ζωή και τον ιδιωτικό χαρακτήρα του ανθρώπινου βίου (Άρθρα 13,17).
- Τα κράτη πρέπει να σέβονται αλλά και να υπερασπίζονται το δικαίωμα κάθε παιδιού να σκέφτεται ελεύθερα, να εκφράζεται χωρίς φόβοι αλλά και να ασκεί τη θρησκευτική του πίστη. Αυτό σημαίνει ότι οι φυσικοί αλλά και οι ανάδοχοι γονείς πρέπει να καθοδηγούν και να διευκολύνουν το παιδί στην άσκηση αυτών των δικαιωμάτων του, ακόμη και όταν δεν είναι συμβατά με τα πιστεύω ή το θρήσκευμα της ανάδοχης κυρίως οικογένειας (Άρθρο 14).
- Κάθε παιδί έχει δικαίωμα να συνεταιρίζεται και να συνευρίσκεται με άλλα παιδιά. Και το ανάδοχο παιδί έχει εξίσου το δικαίωμα να εντάσσεται σε συλλόγους] αθλητικές και πολιτισμικές ομάδες κ.ά. ώστε να προάγεται η κοινωνικοποίησή του, αλλά και να ανταλλάσσει γνώσεις και να αναπτύσσει δεξιότητες με τη στήριξη και συμπαράσταση των συνομηλίκων και των εμψυχωτών του (Άρθρο 15).

Η χωρίς άδεια παρέμβαση στην ιδιωτική ζωή ενός παιδιού, είτε αυτή αφορά παραβίαση του οικογενειακού ασύλου, ή της αλληλογραφίας του, είτε αφορά παράνομη επίθεση ενάντια στη φήμη και την τιμή του, είναι παράνομη και διώκεται ποινικά. Ένα παιδί απομακρύνεται λοιπόν από τη φυσική ή ανάδοχη οικογένεια του, μετά από σύμφωνη γνώμη των γονέων

του η με εισαγγελική εντολή, όταν απειλείται άμεσα η ακεραιότητά του. Το παιδί πρέπει να γνωρίζει τους λόγους της τοποθέτησής του, αλλά δεν επιτρέπεται η διάδοση πληροφοριών για την κατάστασή του σε άτομα άσχετα με τη φροντίδα και το περιβάλλον του παιδιού. Κατά τη διάρκεια φιλοξενίας του παιδιού, η ανάδοχη οικογένεια οφείλει, από τη μια, να σέβεται την ιδιωτική ζωή και τον προσωπικό του χώρο, αλλά, από την άλλη, να το διαφυλάσσει από αδιακρισίες και κακόβουλα σχόλια σε βάρος του (Άρθρο 16).

- Τα κράτη αναγνωρίζουν και διασφαλίζουν με κάθε τρόπο το έννομο δικαίωμα των γονέων στην κηδεμονία, φροντίδα και προστασία του παιδιού τους, έχοντας ως αποκλειστική προτεραιότητα το απόλυτο συμφέρον. Αυτό σημαίνει ότι το κράτος πρόνοιας οφείλει να στηρίζει την οικογένεια σε ευαλωτότητα ή κρίση, με προληπτικά ή παρεμβατικά μέτρα κοινωνικής πολιτικής, ώστε να αποφεύγεται η διάλυσή της. Εάν στα μέτρα αυτά περιλαμβάνεται η προσωρινή φιλοξενία παιδιού σε ανάδοχη οικογένεια, έως ότου η φυσική επανέλθει σε φυσιολογικά όρια λειτουργίας, τότε καθορίζεται ο προσωρινός χαρακτήρας της φιλοξενίας προς όφελος και του συνόλου του οικογενειακού ιστού (Άρθρο 18).

Τα κράτη οφείλουν να προστατεύουν κάθε παιδί από οποιαδήποτε μορφή σωματικής ή νοητικής βίας, τραυματισμό ή κακοποίηση, παραμέληση ή ελλειμματική φροντίδα, κακομεταχείριση ή εκμετάλλευση, συμπεριλαμβανόμενης και της σεξουαλικής κακοποίησης, κατά τη διάρκεια της κηδεμονίας του από φυσικούς γονείς, επιτρόπους ή άλλο νόμιμο κηδεμόνα. Κάτι τέτοιο προϋποθέτει τη δημιουργία προστατευτικών δομών κοινωνικής πολιτικής, με στόχο την πρόληψη, αναγνώριση, καταγγελία, θεραπευτική παρέμβαση, αλλά και μακρόχρονη

παρακολούθηση περιπτώσεων παιδικής κακομεταχείρισης. Η ανάδοχη φροντίδα αποτελεί μια από τις δομές προστασίας του κοκκοποιημένου ή παραμελημένου παιδιού, χωρίς να αποκλείονται περιστατικά κακομεταχείρισης παιδιού στ-ο πλαίσιο ανάδοχης φροντίδας (Άρθρο 19).

- Σε κάθε παιδί, το οποίο για προσωρινό ή μονιμότερο χρονικό διάστημα, στερείται το οικογενειακό του περιβάλλον, ή του οποίου το απόλυτο συμφέρον υπαγορεύει την απομάκρυνση από τη φυσική ή θετή οικογένεια (π.χ. ακόμα και για παιδιά πρόσφυγες, ορφανά, θύματα πολέμου κ.λ.π., Άρθρο 22), πρέπει να: παρέχεται εξειδικευμένη προστασία και βοήθεια από τις κρατικές δομές πρόνοιας. Αυτού του είδους η θεσμοθετημένη φροντίδα περιλαμβάνει δομές όπως η αναδοχή, η υιοθεσία (Άρθρο 21), η ιδρυματική φροντίδα κ.λ.π. Όταν αναζητείται η καλύτερη λύση για κάθε περίπτωση, πρέπει να λαμβάνονται υπόψη η επιθυμία του ίδιου του παιδιού, καθώς και το φυλετικό, εθνικό, πολιτισμικό θρησκευτικό και γλωσσικό υπόβαθρό του (Άρθρο 20).
- Τα κράτη πρέπει να αναγνωρίζουν σε όλα τα παιδιά, συμπεριλαμβανομένων και αυτών με ειδικές ανάγκες, σωματικές ή ψυχοκοινωνικές αναπηρίες, ή με προβλήματα συμπεριφοράς, ότι έχουν τα ίδια ακριβώς βασικά δικαιώματα στη ζωή, την επιβίωση, την ανάπτυξη, την εκπαίδευση και τη συμμετοχή. Για παράδειγμα, ένα παιδί με εξειδικευμένα προβλήματα, το οποίο χρειάζεται να απομακρυνθεί από τη φυσική οικογένεια αξίζει να τοποθετηθεί σε ανάδοχη οικογένεια, η οποία να είναι κατάλληλα ευαισθητοποιημένη ώστε να μπορεί να ανταποκριθεί στις ανάγκες του, εξασφαλίζοντας του μια όσο το δυνατόν φυσιολογική ζωή (Άρθρο 23).

- Κάθε παιδί έχει δικαίωμα στην υγεία και την παροχή βασικών και αναγκαίων υπηρεσιών υγείας, με τελικό στόχο την υγιή ανάπτυξη και ευεξία του. Στο ανάδοχο παιδί πρέπει να παρέχονται οι ίδιες ιατροφαρμακευτικές - και όχι μόνο - υπηρεσίες, οι οποίες θα εξασφαλίσουν την υγιή εξέλιξή του (Άρθρο 24).
- Το πλαίσιο φροντίδας κάθε παιδιού, όπως το ανάδοχο, το οποίο έχει τοποθετηθεί σε υποκατάσταση οικογένεια, υπόκειται σε περιοδικό ποιοτικό έλεγχο από τους κατάλληλους κρατικούς φορείς με στόχο την αξιολόγηση αλλά και τυχόν αναθεώρηση όλων των σχετικών παραμέτρων (Άρθρο 25).
- Κάθε παιδί έχει δικαίωμα σε συγκεκριμένες παροχές και υπηρεσίες πρόνοιας, έτσι ώστε να επιτύχει το μέγιστο των δεξιοτήτων του στην πορεία ανάπτυξης και εξέλιξής του. Για παράδειγμα, το κράτος, όποτε αυτό κρίνεται απαραίτητο, οφείλει, να ενεργοποιεί τη σχετική επιδοματική πολιτική προς όφελος του ανάδοχου παιδιού, με στόχο την κάλυψη ποικίλων αναγκών του (Άρθρα 26, 27).
- Κάθε παιδί έχει το ίδιο δικαίωμα στην εκπαίδευση. Τα κράτη πρέπει να διασφαλίζουν το δικαίωμα αυτό με απόλυτο σεβασμό εξειδικευμένες ανάγκες κάθε παιδιού, ανάλογα με το ηλικιακό, νοητικό, ψυχοσυναισθηματικό, γλωσσικό και πολιτισμικό πλαίσιο στο οποίο εντάσσεται Έτσι, και για το ανάδοχο παιδί πρέπει να εξασφαλίζεται η εκπαιδευτική συνέχεια και εξέλιξη, με τρόπο που να προστατεύεται η προσωπικότητα και οι ιδιαιτερότητες του, αλλά και να διευκολύνεται η ανάπτυξη και εξέλιξη των δυνατοτήτων, δεξιοτήτων, ταλέντων και ικανοτήτων του Άρθρα 28 - 29).

- Το παιδί που ανήκει σε εθνική, φυλετική, θρησκευτική ή πολιτισμική μειονότητα πρέπει να απολαμβάνει τα ίδια δικαιώματα με τα άλλα παιδιά καθώς και απόλυτο σεβασμό στις ιδιαιτερότητες του μειονοτικού χαρακτήρα προέλευσής του. Αντίστοιχα, το ανάδοχο παιδί που ανήκει σε κάποια μειονότητα ή ιδιαίτερη πληθυσμιακή ομάδα πρέπει να λαμβάνει την ίδια ακριβώς φροντίδα με όλα τα άλλα ανάδοχα παιδιά. Ταυτόχρονα όσοι το περιβάλλουν πρέπει να έχουν επίγνωση και να δείχνουν σεβασμό, στις ιδιαιτερότητες που το χαρακτηρίζουν (Άρθρο 30).

Τα κράτη αναγνωρίζουν και διασφαλίζουν σε όλα τα παιδιά το δικαίωμα στο παιχνίδι, τον ελεύθερο χρόνο και την ενασχόληση με πολιτισμικές καλλιτεχνικές και ψυχαγωγικές δραστηριότητες. Το ανάδοχο παιδί έχει ακριβώς την ίδια ανάγκη για παιχνίδι, ελεύθερο χρόνο και ψυχαγωγία με στόχο την ομαλή ψυχοκοινωνική ανάπτυξη και εκδήλωση των ταλέντων και δεξιοτήτων του (Άρθρο 31).

- Όλα τα παιδιά πρέπει να προστατεύονται από την οικονομική εκμετάλλευση. Ένας τρόπος επίτευξης αυτού του στόχου είναι η θεσμοθέτηση νόμων, οι οποίοι θέτουν περιορισμούς στο κατώτατο όριο ηλικίας αλλά και στις συνθήκες εργασίας για τα ανήλικα άτομα. Έτσι, και το ανάδοχο παιδί πρέπει να προστατεύεται από την παράνομη χρήση του ως εργαζομένου, με στόχο την ομαλή ψυχοκοινωνική του ανάπτυξη αλλά και την κανονική φοίτησή του στο σχολείο (Άρθρο 32).
- Όλα τα παιδιά πρέπει να προστατεύονται από τη χρήση παράνομων ουσιών με κατάλληλα νομοθετικά, διοικητικά, κοινωνικά και εκπαιδευτικά μέτρα του κράτους. Η ανάδοχη οικογένεια πρέπει να προστατεύει και να ενημερώνει ανάλογα το φιλοξενούμενο παιδί, σχετικά με τις τραγικές, συνέπειες των

ναρκωτικών και του αλκοολισμού, διδάσκοντας του τρόπους αποφυγής, αλλά και βοηθώντας το να ξεφύγει από τα «δίχτυα» των επιτήδειων (Άρθρο 33).

- Όλα τα κράτη οφείλουν να λαμβάνουν τα απαραίτητα μέτρα σε εθνικό, ευρωπαϊκό αλλά και διεθνές επίπεδο με στόχο την προστασία τού κάθε παιδιού από τη σεξουαλική κακοποίηση ενδο- και εξω-οικογενειακή) αλλά και τη σεξουαλική εκμετάλλευσή του για εμπορικούς σκοπούς. Συχνά, το παιδί που απομακρύνεται από τη φυσική οικογένεια έχει τραυματικό ιστορικό αιμομιξίας ή σεξουαλικής κακοποίησης, ή -λόγω συνθηκών- καθίσταται ευάλωτο σε τυχόν παρόμοιες συμπεριφορές κατά τη διάρκεια της αναδοχής (μέσα ή / και έξω από το πλαίσιο φιλοξενίας). Γι' αυτόν το λόγο, τόσο οι επαγγελματίες πρόνοιας όσο και οι : ανάδοχοι γονείς οφείλουν να είναι ενημερωμένοι και στηρικτικοί σε τέτοιου είδους θέματα που απασχολούν το ανάδοχο παιδί (Άρθρο 34).
- Κανένα παιδί, για κανένα λόγο και κάτω από κανενός είδους συνθήκες, δεν επιτρέπεται να βασανίζεται, να υποτιμάται ως ύπαρξη ή να στερείται την ελευθερία του. Η αναδοχή, συχνά, είναι αρωγός στην αποφυγή τέτοιων περιφορών, χωρίς να παραβλέπονται περιστατικά απάνθρωπης συμπεριφοράς προς το παιδί που φιλοξενείται (Άρθρο 37).
- Όλα τα παιδιά πρέπει να προστατεύονται από ένοπλες συρράξεις, καταστάσεις πολέμου κ.λ.π. Πολλές φορές η διακρατική αναδοχή είναι μια λύση που προστατεύει τα παιδιά-μάρτυρες ή θύματα τέτοιων καταστάσεων (Άρθρο 38).
- Τα κράτη πρέπει να δημιουργούν, θεσμοθετημένες δομές και πρακτικές οι οποίες θα λειτουργούν θεραπευτικά για παιδιά που έχουν πέσει θύματα σωματικής, ψυχολογικής και συναισθηματικής παραβίασης, αλλά και οι οποίες θα βοηθούν την ομαλή επανένταξή

τους στο κοινωνικό γίνεσθαι. Μια τέτοιου είδους θεραπευτική παρέμβαση, αλλά και προσπάθεια επανένταξης προϋποθέτει, ένα περιβάλλον που θα διαπνέεται από σεβασμό για την αξιοπρέπεια του παιδιού-θύματος και θα προάγει την ευεξία και ευημερία του (Άρθρο 39). Η αναδοχή οφείλει να προσφέρει στο παιδί ένα τέτοιο στηρικτικό περιβάλλον.

Ωστόσο, παρά την προσέγγιση και ανάλυση του περιεχομένου της Σύμβασης για τα δικαιώματα του παιδιού και της θεσμικής ανταπόκρισης της αναδοχής στις σημερινές ανάγκες οικογενειών και παιδιών, το ερώτημα που παραμένει είναι το εξής: Η «ποιότητα» που προκύπτει από την αξιολόγηση του «περιβάλλοντος» της ανάδοχης φροντίδας στοχεύει στα δικαιώματα των παιδιών που διαπνέονται από τη φιλοσοφία της Σύμβασης ή αποβλέπει αποκλειστικά στην «προστασία» και αναπαράγει την εξαρτημένη θέση της παιδικής ηλικίας. (Καλλινικάκη, 2001)

Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ ΤΗΣ ΑΝΑΔΟΧΗΣ

ΝΟΜΟΘΕΣΙΑ

I. Η σύσταση της αναδοχής ανηλίκου

Σύμφωνα με το άρθρο 1655 Α. Κ. η αναδοχή ανηλίκου μπορεί να συσταθεί με δύο τρόπους: είτε με σύμβαση που καταρτίζεται μεταξύ των φυσικών γονέων ή του επιτρόπου και των ανάδοχων γονέων είτε με δικαστική απόφαση.

α. Η σύσταση της αναδοχής με σύμβαση

Οι γονείς ή ο επίτροπος που για οποιονδήποτε λόγο δεν μπορούν να αντεπεξέλθουν στην επιμέλεια του παιδιού για κάποιο χρονικό διάστημα μπορούν να αναθέσουν την πραγματική του φροντίδα σε ανάδοχη οικογένεια. Ο νόμος δεν θέτει κανέναν περιορισμό στους φυσικούς γονείς ή στον επίτροπο σχετικά με την επιλογή της ανάδοχης οικογένειας. Είναι ελεύθεροι να την επιλέξουν μόνοι τους. Τη μεταξύ τους όμως συμφωνία για την αναδοχή πρέπει να την αναγγείλουν χωρίς καθυστέρηση στην αρμόδια κοινωνική υπηρεσία. Η σχετική υποχρέωση βαρύνει τόσο τους φυσικούς γονείς ή τον επίτροπο όσο και τους ανάδοχους γονείς. Με την αναγγελία αυτή η κοινωνική υπηρεσία έχει τη δυνατότητα, αφενός, να παρακολουθεί και να ελέγχει τον τρόπο διαβίωσης του ανηλίκου στην ανάδοχη οικογένεια και, αφετέρου, να επεμβαίνει και να αναφέρεται σχετικά στο δικαστήριο, όταν αυτό επιβάλλεται από το συμφέρον του ανηλίκου.

Σε περίπτωση που η κοινωνική υπηρεσία αναφέρει στο δικαστήριο -το οποίο μπορεί να κινηθεί και αυτεπάγγελτα- ότι η ανάδοχη οικογένεια

συμπεριφέρεται προς τον ανήλικο κατά τρόπο επιβλαβή, τότε το δικαστήριο μπορεί να άρει την αναδοχή και να αναθέσει την πραγματική φροντίδα του ανηλίκου σε άλλα πρόσωπα.

Η σύμβαση ανάθεσης που καταρτίζεται ανάμεσα στους φυσικούς γονείς ή τον επίτροπο και τους ανάδοχους γονείς είναι άτυπη. Κατά συνέπεια, μπορεί να γίνεται προφορικά, ενώ δεν αποκλείεται να είναι και σιωπηρή¹⁰. Κάτι τέτοιο είναι δυνατόν να συνάγεται από την παραμονή του ανηλίκου κοντά σε τρίτα πρόσωπα, όταν η παραμονή αυτή εμφανίζει κάποια μονιμότητα, υποδηλώνοντας ουσιαστικά την ανάληψη της πραγματικής φροντίδας του ανηλίκου εκ μέρους των τρίτων ως ανάδοχων γονέων .

Οι φυσικοί γονείς, προκειμένου να καταρτίσουν τη συμφωνία τοποθέτησης του ανηλίκου σε ανάδοχη οικογένεια, πρέπει να είναι ικανοί για δικαιοπραξία. Δεν μπορούν δηλαδή με συμφωνία να τοποθετήσουν τον ανήλικο σε αναδοχή εφόσον:

- (α) Και οι δύο έχουν τεθεί σε πλήρη στερητική δικαστική συμπαράσταση. Στην περίπτωση αυτή, επειδή και οι δύο γονείς είναι ανίκανοι να ασκούν τη γονική μέριμνα κατά το άρθρο 151 Ο & 3 Α.Κ., θα διοριστεί επίτροπος για το παιδί.
- (β) Και οι δύο γονείς έχουν τεθεί σε μερική μόνο στερητική δικαστική συμπαράσταση που περιλαμβάνει και τη σύναψη σύμβασης αναδοχής. Στην περίπτωση αυτή η ανάθεση της πραγματικής φροντίδας σε ανάδοχη οικογένεια γίνεται από το δικαστήριο σύμφωνα με τον Α.Κ. 1532 παρ. 1 εδ. 1.
- (γ) Και οι δύο γονείς έχουν εκπέσει από τη γονική μέριμνα. Και σε αυτή την περίπτωση θα πρέπει να διοριστεί επίτροπος για το παιδί¹².

Για να είναι έγκυρη η συμφωνία αναδοχής απαιτείται, καταρχάς, η σύμπραξη και των δύο γονέων. Η σύμπραξη τους επιβάλλεται ακόμη και

στην περίπτωση που μόνο ο ένας γονέας ασκεί τη γονική μέριμνα του παιδιού, και συνεπώς, είναι νόμιμος εκπρόσωπός του¹³. Τούτο συμβαίνει στην περίπτωση διαζυγίου, παιδιού γεννημένου χωρίς γάμο και αναγνωρισμένου, αφαίρεσης της άσκησης της γονικής μέριμνας κατ' εφαρμογή του άρθρου 1532 Α.Κ. καθώς και άσκησης της γονικής μέριμνας από τον ένα γονέα λόγω αδυναμίας του άλλου.

Όταν όμως μόνο ένας από τους δύο γονείς έχει τεθεί σε πλήρη ή μερική στερητική δικαστική συμπαράσταση ή έχει εκπέσει από τη γονική μέριμνα, τότε ο άλλος γονέας μπορεί μόνος του να τοποθετήσει τον ανήλικο σε αναδοχή.

Επίσης, σχετικά με τον επίτροπο, ο νόμος απαιτεί επιπρόσθετα, για την τοποθέτηση του ανηλίκου σε αναδοχή, άδεια του δικαστηρίου και προηγούμενη γνωμοδότηση του εποπτικού συμβουλίου.

β. Η σύσταση της αναδοχής με δικαστική απόφαση

Το δικαστήριο μπορεί να αναθέτει την πραγματική φροντίδα του ανηλίκου σε ανάδοχη οικογένεια, κατά προτίμηση συγγενική, όταν διαπιστώνεται κακή άσκηση της γονικής μέριμνας και από τους δύο γονείς. Την ίδια δυνατότητα έχει το δικαστήριο και όταν ο ανήλικος τελεί υπό επιτροπεία και η σωματική ή η πνευματική του ανάπτυξη δεν προάγονται με τις φροντίδες του επιτρόπου¹⁴.

Η δικαστική απόφαση για την ανάθεση της αναδοχής πρέπει να αποβλέπει στο συμφέρον του παιδιού. Για το λόγο αυτόν στο δικαστήριο θα πρέπει, ανάλογα με την ωριμότητά του, να ακούγεται και η γνώμη του παιδιού. Το δικαστήριο οφείλει επίσης να ακούσει τους φυσικούς γονείς, τους ανάδοχους γονείς και να συνεκτιμήσει την έκθεση της αρμόδιας κοινωνικής υπηρεσίας. Καμιά από τις παραπάνω γνώμες δεν είναι δεσμευτική για το δικαστήριο. Η ακρόαση όμως όλων των παραπάνω παραγόντων είναι υποχρεωτική, όπως υποχρεωτική είναι και η διεξαγωγή

της κοινωνικής έρευνας καθώς και η συνεκτίμηση της τελικής έκθεσης της κοινωνικής υπηρεσίας,

II. Το περιεχόμενο και η λειτουργία της αναδοχής ανηλίκου

Το περιεχόμενο της αναδοχής συνίσταται στις φροντίδες των ανάδοχων γονέων που έχουν πραγματικό χαρακτήρα και αποβλέπουν στη διασφάλιση μιας υγιούς διαβίωσης, ανατροφής και διαπαιδαγώγησης, καθώς και στην προστασία του ανηλίκου για όσο χρόνο δεν μπορούν να ικανοποιήσουν τις παραπάνω ανάγκες οι δικοί του γονείς ή ο επίτροπος.

α. Τα δικαιώματα των ανάδοχων γονέων

Οι ανάδοχοι γονείς έχουν γενικά δύο δικαιώματα, Το πρώτο συναρτάται με την εκπροσώπηση από αυτούς των φυσικών γονέων και όχι του ανηλίκου¹⁵, Ουσιαστικά οι αρμοδιότητές τους είναι πολύ περιορισμένες. Αυτές δηλαδή που είναι απαραίτητες για να αντιμετωπιστούν οι τρέχουσες και επείγουσες υποθέσεις του ανηλίκου. Πώς όμως θα οριοθετείται ποιες είναι οι τρέχουσες και επείγουσες υποθέσεις του ανηλίκου; Εδώ είναι χρήσιμη η ερμηνεία της διάταξης του άρθρου 1516 & 1 εδ, 1 Α.Κ. Με βάση την ερμηνεία αυτής της διάταξης, οι ανάδοχοι γονείς, η ο ένας από αυτούς, μπορούν, στο όνομα των φυσικών γονέων, να καλέσουν γιατρό για το παιδί ή να το υποβάλουν σε επείγουσα επέμβαση, να εισπράττουν εισοδήματα από τυχόν ακίνητά του, να υποβάλουν έγκληση στις περιπτώσεις που κάτι τέτοιο είναι απαραίτητο, αλλά δεν μπορούν να αγοράζουν στο παιδί ένα αυτοκίνητο ή να επιλέξουν για αυτό έναν κύκλο σπουδών που θα επηρεάσει το μέλλον του¹⁶. Για αυτές τις τελευταίες ενέργειες καθώς και για όλες τις υπόλοιπες που δεν εμπίπτουν στην έννοια των συνηθισμένων ή επειγουσών ενεργειών αρμόδιοι είναι οι φυσικοί γονείς.

Το δεύτερο δικαίωμα των ανάδοχων γονέων είναι ότι μπορούν να ζητούν από τους φυσικούς γονείς τη γνώμη τους όταν αποφασίζουν σχετικά με τον ανήλικο.

β. οι υποχρεώσεις των ανάδοχων γονέων

Απέναντι στους φυσικούς γονείς οι ανάδοχοι έχουν, κατά πρώτο λόγο, την υποχρέωση να διευκολύνουν την επικοινωνία τους με το παιδί καθώς και να διατηρούν και να αναπτύσσουν τις προσωπικές τους σχέσεις μαζί του, εφόσον βέβαια δεν παραβλάπτονται ουσιώδη συμφέροντα του ανηλίκου. Σε περίπτωση που ανακύψει διαφωνία ανάμεσα στους φυσικούς και τους ανάδοχους γονείς, τότε αρμόδιο για να αποφασίσει είναι το δικαστήριο.

Κατά δεύτερο λόγο, οι ανάδοχοι γονείς υποχρεούνται να παρέχουν ανελλιπώς πληροφορίες στους φυσικούς γονείς ή στον επίτροπο καθώς και στην αρμόδια κοινωνική υπηρεσία σχετικά με το πρόσωπο του ανηλίκου και τις συνθήκες διαβίωσής του.

Τέλος, οφείλουν να μην ενεργούν αντίθετα προς τη βούληση των φυσικών γονέων ή του επιτρόπου, από τη στιγμή που αυτή έχει εκφραστεί ρητά. (Καλλινικάκη,2001)

Το θέμα της αναδοχής επανέρχεται προς συζήτηση τα τελευταία χρόνια σε επιστημονικές διοργανώσεις σαν ένα θέμα που ζητά να αποσαφηνισθεί, να προσδιορισθεί και να αποκτήσει μια συγκεκριμένη ταυτότητα.

Μοντέλα που εφαρμόστηκαν για να καλύψουν ανάγκες σε συγκεκριμένη χρονική περίοδο, θεωρητικοί προβληματισμοί που αναπτύχθηκαν, πολιτικές που επηρέασαν, εμπειρία που αποκτήθηκε μεν αλλά δεν αξιολογήθηκε δεν στάθηκαν ικανά να συνδεθούν με ένα πιο

ευδιάκριτο νήμα μεταξύ τους και να αποδώσουν πλαίσιο με ευδιάκριτες αντίστοιχα κατευθύνσεις ανάπτυξης και εξέλιξης.

Παρακάτω περιγράφουμε αδρά την κατάσταση του θεσμού σε εθνικό επίπεδο και επιχειρούμε να επικεντρωθούμε στους τομείς του σχεδιασμού και της ανάπτυξης.

ΤΙ ΕΦΑΡΜΟΖΕΤΑΙ:

ΤΟ ΝΟΜΟΘΕΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ:

ΒΑΣΙΚΗ ΝΟΜΟΘΕΣΙΑ ΑΝΑΔΟΧΗΣ

- ΝΟΜΟΣ 2082/1992, ΦΕΚ158 τεύχος Α, 21/9/1992
«Αναδιοργάνωση της Κοινωνικής Πρόνοιας και καθιέρωση νέων θεσμών Κοινωνικής Προστασίας»
- ΠΡΟΕΔΡΙΚΟ ΔΙΑΤΑΓΜΑ : 337/1993 ΦΕΚ 144/8 Τ 2.9.1993
«Καθορισμός των ορίων και των προϋποθέσεων για την τοποθέτηση ανηλίκων σε ανάδοχες οικογένειες»
- ΝΟΜΟΣ 2447/1996
«Υιοθεσία, Επιτροπεία και αναδοχή ανηλίκου, δικαστική συμπαράσταση...»
- ΥΠΟΥΡΓΙΚΗ ΑΠΟΦΑΣΗ : Π1α/οικ.84156 - ΦΕΚ 1284/8/11.9.2003
«Ανάθεση αρμοδιότητας σε Μονάδες Κοινωνικής Φροντίδας των Πε.Σ. Υ . Π. για θέματα υιοθεσιών και αναδοχών που παρέμειναν σε εκκρεμότητα στις υπηρεσίες του ΕΟΚΦ»
- ΥΠΟΥΡΓΙΚΗ ΑΠΟΦΑΣΗ : Π1α/οικ.86970 - ΦΕΚ 1339/8/18.9.2003

«Συνέχιση εφαρμογής Προγραμμάτων Κοινωνικοπρονοιακού χαρακτήρα του ΕΟΚΦ στα πλαίσια του θεσμού των αναδόχων γονέων και της στήριξης γενικότερα των οικογενειών σε κρίση από Μονάδες Κοινωνικής Φροντίδας των ΠΕΣΥΠ»

- ΥΠΟΥΡΓΙΚΗ ΑΠΟΦΑΣΗ : Π1α/οικ.74349 - ΦΕΚ :1191/Β/3.8.2004

«Καθορισμός του ύψους της παρεχόμενης οικονομικής ενίσχυσης σε ανάδοχες οικογένειες και τρόπος καταβολής της από τις Μονάδες Κοινωνικής Φροντίδας Αναρρωτήριο Πεντέλης, Παιδόπολη ΑΓΙΟΣ ΑΝΔΡΕΑΣ Καλαμακίου, Κέντρο Βρεφών Η ΜΗΤΕΡΑ»

- ΝΟΜΟΣ 3402/2005, ΦΕΚ 258/17.10.2005, Άρθρο 29
«Αναδιοργάνωση του Συστήματος Αιμοδοσίας και λοιπές διατάξεις»

- ΥΠΟΥΡΓΙΚΗ ΑΠΟΦΑΣΗ : Π1α/Γ. ποικ. 92798 - ΦΕΚ 1163/Β Ί 28.8.2006

«Αναπροσαρμογή του ύψους της παρεχόμενης οικονομικής ενίσχυσης σε ανάδοχες οικογένειες από τις Μονάδες Κοινωνικής Φροντίδας Αναρρωτήριο Πεντέλης, Παιδόπολη ΑΓΙΟΣ ΑΝΔΡΕΑΣ Καλαμακίου, Κέντρο Βρεφών Η ΜΗΤΕΡΑ»

ΝΟΜΟΙ ΜΕΤΑΡΡΥΘΜΙΣΗΣ ΤΟΥ ΠΡΟΝΟΜΙΑΚΟΥ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ

- ΠΡΟΕΔΡΙΚΟ ΔΙΑΤΑΓΜΑ : 357 - ΦΕΚ 240/Β/17.10.01
Οργανισμός Κεντρικής Υπηρεσίας των Πε. Σ. Υ
- ΝΟΜΟΣ 2889, - ΦΕΚ 37/Α'/2.3.01 « Βελτίωση και Εκσυγχρονισμός του Ε. Σ. Υ και άλλες διατάξεις»

- ΝΟΜΟΣ 3106 - ΦΕΚ 30/Α'/10.2.2003
- «Αναδιοργάνωση του Εθνικού Συστήματος Κοινωνικής Φροντίδας και άλλες διατάξεις»
- ΝΟΜΟΣ 3329 - ΦΕΚ 81/Α/4,4.2005
Εθνικό Σύστημα Υγείας και Κοινωνικής Αλληλεγγύης και λοιπές διατάξεις.

ΔΙΑΤΑΞΕΙΣ ΓΙΑ ΕΙΔΙΚΕΣ ΚΑΤΗΓΟΡΙΕΣ

- ΝΟΜΟΣ 2716/1999 - ΦΕΚ 96 τεύχος ΑΙ ,/17.5.1999
«Ανάπτυξη και Εκσυγχρονισμός των Υπηρεσιών ψυχικής υγείας και άλλες διατάξεις» (Άρθρο 9, παρ.5: «φιλοξενούσες οικογένειες»)
- ΝΟΜΟΣ 3189 τεύχος Α' , ΦΕΚ 243/21.10.2003
- ΝΟΜΟΣ 3189 τεύχος ΑΙ , ΦΕΚ 243/21.10.2003
«Αναμόρφωση της ποινικής νομοθεσίας ανηλίκων και άλλες διατάξεις»

Συνοπτικά: Ο Θεσμός της Αναδοχής άρχισε οργανωμένα να υλοποιείται από το Π.Ι.Κ.Π.Α. (Πανελλαδικά) και το ΚΕΝΤΡΟ ΒΡΕΦΩΝ «Η ΜΗΤΕΡΑ» (Αθήνα) και στη μεταπολεμική περίοδο, με αρχικό στόχο την προστασία βρεφών και μικρών παιδιών, που στερούνταν του οικογενειακού τους περιβάλλοντος. Στη πορεία, ο θεσμός άρχισε να εφαρμόζεται και από τον ΕΘΝΙΚΟ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟ ΠΡΟΝΟΙΑΣ.

Πρόκειται για εναλλακτική μορφή φροντίδας παιδιών, με θετικά στοιχεία την κατά το δυνατόν ομαλή ψυχοκοινωνική ανάπτυξη των παιδιών σε οικογενειακό περιβάλλον, την αποφυγή της Ιδρυματικής ζωής και των αρνητικών της επιπτώσεων αλλά και το μικρό οικονομικό κόστος για το κράτος Έως σήμερα οι ανάδοχες οικογένειες στη πλειοψηφία τους

είναι του τύπου της συγγενικής ή της «παραδοσιακής» αναδοχής, ενώ οι νεότερες μορφές κατά περίπτωση μόνο εφαρμόζονται.

Στο άρθρο 9 του Ν 2082/1992 (που τελικά δεν εφαρμόστηκε) περιγράφηκε για πρώτη φορά ολοκληρωμένο πλαίσιο λειτουργίας του θεσμού.

Το Προεδρικό Διάταγμα 337/1993 αποτελεί το βασικό πρώτο νομοθετικό εργαλείο, που συμπληρώθηκε και μερικά αναθεωρήθηκε τρία χρόνια μετά από τις διατάξεις του επίσης βασικού νόμου 2447/1996.

ΤΑ ΤΕΛΕΥΤΑΙΑ ΧΡΟΝΙΑ:

Στα πλαίσια του Ε. Ο. Κ. Φ. οι τρεις φορείς προσαρμόστηκαν σε μία κοινή πολιτική παροχών και κριτηρίων.

Οι Υπουργικές Αποφάσεις Π1α/οικ.84156-ΦΕΚ 1284- 11/9/2003, Π1α/οικ.86970-ΦΕΚ 1339-18/9/2003, Π1α/Γ .Π.οικ.74349 -ΦΕΚ 1191-3/8/2004 καθώς και το άρθρο 29 του Ν3402/2005 (ΦΕΚ 258 -17/10/2005) «τακτοποίησαν» με σχετικές λεπτομέρειες τις ανατροπές των Νόμων περί ενοποίησης των Φορέων Παιδικής Προστασίας ή περί ένταξής τους στα κατά τύπους ΠΕΣΥΠ ή ΔΥΠΕ/ΥΠΕ αργότερα.

Δηλαδή, τα προγράμματα αναδοχής συνεχίζονται ως εξής:

1. Το ΑΝΑΡΡΩΤΗΡΙΟ ΠΕΝΤΕΛΗΣ ανέλαβε τις περιπτώσεις Ε.Ο.Κ.Φ. - Π.Ι.ΚΠ.Α.
2. Η Παιδόπολη ΑΓΙΟΣ ΑΝΔΡΕΑΣ Καλαμακίου ανέλαβε τις περιπτώσεις Ε.Ο.Κ.Φ.-Ε.Ο.Π. και
3. Το κέντρο βρεφών «Η ΜΗΤΕΡΑ» συνεχίζει τα εφαρμοζόμενα προγράμματα(80% των οικογενειών είναι ανάδοχες ΑμεΑ).

Ενώ τα κατά τόπους Πε.Σ.Υ.Π με ανάθεση σε Μονάδες τους ανέλαβαν την παρακολούθηση των οικογενειών- κατοίκων της επαρχίας. (Και οι τρεις προαναφερόμενοι φορείς εφάρμοζαν και συνεχίζουν να εφαρμόζουν Προγράμματα Προστασίας Μονογονεϊκών οικογενειών (ΜΓΟ) ή οικογενειών σε κρίση.)

Έχουμε επίσης συμπληρωματικά και διαχρονικά καινοτομικές διατάξεις στην ευρύτερη νομοθεσία που επιχείρησαν τον εκσυγχρονισμό του θεσμού ως αναμοφωτικού θεραπευτικού μέτρου (Ν 3189/03, άρθρο 122, ΦΕΚ243/21.10.03) για παιδιά, ή ως εναλλακτική υποκατάστατη οικογένεια (= «φιλοξενούσα οικογένεια») για ψυχικά αρρώστους.

ΒΑΣΙΚΕΣ ΣΥΝΕΠΕΙΣ ΚΑΙ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ

- «Αποδόμηση» του συστήματος και σταδιακή/ μερική αναδόμηση Ασάφεια
- Αδυναμία ανταπόκρισης κυρίως από φορείς που αγνοούν παντελώς το αντικείμενο.
- Αδυναμία επικοινωνίας και δομημένης σύνδεσης της πληροφορίας από τα σημεία υλοποίησης του Προγράμματος ως τις κεντρικές υπηρεσίες σχεδιασμού και αποφάσεων.
- Ευκαιρία για ωφέλεια των εξυπηρετούμενων Μονάδων κλειστής φροντίδας από το θεσμό της αναδοχής ΜΠΜ
- Ανανέωση και διεύρυνση του επαγγελματικού αντικειμένου και ενδιαφέροντος των εργαζομένων σε Μονάδες.
- θετική αναπροσαρμογή των επιδομάτων
- «Αποδόμηση» του συστήματος και σταδιακή/ μερική αναδόμηση. Πολλές σχετικές V .Α. σε μικρό χρονικό διάστημα, με στόχο την αλληλοσυμπλήρωση, με «κενά», με εικόνα ανεπαρκούς σχεδίασης.

Ένα παράδειγμα: Αναλαμβάνουν στην επαρχία την εφαρμογή του Φορείς ιδιαίτερα επιβαρημένοι και από πλευράς αντικειμένου αλλά και κυρίως από πλευράς υποδομής, που είναι ελλιπέστατη, όπως είναι το ΚΕΠΕΠ Λεχαινών και το ΚΕΠΕΠ Καρδίτσας, ή Φορέας που έχει κλείσει και δε λειτουργεί, όπως η Παιδόπολη Βόλου. Ή: Δεν γίνεται από την αρχή πρόβλεψη για την πραγματοποίηση οικογενειακής μελέτης σε νέες ενδιαφερόμενες οικογένειες, που επιθυμούν να μπουν στο σύστημα.

- **Ασάφεια**

Π.χ. Ορίζονται υπεύθυνες για διενέργεια

οικογενειακής μελέτης νέων οικογενειών οι ΜΚΦ του VYKA και η τελική έγκριση των οικογενειών από τις ΔΥΠΕ, ενώ αυτό δεν είναι δυνατόν να ισχύσει για τις περιοχές που το θέμα έχουν αναλάβει οι Διευθύνσεις Πρόνοιας.

- **Αδυναμία ανταπόκρισης κυρίως από φορείς που αγνοούν παντελώς το αντικείμενο.**

Π.χ. Το ΚΕΠΕΠ Καρδίτσας αγνοούσε ως το 2005 τη νέα του υποχρέωση αφού ούτε το υπουργείο ούτε η ΔΥΠΕ κοινοποίησαν την V.A. με σχετικές διευκρινιστικές και καθοδηγητικές εγκυκλίους.

- **Αδυναμία επικοινωνίας και δομημένης σύνδεσης της πληροφορίας από τα σημεία υλοποίησης του Προγράμματος ως τις κεντρικές υπηρεσίες σχεδιασμού και αποφάσεων.**

(Πολύπλοκη διακίνηση της πληροφορίας: Περιφερειακή Μονάδα- Περιφερειακή ΔΥΠΕ/ Περιφερειακή Μονάδα - Κεντρική Υπηρεσία. Αλληλογραφία)

- Ευκαιρία για ωφέλεια των εξυπηρετούμενων Μονάδων κλειστής φροντίδας από το θεσμό της αναδοχής.
Π.χ. ΘΧΠ, ΚΕΠΕΠ, ΚΕΝΤΡΑ ΠΑΙΔΙΚΗΣ ΜΕΡΙΜΝΑΣ ΚΛΠ
- Ανανέωση και διεύρυνση του επαγγελματικού αντικειμένου και ενδιαφέροντος των εργαζομένων σε Μονάδες.
- θετική αναπροσαρμογή των επιδομάτων.

Η Προοπτική του Νόμου:

Από έτους σχεδόν βρίσκεται στο Υπουργείο Οικονομικών προς υπογραφή Νέο Νομοσχέδιο για την αναδοχή. Το περιεχόμενό του στη παρούσα φάση δεν είναι ανακοινώσιμο. Υπάρχει σκεπτικισμός και επιφύλαξη όσο αφορά τις νέες ρυθμίσεις δεδομένων ότι:

- Η σύνθεση της Επιτροπής και οι εργασίες της δεν είχαν σαφές πλαίσιο (χρονικό, μελών)
- Δεν τέθηκε σε διαβούλευση
- Προετοιμάστηκε σε περίοδο τριών βασικών αναπροσαρμογών του Συστήματος Κοινωνικής Αλληλεγγύης.
- Το νομικό πλαίσιο της λειτουργίας της Οικογένειας συμπληρώνεται με βασικούς νόμους, όπως ο Ν3500/07, ή από Εθνικές δεσμεύσεις μας προς τη Κοινότητα για σύσταση νόμων και ρυθμίσεων σχετικών με τα δικαιώματα των παιδιών ,-και των παιδιών σε ιδρύματα- την απαγόρευση της σωματικής τιμωρίας, της ενεργοποίησης του θεσμού της αναδοχής κ.λπ. Δε γνωρίζουμε κατά πόσο «υποστηρίχθηκαν» οι παραπάνω δεσμεύσεις και συστάσεις στο να συμπεριληφθούν. (Κωνσταντέλλια Σ. , 2007)